

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Η Ελληνική Οικονομία

2/16

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 84, Ιούλιος 2016

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2016 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

<p>Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977) http://www.iobe.gr</p>
--

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
Η ΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΕΝ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΑΥΤΟΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΝΟΗΤΗ.....	7
1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	11
<i>Εξασθενούν οι προσδοκίες για αναθέρμανση της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2016.....</i>	<i>11</i>
<i>Κλιμάκωση της ύφεσης στην ελληνική οικονομία στην αρχή του 2016</i>	<i>12</i>
<i>Δημοσιονομική προσαρμογή, στενότητα ρευστότητας και σταθερή διεθνής ζήτηση συνεχίζουν την ύφεση το 2016.....</i>	<i>13</i>
<i>Συνεχίζεται στο πρώτο πεντάμηνο η υπέρβαση στόχων του Κρατικού Προϋπολογισμού .</i>	<i>18</i>
<i>Σταθεροποίηση ή μικρή υποχώρηση της ανεργίας το 2016.....</i>	<i>18</i>
<i>Ήπιος αποπληθωρισμός από χαμηλές τιμές πετρελαίου και φθίνουσα ζήτηση, παρά την αύξηση του ΦΠΑ.....</i>	<i>19</i>
<i>Ειδική Μελέτη: «Οικονομικές επιδρά-σεις από την ιδιωτικοποίηση του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς».....</i>	<i>20</i>
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	21
<i>2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....</i>	<i>21</i>
<i>Το Παγκόσμιο Περιβάλλον.....</i>	<i>21</i>
<i>Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....</i>	<i>26</i>
<i>2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα</i>	<i>32</i>
<i>Οικονομικό κλίμα.....</i>	<i>32</i>
<i>Δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές.....</i>	<i>40</i>
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	51
<i>3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις.....</i>	<i>51</i>
<i>3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας.....</i>	<i>73</i>
<i>3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας.....</i>	<i>85</i>
<i>3.4 Απασχόληση – Ανεργία.....</i>	<i>91</i>
<i>3.5 Τιμές Καταναλωτή</i>	<i>101</i>
<i>3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών.....</i>	<i>107</i>
4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΛΙΜΕΝΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.....	113
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	119

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει τη δεύτερη έκθεσή του για το 2016, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Πραγματοποιείται σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη φάση για την Ευρωπαϊκή οικονομία, μετά το αποτέλεσμα εξόδου από την ΕΕ στο δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο, που δημιουργεί ανησυχία για τις προοπτικές της ΕΕ. Στο εσωτερικό της Ελλάδας, αναμένονται οι επιδράσεις της ολοκλήρωσης της πρώτης αξιολόγησης του νέου Προγράμματος (νέα μέτρα, αλλά και επαναφορά waiver). Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE, έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες**, ενώ συνοδεύεται από το **Παράρτημα** διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προηγείται κείμενο για τις δυνατότητες, αλλά και τις προϋποθέσεις της ανάπτυξης στην Ελλάδα, στην τρέχουσα εγχώρια και διεθνή συγκυρία.

Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος** στο πρώτο τρίμηνο του 2016, καθώς και τις προοπτικές για το υπόλοιπο του έτους, με βάση την πλέον πρόσφατη έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, καθώς και στοιχεία άλλων διεθνών φορέων β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, γ) την αποτίμηση υλοποίησης του **Κρατικού Προϋπολογισμού** στο πρώτο πεντάμηνο φέτος, όπως και των στοιχείων που κοινοποιήθηκαν στη Eurostat, για το δημοσιονομικό έλλειμμα και το χρέος του 2015.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στην αρχή του 2016. Χαρτογραφείται καταρχάς το **μακροοικονομικό περιβάλλον** (εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών στο α' τρίμ. 2016) και παρουσιάζονται οι τάσεις του στο υπόλοιπο του τρέχοντος έτους. Καταγράφονται οι **εξελίξεις σε βασικούς παραγωγικούς τομείς** στους πρώτους τρεις μήνες του 2016, ενώ παρουσιάζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας στο αρχικό τετράμηνο φέτος. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην **αγορά εργασίας** στο πρώτο τρίμηνο του 2016. Επίσης, αναλύεται η τάση του **πληθωρισμού** στο πρώτο φετινό πεντάμηνο. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την αποτίμηση του **ισοζυγίου πληρωμών** στην περίοδο Ιανουαρίου – Απριλίου του 2016.

Στην **τέταρτη ενότητα** παρουσιάζεται ειδική μελέτη του IOBE, για τις οικονομικές επιδράσεις από την ιδιωτικοποίηση του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο, η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 30/06/2016. Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στα μέσα Οκτωβρίου του 2016.

Η ΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΕΝ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΑΥΤΟΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΝΟΗΤΗ

Η σημαντικότερη θετική εξέλιξη, κατά την περίοδο που καλύπτει η δημοσίευση της τριμηνιαίας έκθεσης του IOBE, ήταν η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης του τρέχοντος προγράμματος. Ως αποτέλεσμα αυτής, συνεχίζεται κατά τα συμφωνηθέντα η χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας, ενώ δρομολογούνται σταδιακά τόσο η χρησιμοποίηση ευρωπαϊκών επενδυτικών κονδυλίων όσο και η αύξηση της ρευστότητας στην οικονομία μέσω πράξεων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Πλέον, το κύριο και απολύτως επείγον ζητούμενο είναι η έλευση της ανάπτυξης ήδη για το δεύτερο μισό του έτους, με τρόπο που θα μετριάσει την ύφεση στο πρώτο μισό και θα θέσει την οικονομία σε μια βιώσιμη τροχιά από το επόμενο. Οι αντικειμενικές συνθήκες για να επιτευχθεί αυτό σίγουρα υπάρχουν, όμως όσο απολύτως αναγκαία και να είναι η αναπτυξιακή στροφή δεν είναι αυτονόητο ότι θα συμβεί. Υπάρχει ο κίνδυνος, μετά από μια τόσο μακρόχρονη και βαθιά περίοδο ύφεσης, η ελληνική οικονομία να παραμείνει ουσιαστικά στάσιμη για ένα μεγάλο διάστημα, χωρίς να διαμορφώνεται το πλαίσιο για νέα παραγωγή και αναπτυξιακή δυναμική. Αυτή θα ήταν μια ιδιαίτερα δυσμενής εξέλιξη, όχι μόνο γιατί έτσι εκτροχιάζεται εκ νέου το πρόγραμμα προσαρμογής, με ό,τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται, αλλά κυρίως γιατί το κόστος για τους άνεργους και όσους άλλους βλέπουν τα εισοδήματά τους να συρρικνώνονται, είναι δυσβάστακτο. Η οικονομική πολιτική λοιπόν στην τρέχουσα περίοδο δεν μπορεί να αφήσει κανένα περιθώριο παρερμηνείας για την στόχευσή της και οφείλει να κινηθεί ξεκάθαρα προς την κατεύθυνση της διασφάλισης των συνθηκών για ανάπτυξη.

Κατά την διαπραγμάτευση και την πρόσφατη ολοκλήρωση της αξιολόγησης, και ενώ είχε ήδη υπάρξει πολύ σημαντική καθυστέρηση σε σχέση με το αρχικό χρονοδιάγραμμα, ήταν σαφής η πρόθεση να μην υπάρξουν εκκρεμότητες με την έλευση του Ιουνίου. Ο κύριος λόγος ήταν ότι το δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο θεωρούταν μια πηγή σημαντικής και δομικής αβεβαιότητας και πιθανή αρνητική του εξέλιξη δεν θα μπορούσε να βρει την ελληνική αλλά και την ευρωπαϊκή οικονομία εκτεθειμένες σε μια συνεχιζόμενη διαπραγμάτευση. Πλέον, με την απόφαση των Βρετανών για έξοδο από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) να είναι γεγονός, δημιουργούνται σημαντικές νέες προκλήσεις στο εξωτερικό περιβάλλον της Ελληνικής Οικονομίας. Οι εξελίξεις στην Ευρώπη αναμένεται να χαρακτηρίζονται μεσοπρόθεσμα από υψηλή μεταβλητότητα τόσο στο πολιτικό όσο και στο οικονομικό πεδίο. Οι χειρισμοί στο επόμενο διάστημα θα είναι κρίσιμης σημασίας καθώς θα προσδιορίσουν αν οι οικονομίες στην ήπειρο θα μπορέσουν να τεθούν σε επανεκκίνηση και τροχιά ανάπτυξης ή θα βρεθούν σε παρατεταμένη περίοδο αστάθειας και αύξηση του προστατευτισμού της κάθε οικονομίας. Όσο και αν αναμένεται ότι σταδιακά θα επέλθει μια ισορροπία – άλλωστε, τόσο η βρετανική όσο και η ευρωπαϊκή οικονομία έχουν μη ευκαταφρόνητο δυναμικό – η ΕΕ διέρχεται κρίση. Υπάρχουν τρία κύρια σχετικά ζητήματα από την πλευρά της ελληνικής οικονομίας. Πρώτον, αναμένεται περαιτέρω επιβάρυνση της ανάπτυξης διεθνώς, γεγονός που θα μειώσει τη ζήτηση για εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών. Οι εξελίξεις στην ΕΕ θα επιδράσουν επιβαρυντικά πάνω

σε μια ήδη αδύναμη διεθνή οικονομία όπου υπήρχε απροθυμία για επενδύσεις, ειδικότερα μάλιστα την ήπειρο μας. Δεύτερον, ειδικότερα όσον αφορά την προσέλκυση και χρηματοδότηση επενδύσεων, οι εξελίξεις θα είναι αρνητικές μεσοπρόθεσμα καθώς υπάρχει αύξηση των σχετικών κινδύνων, όπως τους βλέπουν οι επενδυτές και συνεπαγόμενη αύξηση επιτοκίων, ιδίως για τις πλέον αδύναμες οικονομίες. Τρίτον, αναμένονται θεσμικές ανακατατάξεις και κλυδωνισμοί στην ΕΕ. Η Ελλάδα δεν αποτελεί πλέον κεντρικό πρόβλημα για τους εταίρους αλλά εξακολουθεί να βρίσκεται υπό εποπτεία και σε ανάγκη για επίσημη χρηματοδότηση. Είναι πιθανό ότι η Ευρωζώνη να προχωρήσει σε περαιτέρω εμβάθυνση και ίσως να δημιουργηθεί μια στενότερη ένωση μόνο όσων οικονομιών μπορούν και θέλουν να ακολουθήσουν στο εγχείρημα, εξέλιξη που δεν πρέπει να βρει την ελληνική οικονομία απροετοίμαστη. Επιμέρους δομές και κατευθύνσεις της Ένωσης επίσης θα πρέπει να αναδιαμορφωθούν. Όσο πιο άμεση είναι η πρόοδος της οικονομίας μας, τόσο μεγαλύτερο θα είναι και το ειδικό βάρος της χώρας, που οφείλει να συμμετάσχει στους σχεδιασμούς και να τους επηρεάσει. Τέλος, και σε κάθε περίπτωση, ακόμη και νέοι οικονομικοί και πολιτικοί κίνδυνοι στο ευρύτερο περιβάλλον δεν μπορούν να αποκλειστούν.

Όσο επιβαρυντικές και επικίνδυνες όμως και να είναι οι εξελίξεις στην ΕΕ, οι κύριοι κίνδυνοι πηγάζουν από την οικονομική πολιτική στο εσωτερικό της χώρας. Από την αρχή της ελληνικής κρίσης, η στάση που χαρακτήρισε τις περισσότερες, αν όχι όλες, τις εμπλεκόμενες πλευρές ήταν αυτή της αναβολής των δύσκολων αποφάσεων, στην καλύτερη περίπτωση της επιδίωξης της προσωρινής σταθεροποίησης και συχνά της επιθυμίας επιστροφής στα οικονομικά χαρακτηριστικά του στρεβλού πρόσφατου παρελθόντος. Οι δομικές τομές που χρειαζόνταν επιχειρήθηκαν μόνο άτολμα και μεταρρυθμίσεις με βραχυπρόθεσμο κόστος, αλλά υψηλότερο μεσοπρόθεσμο όφελος, αναβλήθηκαν. Γενικότερα υπήρξε μια τάση αποφυγής της πραγματικότητας, τόσο όσον αφορά τους περιορισμούς όσο και τις ευκαιρίες. Στη σημερινή συγκυρία, υπάρχουν σημαντικά θετικά και σημαντικά αρνητικά χαρακτηριστικά. Από τη μια πλευρά υπάρχει έμπρακτη συμφωνία ανάμεσα στην πλειονότητα των πολιτικών δυνάμεων για στήριξη του ευρωπαϊκού προγράμματος. Σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε από το 2010, τόσο η κυβέρνηση αλλά και η πλειονότητα της αντιπολίτευσης στην ουσία συναινούν ότι η έξοδος από την κρίση διέρχεται μέσα από την ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού προγράμματος προσαρμογής. Η πολιτική αβεβαιότητα, η έλλειψη συναίνεσης και η ακραία αντιπαλότητα αποτέλεσαν τον σημαντικότερο ανασχετικό παράγοντα για την ελληνική οικονομία από την αρχή της κρίσης. Από την άλλη πλευρά, όμως, επιμέρους στοιχεία της οικονομικής πολιτικής δρουν αντίθετα προς μια πορεία ανάπτυξης. Αυτό αφορά στην εφαρμοζόμενη φορολογική πολιτική, τις καθυστερήσεις και την αμφισημία ως προς τις απαραίτητες δομικές αλλαγές που θα προσελκύσουν επενδύσεις, και τη γενικότερη λειτουργία των θεσμών που ακόμη και αν δεν έχουν άμεση σχέση με την οικονομία, διαμορφώνουν το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή κινείται, συμπεριλαμβάνοντας την εκπαίδευση, τα μέσα ενημέρωσης και την απονομή δικαιοσύνης.

Άλλωστε δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η ελληνική κρίση δεν προέκυψε αυτόνομα ως κρίση χρέους, αλλά ως αποτέλεσμα βαθιών δομικών ανισορροπιών και στρεβλώσεων. Ειδικότερα, η παραγωγή ήταν σε υπερβολικό βαθμό προσανατολισμένη στην εσωτερική ζήτηση και εξαρτώμενη από τη λειτουργία του κράτους και του δημόσιου τομέα ευρύτερα. Μια τέτοια κρίση λοιπόν δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με (υπερ)φορολόγηση ούτε με προσωρινή στήριξη της εσωτερικής ζήτησης, αλλά με σταδιακή αναδιάταξη των οικονομικών κινήτρων. Από αυτή την άποψη, καταγράφεται διπλός λόγος ανησυχίας καθώς η ελληνική οικονομία γίνεται σταδιακά περισσότερο κλειστή στο εξωτερικό και ταυτόχρονα εξαρτώμενη από το δημόσιο. Όσο και αν αυτό, σε ένα βαθμό, ήταν αποτέλεσμα των ελέγχων κεφαλαίου που επιβλήθηκαν σε συνδυασμό με το δημοψήφισμα πριν από ένα έτος, θα πρέπει να γίνουν αποφασιστικά βήματα προς την αντίθετη κατεύθυνση. Θα μπορούσε κάποιος για παράδειγμα να μην ανησυχεί για την επίδραση του εξωτερικού τομέα, μια που οι εισαγωγές συρρικνώθηκαν περισσότερο από τις εξαγωγές, όμως αυτή θα ήταν μια μωπική προσέγγιση, αφού η περιχαράκωση της οικονομίας στα σύνορά της δεν ευνοεί τις προοπτικές ανάπτυξης της στο μέλλον. Ειδικότερα, αν μετρηθεί ο βαθμός που η οικονομία είναι ανοικτή στο εμπόριο (δηλαδή το άθροισμα των εισαγωγών και εξαγωγών ως προς το εθνικό προϊόν), προκύπτει ότι αυτός βαίνει μειούμενος και κυμαίνεται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα από ότι σε ανταγωνιστικές ευρωπαϊκές οικονομίες. Ταυτόχρονα, η συνεχής και ενίοτε ακραία, αύξηση των φορολογικών συντελεστών μεταφέρει πόρους και οικονομικές αποφάσεις από τον ιδιωτικό τομέα, και μάλιστα τον πλέον παραγωγικό, στο δημόσιο τομέα. Έτσι το δημόσιο τοποθετείται ώστε στο επόμενο διάστημα να έχει έναν ακόμη πιο κρίσιμο άμεσο ρόλο, όσον αφορά σε αποφάσεις επενδύσεων κεφαλαίου όσο και στη δημιουργία θέσεων εργασίας, από ότι είχε και πριν την κρίση.

Συνοπλοποιώντας όλα τα παραπάνω, η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε μια απολύτως κρίσιμη καμπή. Όσο και αν αυτό έχει ξανασυμβεί στο πρόσφατο παρελθόν, οι εξωτερικές εξελίξεις συμπιέζουν ασφυκτικά τον οικονομικό και τον πολιτικό χρόνο και δεν αφήνουν κανένα πρόσθετο περιθώριο. Στα επιμέρους θετικά της κατάστασης, πρέπει κανείς να συνοπλογοίσει ότι τα διαθέσιμα ελλείμματα (δημοσιονομικό και εξωτερικού τομέα) βρίσκονται σε εξισορρόπηση, ότι μια σειρά μεταρρυθμίσεων έχει εφαρμοσθεί με επιτυχία αλλά και ότι σε μια συνολική εκτίμηση, οι πολίτες και οι επιχειρήσεις, πάρα τις δυσκολίες, έδειξαν διατεθειμένοι να στηρίξουν την ευρωπαϊκή πορεία της οικονομίας χώρας, αντιλαμβανόμενοι το σχετικό όφελος. Στα αρνητικά της κατάστασης πρέπει να συνοπλογοιστούν η συνεχιζόμενη τάση αποεπένδυσης, το βάρος και οι σημαντικές δυσχέρειες από τα μη εξυπηρετούμενα στεγαστικά και κυρίως επιχειρηματικά δάνεια, το έλλειμμα εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα λόγω των εξελίξεων πριν από ένα έτος, έλλειμμα που θα μειωθεί μόνο σταδιακά και σε συνάρτηση με την ευρύτερη ανάπτυξη της οικονομίας και η έλλειψη προσήλωσης της πολιτικής σε ένα φιλικό προς τις επενδύσεις και επιχειρηματικότητα περιβάλλον.

Καθώς λοιπόν η οικονομία δεν έχει την πολυτέλεια να μην τρέξει με θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης ήδη από τώρα αμέσως, πρέπει να υπάρξει έμφαση και επίμονη τόσο στην

εφαρμογή όσο και στη μελέτη των απαραίτητων προσαρμογών για να μην υπάρξουν αστοχίες. Το ΕΣΠΑ, το πρόγραμμα Juncker, αλλά ευρωπαϊκά προγράμματα, η μείωση του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζών από την ΕΚΤ, σημαντικές αποκρατικοποιήσεις, ακόμη και ενδεχόμενες ευνοϊκές εξελίξεις για το δημόσιο χρέος, αποτελούν πολύ σημαντικά εργαλεία και ενδιάμεσους στόχους, όμως το καθένα από μόνο του δεν διασφαλίζει μηχανικά την ανάπτυξη. Η ουσία πια είναι πως απαιτείται αποφασιστική, έμπρακτη και πέρα από κάθε αμφιβολία στροφή της πολιτικής προς την αξιοπιστία. Ειδικότερα ακόμη, αποτελεί ζητούμενο η δημιουργία σταθερού κλίματος που θα στηρίξει την επιχειρηματικότητα και φυσικά τις μακροχρόνιες επενδύσεις, τόσο σε φυσικό όσο και σε ανθρώπινο κεφάλαιο.

Συνολικά, το ένα έτος που μεσολάβησε ανάμεσα στο Ελληνικό και το Βρετανικό δημοψήφισμα, τον άμεσο κίνδυνο του Grexit και την απόφαση για Brexit, ήταν ιδιαίτερα πυκνό σε μηνύματα και αποτελέσματα. Στην οικονομία, βέβαια, οι προσδοκίες παίζουν καθοριστικό και η έλλειψη κατεύθυνσης και οι παλινδρομήσεις έχουν πολύ υψηλό κόστος. Για τη δική μας οικονομία αυτό σημαίνει ότι πλέον, απαιτούνται ωριμότητα και κρίσιμες αποφάσεις. Περιθώρια περαιτέρω υποβοήθησης από το εξωτερικό θα υπάρξουν μόνο αν υπάρξει πρώτα ξεκάθαρη τοποθέτηση της εσωτερικής οικονομικής πολιτικής και αναπτυξιακή στροφή. Ο χρόνος για αυτή τη στροφή είναι τώρα, καθώς οι πιεστικές εξωτερικές εξελίξεις δεν αφήνουν κανένα περιθώριο για άλλες αυταπάτες, παρερμηνείες ή καθυστερήσεις. Η έλευση της ανάπτυξης δεν θα γίνει αυτόματα, και δεν είναι αυτονόητη, ενώ η σχετική ευθύνη πλέον μεγαλώνει εκθετικά.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εξασθενούν οι προσδοκίες για αναθέρμανση της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2016

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία και ενδείξεις, **ο ρυθμός μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας εξασθένησε περαιτέρω στο πρώτο τρίμηνο του 2016. Συγκεκριμένα, το ΑΕΠ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ αυξήθηκε κατά 1,9%, υποχωρώντας κάτω από το 2,0% για πρώτη φορά από το τελευταίο τρίμηνο του 2014.** Η επιβράδυνση σημειώθηκε εξίσου στις αναπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Στο σύνολο των επτά ισχυρότερων οικονομιών καταγράφηκε άνοδος του ΑΕΠ κατά 1,5%, οριακά χαμηλότερη από ότι στο τέλος του 2015 (+1,6%), ωστόσο ελαφρώς μεγαλύτερη από ότι στην ίδια περίοδο πέρυσι (+1,3%). Στις ΗΠΑ, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,0%, όσο και στο τέλος του 2015, αλλά σαφώς λιγότερο από ότι το αρχικό τρίμηνο του 2015 (2,9%). Η μεγαλύτερη εξασθένιση της ανάπτυξης μεταξύ των ισχυρότερων οικονομιών σημειώθηκε για ακόμα ένα τρίμηνο στην Ιαπωνία, όπου το ΑΕΠ δεν μεταβλήθηκε έναντι της αντίστοιχης περιόδου πέρυσι. Αντιθέτως, η ανάπτυξη της γερμανικής οικονομίας επιταχύνθηκε, στο 1,6%, από 1,3% το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο και 1,1% στο ίδιο τρίμηνο του 2015. Στις αναδυόμενες – αναπτυσσόμενες οικονομίες, η οριακή υποχώρηση του ρυθμού ανάπτυξης στην Κίνα συνεχίστηκε για 5^ο τρίμηνο (από 6,8% στο δ' τρίμ. '15 στο 6,7%). Όμως, συνεχίστηκε και η επιτάχυνση της αύξησης

του ΑΕΠ στην Ινδία (από 7,6% σε 8,0%), ενώ εξασθένησε η ύφεση στη Βραζιλία (από 5,9% σε 5,1%).

Σε ότι αφορά το περιβάλλον στην παγκόσμια οικονομία την τρέχουσα περίοδο και τους προσεχείς μήνες, οι περισσότεροι βασικοί παράγοντες οι οποίοι θα το επηρεάσουν αναμένεται να είναι αρνητικοί. Σε αυτούς περιλαμβάνονται: 1) η εξασθενημένη ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, καθώς π.χ. η οικονομία της Κίνας βρίσκεται σε μεταβατικό στάδιο σε ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο, 2) η επιβράδυνση του διεθνούς εμπορίου, κυρίως ως απόρροια της χαμηλότερης ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, αλλά και ένας νέος, πρόσθετος παράγοντας, 3) οι πιθανές επιδράσεις του πρόσφατου δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Το χαμηλό κόστος των πρώτων υλών θα συνεχίσει να ευνοεί τις αναπτυγμένες οικονομίες, με εξαίρεση σε ορισμένο βαθμό τις ΗΠΑ, καθώς η χαμηλή τιμή του πετρελαίου πλήττει τις επενδύσεις οι οποίες γίνονται στον ενεργειακό της τομέα. Υφίστανται όμως και αρνητικές επιδράσεις από τις χαμηλές τιμές των πρώτων υλών οι οποίες παράγονται στις αναπτυσσόμενες χώρες και έγκεινται στην εξασθένιση της ζήτησης από αυτές προϊόντων τα οποία παράγονται από επιχειρήσεις των ανεπτυγμένων οικονομιών. Από την άλλη πλευρά, η διευκολυντική νομισματική πολιτική της ΕΚΤ θα συνεχίσει να υποστηρίζει τις επενδύσεις. Επιπλέον, η ολοκλήρωση ή η χαλάρωση των δημοσιονομικών προγραμ-

μάτων στην Ευρώπη θα επιτρέψει την αναθέρμανση της εγχώριας κατανάλωσης, η οποία θα αντισταθμίσει εν μέρει την ηπιότερη αύξηση της ζήτησης για εξαγωγές.

Ενώ οι επιδράσεις των παραπάνω εξελίξεων μπορούν σε ορισμένο βαθμό να αποτιμηθούν, οι επιδράσεις του αποτελέσματος για Brexit στο πρόσφατο δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι αρκετά δύσκολο να χαρτογραφηθούν. Η διαδικασία αποχώρησης μιας χώρας - μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης από αυτή αποτελεί πρωτόγνωρη διαδικασία. Για αυτό το λόγο δεν υφίσταται σαφές πλαίσιο της νέας σχέσης που θα έχει το Ηνωμένο Βασίλειο με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ. Έτσι, οι επιδράσεις σε αυτή τη χώρα αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι προς το παρόν προβλέψιμες και αναμένεται να αποσαφηνιστούν αφού κατατεθεί επίσημα το αίτημα αποχώρησης και προχωρήσουν οι σχετικές διαπραγματεύσεις. Προς το παρόν, η αβεβαιότητα που δημιουργείται για τους παραπάνω λόγους θα επηρεάσει αρνητικά τις ευρωπαϊκές οικονομίες, ιδίως όσες έχουν συναλλαγές με τη συγκεκριμένη χώρα. Συνεπώς, εκτός από τη διαφαινόμενη περαιτέρω επιβράδυνση της μεγέθυνσης στις αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες οικονομίες φέτος, υφίστανται αιτίες ανάσχεσης της ανάπτυξης στις ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες, οι επιπτώσεις των οποίων ακόμα δεν έχει δυνατόν να αποτιμηθούν. Τούτων δεδομένων, **οι προβλέψεις διεθνών οργανισμών για μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας ελαφρώς υψηλότερη του 3,0% το τρέχον έτος**

θα αναθεωρηθούν τους επόμενους μήνες επί τα χείρω. Άρα και η πρόβλεψη για ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας κατά 3,3% στην προηγούμενη έκθεση αναθεωρείται προς τα κάτω, οριακά χαμηλότερα του 3,0%, ουσιαστικά στο περυσινό επίπεδο.

Κλιμάκωση της ύφεσης στην ελληνική οικονομία στην αρχή του 2016

Η ύφεση στην ελληνική οικονομία συνεχίστηκε για τρίτο τρίμηνο στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου φέτος και κλιμακώθηκε, φθάνοντας το 1,4%, έναντι υποχώρησης του ΑΕΠ κατά 0,9% στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο και ήπιας ανόδου του στο πρώτο τρίμηνο πέρυσι (+0,4%).

Σε ότι αφορά τις τάσεις στις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το αρχικό τρίμηνο του 2016, η **εγχώρια κατανάλωση ήταν 1,3% χαμηλότερη έναντι του ίδιου τριμήνου του 2015, κατά το οποίο διευρύνθηκε οριακά (+0,3%).** Η κάμψη των καταναλωτικών δαπανών ήταν παραπλήσιας έκτασης στα νοικοκυριά και το δημόσιο τομέα (-1,3% και -1,5% αντίστοιχα), όπως και η μικρή αύξησή τους πέρυσι (0,7% και 0,4%).

Η υποχώρηση των επενδύσεων επιβραδύνθηκε σημαντικά στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο, στο 0,3% από 14,5%. Καθώς στο ίδιο τρίμηνο πέρυσι οι επενδύσεις αυξήθηκαν σημαντικά, κατά 12,4%, η

τάση τους στο αρχικό τρίμηνο φέτος αποτελεί αφομοίωση της περυσινής τους ανόδου. Από τις επιμέρους κατηγορίες κεφαλαίου, σε συνάφεια με την αύξηση των πληρωμών του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων κατά 7,0% στο τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου, την υποχώρηση συγκράτησαν οι υψηλότερες δημόσιες επενδύσεις, καθώς στις λοιπές κατασκευές, στις οποίες υπάγονται και τα δημόσια έργα, σημειώθηκε η μεγαλύτερη άνοδος σε απόλυτο μέγεθος στο περασμένο τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου (+3,3% ή +€58 εκατ.). Η αύξηση στα αγροτικά μηχανήματα, ήταν πολύ μικρότερης έκτασης (+€1 εκατ.). Η ευρύτερη μείωση σημειώθηκε -για άλλο ένα τρίμηνο- στις κατοικίες (-17,2%), ενώ ακολούθησαν σε πτώση ο εξοπλισμός τεχνολογίας πληροφορικής - επικοινωνίας και ο εξοπλισμός μεταφορών (-11,2% και -5,9% αντίστοιχα).

Στην πλευρά του εξωτερικού τομέα της οικονομίας, **οι εξαγωγές περιορίστηκαν για πρώτη φορά στο τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου από το 2010, κατά 11,3%, κάμψη που ήταν η μεγαλύτερη ανεξαρτήτως τριμήνου μετά το 2009 και τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση**, όταν στο πρώτο τρίμηνο του 2015 είχαν διευρυνθεί κατά 3,7%. Η συρρίκνωση των εξαγωγών προήλθε αποκλειστικά από την έντονη υποχώρηση των εξαγωγών υπηρεσιών, η οποία κυμαίνεται σταθερά μεταξύ 22% και 24% από το τρίτο περυσινό τρίμηνο, εξαιτίας της επιπτώσεως των capital controls κυρίως στην παροχή διεθνών μεταφορικών υπηρεσιών (-44,9% στο α' τρίμ. φέτος, σε

τρέχουσες τιμές). Οι εξαγωγές αγαθών διευρύνθηκαν κατά 1,7%, ωστόσο πριν ένα έτος η άνοδος τους ήταν της τάξης του 5,7%.

Η φθίνουσα τάση **στις εισαγωγές** παρέμεινε στο τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου του τρέχοντος έτους ισχυρότερη από ότι στις εξαγωγές, ωστόσο σταθεροποιήθηκε στο επίπεδο του προηγούμενου τριμήνου, στην περιοχή του 12,5% - 13,0%, έναντι ανόδου 9,8% στο ίδιο χρονικό διάστημα πέρυσι. Στις βασικές συνιστώσες των εξαγωγών, η μείωση ήταν σαφώς ισχυρότερη στο σκέλος των υπηρεσιών, φθάνοντας το 26,6%, μεταβολή στην οποία συνέβαλε πέραν των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, το σχετικά υψηλό επίπεδό τους στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2015 (+12,1%). Οι εισαγωγές αγαθών ήταν στο αρχικό τρίμηνο φέτος 9,2% λιγότερες από ότι ένα χρόνο νωρίτερα, όταν αυξάνονταν κατά 8,6%. **Η μεγαλύτερη κάμψη των εισαγωγών σε σύγκριση με τις εξαγωγές βελτίωσε περαιτέρω το ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα σε εθνολογιστικούς όρους, με το έλλειμά του να περιορίζεται κατά 23,0%, στα €1,25 δισεκ. (2,7% του ΑΕΠ), έναντι ελλείμματος €1,6 δισεκ. (3,5%) πέρυσι.**

Δημοσιονομική προσαρμογή, στενότητα ρευστότητας και σταθερή διεθνής ζήτηση συνεχίζουν την ύφεση το 2016

Η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης υλοποίησης του τρίτου Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής ήρε αρκετά την αβεβαιότητα ως προς τα επιπλέον

δημοσιονομικά μέτρα, σχετικά με την υλοποίηση ορισμένων μεταρρυθμίσεων (διαχείριση «κόκκινων δανείων», νέο Ταμείο Αποκρατικοποιήσεων), αλλά και ευρύτερα, ως προς τη διάθεση εφαρμογής του νέου Προγράμματος το οποίο συμφωνήθηκε τον περασμένο Αύγουστο. Πάρα ταύτα, δεν κατέστη εφικτό από τις διαπραγματεύσεις να επιτευχθεί μια συμφωνία σχετικά με το δημόσιο χρέος, εξέλιξη η οποία σαφώς θα ενίσχυε περισσότερο την εμπιστοσύνη στη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας.

Η πλειονότητα των δημοσιονομικών παρεμβάσεων που αποφασίστηκαν αφορά στα νοικοκυριά ή και σε αυτά (περικοπή συντάξεων πάνω από ένα όριο, μείωση αφορολόγητου εισοδήματος, αλλαγή συντελεστών φορολογίας εισοδήματος, αύξηση ΦΠΑ και ασφαλιστικών εισφορών κ.ά.), επομένως θα περιορίσει επιπλέον το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημά τους. Σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις, λήφθηκαν αποφάσεις για σημαντικά ζητήματα τα οποία τις επηρεάζουν (π.χ. ΦΠΑ, ασφαλιστικές εισφορές). Εκκρεμεί στο πλαίσιο της επόμενης αξιολόγησης το μείζον ζήτημα των αλλαγών στις εργασιακές σχέσεις, κρίσιμη παράμετρος της οργάνωσης των επιχειρήσεων.

Εξέλιξη άμεσα συνδεδεμένη με την ολοκλήρωση της αξιολόγησης, η οποία υπό προϋποθέσεις μπορεί να επηρεάσει σημαντικά μεσοπρόθεσμα τη ρευστότητα της ελληνικής οικονομίας αποτελεί η επαναπόδοξη των ελληνικών ομολόγων ως εγγυήσεων από την ΕΚΤ (επαναφορά του

waiver), καθώς επιτρέπει στις τράπεζες να αντλήσουν ρευστότητα από το σχετικό βασικό μηχανισμό της ΕΚΤ, με κόστος πολύ χαμηλότερο σε σχέση με τον ΕΛΑ. Αυτή η δυνατότητα, εφόσον όμως οδηγήσει σε επιστροφή μέρους των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας, θα ενισχύσει αρκετά την δανειοδοτική τους ικανότητα. Ωστόσο, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, κατά το τέλος της πρώτης αξιολόγησης, τον περασμένο Μάιο, οι καταθέσεις των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων παρέμεναν σε επίπεδο ελαφρώς υψηλότερο μετά τα capital controls (+€1,2 δισεκ.). Το επικείμενο Brexit και η ανησυχία που έχει δημιουργήσει αποτελούν πρόσθετο ανασταλτικό παράγοντα στην επιστροφή των καταθέσεων.

Συνεπώς, μάλλον δεν αναμένεται βραχυπρόθεσμα σημαντική μεταβολή της έως τώρα πιστοδοτικής πολιτικής των τραπεζών. Όσο το επίπεδο των καταθέσεων θα παραμένει χαμηλό, δεν θα είναι εφικτή και μια περαιτέρω σημαντική άρση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, παρά την άντληση ρευστότητας από το βασικό μηχανισμό της ΕΕ.

Από την άλλη πλευρά, σταδιακή ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων θα επέλθει κατόπιν της πρώτης αξιολόγησης του νέου προγράμματος από την επιτάχυνση της εξόφλησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών του κράτους προς τους προμηθευτές του, καθώς τα €3,5 δισεκ. από τη δόση η οποία συνδέεται με την πρόσφατα ολοκληρωθείσα αξιολόγηση, προβλέπεται να διατεθούν για αυτόν το

σκοπό. Ο δημόσιος τομέας παρέχει από την αρχή του 2016 ελαφρώς μεγαλύτερη από πέρυσι υποστήριξη στις επενδύσεις μέσω της υλοποίησης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (+€143 εκατ. ή +14,7% στο πεντάμηνο Ιανουαρίου - Μαΐου).

Από τις έως τώρα ενέργειες φέτος στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων (ΟΛΠ, αναδιαπραγμάτευση Ελληνικού κ.ά.), αναμένεται αναθέρμανση των επενδύσεων κυρίως από το προσεχές έτος, καθώς απαιτείται η παρέλευση ορισμένου χρόνου για την εκκίνηση και κλιμάκωση των σχετικών επενδυτικών σχεδίων. Πάρα ταύτα, το ΤΑΙΠΕΔ, πέραν της ολοκλήρωσης διαδικασιών παραχώρησης ή πώλησης που είχαν δρομολογηθεί τα προηγούμενα χρόνια, συνεχίζει να μην παρουσιάζει πρόοδο στους υπόλοιπους διαγωνισμούς, με εξαίρεση την ανάδειξη πλειοδοτών για ορισμένα ακίνητα και την πώληση δύο αεροσκαφών Airbus. Σε ότι αφορά το νέο ταμείο αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας (Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας Α.Ε.), συγκροτήθηκε με το πρόσφατο πολυνομοσχέδιο (ν. 4389/2016). Όμως, ο εσωτερικός κανονισμός της ΕΕΣΠ Α.Ε. δεν έχει διαμορφωθεί και αποτελεί προσπαιτούμενο για τη λήψη της δεύτερης υποδότησης. Για την ολοκλήρωση αυτών και άλλων διαδικαστικών ζητημάτων τα οποία εκκρεμούν, η δραστηριότητα της ΕΕΣΠ δεν θα ξεκινήσει νωρίτερα από το τελευταίο τρίμηνο του 2016.

Ευρύτερα στο δημόσιο τομέα, η προσπάθεια επίτευξης των δημοσιονομικών στόχων οι οποίοι έχουν τεθεί για φέτος, έχει οδηγήσει σε εκτεταμένη

συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών, με αποτέλεσμα αυτές να υπολείπονται στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαΐου φέτος κατά €2,06 δισεκ. (-11,7%) έναντι του σχετικού στόχου.

Πέρα από τις εξελίξεις σε ζητήματα τα οποία αφορούν στην υλοποίηση του τρίτου Μνημονίου και επηρεάζουν την εγχώρια οικονομία, το διεθνές οικονομικό περιβάλλον μεταβάλλεται αρνητικά λόγω του δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο. Το επερχόμενο Brexit κλιμακώνει έντονα την αβεβαιότητα για τη συνοχή και τη βιωσιμότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης, οδηγώντας τις οικονομικές μονάδες σε κατάσταση αναμονής για τη λήψη ορισμένων αποφάσεών τους, εν όψει των σχετικών εξελίξεων, των αντιδράσεων και αποφάσεων της ΕΕ κ.λπ.

Σε ότι αφορά τις άμεσες επιδράσεις του επικείμενου Brexit στην ελληνική οικονομία, αναμένεται να εκδηλωθούν στις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, εξαιτίας της υποτίμησης της στερλίνας έναντι του ευρώ. Το 2015, οι εξαγωγές προϊόντων προς το Ηνωμένο Βασίλειο έφτασαν τα €1,08 δισεκ., παρουσιάζοντας άνοδο 10,1% έναντι του 2014, με το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών αγαθών να ανέρχεται από το 3,6% στο 4,2%. Μεγαλύτερη σε αξία και μερίδιο στο σύνολο είναι η παροχή τουριστικών υπηρεσιών, με την αξία τους το προηγούμενο έτος να ανέρχεται κατά €466,7 εκατ. (ή +30,1%), φθάνοντας τα €2,02 δισεκ., διατηρώντας το Ηνωμένο Βασίλειο ως τη δεύτερη σημαντικότερη αγορά μετά τη Γερμανία. Επειδή το πρώτο εξάμηνο του

2016 έχει παρέλθει, η μικρότερη ζήτηση από το Ηνωμένο Βασίλειο θα επηρεάσει τις εξαγωγές στο ήμισυ του τρέχοντος έτους. Οι επιπτώσεις αναμένεται να είναι μεγαλύτερες στις εξαγωγές αγαθών, καθώς η συντριπτική πλειονότητα των τουριστικών κρατήσεων ήδη έχει πραγματοποιηθεί και πληρωθεί.

Σε ότι αφορά άλλες διεθνείς εξελίξεις οι οποίες επηρεάζουν το οικονομικό περιβάλλον εγχωρίως, οι προσφυγικές – μεταναστευτικές εισροές προς την Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη έχουν περιοριστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό μετά το κλείσιμο του βαλκανικού περάσματος και την υλοποίηση της συμφωνίας ΕΕ - Τουρκίας, για την επανεισδοχή των παράνομων μεταναστών. Η τιμή του πετρελαίου ανερχόταν στο τετράμηνο Μαρτίου - Ιουνίου, έχοντας επανέλθει στο επίπεδο του προηγούμενου φθινοπώρου. Η επιφυλακτικότητα για τις επιδράσεις του Brexit μάλλον θα κάμψει τη ζήτηση πετρελαίου, τουλάχιστον τους προσεχείς μήνες. Ακολούθως, η τιμή του πετρελαίου θα υποχωρήσει εκ νέου το 2016, λιγότερο από πέρυσι.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω γεγονότα, τα διαθέσιμα στοιχεία για τις τάσεις σε οικονομικά μεγέθη στην Ελλάδα και τις αναμενόμενες εξελίξεις στις προβλέψεις για τις συνιστώσες του ΑΕΠ, τα εκτεταμένα δημοσιονομικά μέτρα που λήφθηκαν πρόσφατα, θα επενεργήσουν σαφώς περιοριστικά στο διαθέσιμο εισόδημα και την **κατανάλωση των νοικοκυριών** στο δεύτερο εξάμηνο του 2016. Η επίπτωσή τους αναμένεται να είναι ισχυρότερη εκείνων τα οποία λήφθηκαν

πέρυσι. Η περιοριστική επίδραση των capital controls στην κατανάλωση των νοικοκυριών κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2015 έχει διαμορφώσει μια χαμηλή βάση σύγκρισης για την αντίστοιχη περίοδο του τρέχοντος έτους, η οποία θα επενεργήσει αντίρροπα στις πτωτικές πιέσεις στις ιδιωτικές καταναλωτικές δαπάνες. Η αναμενόμενη επιβράδυνση της υποχώρησης της ανεργίας έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου από το δεύτερο τρίμηνο, θα εξασθενήσει την υποστήριξη από την αύξηση των εισοδημάτων στο πρώτο τρίμηνο, λόγω της κατά 2,9% μεγαλύτερης απασχόλησης σε σχέση με την αρχή του 2015. **Οι παραπάνω επιδράσεις προβλέπεται ότι θα έχουν ως αποτέλεσμα τη μέση πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης στο σύνολο του τρέχοντος έτους μεταξύ -1,0% και -2,0%.**

Οι περικοπές καταναλωτικών δαπανών του δημόσιου τομέα, κυρίως σε πληρωμές μισθών, οι οποίες επισημάνθηκαν από την πρώτη έκθεση για το 2016 και αποτυπώθηκαν στον περιορισμό της **δημόσιας κατανάλωσης** στο αρχικό τρίμηνο φέτος, αναμένεται να συνεχιστούν με μικρές διακυμάνσεις στη συνέχεια του τρέχοντος έτους. Η πρώτη φάση εξορθολογισμού των ειδικών μισθολογίων, η οποία περιλαμβάνεται στις προαπαιτούμενες δράσεις για τη δεύτερη αξιολόγηση του τρίτου Προγράμματος, θα υλοποιηθεί στο τελευταίο τρίμηνο φέτος, εφόσον η αξιολόγηση εξελιχθεί χωρίς - άλλη μια φορά- σημαντικές αποκλίσεις από το χρονοδιάγραμμα. Επομένως, θα ενισχύσει τις **περικοπές στην κατά-**

νάλωση του δημοσίου, η οποία εκτιμάται ότι θα μειωθεί φέτος κατά 1,5% έως 2,5%.

Στο πεδίο των **επενδύσεων**, η παραμονή μεγάλου μέρους των καταθέσεων εκτός τραπεζικού συστήματος, η διαχείριση των «κόκκινων δανείων» μετά την πρόσφατη θεσμοθέτηση του σχετικού ρυθμιστικού πλαισίου στο νόμο 4389/2016 και η αβεβαιότητα από το επερχόμενο Brexit στα χρηματιστήρια και τις αγορές κεφαλαίου, σχετικών παρεμβάσεων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κ.λπ., θα συντηρήσουν την έως τώρα πιστοδοτική πολιτική των τραπεζικών ιδρυμάτων προς τις επιχειρήσεις σχεδόν σε όλο το υπόλοιπο του 2016. Παρά την επαναφορά του waiver από την ΕΚΤ, αναμένεται συνέχιση της πιστωτικής συρρίκνωσης, με χαμηλότερο ρυθμό, στους περισσότερους μήνες του 2016, με πιθανή αύξηση των πιστώσεων στο τέλος του τέταρτου τριμήνου.

Στον αντίποδα, η μικρή αύξηση των ενισχύσεων από το ΠΔΕ και η πληρωμή μεγάλου μέρους των ληξιπρόθεσμων οφειλών του δημοσίου με μέρος από τις υποδόσεις του δανείου οι οποίες λήφθηκαν και θα ληφθούν προσεχώς, θα βελτιώσουν ελαφρώς τη διαθεσιμότητα κεφαλαίων των επιχειρήσεων. Όμως, τόσο η εγχώρια, όσο και η διεθνής ζήτηση για ελληνικά προϊόντα ήταν κατά το πρώτο εξάμηνο φέτος στην καλύτερη περίπτωση στο ίδιο επίπεδο με πέρυσι, αφού εκτός από την υποχώρηση κατανάλωσης και επενδύσεων, οι εξαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων ανήλθαν οριακά (+0,5% στο πρώτο τετράμηνο). Επομένως, στις περισσότερες

επιχειρήσεις, δεν ευνοείται μια αναβάθμιση ή επέκταση του εργοστασιακού δυναμικού. Υπό τις επιδράσεις των παραπάνω τρεχουσών και αναμενόμενων εξελίξεων σχετικά τις επενδύσεις, **αυτές μάλλον θα υποχωρήσουν εκ νέου το 2016, κατά περίπου 4,0%**

Στον εξωτερικό τομέα, η σταθερότητα των **εξαγωγών** εκτός πετρελαιοειδών και πλοίων (σε τρέχουσες τιμές) στο αρχικό τετράμηνο του 2016, παρά το υψηλό επίπεδο τους την ίδια περίοδο πέρυσι και την επίδραση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, αναδεικνύει ότι υφίσταται δυναμική ανόδου τους στο δεύτερο εξάμηνο φέτος. Η χαμηλή ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου, που θα υποχωρήσει περαιτέρω εξαιτίας της αβεβαιότητας για τις επιπτώσεις της εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ, θα συνεχίσει να ευνοεί την ανταγωνιστικότητα την ελληνικών προϊόντων και εκείνων της Ευρωζώνης. Στο σκέλος των εξαγωγών υπηρεσιών, η ήπια μείωση των διεθνών εισπράξεων από τον τουρισμό (-3,4%) μάλλον αντανακλά τη φάση αφομοίωσης της επί τριετία συνεχούς ανόδου του. Η παραμονή του διεθνούς μεταφορικού έργου σε πολύ χαμηλό επίπεδο θα οδηγήσει το σύνολο των εξαγωγών υπηρεσιών σε κάμψη φέτος. Η επίδραση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο αναμένεται ότι θα είναι μικρή, κυρίως στις εξαγωγές αγαθών, αφού οι τουριστικές δαπάνες των κατοίκων του Ηνωμένου Βασιλείου έχουν σε μεγάλο βαθμό πραγματοποιηθεί πριν τις πρόσφατες εξελίξεις. **Συνισταμένη των ποικίλων**

επιδράσεων στις εξαγωγές αναμένεται να είναι η διαμόρφωσή τους το τρέχον έτος χαμηλότερα από το 2015 (-2,0% με -3,0%).

Η νέα μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών από τα πρόσθετα δημοσιονομικά μετρά και η υποτονική επενδυτική δραστηριότητα, θα οδηγήσουν σε περαιτέρω συρρίκνωση των **εισαγωγών**. Από την άλλη πλευρά, κάθε χαλάρωση των capital controls αποτυπώνεται ευνοϊκά κυρίως στην πλευρά του εισαγωγικού εμπορίου, όπως έγινε μετά τον Οκτώβριο του 2015 και το φετινό Μάρτιο. Η κατακόρυφη πτώση των εισαγωγών στο δεύτερο εξάμηνο του 2015 θα περιορίσει σημαντικά την υποχώρησή τους στο ίδιο χρονικό διάστημα ένα χρόνο μετά, στο οποίο είναι πιθανό να αυξηθούν ήπια. **Υπό τις παραπάνω επιδράσεις, η πτώση των εισαγωγών θα συνεχιστεί φέτος, με ελαφρώς μικρότερη ταχύτητα από ότι πέρυσι (-4% με -5%).**

Υπό την επίδραση των παραπάνω τάσεων στις συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το 2016, αναμένεται συνέχιση της πτώσης του, στην περιοχή του 1%.

Συνεχίζεται στο πρώτο πεντάμηνο η υπέρβαση στόχων του Κρατικού Προϋπολογισμού

Βάσει των οριστικών στοιχείων για την **υλοποίηση του Κρατικού Προϋπολογισμού στο πρώτο πεντάμηνο φέτος, το έλλειμά του σε αυτή την περίοδο έφτασε τα €814 δισεκ.,** έναντι στόχου για έλλειμμα €3,9 δισεκ. **Το**

πρωτογενές αποτέλεσμα ήταν πλεονασματικό, ύψους €2,3 δισεκ., έναντι στόχου για πρωτογενές έλλειμμα €820 εκατ. Η επίτευξη μεγαλύτερου πρωτογενούς πλεονάσματος οφείλεται κυρίως στη συγκράτηση των δαπανών, κατά €2,7 δισεκ, και πολύ λιγότερο στην υπέρβαση των εσόδων (+€328 εκατ.).

Η **υπέρβαση των εσόδων** οφείλεται κατά κύριο λόγο στα **υψηλότερα του αναμενόμενου λοιπά μη φορολογικά έσοδα** (+€423 εκατ.) και λιγότερο στη **διεύρυνση των φορολογικών εσόδων** (+356 εκατ.). Επιπλέον, η αύξηση των φορολογικών εσόδων προέρχεται στο μεγαλύτερο μέρος της από την **είσπραξη φόρων παρελθόντων οικονομικών ετών** (+€312 εκατ.), όχι στις πληρωμές για το τρέχον έτος. Όσον αφορά στις δαπάνες, η συγκράτηση προέρχεται κυρίως από τις **λιγότερες κατά €2,06 δισεκ. πρωτογενείς δαπάνες**. Όμως, δεδομένου ότι στο τετράμηνο Ιανουαρίου - Απριλίου οι **ληξιπρόθεσμες οφειλές του δημοσίου διευρύνθηκαν κατά €820 εκατ.,** ένα μεγάλο μέρος της συγκράτησης των δαπανών οφείλεται σε αυτόν το λόγο.

Σταθεροποίηση ή μικρή υποχώρηση της ανεργίας το 2016

Η εξασθένιση της καταναλωτικής ζήτησης επί τρία συνεχόμενα τρίμηνα, οι επιπτώσεις των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων σε εξωστρεφείς τομείς της οικονομίας και τα επερχόμενα εκείνη την περίοδο μέτρα από τη διαπραγμάτευση με τους διεθνείς πιστωτές τα οποία επηρεάζουν τις επιχειρήσεις (αύξηση ΦΠΑ, ασφαλιστικών εισφορών),

επιδείνωσαν τα δεδομένα στην αγορά εργασίας στο πρώτο τρίμηνο φέτος σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο. Παρά ταύτα, η ανεργία διαμορφώθηκε στη διάρκειά του σε επίπεδο σαφώς χαμηλότερο εκείνου στο ίδιο τρίμηνο του 2015. Συγκεκριμένα, **η ανεργία ήταν της τάξης του 24,9% στο πρώτο τρίμηνο του 2016, μισή ποσοστιαία μονάδα υψηλότερα έναντι του τελευταίου τριμήνου της προηγούμενης χρονιάς. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο περιορίστηκε κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες**, διατηρώντας την έκταση της μείωσης στο δ' τρίμηνο του 2015. Πλέον καθοριστική για την κάμψη της ανεργίας στο πρώτο τρίμηνο σε σχέση με πέρυσι ήταν η αύξηση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, κατά 29,2 χιλ. άτομα, κυρίως μέσω προγραμμάτων προσωρινής, κοινωνικού χαρακτήρα του ΟΑΕΔ για ανέργους. Χωρίς αυτές τις θέσεις εργασίας, το ποσοστό ανεργίας θα έφθανε το 25,5%.

Η ύφεση στην ελληνική οικονομία για ακόμα ένα έτος, κυρίως από εξασθένιση της εγχώριας καταναλωτικής ζήτησης, θα επιβραδύνει σημαντικά την υποχώρηση της ανεργίας, ενδεχομένως να την ανακόψει. Κλάδοι και δραστηριότητες οι οποίοι παράγουν προϊόντα – υπηρεσίες για τον τελικό καταναλωτή, παρουσιάζουν ήδη από το αρχικό τρίμηνο του 2016 μικρή ή μεγάλη μείωση στις θέσεις εργασίας που δημιουργούν (π.χ. Λιανικό – Χονδρικό Εμπόριο). Αυτή θα εξασθενήσει περαιτέρω και πιθανόν εξελιχθεί σε μείωσή τους. Η σταθερότητα ή ήπια υποχώρηση της δραστηριότητας στον Τουρισμό, επίσης θα έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία

λιγότερων θέσεων εργασίας φέτος. Έντονη εκτιμάται ότι θα είναι η κάμψη της απασχόλησης στον Πρωτογενή τομέα. Αντιθέτως, στις Κατασκευές, αναμένεται διεύρυνση των θέσεων εργασίας, από τα δημόσια έργα. Η σημαντική υποστήριξη του δημόσιου τομέα στην απασχόληση μέσω των προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα θα συνεχιστεί, καθώς εκτός των εν εξελίξει προγραμμάτων, έχει εξαγγελθεί ένα νέο πρόγραμμα, με στόχο 42.000 ωφελούμενους. Ανασταλτικά στη λήψη αποφάσεων για την απασχόληση το τρέχον εξάμηνο εκτιμάται ότι θα επενεργήσουν οι διαπραγματεύσεις κατά τη δεύτερη αξιολόγηση σχετικά με τις εργασιακές σχέσεις. **Λαμβάνοντας υπόψη τις επιμέρους τάσεις, αλλά και τις προσεχείς εξελίξεις στην αγορά εργασίας, η ανεργία το 2016 αναμένεται πλέον να διαμορφωθεί οριακά χαμηλότερα από πέρυσι, στην περιοχή του 24,7%.**

Ήπιος αποπληθωρισμός από χαμηλές τιμές πετρελαίου και φθίνουσα ζήτηση, παρά την αύξηση του ΦΠΑ

Ο αποπληθωρισμός ενισχύθηκε ελαφρώς στο δίμηνο Απριλίου – Μαΐου σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, στο 1,1%, έναντι 0,9%, ωστόσο παρέμεινε χαμηλότερος σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2015 (2,1%). **Στο σύνολο του πενταμήνου του 2015 ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή υποχώρησε κατά 1,0%, έναντι πτώσης 2,3% ένα χρόνο πριν.** Η εντονότερη μείωση τιμών στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαΐου σημειώθηκε στις κατηγορίες αγαθών / υπηρεσιών «Στέ-

γαση» και «Μεταφορές», κατά 4,6% και 3,8%, εξαιτίας των χαμηλών τιμών πετρελαίου. Στον αντίποδα, άνοδος τιμών 2,7% και 1,3% σημειώθηκε στα «Ξενοδοχεία – Καφέ – Εστιατόρια» και στα προϊόντα «Καπνός – Αλκοολούχα Ποτά», αντανακλώνοντας το αυξητικό αποτέλεσμα στις τιμές του υψηλότερου ΦΠΑ, ενώ σημαντική άνοδος καταγράφηκε και στην «Υγεία» (+2,8%).

Η υποχώρηση του διαθέσιμου εισοδήματος από τα νέα μέτρα άμεσης φορολογίας και τις περικοπές συντάξεων, ευνοεί τη διατήρηση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή σε πτωτική τροχιά. Όμως, αναμένεται σημαντική εξασθένιση της αποπληθωριστικής επίδρασης της τιμής του πετρελαίου τους προσεχείς μήνες, αφού αυτή έχει επανέλθει από τον Μάιο στο προ της τελευταίας υποχώρησής της επίπεδο. Στην κάμψη του αποπληθωρισμού στο δεύτερο εξάμηνο φέτος -όπως στο τελευταίο τρίμηνο του 2015- και πιθανότατα σε μικρή άνοδο τιμών σε κάποιους μήνες, θα συμβάλει κατά κύριο λόγο η αύξηση του ανώτερου συντελεστή ΦΠΑ, στο 24%, καθώς και η κατάργηση της μείωσης των συντελεστών ΦΠΑ στα νησιά του Αιγαίου κατά 30%, με ταυτόχρονη μετάταξη πολλών κατηγοριών αγαθών και υπηρεσιών σε υψηλότερο συντελεστή, από την 1η Ιουνίου. Δεδομένης της πτωτικής πορείας των τιμών στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαΐου φέτος, **η πρόβλεψη στην προηγούμενη έκθεση για σταθεροποίηση τιμών το 2016 ή νέα οριακή υποχώρησή τους αναθεωρείται ελαφρώς προς τα κάτω, σε**

αποπληθωρισμό για τρίτο έτος, της τάξης του 0,3%.

Ειδική Μελέτη: «Οικονομικές επιδράσεις από την ιδιωτικοποίηση του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς»

Το IOBE ολοκλήρωσε πρόσφατα μελέτη για τον προσδιορισμό των οικονομικών επιδράσεων από την ιδιωτικοποίηση του ΟΛΠ την επόμενη δεκαετία (2016-2025), υπό τους όρους που προβλέπει η προσφορά της COSCO Group.

Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν στη μελέτη οι επιδράσεις στα δημοσιονομικά έσοδα, στις επενδύσεις και στο επίπεδο δραστηριότητας του ΟΛΠ που αναμένεται να προκύψουν από την ιδιωτικοποίηση. Επιπλέον, αναδείχθηκαν οι καταλυτικές επιδράσεις σε συνδεδεμένες δραστηριότητες, όπως οι χερσαίες μεταφορές, ο τουρισμός και ο κλάδος των logistics. Τέλος, ποσοτικοποιήθηκαν οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στο σύνολο της οικονομίας, με τη χρήση των υποδειγμάτων για την ελληνική οικονομία που έχει αναπτύξει το IOBE. Από την ανάλυση προκύπτει ότι στο τέλος της εξεταζόμενης περιόδου (2016-2025), όταν θα έχει ολοκληρωθεί το επενδυτικό σχέδιο, το επίπεδο του ΑΕΠ θα είναι κατά 0,8% υψηλότερο από αυτό που θα ήταν αν δεν είχε γίνει η συναλλαγή. Αντίστοιχα, η κατασκευή νέων εγκαταστάσεων και η αυξημένη δραστηριότητα, τόσο στο λιμάνι όσο και σε άμεσα συνδεδεμένους κλάδους, αναμένεται να δημιουργήσουν συνολικά περισσότερες από 31 χιλ. νέες θέσεις εργασίας στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Στο πρώτο τρίμηνο του 2016, το ΑΕΠ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ αυξήθηκε κατά 1,9%, υποχωρώντας κάτω από το 2,0% για πρώτη φορά από το τελευταίο τρίμηνο του 2014, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία. Στο σύνολο των χωρών της G-7, δηλαδή των επτά ισχυρότερων κρατών, καταγράφηκε άνοδος ΑΕΠ κατά 1,5%, οριακά χαμηλότερη από ότι στο τέλος του 2015 (+1,6%), ωστόσο ελαφρώς μεγαλύτερη από στην ίδια περίοδο πέρυσι (+1,3%). Στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη, η οικονομική δραστηριότητα επεκτάθηκε κατά 1,8% και 1,7% αντίστοιχα στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Στην ΕΕ η αύξηση του ΑΕΠ υπολείπεται σε σύγκριση με το τελευταίο εξάμηνο του 2015, ενώ αντίθετα, στην Ευρωζώνη ο ρυθμός μεταβολής είναι σαφώς ενισχυμένος έναντι του 2015, εξαιτίας της ανόδου που κατέγραψε η συνολική κατανάλωση. Σε ότι αφορά ορισμένες από τις μεγαλύτερες οικονομίες, αύξηση ΑΕΠ κατά 2,0% σημειώθηκε στις ΗΠΑ, με σαφείς τάσεις αποδυνάμωσης του ρυθμού ανάπτυξης στο πρώτο τρίμηνο του 2015 (2,9%), ενώ η ίδια εξέλιξη ήταν ηπιότερη στην Κίνα, όπου η άνοδος του ΑΕΠ αποκλιμακώθηκε ελαφρώς έναντι της ίδιας περιόδου πέρυσι (από 7,0% σε 6,7%).

Στο σύνολο του έτους, το παγκόσμιο ΑΕΠ αναμένεται να επεκταθεί κατά 3,2%, λίγο περισσότερο από ότι 2015, ωστόσο 0,2 ποσοστιαίες μονάδες λιγότερο από ότι αναμενόταν στην αρχή του 2016, τον Ιανουάριο. Οι επιμέρους οικονομικές ζώνες, αν και εμφανίζουν αντίθετες τάσεις σε σχέση με πέρυσι, το εύρος των μεταβολών τους είναι σχετικά μικρό, με αποτέλεσμα η δυναμική της παγκόσμιας οικονομίας να μην αλλάζει ριζικά. Έτσι, η επιβράδυνση στην Ασία, στο 6,4%, οφείλεται κυρίως στην Κίνα, η οποία πλέον κινείται σε ένα νέο παραγωγικό μοντέλο ηπιότερης επενδυτικής επέκτασης. Αντισταθμίζεται εν μέρει από την επιτάχυνση του ΑΕΠ στην Ινδία σε σχέση με το 2015. Στην αναδυόμενη και αναπτυσσόμενη Ευρώπη επικρατεί σταθερότητα στην ανάπτυξη (3,5%), με σημαντικές αποκλίσεις ανάμεσα στις χώρες. Παράλληλα, στις ανεπτυγμένες οικονομίες, αναμένεται η δημοσιονομική πολιτική να γίνει περισσότερο ουδέτερη έπειτα από μια περίοδο δημοσιονομικής προσαρμογής και μείωσης των δαπανών. Ένα τμήμα της επιτάχυνσης σε παγκόσμιο επίπεδο, προέρχεται και από την άμβλυνση του έντονα αρνητικού ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών με την ύφεση να υποχωρεί φέτος στο 1,1%, έναντι 3,7% το 2015, κυρίως λόγω της επιστροφής της ρωσικής οικονομίας σε ανάπτυξη. Ισχυρή άνοδος αναμένεται στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής με ρυθμό 2,9% το 2016, έναντι 2,3%, ενώ στην υποσαχάρια Αφρική η

ανάπτυξη θα αποκλιμακωθεί φέτος, στο 3,0% από 3,4%.

Ο όγκος του παγκόσμιου εμπορίου εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 3,1% το 2016, έναντι 2,8% το 2015. Η εκτίμηση αυτή θα αναθεωρηθεί, σύμφωνα με την αδύνατο να προσεγγιστεί προς το παρόν επίδραση που θα έχει τελικά το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις διεθνείς αγορές, στην οικονομική δραστηριότητα στην ΕΕ κ.λπ. Στις προηγμένες οικονομίες, οι εισαγωγές αναμένεται να υποχωρήσουν, εξέλιξη που παρατηρείται και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς η ζήτηση στράφηκε σε εγχώρια παραγωγή. Αντιθέτως, η ζήτηση εισαγωγών από την πλευρά των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών θα αυξηθεί το 2016 κατά 3%, έπειτα από την σημαντική εξασθένιση του 2015 (+0,5%).

Ως προς το τρέχον περιβάλλον στην παγκόσμια οικονομία, οι βασικοί παράγοντες αβεβαιότητας που δύναται να επηρεάσουν την παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα είναι:

- 1) Η στάσιμη και **χαμηλή ανάπτυξη στις ανεπτυγμένες οικονομίες**, κυρίως λόγω των δημογραφικών τάσεων, της χαμηλής αύξησης της παραγωγικότητας κ.ά., παράγοντες οι οποίοι δεν επιτρέπουν μια περισσότερο δυναμική ανάκαμψη, αλλά και η εξασθενημένη ανάπτυξη σε ορισμένες εκ των αναπτυσσόμενων οικονομιών, όπως η Κίνα και Βραζιλία.
- 2) Η **αδύναμη ανάπτυξη του εμπορίου**, ως απόρροια της αποδυνάμωσης των αναδυόμενων κρατών και της στροφής στην εγχώρια ζήτηση από την πλευρά των ανεπτυγμένων, αλλά και η βραδύτητα στην επενδυτική δραστηριότητα. Η πτώση των τιμών των εμπορεύσιμων αγαθών, κυρίως του πετρελαίου, αδυνατίζει τη ζήτηση από τις χώρες παραγωγούς αυτών των προϊόντων.
- 3) Οι δυνητικές επιπτώσεις από το αποτέλεσμα του **δημοψηφίσματος στη Μεγάλη Βρετανία**, σχετικά με την παραμονή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι επιπτώσεις αυτές είναι αρκετά δύσκολο να χαρτογραφηθούν άμεσα, καθώς η διαδικασία αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ένωση αποτελεί πρωτόγνωρη διαδικασία, ενώ δεν υπάρχει σαφές πλαίσιο της νέας σχέσης που θα έχει η χώρα με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. Έτσι, οι συνέπειες για τη χώρα αλλά και για την Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι προβλέψιμες, ενώ αναμένεται να αποσαφηνιστούν αφού κατατεθεί επίσημα το αίτημα αποχώρησης και το χρονοδιάγραμμα των σχετικών διαπραγματεύσεων, ούτως ώστε οι αγορές να μπορούν να αποτιμήσουν τις επιδράσεις.
- 4) Ο **υψηλός δανεισμός** και ο κίνδυνος χρέους στις αναπτυσ-

σόμενες οικονομίες. Το ΔΝΤ έχει κατά καιρούς αποστείλει συστάσεις προς τις αναδυόμενες οικονομίες για την κλιμάκωση του ιδιωτικού χρέους τους, το οποίο δύναται να αποτελέσει και συστημικό πρόβλημα χρέους για τις οικονομίες αυτές.

- 5) Οι σημαντικές **διακυμάνσεις στις χρηματαγορές**, από τις οποίες απορρέει και σημαντικό τμήμα της υποχώρησης της οικονομικής δραστηριότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες, κυρίως στο πρώτο τρίμηνο του έτους. Βασική αιτία των έντονων διακυμάνσεων στις αγορές αποτέλεσε η απόφαση της Κίνας να εντάξει το νόμισμά της στο καλάθι νομισμάτων του ΔΝΤ και της επακόλουθης απελευθέρωσης της ισοτιμίας του, με απώτερο στόχο τη διεύρυνση της χρήσης του γουάν στις παγκόσμιες χρηματοοικονομικές συναλλαγές και της ένταξής του στην ομάδα των κύριων αποθεματικών νομισμάτων.

Λόγω των παραπάνω παραγόντων, το σενάριο εξασθενημένης ανάπτυξης τα επόμενα χρόνια γίνεται περισσότερο πιθανό, καθώς οι κίνδυνοι της παγκόσμιας οικονομίας είναι πλέον υπαρκτοί. Αναλυτικότερα σε ότι αφορά τις προοπτικές στις σημαντικότερες οικονομίες παγκοσμίως:

Στις **ΗΠΑ** το ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2016 ενισχύθηκε κατά 2,0% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015,

συνεχίζοντας τη σταδιακή επιβράδυνση από τις αρχές του 2015, όπου είχε αυξηθεί με ρυθμό 2,9%. Στο τέλος του προηγούμενου έτους και στην αρχή του 2016 παρατηρήθηκε κάμψη των επενδύσεων (εκτός κατοικιών), ενώ αναιμική θετική επίδραση είχαν και οι εξαγωγές. Ταυτόχρονα όμως σημειώθηκαν θετικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας, με πτώση του ποσοστού ανεργίας και διεύρυνση της απασχόλησης. Για το σύνολο του 2016 αναμένεται, σύμφωνα με το ΔΝΤ, οριακά ενισχυμένη μεγέθυνση, της τάξης του 2,5% έναντι 2,4% πέρυσι, λόγω της παύσης των περικοπών στις δημόσιες δαπάνες, της ενίσχυσης στην αγορά εργασίας και των θετικών προοπτικών στην αγορά κατοικίας. Έτσι, οι αρνητικές επιδράσεις από την ανατίμηση του δολαρίου και την κάμψη των εξαγωγών, τις χαμηλές τιμές πετρελαίου και την αποδυνάμωση της επενδυτικής δραστηριότητας στον τομέα της ενέργειας, δεν υπερκεράζουν τις θετικές προοπτικές.

Στην **Ιαπωνία**, το ΑΕΠ εμφάνισε στασιμότητα στο πρώτο τρίμηνο του έτους, συνεχίζοντας την έντονη επιβράδυνση του 4^ο τριμήνου του 2015. Ωστόσο, ο μηδενικός ρυθμός ανάπτυξης στο πρώτο τρίμηνο του 2016, σαφώς υπερβαίνει την ύφεση κατά 0,9% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2015. Για το σύνολο του 2016 εκτιμάται ότι θα σημειωθεί αναιμική ανάπτυξη 0,5%, όπως και πέρυσι. Η ανατίμηση του γιέν έναντι του δολαρίου και η αύξηση των φόρων κατανάλωσης, αντισταθμίζουν εν μέρει τις θετικές προοπτικές από τη

δημοσιονομική επέκταση και τις χαμηλότερες τιμές ενέργειας.

Μεταξύ των αναπτυσσόμενων οικονομιών, η **Kiva** κατέγραψε μεγέθυνση 6,7% στο πρώτο τρίμηνο, έναντι 7,0% το 2015. Όπως και η Ιαπωνία εμφανίζει επιβράδυνση από τα μέσα του 2015, εξαιτίας της κάμψης του διεθνούς εμπορίου, καθώς η εγχώρια οικονομική δραστηριότητα καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την εξωτερική ζήτηση. Για το 2016 συνολικά, αναμένεται μεγέθυνση 6,5%, σχεδόν μισή ποσοστιαία μονάδα μικρότερη από πέρυσι. Βασική αιτία είναι η κάμψη στη βιομηχανία και τη μεταποίηση, καθώς παρότι η εξωτερική ζήτηση είναι σταθερά μειωμένη από πέρυσι, η υπερβάλλουσα προσφορά συνεχίζει να διατηρείται. Από την άλλη πλευρά, θετική προοπτική αποκτά ο τομέας των υπηρεσιών, καθώς στο πλαίσιο της μετάβασης σε ένα μοντέλο ανάπτυξης το οποίο θα βασίζεται στην κατανάλωση αντί των επενδύσεων, αναμένεται ισχυροποίησή του τα επόμενα έτη.

Στην οικονομία της **Ρωσίας** αναμένεται συνέχιση της ύφεσης το 2016 με ηπιότερο ρυθμό, της τάξης 1,8%, έναντι 3,7% το 2015, αφού οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου σε συνδυασμό με τις διεθνείς κυρώσεις θα συνεχίσουν να επιβαρύνουν την οικονομική δραστηριότητα.

Παρά τις αναταράξεις σε ορισμένες οικονομικές ζώνες, η τάση του δείκτη οικονομικού κλίματος που εκτιμά το IFO για την παγκόσμια οικονομία συνεπάγεται επιτάχυνση της ανάπτυξης για το δεύτερο τρίμηνο του 2016, καθώς τόσο το οικονομικό κλίμα, όσο και οι προσδοκίες εμφανίζονται βελτιωμένες. Αναλυτικά, ο δείκτης παγκόσμιου οικονομικού κλίματος διαμορφώθηκε στις 90,5 μονάδες, έναντι 87,8 μονάδων στο πρώτο τρίμηνο, αλλά εξακολουθεί να βρίσκεται αρκετά χαμηλότερα από το αντίστοιχο περυσινό επίπεδό του. Στο σκέλος των προσδοκιών, ο δείκτης ανήλθε στις 94,7 μονάδες, παρουσιάζοντας ισχυρή άνοδο από τις αρχές του έτους, παραμένοντας όμως κάτω από τα περυσινά επίπεδα. Επιπρόσθετα, ο δείκτης παρούσας κατάστασης εμφανίζεται εξασθενημένος, ενώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι η βελτίωση οικονομικού κλίματος και προσδοκιών οφειλόταν εν μέρει στην προεξόφληση ενός θετικού αποτελέσματος στο βρετανικό δημοψήφισμα, εκτίμηση η οποία τελικά δεν επιβεβαιώθηκε.

Από την εξέταση του δείκτη οικονομικού κλίματος του IFO στις κυριότερες οικονομικές ζώνες παγκοσμίως, προκύπτει άνοδος στη Βόρεια Αμερική, κάμψη την Ευρώπη και σταθεροποίηση στην Ασία.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – IMF, World Economic Outlook
(ετήσια % μεταβολή ΑΕΠ, σε πραγματικές τιμές)

	2015	2016	2017
ΑΕΠ			
ΗΠΑ	2,4	2,5	2,5
Ιαπωνία	0,5	0,5	-0,1
Αναπτυσσόμενη Ασία	6,6	6,4	6,3
<i>εκ των οποίων Κίνα</i>	<i>6,9</i>	<i>6,5</i>	<i>6,2</i>
<i>εκ των οποίων Ινδία</i>	<i>7,3</i>	<i>7,5</i>	<i>7,5</i>
ΑΕSEAN-5	4,8	4,8	5,1
Ευρωζώνη	1,6	1,5	1,6
Αναδυόμενη και αναπτυσσόμενη Ευρώπη	3,5	3,5	3,3
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	-2,8	-1,1	1,3
<i>εκ των οποίων Ρωσία</i>	<i>-3,7</i>	<i>-1,8</i>	<i>0,8</i>
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική (MENA)	2,3	2,9	3,3
Λατινική Αμερική	-0,1	-0,5	1,6
<i>εκ των οποίων Βραζιλία</i>	<i>-3,8</i>	<i>-3,8</i>	<i>0,0</i>
Υποσαχάρια Αφρική	3,4	3,0	4,0
Παγκόσμια οικονομία	3,1	3,2	3,5
Παγκόσμιο Εμπόριο			
Όγκος Παγκόσμιου Εμπορίου (αγαθά και υπηρεσίες)	2,8	3,1	3,8
Εισαγωγές: Προηγμένες Οικονομίες	4,3	3,4	4,1
Εισαγωγές: Αναδυόμενες & Αναπτυσσόμενες Οικονομίες	0,5	3,0	3,7

Αναπτυσσόμενη Ασία (εξαιρουμένης της Ιαπωνίας): Βιετνάμ, Ινδία, Ινδονησία, Κίνα, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες - **ΑΕSEAN-5**: Βιετνάμ, Ινδονησία, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες

Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική: Αίγυπτος, Αλγερία, Μαρόκο, Ην. Αρ. Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράκ, Ιράν, Κατάρ, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαυριτανία, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία, Σουδάν, Συρία, Υεμένη, Τζιμπουτί, Τυνησία. **Υποσαχάρια Αφρική**: Αγκόλα, Αιθιοπία, Ακτή Ελεφαντοστού, Γκαμπόν, Ισημερινή Γουινέα, Καμερούν, Κένυα, Κονγκό, Μαυρίκιος, Μποτσουάνα, Ναμίμπια, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Ουγκάντα, Πράσινο Ακρωτήρι, Σεϋχέλλες, Σουαζιλάνδη, Τανζανία, Τσαντ, κ.α.

Πηγή: World Economic Outlook Update, IMF, April 2016

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο/Έτος	II/14	III/14	IV/14	I/15	II/15	III/15	IV/15	I/16	II/16
Οικονομικό Κλίμα	102,3	105	95	95,9	99,5	95,9	89,6	87,8	90,5
Παρούσα Κατάσταση	91,6	95,3	91,6	91,6	95,3	87,9	86,0	87,9	86,0
Προσδοκίες	112,3	114	98,2	100	103,5	103,5	93,0	87,7	94,7

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES, No. 02/ May 2016

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο/Έτος	II/14	III/14	IV/14	I/15	II/15	III/15	IV/15	I/16	II/16
Βόρεια Αμερική	107,1	110,5	101,3	107,1	97,9	96,2	91,2	85,4	93,7
Ευρώπη	118,4	117,5	101	108,7	120,4	116,4	113,6	110,7	107,8
Ασία	89,5	99,1	93,9	90,4	93,0	87,7	75,4	78,9	78,1

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES, No. 02/ May 2016

Αναλυτικά, στην **Ευρώπη** ο δείκτης οικονομικού κλίματος το δεύτερο τρίμηνο του 2016 διαμορφώθηκε στις 107,8 μονάδες, υποχωρώντας συνεχώς τα τελευταία 4 τρίμηνα. Πάρα ταύτα, εξακολουθεί να βρίσκεται υψηλότερα από το μακροχρόνιο μέσο όρο του (102,1). Στη **Βόρεια Αμερική** ο δείκτης ανέκαμψε έπειτα από την πτώση του προηγούμενου τριμήνου, στις 93,7 μονάδες, ενώ ο μακροχρόνιος μέσος όρος του βρίσκεται στις 90,7 μονάδες. Ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην **Ασία** σταθεροποιήθηκε στην περιοχή των 78 μονάδων στο δεύτερο τρίμηνο του 2016, επίσης αρκετά χαμηλότερα από την περυσινή τιμή και σαφώς κάτω από τον μέσο όρο της περιόδου 2000-2015 (92,5).

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η επιτάχυνση της ανάπτυξης στην ΕΕ και την Ευρωζώνη το 2015, λόγω των ευνοϊκών παραγόντων που έλαβαν χώρα, όπως οι χαμηλές τιμές ενέργειας, η βελτίωση της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου, η χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής από την ΕΚΤ, αναθεωρήθηκε επί τα βελτίω σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Απρίλιο. Συγκεκριμένα, το ΑΕΠ αυξήθηκε πέρυσι κατά 2,0% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 1,7% στην Ευρωζώνη, έναντι προηγούμενης εκτίμησης για ανάπτυξη 1,9% και 1,6% αντίστοιχα. Για το τρέχον έτος, αναμένεται μικρή υποχώρηση του ρυθμού ανόδου, στο 1,8% στην ΕΕ28 και στο 1,6% στην Ευρωζώνη. Η κάμψη δεν

αναμένεται να προέλθει από την κατανάλωση, καθώς αυτή εκτιμάται ότι θα ανέλθει, έστω και οριακά, αλλά από την επιβράδυνση της ανόδου της επενδυτικής δραστηριότητας στην ΕΕ28, όσο και από τη μικρότερη αύξηση των εξαγωγών στην Ευρωζώνη. Σχεδόν όλες οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πλην της Ελλάδας, παρουσίασαν θετικούς ρυθμούς μεταβολής του ΑΕΠ πέρυσι. Αναλυτικά, οι χώρες που παρουσίασαν τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης ήταν η Ιρλανδία (7,8%), η Μάλτα (6,3%), το Λουξεμβούργο (4,8%) και η Τσεχία (4,2%).

Στις προοπτικές της ευρωπαϊκής οικονομίας θα πρέπει να συνυπολογιστούν οι επιδράσεις της απόσχισης του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όντας η 3^η μεγαλύτερη χώρα της ΕΕ, με μερίδιο περίπου 18% στο ΑΕΠ της ένωσης, αναμφίβολα επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό και τις υπόλοιπες χώρες αυτής. Το Ηνωμένο Βασίλειο διασυνδέεται στενά με την ΕΕ σε οικονομικό επίπεδο, πέρα από το θεσμικό πλαίσιο, καθώς το 45% των εξαγωγών του κατευθύνεται προς τις χώρες της. Επίσης, σημαντικό τμήμα των εισαγωγών του προέρχεται από την ΕΕ, περίπου το 53% του συνόλου τους, με αποτέλεσμα 3 εκ. θέσεις εργασίας να σχετίζονται με το εμπόριο με την ΕΕ. Η οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναμένεται να επηρεαστεί σε οικονομικό επίπεδο από την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου και από το γεγονός

ότι το 40% των άμεσων επενδύσεων του¹ κατευθύνεται στην ΕΕ, ενώ σημαντικές επιδράσεις προκύπτουν από τη συνεισφορά του στον κοινοτικό προϋπολογισμό.

Κομβικό θέμα αποτελεί ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού κέντρου στο Λονδίνο μετά το Brexit, καθώς αυτό ουσιαστικά αποτελούσε το μεγαλύτερο χρηματοπιστωτικό κέντρο της ΕΕ. Ήδη πολλοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί έχουν εκφράσει πρόθεση να αναζητήσουν νέα έδρα, μάλλον σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Πολλοί εξ' αυτών οι οποίοι προέρχονταν από τρίτες στην ΕΕ χώρες, κυρίως από τις ΗΠΑ, χρησιμοποιούσαν το Λονδίνο ως τη γέφυρα προς την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά και πλέον τίθεται εν αμφιβόλω η δυνατότητα του Λονδίνου να λειτουργήσει με αυτόν το ρόλο. Για αυτόν το λόγο, εξετάζεται η μετεγκατάσταση πολλών οργανισμών στην Γαλλία ή στην Γερμανία ή ακόμα και σε χώρες με πιο ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου, αλλά σε κάθε περίπτωση εντός της ενιαίας αγοράς. Όλα τα παραπάνω αναδεικνύουν τις στενές, σημαντικές οικονομικές διασυνδέσεις Ηνωμένου Βασιλείου και Ευρωπαϊκής Ένωσης και επομένως τις επιδράσεις που θα ασκηθούν εκατέρωθεν

από το Brexit. Η τελική έκτασή τους θα εξαρτηθεί από το πλαίσιο της νέας οικονομικής και θεσμικής συνεργασίας μεταξύ αυτής της χώρας με την ΕΕ.

Οι βασικοί πρόδρομοι δείκτες οικονομικής δραστηριότητας σε Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση προοιωνίζονται επιβράδυνση της μεγέθυνσης, όπως ο δείκτης €-COIN², ο οποίος αποτελεί πρόδρομο δείκτη της οικονομικής δραστηριότητας στην Ευρωζώνη. Ο δείκτης υποχωρεί συνεχώς τους τελευταίους τέσσερις μήνες, έπειτα από μια σταδιακή βελτίωση στο διάστημα Οκτωβρίου 2015 - Ιανουαρίου 2016. Η τιμή του δείκτη διαμορφώθηκε τον Μάιο στις 0,26 μονάδες, από 0,28 μονάδες τον Απρίλιο, ενώ βρίσκεται και αρκετά χαμηλότερα σε σύγκριση με τον Μάιο του 2015 (0,36 μονάδες). Η πτώση το τελευταίο διάστημα συνδέεται με την υποτονική βιομηχανική παραγωγή αλλά και την επίμονη στασιμότητα του επιπέδου των τιμών, καθώς η μείωση των τιμών του πετρελαίου έχει αναχαιτίσει την ενίσχυση των τιμών λόγω του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης. Σε κάθε περίπτωση όμως, η διατήρηση του δείκτη σε θετικό εύρος τιμών σηματοδοτεί ανάπτυξη έναντι του αμέσως προηγούμενου τριμήνου.

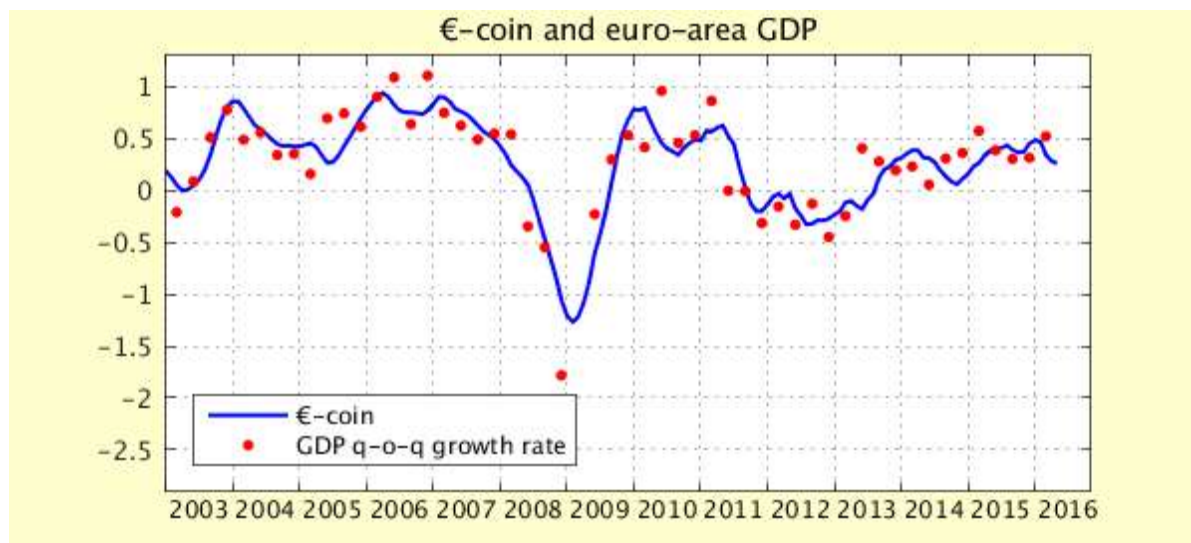
¹ Άρθρο εφημερίδας «Η Καθημερινή», με τίτλο « Αντίστροφη μέτρηση για το δημοψήφισμα παραμονής της Βρετανίας στην Ε.Ε. ή όχι» της Ζωρζέτ Ζολώτα, 12/06/2016.

² Το ερευνητικό κέντρο Centre of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-

COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org) και Bank of Italy

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο δείκτης οικονομικού κλίματος βελτιώθηκε το δεύτερο τρίμηνο του 2016 (Απρίλιος-Ιούνιος) στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ τον Ιούνιο η άνοδος ήταν οριακή, διαμορφώνοντας πάντως το δείκτη σε υψηλότερο επίπεδο από το περυσινό. Στην Ευρωζώνη, έπειτα από την άνοδο της περιόδου Μαρτίου - Μαΐου, σημειώθηκε ήπια κάμψη τον Ιούνιο. Συγκεκριμένα, ο εν λόγω δείκτης για την Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκε στις 105,7 μονάδες τον Ιούνιο, έναντι 105,6 μονάδων τον προηγούμενο μήνα, ενώ στην Ευρωζώνη, παρά την πτώση (από τις 104,6 στις 104,4 μονάδες), ο δείκτης βρέθηκε σε υψηλότερο επίπεδο από το αντίστοιχο περυσινό. Η ενίσχυση του δείκτη τον Ιούνιο στην ΕΕ προήλθε από την άνοδο των επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία. Αντιθέτως, πτωτικά κινήθηκαν οι προσδοκίες σε

υπηρεσίες, λιανικό εμπόριο και κατασκευές. Η καταναλωτική εμπιστοσύνη έμεινε σχεδόν σταθερή τον Ιούνιο. Παρόμοιες μεταβολές σημειώθηκαν και στην Ευρωζώνη, με τη διαφορά ότι εκτός από υποχώρηση των προσδοκιών στη βιομηχανία, καταγράφηκε και κάμψη της καταναλωτικής εμπιστοσύνης, η οποία οδήγησε τελικά στην επιδείνωση του οικονομικού κλίματος. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο για την παραμονή στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν φαίνεται να επηρέασε σημαντικά το οικονομικό κλίμα, μάλλον επειδή παρά τις ενδείξεις των δημοσκοπήσεων περί επικράτησης της αποχώρησης, οι επενδυτές αλλά και οι πολίτες είχαν προεξοφλήσει την παραμονή της χώρας στην Ένωση. Ακολούθως, οι όποιες αναταράξεις θα καταγραφούν σε επόμενες μετρήσεις.

Πίνακας 2.4

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-28 & Ευρωζώνης (1990-2015=100)*

Μήνας	Ιαν-15	Φεβ-15	Μαρ-15	Απρ-15	Μαϊ-15	Ιουν-15	Ιουλ-15	Αυγ-15	Σεπ-15	Οκτ-15	Νοε-15	Δεκ-15
ΕΕ-28	104,8	105,2	106,0	106,4	106,4	105,5	106,6	107,0	107,6	107,7	107,6	108,9
Ευρωζώνη	101,5	102,3	103,9	103,8	103,8	103,5	104,0	104,1	105,6	106,1	106,1	106,8

Μήνας	Ιαν-16	Φεβ-16	Μαρ-16	Απρ-16	Μαϊ-16	Ιουν-16	Ιουλ-16	Αυγ-16	Σεπτ-16	Οκτ-16	Νοε-16	Δεκ-16
ΕΕ-28	106,7	105,3	104,6	105,1	105,6	105,7						
Ευρωζώνη	105,1	103,9	103,0	104,0	104,6	104,4						

* Οι σταθμίσεις των χωρών και η χρονοσειρά στο δείκτη στην ΕΕ έχουν αναθεωρηθεί λόγω της ένταξης σε αυτή της Κροατίας από την 1η Ιουλίου 2013

Πηγή: European Commission (DG ECFIN)

Πίνακας 2.5

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-28, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-28			Ευρωζώνη		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
ΑΕΠ	2,0	1,8	1,9	1,7	1,6	1,8
Ιδιωτική Κατανάλωση	2,0	2,1	1,8	1,7	1,8	1,5
Δημόσια Κατανάλωση	1,4	1,5	1,2	1,3	1,4	1,2
Επενδύσεις	3,4	3,0	3,8	2,9	2,9	3,8
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	5,3	3,5	4,6	5,2	3,5	4,7
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	5,9	4,7	5,1	6,0	4,6	5,3
Απασχόληση	1,1	1,0	0,9	1,1	1,0	1,0
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	9,4	8,9	8,5	10,9	10,3	9,9
Πληθωρισμός	0,0	0,3	1,5	0,0	0,2	1,4
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-2,4	-2,1	-1,8	-2,1	-1,9	-1,6
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	86,8	86,4	85,5	92,9	92,2	91,1
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	2,0	2,2	2,1	3,6	3,7	3,6

Πηγή: European Economic Forecast, Spring 2016, European Commission

Πληρέστερη πληροφόρηση για τα βασικά οικονομικά μεγέθη που συνθέτουν το ΑΕΠ της Ευρωζώνης και της ΕΕ, καθώς και για τις δυναμικές τάσεις τους κατά το προσεχές χρονικό διάστημα, παρέχεται στη συνέχεια της παρούσας ενότητας, δίνοντας έμφαση στην ποσοστιαία μεταβολή τους που καταγράφηκε το πρώτο τρίμηνο του 2016 σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο πέρυσι, αλλά και στις εκτιμώμενες τάσεις τους για το 2016 και 2017.

Αναλυτικά, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, η **ιδιωτική κατανάλωση**

εμφανίζεται ενισχυμένη στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο πρώτο τρίμηνο του 2016, κατά 2,1% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015, έναντι διεύρυνσης 1,9% το 2015. Σημαντική θετική επίδραση ασκεί η βελτίωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας, τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Ευρωζώνη, καθώς στην Ευρωζώνη η ιδιωτική κατανάλωση αυξήθηκε κατά 1,7% στο πρώτο τρίμηνο, υψηλότερα έναντι της αύξησης του 2015. Για το σύνολο του 2016 εκτιμάται ότι η ιδιωτική κατανάλωση θα αυξηθεί κατά 2,1% στην

Ευρωπαϊκή Ένωση και 1,8% στην Ευρωζώνη, εξαιτίας των ευνοϊκών οικονομικών συνθηκών οι οποίες ενισχύουν την κατανάλωση (χαμηλές τιμές πετρελαίου, χαμηλά επιτόκια κ.ά.).

Η επέκταση της **δημόσιας κατανάλωσης** διατηρήθηκε στο πρώτο τρίμηνο του 2016 κοντά στο επίπεδο του τελευταίου τριμήνου του 2015 στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ευρωζώνη, στο με 1,7% και 1,6% αντίστοιχα, υψηλότερα από τις σχετικές μεταβολές των προηγούμενων τριμήνων. Σημαντική άνοδος της δημόσιας κατανάλωσης σημειώθηκε στο πρώτο τρίμηνο στην Γερμανία, όπως και στο τελευταίο του 2015, λόγω των αυξημένων δαπανών για την αντιμετώπιση των προσφυγικών ροών, ενώ ενίσχυση των δαπανών καταγράφηκε σε Μάλτα, Πολωνία και Τσεχία. Στον αντίποδα βρίσκονται η Ελλάδα, η Βουλγαρία και το Βέλγιο, με περικοπή των δημόσιων καταναλωτικών δαπανών. Για το σύνολο του 2016 αναμένεται ελαφρά ενίσχυση της δημόσιας κατανάλωσης, στο 1,5% και 1,4% για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ευρωζώνη αντίστοιχα.

Αναφορικά με τις **επενδύσεις**, στο πρώτο τρίμηνο του 2016 αυξήθηκαν κατά 3,4%, έναντι 3,1% το 2015, ενώ στην Ευρωζώνη η διεύρυνση έφτασε το 3,9% έναντι μόλις 1,6% πριν ένα χρόνο. Μεταξύ των χωρών, σημαντική άνοδος επενδύσεων σημειώθηκε σε Λετονία, Μάλτα και Σουηδία, ενώ στον αντίποδα βρέθηκαν η Λιθουανία και το Βέλγιο, με συρρίκνωση της επενδυτικής δραστηριότητας. Για το σύνολο του 2016 οι

επενδύσεις αναμένεται να επεκταθούν κατά 3,0% στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έναντι 3,4% το 2015, ενώ στην Ευρωζώνη εκτιμάται σταθεροποίηση της αύξησης, στο 2,9%.

Οι **εξαγωγές** αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 3,0% και 3,1% στο πρώτο τρίμηνο φέτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη αντίστοιχα, ρυθμός που είναι ο χαμηλότερος των τελευταίων 2,5 ετών και σαφώς μικρότερος αυτού στο τελευταίο τρίμηνο του 2015. Εξασθένιση του ρυθμού αύξησης των εξαγωγών σημειώθηκε σε 21 χώρες, λόγω της αποκλιμάκωσης του διεθνούς εμπορίου, ενώ σε αυτή την εξέλιξη συνέβαλαν οι αναταράξεις στην αγορά της Κίνας στο πρώτο τρίμηνο. Για το σύνολο του 2016 αναμένεται πτώση του ρυθμού αύξησης των εξαγωγών, στο 3,5% σε αμφότερες τις οικονομικές ζώνες, έναντι 5,3% το 2015.

Οι **εισαγωγές** παρουσίασαν παραπλήσια εξέλιξη στην τάση τους με τις εξαγωγές, με αποτέλεσμα το ισοζύγιο εξαγωγών-εισαγωγών να παραμείνει το πρώτο εξάμηνο του 2016 σχεδόν αμετάβλητο. Συγκεκριμένα, οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 4,1% και 4,3% στην ΕΕ και ΕΖ αντίστοιχα, έναντι 6,5% και 6,1% στο πρώτο τρίμηνο του 2015. Η ευρωπαϊκή αγορά κατέχει σημαντικό μερίδιο στις διεθνείς ροές αγαθών και υπηρεσιών, συνεπώς η κάμψη της ζήτησης από την Ευρώπη αποτελεί μια από τις αιτίες της υποτονικής πορείας του διεθνούς εμπορίου φέτος. Η άνοδος της κατανάλωσης στο ίδιο διάστημα δεν συνοδεύτηκε με άνοδο των εισαγωγών, ευνοώντας την

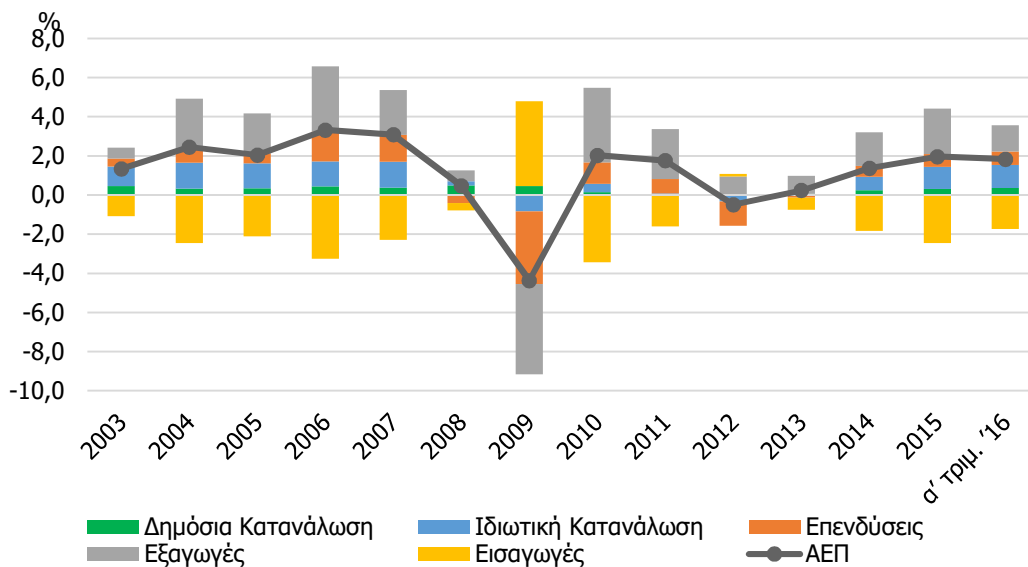
ενίσχυση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής στην Ευρώπη και στην Ευρωζώνη. Για το σύνολο του 2016 οι εισαγωγές αναμένεται να διευρυνθούν κατά 4,7% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και 4,6% στην Ευρωζώνη.

Αξιοποιώντας τα στοιχεία για τις συνιστώσες του ΑΕΠ για την Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να αναδειχθεί κατά πόσο κάθε συνιστώσα επηρέασε το συνολικό ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ, προκύπτει ότι η συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης το 2015 και στις αρχές του 2016 είναι αρκετά σημαντική. Αντίστοιχη υψηλή συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης σημειώθηκε τελευταία φορά το 2007, ενώ έπειτα ήταν αναιμική. Αντίστοιχα συμπεράσματα προκύπτουν και για τη δημόσια κατανάλωση, όπου η

συμβολή κατά 0,4% και 0,3% το 2015 και το πρώτο τρίμηνο του 2016 είναι ανώτερη του μέσου όρου περιόδου 2010-2014. Οι επενδύσεις εμφανίζουν σημαντικές διακυμάνσεις τη συγκεκριμένη περίοδο, ενώ οι εξαγωγές από δυναμική και ανερχόμενη συνεισφορά την περίοδο 2013-2015, παρείχαν μικρή υποστήριξη στην αρχή του 2016. Έτσι, παρατηρείται στο πρώτο τρίμηνο του 2016 μετατόπιση των παραγόντων οι οποίοι υποστηρίζουν την ανάπτυξη στην ΕΕ από την εξωτερική ζήτηση στην εσωτερική. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται στην εξασθένιση του διεθνούς εμπορίου, αλλά και στο ότι τα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής έληξαν ή χαλάρωσαν σε αρκετές χώρες, με αποτέλεσμα την ενδυνάμωση της κατανάλωσης.

Διάγραμμα 2.2

Συμβολή συνιστωσών ΑΕΠ στη μεταβολή του (ΕΕ-28)

Πηγή: Eurostat

Ο **πληθωρισμός** στην Ευρωζώνη και την ΕΕ διαμορφώθηκε στο 0,0% στο πρώτο τρίμηνο του έτους, όπως στο σύνολο του 2015. Ανάμεσα στις χώρες παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις, με έντονο αποπληθωρισμό σε Ρουμανία (-2%) και Κύπρο (-1,8%), ενώ στον αντίποδα, ο μεγαλύτερος πληθωρισμός σημειώθηκε στο Βέλγιο (+1,5%) και στη Σουηδία (+1,1%). Για το σύνολο του 2016 αναμένεται εκδήλωση ήπιου πληθωρισμού στην ΕΕ και την Ευρωζώνη, της τάξης του 0,3% και του 0,2% αντίστοιχα, υπό τις προσδοκίες μη περαιτέρω πτώσης των τιμών του πετρελαίου και ενδυνάμωσης των αποτελεσμάτων του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης.

Οι συνθήκες στην **αγορά εργασίας** βελτιώθηκαν στο πρώτο τρίμηνο του 2016 σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015, με επέκταση της απασχόλησης κατά 1,5% και 1,6% στην ΕΕ και την ΕΖ αντίστοιχα, περισσότερο από ότι στα προηγούμενα τρίμηνα. Ισχυρή βελτίωση, άνω του 3,0%, σημειώθηκε σε Μάλτα, Ουγγαρία και Ισπανία, ενώ συρρίκνωση της απασχόλησης έλαβε χώρα σε Κροατία και Ρουμανία. Για το σύνολο του έτους αναμένεται άνοδος 1,0% και στις δύο ζώνες. Ακολούθως, στο σύνολο του 2016, η ανεργία αναμένεται να υποχωρήσει στο 8,9%, έναντι 9,4% στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο 10,3% έναντι 10,9% το 2015 στην Ευρωζώνη.

Αναφορικά με τις **δημοσιονομικές επιδόσεις**, το έλλειμμα του ισοζυγίου γενικής κυβέρνησης διαμορφώθηκε το

2015, σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία, στο 2,4% του ΑΕΠ στην ΕΕ-28 και στο 2,1% στην Ευρωζώνη, ενώ αναμένεται βελτίωση το τρέχον και το επόμενο έτος. Αντίστοιχη αποκλιμάκωση προβλέπεται και στο χρέος, όπου το 2016 αναμένεται να διαμορφωθεί στο 86,4% στην ΕΕ και στο 92,2% στην Ευρωζώνη. Η θετική επίδραση των χαμηλών επιτοκίων λόγω του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, εκτιμάται ότι θα είχε ευρύτερη θετική αντανάκλαση στα επίπεδα χρέους και ελλειμμάτων αν συνοδευόταν το 2016 και με επιτάχυνση της αύξησης του ΑΕΠ.

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A) Οικονομικό κλίμα

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και στην πορεία του ΑΕΠ. Αναλυτικότερα:

Ο δείκτης οικονομικού κλίματος παρέμεινε το δεύτερο τρίμηνο του 2016 στο επίπεδο του πρώτου

τριμήνου. Η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης του προγράμματος προς το παρόν δεν φαίνεται να επηρέασε ούτε θετικά, ούτε αρνητικά τις προσδοκίες, μάλλον επειδή εν πολλοίς το αποτέλεσμα αυτό είχε προεξοφληθεί από τις περισσότερες οικονομικές μονάδες. Ωστόσο, το επόμενο διάστημα είναι εξαιρετικά κομβικό για την ελληνική οικονομία, καθώς αφενός η δραστηριότητα στον τουρισμό τους προσεχείς μήνες θα καθορίσει σε σημαντικό βαθμό την τάση στις εξαγωγές, αφετέρου η εφαρμογή των νέων μέτρων θα αναδείξει τις επιδράσεις τους στο εισόδημα των νοικοκυριών, στην κατανάλωσή τους, αλλά και στη φοροδοτική ικανότητά τους, από την οποία θα εξαρτηθεί η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων. Από την άλλη πλευρά, η αποπληρωμή κάποιων οφειλών του Δημοσίου από την πρώτη υποδότηση του δανείου μετά την αξιολόγηση φαίνεται να αποτιμάται θετικά από την επιχειρηματική κοινότητα σε συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας. Ωστόσο οι πρόσφατες ραγδαίες εξελίξεις στο ευρωπαϊκό περιβάλλον, με το αποτέλεσμα εξόδου από την ΕΕ στο δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο, εισάγουν την Ευρώπη σε μια περίοδο αβεβαιότητας, η οποία μάλλον θα έχει αντίκτυπο και στις προσδοκίες διεθνώς και στην Ελλάδα. Αναλυτικά:

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου 2016 διατηρήθηκε σχεδόν στο ίδιο επίπεδο σε σύγκριση με το

αμέσως προηγούμενο, στις 89,2 (από 90,2) μονάδες, επίπεδο χαμηλότερο σε σχέση με το μέσο αντίστοιχο περυσινό (στις 92,2 μον. κατά μέσο όρο).

Στην Ευρώπη, ο αντίστοιχος δείκτης ήταν σταθερός κατά την εξεταζόμενη τριμηνιαία περίοδο σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στην ΕΕ. Συγκεκριμένα, ο δείκτης κλίματος διαμορφώθηκε στις 104,3 (από 104) και στις 105,5 μονάδες σε Ευρωζώνη και ΕΕ αντίστοιχα, οριακά υψηλότερα στην πρώτη ζώνη σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι.

Σε επίπεδο τομέων, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα βελτιώθηκαν το δεύτερο τρίμηνο του νέου έτους σε σχέση με το προηγούμενο σε όλους τους τομείς, εκτός των Κατασκευών, με την καταναλωτική εμπιστοσύνη όμως να αντισταθμίζει την άνοδο των κλαδικών δεικτών, καθώς υποχώρησε εκ νέου. Σε τριμηνιαία βάση, στη Βιομηχανία, η άνοδος του δείκτη το δεύτερο τρίμηνο του έτους σε σχέση με το προηγούμενο ήταν οριακή (1 μον.), στις Κατασκευές μειώθηκε κατά 5 μονάδες, ενώ στο Λιανικό Εμπόριο και τις Υπηρεσίες καταγράφεται άνοδος κατά 7 και 5 μονάδες αντίστοιχα στο σχετικό μέσο δείκτη τριμήνου. Τέλος, ο δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης υποχώρησε κατά 4 μονάδες.

Σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι μέσοι δείκτες έχουν αυξηθεί σε όλους τους τομείς, εκτός της Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης, όπου καταγράφεται μεγάλη πτώση. Συγκεκριμένα, οι δείκτες στη Βιομηχανία και το Λιανικό Εμπόριο ήταν υψηλότεροι στο δεύτερο τρίμηνο σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό κατά 6 και 10 μονάδες αντίστοιχα, στις Κατασκευές κατά 5 μονάδες και στις Υπηρεσίες οριακά, κατά 1 μονάδα. Ως προς την Καταναλωτική Εμπιστοσύνη, το σχετικό ισοζύγιο το εξεταζόμενο τρίμηνο έχει απωλέσει 28 μονάδες συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στις -71,2 (από -67,5 στο τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου) μονάδες, σε πολύ χαμηλότερη επίδοση έναντι της αντίστοιχης περυσινής (-43,6 μονάδες). Σε επίπεδο χωρών, οι Έλληνες κατατάσσονται μακράν πρώτοι στην ευρωπαϊκή κλίμακα απαισιοδοξίας. Οι αντίστοιχοι μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες επίσης παραμένουν εν πολλοίς στο ίδιο επίπεδο το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο, τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στην ΕΕ, φθάνοντας στις -7,9 (από -8,3) και τις -6,1 μονάδες αντίστοιχα, χαμηλότερα σε σχέση με τα περυσινά τους επίπεδα (στις -5,2 και -3,4 μονάδες αντίστοιχα κατά μέσο όρο).

Οι τάσεις στα επιμέρους στοιχεία που απαρτίζουν το συνολικό δείκτη είναι εν γένει αρνητικές το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο, ως προς τις προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους το επόμενο 12μηνο, τις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση της χώρας και για την εξέλιξη της ανεργίας. Η πρόθεση για αποταμίευση παραμένει επί της ουσίας αμετάβλητη κατά μέσο όρο το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο.

Συγκεκριμένα, κατά το β' τρίμηνο του έτους, το ποσοστό εκείνων οι οποίοι ήταν απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12μηνο αυξήθηκε κατά μέσο όρο στο 73% (από 70%), με το 5% (από 4%) να κρίνει το αντίθετο. Επίσης, διευρύνθηκε στο 81% (από 77%) το ποσοστό των Ελλήνων καταναλωτών που διατυπώνουν δυσοίωνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 6% (από 5%) να θεωρεί ότι αυτή θα βελτιωθεί ελαφρά ή αισθητά. Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, παραμένει κατά μέσο όρο στο 90% το ποσοστό των νοικοκυριών που δεν θεωρούν πιθανή την αποταμίευση το επόμενο 12μηνο, ενώ στις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας διαμορφώνεται οριακά χαμηλότερα, στο 78% (από 75%) το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η κατάσταση θα επιδεινωθεί, με το 7% (από 6%) να διατυπώνει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό των καταναλωτών

που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» παραμένει το β' τρίμηνο του 2016 στο 13-14%, όσο και το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο, ενώ διαμορφώνεται στο 10% (από 8%) το ποσοστό των ερωτηθέντων καταναλωτών που δήλωσαν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ. Τέλος, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα» μειώνεται στο 64% (από 67%) και το ποσοστό των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» παραμένει στο 11-12%.

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη **Βιομηχανία** διαμορφώθηκε κατά το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου φέτος στις 91,9 (από 90,6) μονάδες, υψηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή του επίδοση (85,6 μονάδες). Στα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής επιδεινώνονται κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο (+13 από +17 μον. κατά μέσο όρο ο δείκτης), ενώ θετική τάση παρουσιάζουν οι εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις -21 από -27 μον. ο σχετικός δείκτης). Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα ετοιμών προϊόντων υποδηλώνουν ελαφρά αποκλιμάκωση (στις +11 από +13 μον. ο σχετικός δείκτης). Στα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι εν γένει ανοδικές, αφού οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου βελτιώνονται, όπως και οι τρέχουσες εκτιμήσεις για τις εξαγωγές του τομέα, με τις εκτιμήσεις για τις

παραγγελίες και ζήτηση εξωτερικού να παραμένουν στα ίδια επίπεδα. Στις προβλέψεις για την απασχόληση, το σχετικό μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο κινείται ανοδικά κατά 3 μονάδες, στις -2, επίδοση παρόμοια με το μέσο όρο του β' τριμήνου του 2015. Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού αυξήθηκε κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο στο 68,8% (από 65,9%), επίπεδο ελαφρώς ανώτερο από το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2015 (67%). Τέλος, οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής διαμορφώθηκαν κατά μέσο όρο στους 4,5 μήνες (από 3,9), στα ίδια επίπεδα με εκείνα προηγούμενου έτους.

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το υπό εξέταση τρίμηνο ανακάμπτει σχέση με το προηγούμενο, στις 100,2 (από 93,6) μονάδες, επίδοση συγκριτικά καλύτερη με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (78,9 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, το μέσο ισοζύγιο για τις εκτιμήσεις των τρεχουσών πωλήσεων αυξάνεται στις +8 μονάδες (από -1) το τρέχον τρίμηνο. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, κινείται στο 42% (από 37%) το ποσοστό εκείνων που κρίνουν ότι οι πωλήσεις τους αυξήθηκαν. Στις προβλεπόμενες πωλήσεις, ο σχετικός δείκτης επίσης ανακάμπτει σημαντικά, στις +27 (από -2) μονάδες, ενώ ο δείκτης των εκτιμημένων αποθεμάτων διαμορφώνεται στις +4 (από -13) μονάδες κατά μέσο όρο. Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, θετική είναι η μεταβολή στο ισοζύγιο

των προβλέψεων για τις παραγγελίες προς προμηθευτές (+7 από -4 μονάδες η μέση τιμή τριμήνου), ενώ στην απασχόληση του τομέα, το μέσο ισοζύγιο βραχυπρόθεσμων προβλέψεων των +2 μονάδων αυξήθηκε κατακόρυφα, στις +24 μονάδες. Τέλος, σε όρους τιμών, το σχετικό ισοζύγιο των +2 μονάδων στο πρώτο τρίμηνο φέτος ανήλθε στις +16 μονάδες το επόμενο τρίμηνο, με το 6% των επιχειρήσεων να εκφράζει εκ νέου προσδοκίες αποκλιμάκωσης των τιμών και το 73% (από 84%) να προβλέπει σταθερότητα. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, το δεύτερο τρίμηνο του νέου έτους σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο καταγράφεται βελτίωση των επιχειρηματικών προσδοκιών στα Τρόφιμα – Ποτά - Καπνός, τα Είδη οικιακού εξοπλισμού και τα Πολυκαταστήματα, ενώ παρουσιάζουν επιδείνωση τα Οχήματα & Ανταλλακτικά.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Κατασκευές** υποχωρούν κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2016 σε σύγκριση με το προηγούμενο, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις 62,8 (από 68) μονάδες κατά μέσο όρο. Αυτή η επίδοση βρίσκεται σε ελαφρώς υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή (στις 57,6 μον. κατά μέσο όρο). Στις βασικές μεταβλητές, οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα κατά μέσο όρο δεν μεταβλήθηκαν το υπό εξέταση τρίμηνο (στις -16 μον. το σχετικό ισοζύγιο). Συγκεκριμένα, το 33% (από

38%) των επιχειρήσεων αναμένουν λιγότερες θέσεις εργασίας και το 17% (από 21%) αύξηση της απασχόλησης του τομέα. Παρόλα αυτά, οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους βαίνουν περισσότερο απαισιόδοξες (στις -64 από -53 μον. ο δείκτης). Σχετικά με τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών τους, παρουσίασαν ήπια βελτίωση το τρέχον τρίμηνο, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -23 (από -30) μονάδες, ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα διαμορφώθηκαν εκ νέου στους 9,6. Το αρνητικό ισοζύγιο στις προβλέψεις των τιμών διευρύνθηκε οριακά στο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, κατά 2 μονάδες, φθάνοντας στις -31, με το 36% (από 33%) των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους βραχυπρόθεσμα και το 5% εκ νέου αύξηση. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του περιορίστηκε στο 4% (από 7%), ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 46% κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο τη χαμηλή ζήτηση, το 36% την ανεπαρκή χρηματοδότηση και ένα 13% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι, η υψηλή φορολογία, η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, κ.ά., ως βασικότερα προσκόμματα στη λειτουργία του. Σε κλαδικό επίπεδο, η επιδείνωση των

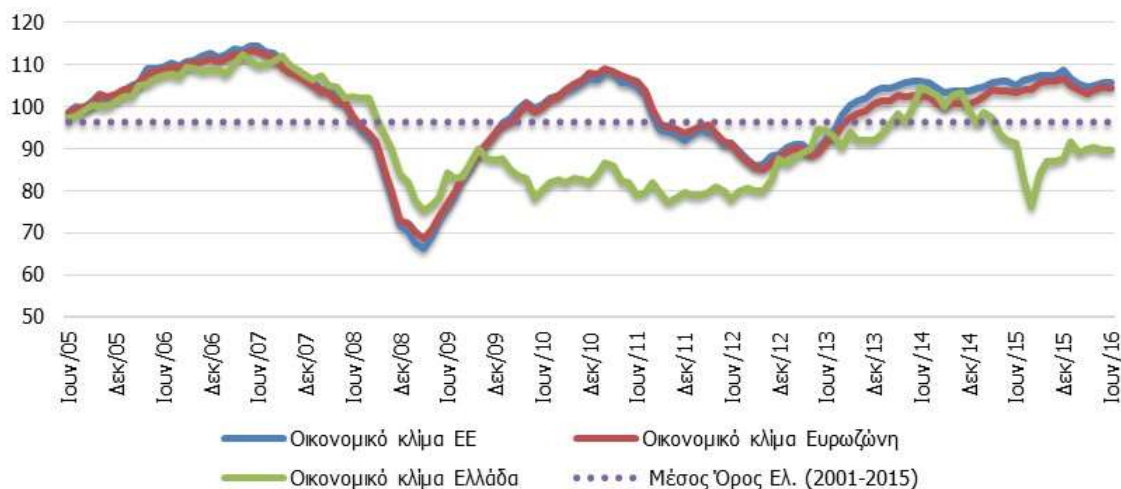
συνολικών επιχειρηματικών προσδοκιών του τομέα το εξεταζόμενο τρίμηνο προέρχεται τόσο από τις Ιδιωτικές Κατασκευές (82,6 από 89,1 μον. το μέσο σχετικό ισοζύγιο), όσο και τις Κατασκευές Δημοσίων Έργων (στις 53 από 59,3 μον. το μέσο ισοζύγιο).

Στις **Υπηρεσίες**, ο μέσος Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το β' τρίμηνο του 2016 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο κινήθηκε ανοδικά, στις 74,3 (από 69) μονάδες, ελαφρώς υψηλότερα και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο (70,5 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση κέρδισαν ήπια έδαφος, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται κατά 3 μονάδες υψηλότερα, στις -12 μονάδες κατά μέσο όρο. Άνοδο καταγράφουν οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης (στις -10 από -23 μον. το μέσο ισοζύγιο), ενώ και οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση των επιχειρήσεων του τομέα ανακάμπουν ήπια (+1 από -4 μον. το ισοζύγιο). Σε ότι αφορά τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, θετική είναι η μεταβολή στις προβλέψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση, με το μέσο ισοζύγιο των -11 μονάδων να υποχωρεί στις -6 μονάδες

(στις -7 μον. κατά την αντίστοιχη περίοδο του 2015). Σχετικά με τις τιμές, οι προβλέψεις αποκλιμάκωσης παραμένουν στα ίδια επίπεδα, με τον αντίστοιχο δείκτη να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -4 μονάδες και το 12% των επιχειρήσεων να αναμένει μείωση τιμών. Τέλος, αυξάνεται ελαφρά στο 18% (από 15%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναφέρουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 31% να δηλώνει την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του, το 22% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης, ένα 2% και 3% αντίστοιχα την ανεπάρκεια εργατικού δυναμικού και κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και το 25% τους λοιπούς παράγοντες που συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση και την κρίση, τα capital controls, την αδυναμία δανεισμού, την υψηλή φορολογία, την καθυστέρηση πληρωμών κ.ά. Από τους εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, οι επιμέρους δείκτες προσδοκιών αυξήθηκαν στο δεύτερο τρίμηνο φέτος σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο στις Χερσαίες μεταφορές και τα Ξενοδοχεία, Εστιατόρια, Τουριστικά πρακτορεία, ενώ επιδεινώθηκαν στις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες και την Πληροφορική

Διάγραμμα 2.3

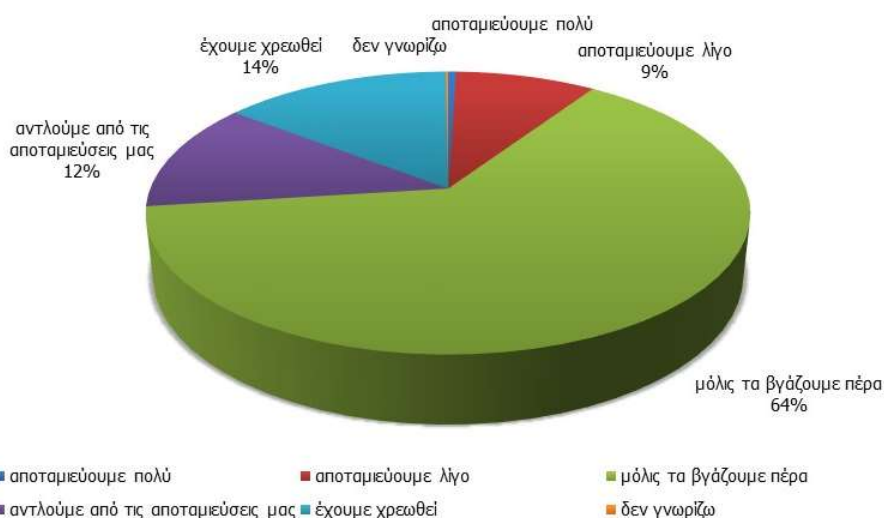
Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: Ε.Ε.-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα, (1990-2014=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Διάγραμμα 2.4

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, (μέσος όρος Απριλίου – Ιουνίου 2016)

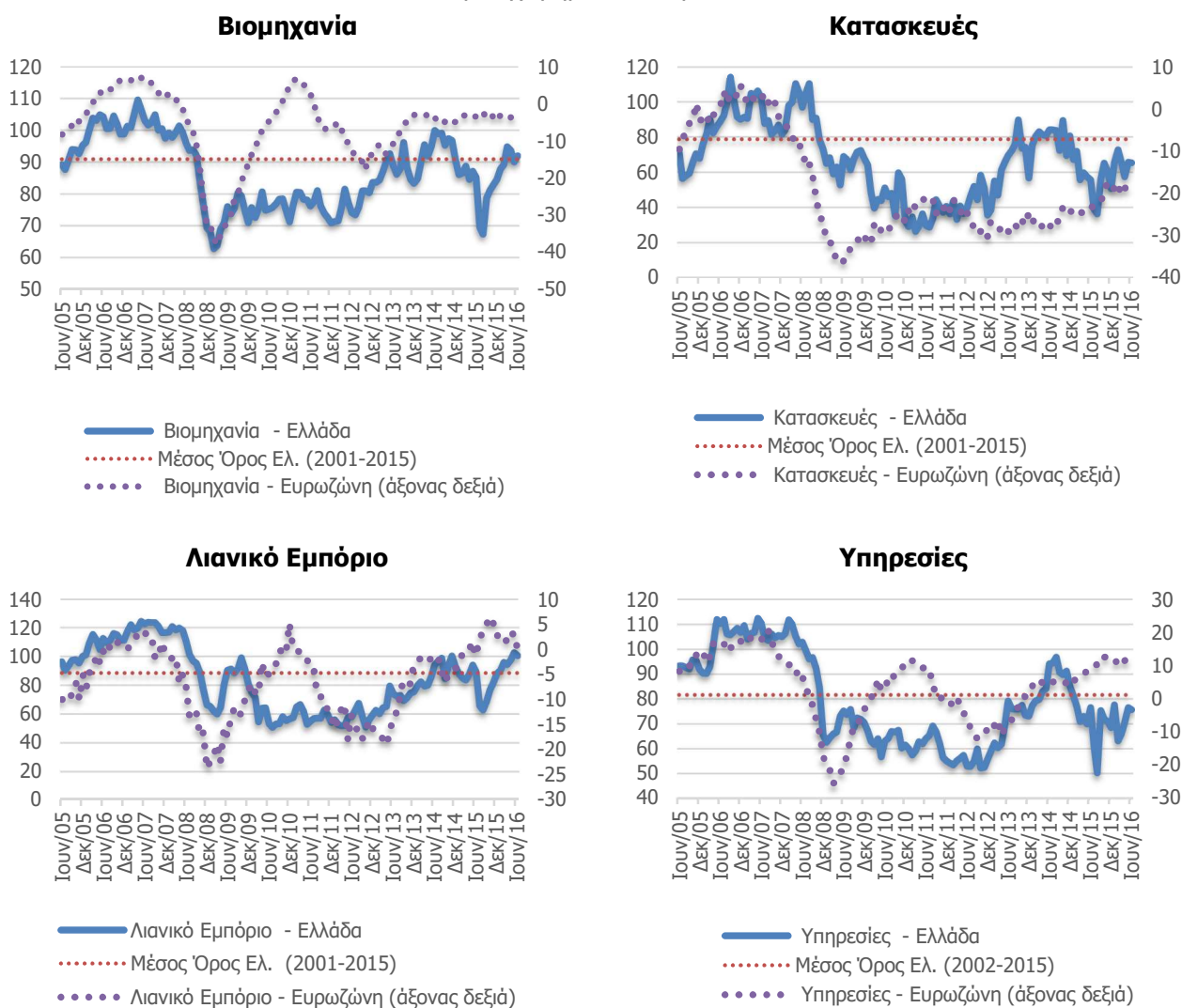
Πηγή: IOBE

Πίνακας 2.6
Δείκτες Οικονομικού Κλίματος

Χρονική περίοδος	Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ¹			Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ευρωζώνη	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2002	97,3	96,8	102,0	101,2	114,0	93,3	82,8	-27,5
2003	95,4	95,4	100,1	97,9	115,0	102,0	85,5	-39,4
2004	103,3	101,6	104,8	99,1	81,5	104,8	94,6	-25,8
2005	100,8	100,5	98,1	92,6	63,0	96,8	93,6	-33,8
2006	108,3	108,3	104,9	101,5	91,1	110,8	103,7	-33,3
2007	111,0	110,6	108,4	102,8	92,5	120,8	106,6	-28,5
2008	93,3	94,3	97,4	91,9	95,2	102,5	97,8	-46,0
2009	79,3	80,2	79,7	72,1	65,5	80,4	70,1	-45,7
2010	101,2	101,6	79,3	76,2	45,2	59,5	62,9	-63,4
2011	100,3	102,4	77,6	76,9	34,2	58,9	61,7	-74,1
2012	90,9	90,6	80,0	77,2	43,2	57,1	54,8	-74,8
2013	95,7	93,8	90,4	87,8	65,0	70,2	70,4	-69,3
2014	105,1	101,6	99,3	94,6	81,5	89,1	87,2	-55,0
2015	106,7	104,3	88,7	81,9	56,4	81,0	70,6	-50,7
α' τρίμ. 2015	105,4	102,6	96,8	87,2	65,0	85,5	76,4	-37,0
β' τρίμ. 2015	106,1	103,7	91,6	85,7	57,6	90,4	73,2	-43,6
γ' τρίμ. 2015	107,1	104,6	79,9	71,9	44,0	65,8	62,4	-60,6
δ' τρίμ. 2015	108,0	106,3	86,7	82,9	58,8	82,4	70,5	-61,6
α' τρίμ. 2016	105,5	104,0	90,2	90,7	68,0	93,6	69,0	-67,5
β' τρίμ. 2016	105,5	104,3	89,9	91,9	62,9	100,2	74,3	-71,2

Πηγές: ¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ²ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 2.5
Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

Πηγή: ΙΟΒΕ

Β) Δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές

Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης: 2011- 2015

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της Γενικής Κυβέρνησης (σε εθνολογιστική βάση-ESA 2010), τα οποία γνωστοποιήθηκαν στην Eurostat τον Απρίλιο 2016, το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης για το 2015

διαμορφώθηκε σε 3,2% του ΑΕΠ και το πρωτογενές πλεόνασμα σε 0,6% του ΑΕΠ (Πίνακας 2.7). Σε αυτό το ποσό δεν περιλαμβάνονται οι δαπάνες για την κεφαλαιακή ενίσχυση των τραπεζών.

Οι μεγάλες αποκλίσεις σε σχέση με τους αρχικούς στόχους³ υποδηλώνουν τις ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες και περιστάσεις που επικράτησαν το 2015 στην ελληνική οικονομία, οι οποίες,

³ Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2015, Υπουργείο Οικονομικών, σελ. 99.

μεταξύ άλλων, επηρέασαν αρνητικά και τις δημοσιονομικές εξελίξεις⁴.

Όπως αναλύθηκε διεξοδικά στην πρώτη Τριμηνιαία Έκθεση του IOBE για το 2016, οι αρνητικές αυτές επιπτώσεις προκάλεσαν πρωτίστως μεγάλη υστέρηση των εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού, παρά τα σημαντικά έκτακτα μη φορολογικά έσοδα (Μάρτιος- Απρίλιος) και τα φορολογικά μέτρα του Ιουλίου-Αυγούστου 2015, για την ενίσχυση των εσόδων.

Χρέος Γενικής Κυβέρνησης

Το 2015 το ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης, λόγω της αδυναμίας της χώρας να δανεισθεί, μειώθηκε στα €311.452 εκατ., έναντι €319.718 εκατ. το 2014 (Πίνακας 2.8). Γενικά το χρέος, σε απόλυτες τιμές, έλαβε την υψηλότερη τιμή του το 2011 και έκτοτε, λόγω και του PSI, αν και

παρουσίασε κάποιες διακυμάνσεις, διατηρήθηκε σε σαφώς χαμηλότερα επίπεδα, με πτωτική τάση μετά το 2013.

Αντίθετα, ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ παραμένει στα πολύ υψηλά επίπεδα του 2011 (160 έως 180% του ΑΕΠ), λόγω της συρρίκνωσης του παρονομαστή. Ουσιαστικά, από το 2011 και μετά η εξέλιξη του λόγου χρέους προς ΑΕΠ καθορίζεται από την πορεία του ΑΕΠ και όχι του χρέους.

Ενδεικτικά, προκειμένου να αναδειχθεί η σημασία του παρονομαστή, αναφέρεται ότι εάν το ΑΕΠ είχε μείνει στάσιμο στο επίπεδο του 2008 (€242.096 εκατ.), τότε ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ το 2015 θα ήταν 128,7 % και όχι 176,9 % του ΑΕΠ.

Πίνακας 2.7

Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης*
(% στο ΑΕΠ, στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών, ESA 2010)

	2011	2012	2013	2014	2015	
					Αρχικοί Στόχοι	Πραγματ.
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-10,5	-6,1	-2,4	-3,7	-0,2	3,2
Πρωτογενές Ισοζύγ. Γενικής Κυβέρν.	-3,3	-1,0	1,6	0,3	4,0	0,6

Πηγή: Γνωστοποίηση της 18^{ης} Απριλίου, 2016 και Δελτίο Τύπου της ΕΛ. ΣΤΑΤ. της 21^{ης} Απριλίου 2016.

*Χωρίς τις επιπτώσεις από τη στήριξη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων

⁴ Στην πρώτη Τριμηνιαία Έκθεση του IOBE για το 2016 είχε ήδη επισημανθεί η άτυπη αναθεώρηση του Κρατικού

Προϋπολογισμού το φθινόπωρο του 2015, λόγω της κακής πορείας των εσόδων.

Πίνακας 2.8

Ενοποιημένο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης

	2011	2012	2013	2014	2015
Ενοποιημ. Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (εκατ. €)	356.003	305.094	320.510	319.718	311.452
Χρέος ως % του ΑΕΠ	172,0	159,6	177,7	180,1	176,9
ΑΕΠ (εκατ. €)	207.029	191.204	180.389	177.559	176.023

Πηγή: Γνωστοποίηση της 18^{ης} Απριλίου 2016 και Δελτίο Τύπου της ΕΛ.ΣΤΑΤ. της 21^{ης} Απριλίου 2016.

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιανουάριος-Απρίλιος 2016

Η εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού (ΚΠ) το πρώτο τετράμηνο του 2016 παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με την εκτέλεση του προϋπολογισμού το αντίστοιχο τετράμηνο του 2015. Δεδομένου ότι και στις δύο περιόδους ήταν σε εξέλιξη παρατεταμένες διαπραγματεύσεις με αβέβαιο αποτέλεσμα, φαίνεται ότι κατά την εκτέλεση του ΚΠ ακολουθήθηκαν παρόμοιοι χειρισμοί.

Συγκεκριμένα, σε αμφότερα τα τετράμηνα οι δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού (ΤΠ) υπολείπονται σημαντικά έναντι των στόχων (2015: -€1,6 δισεκ., 2016: -€2,1 δισεκ.), ενώ τα έσοδα του ΤΠ (χωρίς τα δικαιώματα από την εκχώρηση αδειών κ.λπ.), ήταν ελαφρώς αυξημένα έναντι του αντίστοιχου στόχου (2015: + €0,1 δισεκ., 2016: +€0,4 δισεκ.). Επίσης και στα δύο τετράμηνα ο προϋπολογισμός επενδύσεων (ΠΔΕ) παρουσίασε μεγάλο πλεόνασμα (2015: €0,7δισεκ., 2016: €1,0 δισεκ.), ενώ σε ετήσια βάση προϋπολογίζονταν μεγάλα ελλείμματα. Εξάλλου και η αύξηση στις ληξιπρόθεσμες οφειλές για την περίοδο Ιανουαρίου - Απριλίου δεν διέφερε σημαντικά (2015: €1,1 δισεκ., 2016:

€0,8 δισεκ.). Κατά συνέπεια, και στις δύο περιπτώσεις το έλλειμμα του ΚΠ ήταν πολύ μικρότερο από τον στόχο (2015: €2,4 δισεκ. μικρότερο, 2016: €2,1 δισεκ. μικρότερο) και αντίστοιχα το πρωτογενές πλεόνασμα πολύ μεγαλύτερο (2015: +€2,4 δισεκ., 2016: +€2,2 δισεκ.).

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία εκτέλεσης του ΚΠ για το πρώτο πεντάμηνο, οι περισσότερες ομοιότητες διατηρήθηκαν και σε αυτό το χρονικό διάστημα. Ενδεικτικά, οι δαπάνες του ΤΠ υπολείπονται σε παραπλήσια βαθμό των σχετικών στόχων (2015: -€1,9 δισεκ., 2016: -€2,3 δισεκ.), ενώ ο προϋπολογισμός του ΠΔΕ είναι εξίσου πλεονασματικός (2015: €0,6 δισεκ., 2016: €0,8 δισεκ.). Αντιθέτως, τα έσοδα του ΤΠ εμφανίζονται φέτος υψηλότερα κατά €0,9 δισεκ. έναντι του αντίστοιχου στόχου, ενώ στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2015 υπολείπονταν του σχετικού στόχου κατά €1 δισεκ., λόγω της περιορισμένης σχετικά με τον στόχο είσπραξης άμεσων και έμμεσων φόρων. Παρά τις διαφορές στα έσοδα, σε αμφότερα τα έτη τα πρωτογενή αποτελέσματα ήταν σημαντικά μεγαλύτερα (2015: €+2,1 δισεκ., 2016: +€3,1 δισεκ.).

Έτσι, από τα οριστικά στοιχεία εκτέλεσης του Προϋπολογισμού του τετραμήνου Ιανουαρίου-Απριλίου 2016 και τα προσωρινά στοιχεία εκτέλεσης του πενταμήνου Ιανουαρίου – Μαΐου του τρέχοντος έτους προκύπτει, εκ πρώτης όψεως, μία πολύ θετική εικόνα, όπως ακριβώς και την αντίστοιχη περίοδο του 2015. Αλλά, όπως και το 2015, η εικόνα αυτή είναι πλασματική και προσωρινή και, εφόσον ο προϋπολογισμός εκτελεστεί χωρίς αποκλίσεις, αναμένεται να ανατραπεί στο υπόλοιπο του έτους.

Έλλειμμα και πρωτογενές πλεόνασμα ΚΠ

Το έλλειμμα του ΚΠ στο τετράμηνο περιορίστηκε στα €154 εκατ., δηλαδή σχεδόν μηδενίστηκε, έναντι στόχου για έλλειμμα €2.284 εκατ. Ταυτόχρονα, το πρωτογενές πλεόνασμα του ΚΠ ανήλθε σε € 2.715 εκατ., έναντι στόχου €566 εκατ. (Πίνακας 2.9). Αντίστοιχα, το έλλειμμα στο πεντάμηνο ήταν της τάξης των €828 εκατ., έναντι στόχου €3.880 εκατ., με το πρωτογενές πλεόνασμα να διαμορφώνεται στο επίπεδο των €2.267 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές έλλειμμα €820 εκατ.

Η θετική εικόνα στο τετράμηνο, είναι συγκυριακή και οφείλεται: (α) πρωτίστως στην προσωρινή συγκράτηση των δαπανών του ΚΠ, έναντι

των στόχων, κατά €2.278 εκατ. (ΤΠ: €2.077 εκατ., ΠΔΕ: €201 εκατ.) και (β) σε μικρότερο βαθμό στην είσπραξη αυξημένων μη φορολογικών εσόδων, τα οποία στο τετράμηνο υπερέβησαν το στόχο κατά €575 εκατ.

Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού

Το πρώτο τετράμηνο του έτους τα έσοδα του ΤΠ (προ επιστροφών φόρων) έφθασαν τα €15.082 εκατ., υπερβαίνοντας τον αντίστοιχο στόχο κατά €384 εκατ. Όμως, συγκριτικά με τα αντίστοιχα έσοδα του 2015 καταγράφηκε μικρή μείωση 1,0% (Πίνακας 2.10). Αυτό, σε κάποιο βαθμό, οφείλεται στο γεγονός ότι τα έσοδα του πρώτου τετραμήνου του 2015 είχαν ενισχυθεί σημαντικά, ιδιαίτερα τους μήνες Μάρτιο και Απρίλιο, από έκτακτα μη φορολογικά έσοδα της τάξης του 0,5% του ΑΕΠ.

Τα έσοδα από την άμεση φορολογία μειώθηκαν κατά 1,9% έναντι του 2015 και διαμορφώθηκαν σε €4.776 εκατ., οριακά κάτω από το στόχο του τετραμήνου (Πίνακας 2.10). Από τις επιμέρους κατηγορίες, οι εισπράξεις από τη φορολογία εισοδήματος (φυσικών και νομικών προσώπων) διαμορφώθηκαν στα €2.409 εκατ., μειωμένες τόσο έναντι του στόχου, όσο και σε σχέση με το 2015 κατά 7,8% (Πίνακας 2.10).

Πίνακας 2.9
Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2016 (εκατ. €)

	Ιανουάριος- Απρίλιος			% Μεταβολή		2014	Πραγματοποιήσε ις 2015	Προϋπολογισμ ός 2016	% μεταβολή	
	2014	2015 ^[3]	2016	2015/2014	2016/2015				2014/201 3	2015Π/201 4
I. ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	16.136	15.815	16.014	-2,0	1,3	51.367	51.421	53.527	0,1	4,1
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	13.842	14.290	14.104	3,2	-1,3	46.650	46.589	49.107	-0,1	5,4
Έσοδα προ επιστροφών φόρων ^[1]	14.748	15.234	15.082	3,3	-1,0	50.020	49.510	52.375	-1,0	5,8
<i>Μείον επιστροφές φόρων</i>	<i>906</i>	<i>943</i>	<i>978</i>	<i>4,1</i>	<i>3,7</i>	<i>3.370</i>	<i>2.922</i>	<i>3.268</i>	<i>-13,3</i>	<i>11,8</i>
2. Έσοδα ΠΔΕ	2.295	1.525	1.910	-33,6	25,2	4.717	4.832	4.420	2,4	-8,5
<i>Εξών: έσοδα από ΕΕ</i>	<i>2.271</i>	<i>1.437</i>	<i>1.853</i>	<i>-36,7</i>	<i>28,9</i>	<i>4.649</i>	<i>3.900</i>	<i>4.170</i>	<i>-16,1</i>	<i>6,9</i>
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	17.282	16.324	16.168	-5,5	-1,0	55.063	54.951	55.751	-0,2	1,5
3. Δαπάνες ΤΠ	15.884	15.503	15.249	-2,4	-1,6	48.472	48.545	49.001	0,2	0,9
Πρωτογενείς δαπάνες ^[2]	13.693	12.891	12.381	-5,9	-4,0	42.902	42.744	43.071	-0,4	0,8
Τόκοι	2.192	2.612	2.869	19,2	9,8	5.569	5.800	5.930	4,1	2,2
4. Δαπάνες ΠΔΕ	1.398	821	919	-41,3	11,9	6.592	6.406	6.750	-2,8	5,4
III. Έλλειμμα ΚΠ (I-II)	-1.146	-509	-154			-3.696	-3.530	-2.224		
<i>% στο ΑΕΠ</i>	<i>-0,7</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,1</i>			<i>-2,1</i>	<i>-2</i>	<i>-1,3</i>		
Έλλειμμα / πλεόνασμα ΤΠ	-2.042	-1.213	-1.145			-1.822	-1.956	106		
Έλλειμμα / πλεόνασμα ΠΔΕ	896	704	991			-1.875	-1.574	-2.330		
IV. Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΠ	1.046	2.103	2.715			1.873	2.270	3.706		
<i>% στο ΑΕΠ</i>	<i>0,6</i>	<i>1,2</i>	<i>1,6</i>			<i>1,1</i>	<i>1,3</i>	<i>2,1</i>		
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	177.559	176.023	174.791			177.559	176.023	174.791	-0,9	-0,7

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού - Απρίλιος 2016 οριστικά στοιχεία, ΓΛΚ, Μάιος 2016

[1] Περιλαμβάνονται και τα έσοδα από την εκχώρηση αδειών

[2] Περιλαμβάνονται καταπτώσεις εγγυήσεων, εξοπλιστικά προγράμματα και προμήθειες EFSF

[3] Περιλαμβάνονται έσοδα ύψους €555εκατ. από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, έσοδα €191 εκατ. από την εκχώρηση αδειών, έσοδα €284 εκατ. από τις ρυθμίσεις ληξιπρόθεσμων οφειλών (της μιας εβδομάδος και των 100 δόσεων), κλπ.

Πίνακας 2.10

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ. €)

Κατηγορίες εσόδων	Ιανουάριος-Απρίλιος			% μεταβολή	
	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
1.Καθαρά έσοδα ΚΠ (2+4)	16.136	15.815	16.014	-2,0	1,3
2. Καθαρά Έσοδα ΤΠ	13.842	14.290	14.104	3,2	-1,3
Επιστροφές φόρων	906	943	978	4,1	3,7
3. Έσοδα ΤΠ	14.748	15.234	15.082	3,3	-1,0
Άμεσοι Φόροι	5.259	4.869	4.776	-7,4	-1,9
--Φόροι στο εισόδημα	2.582	2.614	2.409	1,2	-7,8
--Φόροι στην περιουσία	963	884	909	-8,2	2,8
--Άμεσοι φόροι ΠΟΕ	1.010	755	784	-25,2	3,8
--Λοιποί άμεσοι φόροι	704	616	674	-12,5	9,4
Έμμεσοι Φόροι	7.329	7.352	7.735	0,3	5,2
--Φόροι συναλλαγών (εξ ων ΦΠΑ)	(4.523)	(4.416)	(4.699)	(-2,4)	(+6,4)
--Φόροι κατανάλωσης	2.329	2.444	2.432	4,9	-0,5
--Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ	224	262	380	17,0	45,0
--Λοιποί έμμεσοι φόροι	107	109	111	1,9	1,8
Μη φορολογικά έσοδα	2.160	3.013	2.571	39,5	-14,7
--Απολήψεις από ΕΕ	70	50	216	-28,6	332,0
--Μη τακτικά έσοδα (εξ ων: ANFA's και SMP's)	(338)	(291)	(375)	(-13,9)	28,9
--Άδειες και δικαιώματα	-	191	52	-	-72,8
--Λοιπά	1.371	1.695	1.787	23,6	5,4
4. Έσοδα ΠΔΕ	2.295	1.525	1.910	-33,6	25,2

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού - Απρίλιος 2016 οριστικά στοιχεία, ΓΛΚ, Μάιος 2016

Αντιθέτως, τα έσοδα από τη φορολογία της ακίνητης περιουσίας αυξήθηκαν κατά 2,8% έναντι του 2015, αλλά παρουσίασαν μικρή υστέρηση έναντι του στόχου. Οι εισπράξεις από τους άμεσους φόρους παρελθόντων οικονομικών ετών (ΠΟΕ) σημείωσαν αύξηση 3,8% έναντι του 2015 και υπερέβησαν και τον αντίστοιχο στόχο. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται στο γεγονός ότι έως τον Μάρτιο του 2015 οι φορολογούμενοι τηρούσαν στάση αναμονής καθώς η οριστική ρύθμιση των 100 δόσεων έγινε τον Απρίλιο (αποτέλεσμα βάσης). Οφείλεται επίσης στο γεγονός ότι τους τελευταίους μήνες παρατηρείται μία ενεργοποίηση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού για την είσπραξη των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο.

Στην έμμεση φορολογία οι εισπράξεις (€7.735 εκατ.) είναι μεν αυξημένες κατά 5,2% έναντι του 2015, αλλά υστερούν έναντι του στόχου κατά €160 εκατ. Τα έσοδα από τον ΦΠΑ, αν και υστέρησαν έναντι του στόχου, αυξήθηκαν κατά 6,4% σε σύγκριση με το 2015. Αυτή η άνοδος οφείλεται στην αύξηση των συντελεστών του ΦΠΑ και στη μετάταξη πολλών αγαθών από το μειωμένο στον κανονικό συντελεστή τον Ιούλιο του 2015 (ν. 4334/2015). Αντιθέτως, οι χαμηλές τιμές των καυσίμων, που επικράτησαν όλο το τετράμηνο, σε συνδυασμό με τον ήπιο χειμώνα και ενδεχομένως με αύξηση της φοροδιαφυγής, είχαν αρνητική επίδραση στο ΦΠΑ που επιβάλλεται στα καύσιμα (μείωση 20,8%). Οι εισπράξεις από τους ειδικούς

φόρους κατανάλωσης, ύψους €2,432 εκατ., μειώθηκαν κατά 0,5% έναντι του 2015, ενώ υπολείπονται και έναντι του στόχου. Η υστέρηση εντοπίζεται στον ειδικό φόρο κατανάλωσης ενεργειακών προϊόντων, στη φορολογία καπνού καθώς και στους λοιπούς φόρους κατανάλωσης. Σημαντική αύξηση 45,0% έναντι του 2015 παρουσίασαν οι εισπράξεις από τους έμμεσους φόρους ΠΟΕ, οι οποίες υπερέβησαν και τον αντίστοιχο στόχο, αντισταθμίζοντας το ήμισυ περίπου της υστέρησης στους έμμεσους φόρους. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στους ίδιους λόγους που προαναφέρθηκαν στους άμεσους φόρους ΠΟΕ (βλ. Πίνακα 2.10).

Τέλος τα μη φορολογικά έσοδα, αν και υπερέβησαν σημαντικά τον αντίστοιχο στόχο, μειώθηκαν έναντι του 2015 κατά 14,7%. Η πτώση έναντι του προηγούμενου έτους οφείλεται στο γεγονός ότι το πρώτο τετράμηνο του 2015 τα μη φορολογικά έσοδα⁵ ήταν πάρα πολύ αυξημένα (βλ. Πίνακα 2.10). Δηλαδή τα φετινά μη φορολογικά έσοδα είναι μεν αρκετά υψηλά (ιδιαίτερα τα δικαιώματα που λαμβάνει το Δημόσιο από την Τράπεζα της Ελλάδος), αλλά τα αντίστοιχα μη φορολογικά έσοδα του 2015 ήταν εξαιρετικά αυξημένα.

Συνολικά, τα έσοδα του πρώτου τετραμήνου του τρέχοντος έτους έχουν επηρεαστεί ευνοϊκά (με εξαίρεση τα μη φορολογικά έσοδα) από ένα "αποτέλεσμα βάσης", το οποίο είναι αρκετά πιθανό να εξαιρεθεί σταδιακά στο υπόλοιπο του έτους, καθώς και από υψηλές εφάπαξ

εισπράξεις. Επίσης, τα έσοδα επηρεάστηκαν ευνοϊκά από τα φορολογικά μέτρα του Ιουλίου-Αυγούστου 2015 τα οποία είτε εφαρμόστηκαν από το δεύτερο εξάμηνο του 2015 ή από την 1/1/2016. Στο υπόλοιπο του έτους τα έσοδα θα επηρεαστούν θετικά και από τα φορολογικά μέτρα που λήφθηκαν τον Μάιο, όπως η αύξηση του κοινωνικού συντελεστή του ΦΠΑ από το 23 στο 24% κ.λπ. Εκτιμάται ότι η απόδοση αυτών των μέτρων εντός του 2016 θα είναι της τάξης των €350 έως €370 εκατ.

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού

Το πρώτο τετράμηνο του έτους οι δαπάνες του ΤΠ μειώθηκαν έναντι του 2015 κατά 1,6% και διαμορφώθηκαν σε €15.249 εκατ. Επίσης, σε σχέση με το στόχο του τετραμήνου οι πληρωμές είναι μειωμένες κατά €2.077 εκατ., με τη συγκράτηση να εντοπίζεται αποκλειστικά στις πρωτογενείς δαπάνες⁶. Αντιθέτως, οι πληρωμές τόκων αυξήθηκαν στο τετράμηνο κατά 9,8% και έφτασαν τα €2.869 εκατ. υπερβαίνοντας οριακά και τον σχετικό στόχο.

Από τις πρωτογενείς δαπάνες σημαντική άνοδο έναντι του 2015 παρουσίασαν οι αποδιδόμενοι πόροι (9,0%), οι καταναλωτικές (29,1%) και επιχορηγήσεις προς τον ΟΑΕΔ (68,4%). Όμως στις δύο τελευταίες περιπτώσεις το ύψος των δαπανών (ως απόλυτο μέγεθος) είναι χαμηλό. Πολύ μικρή αύξηση παρουσίασαν και οι "επιχορηγήσεις φορέων" (Πίνακας 2.11).

⁵ Συμπεριλαμβανομένων και των έκτακτων εσόδων

⁶ Οι πρωτογενείς δαπάνες στον Πίνακα 5 περιλαμβάνουν και τις εξοπλιστικές δαπάνες, επιδότηση νοσοκομείων, καταπτώσεις εγγυήσεων καθώς και προμήθειες ΕΦΣΦ.

Αντιθέτως, όλες οι άλλες κατηγορίες δαπανών παρουσίασαν στο τετράμηνο μείωση έναντι του 2015. Συγκεκριμένα, οι πληρωμές για μισθούς μειώθηκαν κατά 3,7%, για συντάξεις 1,5%, για επιχορήγηση ασφαλιστικών ταμείων 3,9% και οι "αντικριζόμενες δαπάνες" κατά 17,9%. Όμως, όπως προαναφέρθηκε, στο

τετράμηνο Ιανουαρίου-Απριλίου 2016 οι ανεξόφλητες υποχρεώσεις του Δημοσίου προς τους προμηθευτές του αυξήθηκαν κατά €820 εκατ., που αντιστοιχεί στο 39,5% της συγκράτησης των δαπανών του τετραμήνου, οπότε η "συγκράτηση" πολλών κατηγοριών δαπανών είναι φαινομενική και προσωρινή.

Πίνακας 2.11

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ. €)

Κατηγορία δαπάνης	Ιανουάριος-Απρίλιος			% μεταβολή	
	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
1. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	17.282	16.324	16.168	-5,5	-1,0
2. Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού	15.884	15.503	15.249	-2,4	-1,6
Τόκοι	2.192	2.612	2.869	19,2	9,8
Πρωτογενείς δαπάνες	13.692	12.890	12.381	-5,9	-3,9
--Αποδοχές & συντάξεις	6.088	6.152	5.970	1,1	-3,0
Μισθοί	3994	3.943	3.797	-1,3	-3,7
Λοιπές παροχές	80	71	68	-11,3	-4,2
Συντάξεις	2014	2138	2105	6,2	-1,5
--Κοινωνικές δαπάνες	3.803	3899	3822	2,5	-2,0
Επιχορηγήσεις ασφ. ταμείων	3460	3554	3415	2,7	-3,9
Κοινωνική προστασία	158	240	235	51,9	-2,1
Επιχορηγήσεις ΟΑΕΔ	172	95	160	-44,8	68,4
Λοιπές	13	10	12	-23,1	20,0
-Λειτουργικές & λοιπές	2591	2040	1718	-21,3	-15,8
Επιχορηγήσεις	455	290	295	-36,3	1,7
Καταναλωτικές	178	182	235	2,2	29,1
Αντικριζόμενες	873	983	807	12,6	-17,9
Λοιπές*	1085	585	381	-46,1	-34,9
--Αποδιδόμενοι πόροι	1210	799	871	-34,0	9,0
3. Δαπάνες ΠΔΕ	1.398	821	919	-41,3	11,9

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού - Απρίλιος 2016 οριστικά στοιχεία, ΓΛΚ, Μάιος 2016

*Περιλαμβάνουν κάλυψη ελλειμμάτων και εξόφληση χρεών νοσοκομείων, εξοπλιστικές δαπάνες, προμήθειες EFSF και πληρωμές εγγυήσεων.

Προϋπολογισμός Δημόσιων Επενδύσεων

Ο μηδενισμός σχεδόν του ελλείμματος του ΚΠ στο τετράμηνο (μόνο €154 εκατ. ή 0,1% του ΑΕΠ) οφείλεται κατά 46,5% στο πλεόνασμα που παρουσίασε ο ΠΔΕ (€991 εκατ.). Οι απολήψεις του ΠΔΕ από τα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αυξήθηκαν στο τετράμηνο κατά 28,9% έναντι του 2015 και έφθασαν τα €1.910 εκατ. Όμως, σε ετήσια βάση αναμένεται να αυξηθούν μόνο κατά 6,9% (βλ. Πίνακα 2.9). Οι πληρωμές για επενδύσεις αυξήθηκαν επίσης κατά 11,9% έναντι του προηγούμενου έτους και διαμορφώθηκαν σε €919 εκατ. Η σημαντική αυτή ποσοστιαία άνοδος αντανakλά ουσιαστικά τις πολύ χαμηλές δαπάνες του 2015 (έως και τον Αύγουστο), και όχι κάποια σημαντική άνοδο των επενδύσεων το 2016. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 2.11, οι πληρωμές για επενδύσεις το πρώτο τετράμηνο του 2014 ήταν €1.389 εκατ., πολύ μεγαλύτερες και από το 2015 και από το 2016.

Τους επόμενους μήνες το πλεόνασμα του ΠΔΕ στο τετράμηνο θα ανατραπεί πλήρως καθώς, εάν ο προϋπολογισμός εκτελεσθεί χωρίς αποκλίσεις, ο ΠΔΕ σε ετήσια βάση έχει προϋπολογιστεί να παρουσιάσει έλλειμμα ύψους €2.330 εκατ. (βλ. Πίνακα 2.9). Ενδεικτικά, σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία για την εκτέλεση του ΚΠ στο πεντάμηνο, το πλεόνασμα του ΠΔΕ περιορίστηκε στο ύψος των €831 εκατ., από την πραγματοποίηση δαπανών ύψους €195 εκατ. τον Μάιο, χωρίς να αυξηθούν αντίστοιχα τα έσοδα, γεγονός που εν μέρει εξηγεί και την αύξηση του ελλείμματος του

ΚΠ στο επίπεδο των €828 εκατ. στο τέλος του πρώτου πενταμήνου του 2016.

Προοπτικές

Η βιωσιμότητα μιας δημοσιονομικής προσαρμογής και γενικότερα η διατηρησιμότητα οποιασδήποτε "δημοσιονομικής θέσης" εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εξελίξεις στο ΑΕΠ. Όπως απέδειξε και η ελληνική εμπειρία των τελευταίων ετών, η συνεχής συρρίκνωση της οικονομίας καθιστά σχεδόν αδύνατη την επίτευξη μιας διατηρήσιμης δημοσιονομικής θέσης και απαιτεί τη λήψη συνεχώς και νέων δημοσιονομικών μέτρων. Η κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας έχει επίσης ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις στη βιωσιμότητα του χρέους (λόγος χρέους προς ΑΕΠ).

Από την άλλη πλευρά, η ανάπτυξη της οικονομίας δεν είναι κάτι απλό. Η αναπτυξιακή διαδικασία είναι κάτι εξαιρετικά σύνθετο και πολύπλοκο, που υπερβαίνει την αμιγώς οικονομική σφαίρα και απαιτεί σταθερότητα, αλλαγή νοοτροπιών, θεσμών, πρακτικών κλπ. Στην καλύτερη περίπτωση, σε μια ελεύθερη οικονομία, είναι δυνατόν να ληφθούν μέτρα που δημιουργούν τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη. Οι διαρθρωτικές μεταβολές που περιέχονταν και στα τρία μνημόνια στόχευαν ακριβώς στη δημιουργία αυτών των προϋποθέσεων. Δυστυχώς, όμως, η έγκαιρη εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταβολών αποδείχθηκε πολύ πιο δύσκολη από τη λήψη δημοσιονομικών μέτρων.

Το μείγμα της δημοσιονομικής προσαρμογής, δηλαδή σε ποιο βαθμό η προσαρμογή θα προέλθει από μείωση των

δαπανών και σε ποιο από αύξηση φόρων, είναι επίσης εξαιρετικά σημαντικό για την επίτευξη διατηρήσιμης δημοσιονομικής προσαρμογής, μέσω της επίδρασης που ασκεί στις προσδοκίες και στην αναπτυξιακή διαδικασία. Πολλές εμπειρικές μελέτες από τη δεκαετία του 1980 έως σήμερα έχουν δείξει ότι όταν η προσαρμογή βασίζεται σε αύξηση των φόρων οδηγεί σε βαθύτερη και πιο μακροχρόνια ύφεση, και με τον τρόπο αυτό υπονομεύεται η διατηρησιμότητα της δημοσιονομικής προσαρμογής. Αντιθέτως, έχει αποδειχθεί ότι όταν η προσαρμογή βασίζεται (τουλάχιστον κατά 70%) σε μείωση των δαπανών μόνιμου χαρακτήρα, αυτό βελτιώνει τις προσδοκίες και το οικονομικό κλίμα, συμβάλλει στην ανάπτυξη και εξασφαλίζει τη διατηρησιμότητα της δημοσιονομικής προσαρμογής.

Στο πλαίσιο αυτό, τα πρόσφατα δημοσιονομικά μέτρα που σχεδόν

αποκλειστικά βασίζονται στην αύξηση πολλών φόρων, εισφορών κλπ. δεν είναι βέβαιο ότι ευνοούν την επίτευξη μιας διατηρήσιμης δημοσιονομικής θέσης. Η αύξηση της φορολογίας έχει άμεσες αρνητικές επιπτώσεις : (α) στις επενδύσεις (τις οποίες έχει απόλυτη ανάγκη η ελληνική οικονομία) και στο ΑΕΠ, (β) στο χρηματιστήριο, (γ) στο δείκτη οικονομικού κλίματος (αυτό ήδη καταγράφηκε στο σχετικό δείκτη που εκτιμά το IOBE), (δ) στο μέγεθος της φοροδιαφυγής και (ε) τελικά στη βιωσιμότητα της δημοσιονομικής προσαρμογής και του χρέους.

Για τους λόγους αυτούς, οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές των δημόσιων οικονομικών δεν είναι εφικτό να αξιολογηθούν με ακρίβεια στην τρέχουσα περίοδο.

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Η ύφεση στην ελληνική οικονομία συνεχίστηκε για τρίτο τρίμηνο στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Μαρτίου φέτος και κλιμακώθηκε, φθάνοντας το 1,4%, έναντι υποχώρησης του ΑΕΠ κατά 0,9% στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο και ήπιας ανόδου του στο πρώτο τρίμηνο πέρυσι (+0,4%).⁷ Η για ακόμα μια φορά παρατεταμένη διαδικασία αξιολόγησης ενός Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής, σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα σημαντικά κυρίως για το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών δημοσιονομικά μέτρα και διαρθρωτικές αλλαγές στα οποία επικεντρώθηκαν οι διαπραγματεύσεις (φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων, υπολογισμός συντάξεων, έμμεσοι φόροι, διαχείριση "κόκκινων δάνειων"), αύξησαν την αβεβαιότητά τους σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, οδηγώντας τα σε στάση αναμονής για τη λήψη αποφάσεων. Ωστόσο, η αβεβαιότητα ήταν σαφώς χαμηλότερη σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι, εξαιτίας της οποίας τα νοικοκυριά είχαν προχωρήσει τότε σε ορισμένες έκτακτες αγορές, οι οποίες είχαν τονώσει πρόσκαιρα την κατανάλωσή τους. Στον αντίποδα, η συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής άσκησε περιοριστικές επιδράσεις

στη δημόσια κατανάλωση, οι οποίες ενισχύθηκαν από το γεγονός ότι ένα χρόνο πριν η λειτουργία του δημόσιου τομέα ήταν επηρεασμένη από τον εκλογικό κύκλο και τις τότε πολιτικές εξελίξεις.

Επιφυλακτικές έναντι των αποτελεσμάτων των διαπραγματεύσεων, ως προς την πραγματοποίηση επενδύσεων και τις αποφάσεις για εργασιακά ζητήματα, ήταν οι επιχειρήσεις, αναμένοντας αλλαγές στις ασφαλιστικές εισφορές και τις ρυθμίσεις για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Άλλωστε, η παροχή κεφαλαίων από το τραπεζικό σύστημα παρέμεινε σε χαμηλό επίπεδο, παρά την επιτυχή ανακεφαλαιοποίησή του. Οι επερχόμενες αλλαγές στον ΕΝΦΙΑ έπληξαν την οικοδομική δραστηριότητα, τουλάχιστον προσωρινά. Στον αντίποδα, η επιτάχυνση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων από το τελευταίο τρίμηνο του 2015, η οποία συνεχίστηκε στην αρχή του 2016, συγκράτησε την εξασθένηση της επενδυτικής δραστηριότητας. Σε ότι αφορά τον εξωτερικό τομέα, οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων συνέχισαν να επιδρούν ανασχετικά στις διεθνείς συναλλαγές, κυρίως στο σκέλος των εισαγωγών, όμως κλιμακώθηκε η μείωση των εξαγωγών.

Αναλυτικά ως προς τις τάσεις στις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2016, η **εγχώρια κατανά-**

⁷ Όλες οι μεταβολές των στοιχείων στην τρέχουσα υπό-ενότητα είναι σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος νωρίτερα. Τα στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών

αφορούν σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σε τιμές έτους 2010.

λωση ήταν 1,3% χαμηλότερη έναντι της ίδιας περιόδου πέρυσι, κατά την οποία διευρύνθηκε οριακά (+0,3%).

Η κάμψη των καταναλωτικών δαπανών ήταν παραπλήσιας έκτασης στα νοικοκυριά και το δημόσιο τομέα (-1,3% και -1,5% αντίστοιχα), όπως και η μικρή αύξησή τους πέρυσι (0,7% και 0,4%). Πέραν των περικοπών σε ορισμένες κατηγορίες δαπανών του δημόσιου τομέα, ο περιορισμός των καταναλωτικών του εσόδων οφείλεται και στη συνέχιση της διεύρυνσης των ληξιπρόθεσμων οφειλών του.

Την έντονη κάμψη των **επενδύσεων** στο τέταρτο τρίμηνο του 2015 (-14,5%), ακολούθησε **οριακή πτώση τους στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, κατά 0,3%**. Καθώς στο ίδιο τρίμηνο πέρυσι οι επενδύσεις αυξήθηκαν σημαντικά, κατά 12,4%, η τάση τους στο αρχικό τρίμηνο φέτος αποτελεί αφομοίωση της περυσινής τους ανόδου. Από την άλλη πλευρά, η πτώση θα ήταν ελαφρώς ισχυρότερη χωρίς τη μικρή αύξηση των αποθεμάτων (+€123 εκατ.), της τάξης του 2,7%. Επιπλέον, όπως ήδη επισημάνθηκε και θα φανεί από τις τάσεις στις κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου, την υποχώρηση συγκράτησαν αποκλειστικά οι υψηλότερες δημόσιες επενδύσεις, όταν στην αρχή του περασμένου έτους οι ιδιωτικές επενδύσεις είχαν τονώσει την επενδυτική δραστηριότητα.

Σε ότι αφορά τις επιμέρους κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου, **οι λοιπές κατασκευές, στις οποίες υπάγονται και τα δημόσια έργα, ήταν αυτή στην οποία σημειώθηκε η μεγαλύτερη άνοδος σε απόλυτο μέγεθος στο περασμένο τρίμηνο**

Ιανουαρίου - Μαρτίου (+3,3%), ενώ πριν ένα χρόνο παρουσίαζαν τη δεύτερη ευρύτερη κάμψη (-12,5%). Ανοδικά κινήθηκαν και οι επενδύσεις σε αγροτικά μηχανήματα, κατά 4,4%, σε αντίθεση με την περυσινή τους μείωση (-17,1%). Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη το πολύ μικρό μερίδιό τους στην επενδυτική δραστηριότητα (0,3%), οι μεταβολές τους, όσο εκτεταμένες και εάν είναι, δεν επηρεάζουν την τάση της. Μεταξύ των υπόλοιπων κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου, η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε -για άλλο ένα τρίμηνο- στις κατοικίες (-17,2%), σε συνέχεια της ισχυρής κάμψης τους στην αρχή του 2015, κατά 30,7%. Ακολούθησαν σε πτώση ο εξοπλισμός τεχνολογίας πληροφορικής - επικοινωνίας και ο εξοπλισμός μεταφορών (-11,2% και -5,9% αντίστοιχα), που στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2015 ήταν οι πλέον ενισχυμένες (+32,9% και +94,3%). Ο μηχανολογικός εξοπλισμός και τα άλλα προϊόντα παρουσίασαν μικρή υποχώρηση (-2,4% και -1,7%), όταν πριν ένα έτος οι επενδύσεις στην πρώτη κατηγορία αυξάνονταν σημαντικά (+22,5%), ενώ στη δεύτερη η μείωση ήταν παραπλήσιας έκτασης με τη φετινή (-1%).

Στην πλευρά του εξωτερικού τομέα της οικονομίας, **οι εξαγωγές περιορίστηκαν για πρώτη φορά στο συγκεκριμένο τρίμηνο από το 2010, κατά 11,3%, κάμψη που ήταν η μεγαλύτερη ανεξαρτήτως τριμήνου από το 2009 και τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση,** ενώ στο πρώτο τρίμηνο του 2015 είχαν διευρυνθεί κατά 3,7%. Η συρρίκνωση των εξαγωγών προήλθε αποκλειστικά από την έντονη υποχώρηση των εξαγωγών υπηρεσιών, η οποία κυμαίνεται σταθερά μεταξύ

22% και 24% από το τρίτο περυσινό τρίμηνο, εξαιτίας της επίπτωσης των capital controls κυρίως στην παροχή διεθνών μεταφορικών υπηρεσιών, όπως προκύπτει από τα στοιχεία ισοζυγίου πληρωμών της ΤΤΕ (-44,9% στο α' τρίμ. φέτος, σε τρέχουσες τιμές). Οι εξαγωγές αγαθών διευρύνθηκαν κατά 1,7%, ωστόσο πριν ένα έτος η άνοδος τους ήταν της τάξης του 5,7%. Επισημαίνεται η σημαντική διαφορά μεταξύ των μεταβολών των εξαγωγών αγαθών σε σταθερές και σε τρέχουσες τιμές, καθώς αντί της ήπιας αύξησης σύμφωνα με το πρώτο μέτρο, με το δεύτερο σημειώνουν αισθητή κάμψη (9,8%), εξαιτίας κυρίως της νέας υποχώρησης της τιμής του πετρελαίου.

Η φθίνουσα τάση στις εισαγωγές παρέμεινε στο τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου του τρέχοντος έτους ισχυρότερη από ότι στις εξαγωγές, ωστόσο σταθεροποιήθηκε στο επίπεδο του προηγούμενου τριμήνου, στην περιοχή του 12,5% - 13,0%, έναντι ανόδου 9,8% στο ίδιο χρονικό διάστημα πέρυσι. Στις βασικές συνιστώσες των εξαγωγών, η μείωση ήταν σαφώς ισχυρότερη στο σκέλος των υπηρεσιών, φθάνοντας το 26,6%, μεταβολή στην οποία συνέβαλε πέραν των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, το σχετικά υψηλό επίπεδο τους στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2015 (+12,1%). Οι εισαγωγές αγαθών ήταν στο αρχικό τρίμηνο φέτος 9,2% λιγότερες από ότι ένα χρόνο νωρίτερα, όταν αυξάνονταν κατά 8,6%. Ακολουθώντας, **η μεγαλύτερη κάμψη των εισαγωγών σε σύγκριση με τις εξαγωγές βελτίωσε περαιτέρω το ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα σε εθνολογιστικούς όρους, με το έλλειμά του να περιορίζεται κατά 23,0%, στα €1,25 δισεκ. (2,7% του**

ΑΕΠ), έναντι ελλείμματος €1,6 δισεκ. (3,5%) πέρυσι.

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της περιορίστηκε στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους κατά 0,9%, αντισταθμίζοντας την αύξησή της στην αντίστοιχη περίοδο του 2015 κατά 0,8%. Η μεταβολή στην τάση προήλθε από την παρόμοια αλλαγή στον τομέα ο οποίος πρωτίστως συνέβαλε πέρυσι η αύξηση της παραγωγής, δηλαδή στο Χονδρικό - Λιανικό εμπόριο, Επισκευές οχημάτων-μοτοσικλετών και Υπηρεσίες παροχής καταλύματος - εστίασης, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του οποίου υποχώρησε κατά 2,6%, έναντι ενίσχυσης κατά 4,2% πριν ένα χρόνο. Στον αντίποδα, ο τομέας ο οποίος παρουσίασε στην αρχή του περασμένου έτους και στο σύνολό του την εντονότερη ύφεση, οι Κατασκευές, ήταν μαζί με τις Τέχνες-ψυχαγωγία-διασκέδαση οι τομείς με υψηλότερη άνοδο του προϊόντος τους στο α' τρίμηνο (+1,7% και +5,6% αντίστοιχα, κατόπιν μείωσης 23,5% και 4,2%).

Η ευρύτερη ποσοστιαία εξασθένιση σημειώθηκε στους κλάδους Γεωργίας - δασοκομίας - αλιείας (-4,7%) και Ενημέρωσης - Επικοινωνίας (-3,9%), η συμβολή των οποίων στο ΑΕΠ είναι αρκετά μικρότερη του Χονδρικού - λιανικού εμπορίου κ.λπ., έναντι αύξησης (+2,0%) και παραπλήσιας μείωσης (-4,1%) στην αντίστοιχη περίοδο του 2015. Ακολούθησαν σε κάμψη οι Χρηματοπιστωτικές - ασφαλιστικές δραστηριότητες (-2,9%) και η Βιομηχανία (-1,0%), μεγαλύτερη σε

αμφότερους τους τομείς των απωλειών στο ίδιο τρίμηνο του 2015 (0,6% σε αμφότερους τους τομείς). Πλησίον του περυσινού της επιπέδου διαμορφώθηκε η προστιθέμενη αξία παραγωγής στη Δημόσια διοίκηση - άμυνα - υποχρεωτική ασφάλιση - εκπαίδευση (-0,4% έναντι +0,9%), στη Διαχείριση ακίνητης περιουσίας (+0,2% σε αμφότερα τα τρίμηνα) και στις Επαγγελματικές - επιστημονικές - τεχνικές - διοικητικές δραστηριότητες, τομέας με τη μεγαλύτερη ποσοστιαία άνοδο ένα χρόνο νωρίτερα (+0,3%, από +9,9%).

Η εξασθένιση της καταναλωτικής ζήτησης επί τρία συνεχόμενα τρίμηνα, οι επιπτώσεις των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων σε εξωστρεφείς τομείς της οικονομίας, όπως η Μεταποίηση, και τα επερχόμενα μέτρα από τη διαπραγμάτευση με τους διεθνείς πιστωτές τα οποία επηρεάζουν τις επιχειρήσεις (αύξηση ΦΠΑ, ασφαλιστικών εισφορών), επιδείνωσαν τα δεδομένα στην αγορά εργασίας στο πρώτο τρίμηνο φέτος σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο. Παρά τις επιδράσεις των παραπάνω παραγόντων, η ανεργία διαμορφώθηκε σε επίπεδο σαφώς χαμηλότερο εκείνου στο αρχικό τρίμηνο του 2015. Πλέον καθοριστική για την κάμψη της από πέρυσι είναι η αύξηση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, μέσω προγραμμάτων προσωρινής, κοινωφελούς εργασίας του ΟΑΕΔ για ανέργους. Συγκεκριμένα, **στο πρώτο τρίμηνο του 2016, η ανεργία ήταν της τάξης του 24,9%, μισή ποσοστιαία μονάδα υψηλότερα έναντι του τελευταίου τριμήνου της προηγούμενης χρονιάς. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο, περιορίστηκε κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες,**

διατηρώντας την έκταση της μείωσης του προηγούμενου τριμήνου.

Σε κλαδικό επίπεδο, η διατήρηση της ανεργίας σε πτωτική τροχιά προήλθε από την υψηλότερη απασχόληση στη Δημόσια διοίκηση-άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (+29,2 χιλ. ή +9,9%) και τον Τουρισμό (+26,2 χιλ. ή +9,6%). Έπονται σε συμβολή στην ενίσχυση της απασχόλησης το Χονδρικό - λιανικό εμπόριο - επισκευές οχημάτων /μοτοσικλετών, με σαφώς ηπιότερη αύξηση θέσεων εργασίας από ότι πριν ένα έτος (+13,5 χιλ. ή +2,1%, έναντι +20,6 χιλ.), οι Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (+12,8 χιλ. ή +6,5%) και οι Κατασκευές, με την ενίσχυση στη δραστηριότητά τους να έχει άμεσο θετικό αντίκτυπο και στις θέσεις εργασίας στον κλάδο (+12,6 χιλ. ή + 7,5%). Μεταξύ των τεσσάρων κλάδων στους οποίους η απασχόληση περιορίστηκε, η μεγαλύτερη μείωση, με διαφορά από τους υπόλοιπους, σημειώθηκε στη Γεωργία – Δασοκομία – Αλιεία (-31 χιλ. ή -6,5%), σε συνάφεια με τη συρρίκνωση της παραγωγής η οποία καταγράφηκε προηγουμένως. Οι υπόλοιποι κλάδοι με φθίνουσα απασχόληση ήταν περιφερειακοί κλάδοι στον τομέα των υπηρεσιών (Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών και Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες).

Η επίδραση της πτώσης της τιμής του πετρελαίου στο πρώτο δίμηνο φέτος στις τιμές των παραγόμενων βάσει αυτού προϊόντων (πετρέλαιο θέρμανσης και κίνησης, καύσιμα αυτοκινήτων κ.ά.) και η κλιμάκωση της εξασθένισης της καταναλωτικής ζήτησης των νοικοκυριών,

αντιστάθμισαν τις πληθωριστικές επιδράσεις του υψηλότερου ΦΠΑ. Ως αποτέλεσμα, **ο αποπληθωρισμός ενισχύθηκε ελαφρώς στο πρώτο φετινό τρίμηνο, στο 0,9%**, από 0,6% στο τελευταίο τρίμηνο του 2015. Η επίδραση της τιμής του πετρελαίου αντανakλάται στη μείωση τιμών στις κατηγορίες αγαθών / υπηρεσιών «Στέγαση» και «Μεταφορές», οι οποίες, μαζί με την "Ένδυση – Υπόδηση", ήταν οι κατηγορίες του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή με τη μεγαλύτερη πτώση (-4,5%, -3,3% και -3,6% αντίστοιχα).

Ανακεφαλαιώνοντας, η συνέχιση και κλιμάκωση της υποχώρησης της καταναλωτικής ζήτησης καθόρισε την τάση του ΑΕΠ στο αρχικό φετινό τρίμηνο, ενώ είχε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και άλλων μακροοικονομικών μεγεθών, όπως του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή και της ανεργίας. Πέρα από τον καθοριστικό ρόλο της εγχώριας κατανάλωσης στη συγκεκριμένη περίοδο, όπως και στο παρελθόν, αυτές οι εξελίξεις αναδεικνύουν την αδυναμία των υπόλοιπων συνιστωσών του ΑΕΠ να αντισταθμίσουν την αρνητική επίδραση της κατανάλωσης σε αυτό και να διαμορφώσουν την τάση του. Βεβαίως, ως προς τις εξαγωγές υφίστανται περιορισμοί

στη δυνατότητά τους να επηρεάσουν την οικονομική δραστηριότητα, εξαιτίας των capital controls. Συνεπώς, οι επενδύσεις είναι η συνιστώσα η οποία θα μπορούσε να έχει μεγαλύτερη συμβολή στην οικονομική δραστηριότητα. Η σημαντική αύξηση των πληρωμών του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων στο τέλος του 2015 και στην αρχή του τρέχοντος έτους, η οποία αποτυπώθηκε στη μεγαλύτερη από τις υπόλοιπες κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου άνοδο στις λοιπές κατασκευές στο πρώτο φετινό τρίμηνο, καθώς και η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζικών ιδρυμάτων κατόπιν της ανακεφαλαιοποίησής τους το περασμένο φθινόπωρο, δεν ήταν αρκετές προκειμένου να αυξήσουν τις επενδύσεις την περίοδο Ιανουαρίου – Μαρτίου από το χαμηλό περυσινό επίπεδό τους. Με προεξοφλημένες τις περιοριστικές επιδράσεις των νέων δημοσιονομικών μέτρων στην καταναλωτική δύναμη των νοικοκυριών, καθώς και των capital controls στη δραστηριότητα στον εξωτερικό τομέα, η δυναμική των επενδύσεων παραμένει η πλέον κρίσιμη για την εξέλιξη του ΑΕΠ το 2016, όπως είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη έκθεση.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών–Εθνικοί Λογαριασμοί (εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σταθερές τιμές 2010)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2005	229.958	0,8%	200.664	3,5%	48.414	-10,6%	48.699	4,4%	68.713	2,5%
2006	242.759	5,6%	207.988	3,7%	59.936	23,8%	51.204	5,1%	77.774	13,2%
2007	250.431	3,2%	216.957	4,3%	65.030	8,5%	56.309	10,0%	88.872	14,3%
2008	249.891	-0,2%	221.514	2,1%	59.043	-9,2%	58.342	3,6%	89.805	1,0%
2009	239.149	-4,3%	219.942	-0,7%	43.183	-26,9%	47.744	-18,2%	71.680	-20,2%
α' 2010	59.017	0,5%	54.381	-0,1%	9.645	-2,3%	12.427	-0,7%	18.397	2,7%
β' 2010	57.234	-5,3%	52.754	-4,0%	9.999	-8,1%	12.582	4,3%	17.360	-2,5%
γ' 2010	55.263	-7,9%	50.494	-9,4%	9.257	-13,2%	11.999	2,2%	16.506	-9,8%
δ' 2010	54.510	-9,1%	49.473	-9,7%	9.664	-17,8%	12.819	12,3%	16.950	-4,0%
2010	226.023	-5,5%	207.102	-5,8%	38.565	-10,7%	49.827	4,4%	69.213	-3,4%
α' 2011	52.988	-10,2%	47.826	-12,1%	9.184	-4,8%	12.443	0,1%	16.142	-12,3%
β' 2011	52.073	-9,0%	47.566	-9,8%	8.250	-17,5%	12.564	-0,1%	16.295	-6,1%
γ' 2011	51.076	-7,6%	47.214	-6,5%	7.107	-23,2%	12.604	5,0%	16.168	-2,0%
δ' 2011	49.137	-9,9%	45.491	-8,0%	5.612	-41,9%	12.631	-1,5%	14.904	-12,1%
2011	205.274	-9,2%	188.097	-9,2%	30.152	-21,8%	50.241	0,8%	63.510	-8,2%
α' 2012	48.562	-8,4%	45.233	-5,4%	5.699	-37,9%	12.711	2,2%	14.642	-9,3%
β' 2012	47.727	-8,3%	43.671	-8,2%	5.960	-27,7%	12.384	-1,4%	14.245	-12,6%
γ' 2012	47.013	-8,0%	42.762	-9,4%	5.035	-29,1%	12.638	0,3%	14.315	-11,5%
δ' 2012	46.934	-4,5%	42.285	-7,0%	6.216	10,8%	13.036	3,2%	14.340	-3,8%
2012	190.236	-7,3%	173.952	-7,5%	22.910	-24,0%	50.770	1,1%	57.543	-9,4%
α' 2013	46.080	-5,1%	41.710	-7,8%	5.952	4,5%	12.764	0,4%	14.250	-2,7%
β' 2013	46.064	-3,5%	41.797	-4,3%	5.048	-15,3%	12.965	4,7%	13.844	-2,8%
γ' 2013	46.162	-1,8%	42.235	-1,2%	5.020	-0,3%	13.158	4,1%	14.399	0,6%
δ' 2013	46.005	-2,0%	42.331	0,1%	4.410	-29,1%	12.725	-2,4%	13.375	-6,7%
2013	184.312	-3,1%	168.073	-3,5%	20.431	-10,8%	51.611	1,7%	55.869	-2,9%
α' 2014	46.284	0,4%	42.079	0,9%	4.963	-16,6%	13.442	5,3%	14.225	-0,2%
β' 2014	46.149	0,2%	41.895	0,2%	5.602	11,0%	13.576	4,7%	15.187	9,7%
γ' 2014	46.782	1,3%	42.071	-0,4%	5.825	16,0%	14.353	9,1%	15.258	6,0%
δ' 2014	46.406	0,9%	41.980	-0,8%	6.053	4,0%	14.035	10,3%	15.537	16,2%
2014*	185.621	0,7%	168.025	0,1%	22.443	9,8%	55.406	7,4%	60.208	7,8%
α' 2015	46.450	0,4%	42.221	0,3%	5.580	12,4%	13.939	3,7%	15.546	9,3%
β' 2015	46.568	0,9%	42.391	1,2%	4.619	-17,5%	13.782	1,5%	14.689	-3,3%
γ' 2015	45.980	-1,7%	41.757	-0,7%	4.130	-29,1%	12.843	-10,5%	12.239	-19,8%
δ' 2015	46.008	-0,9%	41.884	-0,2%	5.177	-14,5%	12.736	-9,3%	13.591	-12,5%
2015*	185.006	-0,3%	168.254	0,1%	19.506	-13,1%	53.300	-3,8%	56.066	-6,9%
α' 2016	45.784	-1,4%	41.674	-1,3%	5.564	-0,3%	12.312	-11,7%	13.557	-12,8%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Μάιος 2016, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης υλοποίησης του νέου Μνημονίου έκαμψε αρκετά την αβεβαιότητα ως προς τα πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα για το τρέχον και το επόμενο έτος, για την υλοποίηση ορισμένων μεταρρυθμίσεων οι οποίες βρέθηκαν στο επίκεντρο των διαπραγματεύσεων (διαχείριση «κόκκινων δανείων», νέο Ταμείο Αποκρατικοποιήσεων), αλλά και ευρύτερα, ως προς τη διάθεση εφαρμογής του νέου Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής το οποίο συμφωνήθηκε τον περασμένο Αύγουστο. Ωστόσο, παρότι η πολιτική έγκριση για την εκταμίευση της σχετιζόμενης δόσης του δανείου από τον ESM έχει δοθεί, εκκρεμεί για τη λήψη της δεύτερης και μικρότερης υποδότησης του η υλοποίηση ορισμένων προαπαιτούμενων, στα οποία συμπεριλαμβάνονται συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις σε δραστηριότητες και κλάδους, καθώς και ενέργειες για την προώθηση των αποκρατικοποιήσεων. Ορισμένα ιδιαίτερα κρίσιμα ζητήματα έχουν τεθεί προς διαπραγμάτευση στο πλαίσιο της προσεχούς αξιολόγησης, στις αρχές του φθινοπώρου. Πάρα ταύτα, δεν κατέστη εφικτό από τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των επίσημων δανειστών να επιτευχθεί μια συμφωνία σχετικά με το δημόσιο χρέος, εξέλιξη η οποία σαφώς θα ενίσχυε περισσότερο την εμπιστοσύνη στη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Από την άλλη πλευρά, η ολοκλήρωση της αξιολόγησης δρομολόγησε σημαντικές εξελίξεις για τη

βελτίωση της ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος.

Στο διεθνές περιβάλλον, το αποτέλεσμα του πρόσφατου δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο θα έχει επιπτώσεις στην ευρωπαϊκή και την παγκόσμια οικονομία, κυρίως στα χρηματιστήρια και τις αγορές κεφαλαίου, στην ευρωστία του τραπεζικού συστήματος στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε ορισμένες χώρες της Ευρωζώνης, καθώς και στις εμπορικές συναλλαγές, η διάρκεια, η ένταση και οι προεκτάσεις των οποίων προς το παρόν δεν είναι εφικτό να αποτιμηθούν. Η ελληνική οικονομία έχει σχέσεις με εκείνη του Ηνωμένου Βασιλείου, ωστόσο ο βαθμός της συσχέτισης και η περίοδος του έτους στην οποία έλαβε χώρα το δημοψήφισμα, δεν συνεπάγονται εκτεταμένες άμεσες επιδράσεις από το συγκεκριμένο γεγονός. Βεβαίως, θα ασκηθούν επιδράσεις στην Ελλάδα και μέσω των εξελίξεων οι οποίες ήδη προκαλούνται και θα συνεχιστούν στην οικονομία της Ευρωζώνης. Σε ότι αφορά τις μεταναστευτικές εισροές από τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Ασίας στην Ελλάδα, σημειώθηκε πολύ μεγάλη εξασθένισή τους κατόπιν της συμφωνίας ΕΕ – Τουρκίας, η συνέχιση της εφαρμογής της οποίας μετά την 1^η Ιουλίου παραμένει αβέβαιη, καθώς δεν έχει επιβεβαιωθεί ότι εκπληρώθηκαν όλες οι προϋποθέσεις για την κατάργηση της βίζας για είσοδο των Τούρκων πολιτών στην ΕΕ.

Αναλυτικά, η οριστικοποίηση των νέων δημοσιονομικών μέτρων, ανεξάρτητα από το ποιες θα είναι οι επιδράσεις τους, αίρει την επικρατούσα αβεβαιότητα κατά το αρχικό τετράμηνο φέτος, διευκολύνοντας

τη λήψη αποφάσεων. Καθώς η πλειονότητα των δημοσιονομικών παρεμβάσεων αφορά στα νοικοκυριά ή και σε αυτά (περικοπή συντάξεων πάνω από ένα όριο, μείωση αφορολόγητου εισοδήματος, αλλαγή συντελεστών φορολογίας εισοδήματος, αύξηση ΦΠΑ και ασφαλιστικών εισφορών κ.ά.), σημειώθηκε επιπλέον περιορισμός στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημά τους.

Σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις, λήφθηκαν αποφάσεις για σημαντικά ζητήματα τα οποία τις επηρεάζουν (π.χ. ΦΠΑ, ασφαλιστικές εισφορές). Εκκρεμεί στο πλαίσιο της επόμενης αξιολόγησης, η οποία αρχικά έχει προγραμματιστεί να ολοκληρωθεί τον Σεπτέμβριο, το ζήτημα των αλλαγών στις εργασιακές σχέσεις, κρίσιμη παράμετρος της οργάνωσης των επιχειρήσεων. Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο που θα προκύψει, θα επηρεάσει όχι μόνο όσους ήδη εργάζονται, αλλά και τις αποφάσεις για επενδύσεις, από υφιστάμενες επιχειρήσεις και επίδοξους επενδυτές, εγχώριους και διεθνείς.

Εξέλιξη άμεσα συνδεδεμένη με την ολοκλήρωση της αξιολόγησης, η οποία υπό προϋποθέσεις μπορεί να επηρεάσει σημαντικά μεσοπρόθεσμα τη ρευστότητα της ελληνικής οικονομίας αποτελεί η επαναποδοχή των ελληνικών ομολόγων ως εγγυήσεων από την ΕΚΤ (επιαναφορά του waiver) από το τέλος του προηγούμενου μήνα, μετά από σχεδόν 18 μήνες διακοπής της. Ακολούθως, οι τράπεζες στην Ελλάδα είναι σε θέση να αντλήσουν ρευστότητα από το σχετικό βασικό μηχανισμό της ΕΚΤ, με κόστος πολύ χαμηλότερο σε σχέση με τον ΕΛΑ. Αυτή η δυνατότητα, εφόσον

επιστρέψει σε αυτές σημαντικό μέρος των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας, οι οποίες αποσύρθηκαν στο πρώτο εξάμηνο του 2015, θα ενισχύσει αρκετά την δανειοδοτική τους ικανότητα. Η διαθεσιμότητα κεφαλαίων και η παροχή πιστώσεων από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα θεωρείται πολύ πιθανό να ενισχυθεί περαιτέρω, από την απόκτηση πρόσβασης στο πρόγραμμα Ποσοτικής Χαλάρωσης (Q-E) της ΕΚΤ.

Ωστόσο σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, κατά το τέλος της πρώτης αξιολόγησης, τον περασμένο Μάιο, οι καταθέσεις των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων παρέμεναν σε επίπεδο ελαφρώς υψηλότερο μετά τα capital controls (+€1,2 δισεκ.), εξαιτίας αποκλειστικά της αύξησης των καταθέσεων των επιχειρήσεων (+€2,7 δισεκ.), με τα νοικοκυριά να έχουν οριακά περιορίσει και άλλο τις καταθέσεις τους σε σύγκριση με τον περυσινό Ιούλιο (-€1,5 δισεκ.). Προφανώς, οι έως τότε πολιτικές εξελίξεις δεν είχαν βελτιώσει την εμπιστοσύνη των καταθετών στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και την ευρωστία του τραπεζικού συστήματος, παρά την πρόσφατη ανακεφαλαιοποίησή του.

Εφόσον δεν συμβεί σημαντική μεταστροφή της εμπιστοσύνης και της τάσης στις καταθέσεις μετά την πρώτη αξιολόγηση και στους προσεχείς μήνες, ενδεχόμενο με αυξημένη πιθανότητα μετά το Brexit και την ανησυχία που έχει δημιουργήσει, εκτιμάται ότι οι τράπεζες σε πρώτη φάση θα αξιοποιήσουν την ανάκτηση της πρόσβασης στο βασικό μηχανισμό

χρηματοδότησης της ΕΚΤ, προκειμένου σταδιακά να περιορίσουν την έκθεσή τους στο μηχανισμό ΕΛΑ. Συνεπώς, δεν θα σημειωθεί στο δεύτερο εξάμηνο του 2016 σημαντική μεταβολή της έως τώρα προσεκτικής πιστοδοτικής πολιτικής τους, με πλέον πιθανή εξέλιξη τη συνέχιση της πιστωτικής συρρίκνωσης, με χαμηλότερο ρυθμό από ότι στην αρχή του τρέχοντος έτους. Πάρα ταύτα, δεδομένης της παρατεταμένης υψηλής πιστωτικής στενότητας, η οποία κλιμακώθηκε από τον Ιούνιο του 2015, η έλλειψη κεφαλαίων θα προκαλέσει σημαντικά λειτουργικά προβλήματα σε τμήμα των επιχειρήσεων.

Επιπλέον, όσο το επίπεδο των καταθέσεων θα παραμένει χαμηλό, δεν θα είναι εφικτή μια περαιτέρω σημαντική άρση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, παρά την άντληση ρευστότητας από το βασικό μηχανισμό της ΕΕ, γεγονός το οποίο θα συνεχίσει να επενεργεί ανασχετικά πρωτίστως στις διεθνείς συναλλαγές της ελληνικής οικονομίας.

Από την άλλη πλευρά, σταδιακή ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων θα επέλθει κατόπιν της πρώτης αξιολόγησης του τρίτου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής από την επιτάχυνση της εξόφλησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών του κράτους προς τους προμηθευτές του, καθώς τα €1,8 δισεκ. από την πρώτη υποδότηση η οποία εκταμιεύτηκε τον Ιούνιο προβλέπεται να διατεθούν για αυτόν το σκοπό. Ένα παραπλήσιο ποσό, ύψους €1,7 δισεκ., προβλέπεται για την κάλυψη ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων στη δεύτερη υποδότηση, των €2,8 δισεκ. Εφόσον τα σχετικά προαπαιτούμενα υλοποιηθούν

χωρίς σημαντική απόκλιση από το χρονοδιάγραμμα, η καταβολή των συνολικά €3,5 δισεκ. θα γίνει εντός του 2016.

Από τις έως τώρα ενέργειες φέτος στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων (ΟΛΠ, αναδιαπραγμάτευση Ελληνικού κ.ά.), αναμένεται αναθέρμανση των επενδύσεων κυρίως από το επόμενο έτος, καθώς απαιτείται η παρέλευση ορισμένου χρόνου για την εκκίνηση και κλιμάκωση των σχετικών επενδυτικών σχεδίων. Στο πολυνομοσχέδιο με τα μέτρα και τις πολιτικές για την ολοκλήρωση της αξιολόγησης περιλαμβανόταν η συγκρότηση του νέου ταμείου αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας (Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας Α.Ε.), με διάρκεια 99 ετών. Σε αυτό θα υπαχθούν τέσσερις θυγατρικές, μεταξύ των οποίων το υφιστάμενο Ταμείο Αξιοποίησης της Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ), το οποίο θα διατηρήσει την αυτονομία του και το χαρτοφυλάκιό του, καθώς και η Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου Α.Ε. και η νέα Εταιρεία Δημοσίων Συμμετοχών Α.Ε. (ΕΔΗΣ), η οποία συστάθηκε με τον ίδιο νόμο, προκειμένου να κατέχει και να διαχειρίζεται τις συμμετοχές του κράτους σε δημόσιες επιχειρήσεις. Όμως, ο εσωτερικός κανονισμός του νέου ταμείου δεν έχει διαμορφωθεί και αποτελεί προαπαιτούμενο για τη λήψη της δεύτερης υποδότησης, όπως και η μεταφορά του δεύτερου πακέτου ΔΕΚΟ σε αυτό. Δεδομένων των παραπάνω και άλλων διαδικαστικών ζητημάτων τα οποία εκκρεμούν, η δραστηριότητα της ΕΕΣΠ δεν θα ξεκινήσει νωρίτερα από το τελευταίο τρί-

μηνο του 2016, ενώ οι πρώτες διαδικασίες αξιοποίησης περιουσιακών στοιχείων του κράτους τα οποία θα περιέλθουν στην κυριότητά της θα ολοκληρωθούν εντός του 2017.

Σε ότι αφορά το ΤΑΙΠΕΔ, πέραν της ολοκλήρωσης στο πρώτο τρίμηνο φέτος διαδικασιών παραχώρησης ή πώλησης που είχαν δρομολογηθεί τα προηγούμενα χρόνια, συνεχίζει να μην παρατηρείται πρόοδος στους υπόλοιπους εν εξελίξει από το παρελθόν διαγωνισμούς, καθώς και στους προγραμματισμένους για φέτος, με εξαίρεση την ανάδειξη πλειοδοτών για ορισμένα ακίνητα και την πώληση δύο αεροσκαφών Airbus. Παρά τις συνεχείς παρατάσεις που δίνονται σε διαδικασίες υποβολής προσφορών (π.χ. ΤΡΑΙΝΟΣΕ και ΕΕΣΣΤΥ), επειδή οι εισπράξεις από τα περιφερειακά αεροδρόμια και τον ΟΛΠ για το τρέχον έτος ανέρχονται σε €1,60 δισεκ., καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος του σχετικού στόχου στον Προϋπολογισμό του 2016 (€1,993 δισεκ.), ο οποίος, με την ολοκλήρωση ορισμένων επιμέρους διαγωνιστικών διαδικασιών, αναμένεται ότι θα επιτευχθεί.

Εκτός από την υποτονική δραστηριότητα στις αποκρατικοποιήσεις, ο δημόσιος τομέας παρέχει από την αρχή του 2016 ελαφρώς μεγαλύτερη από πέρυσι υποστήριξη στις επενδύσεις μέσω της υλοποίησης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Οι σχετικές δαπάνες παραμένουν στο πεντάμηνο Ιανουαρίου - Μαΐου του τρέχοντος έτους υψηλότερες κατά €143 εκατ. (ή +14,7%) των

αντίστοιχων στο 2015, όταν όμως είχαν διαμορφωθεί σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο. Παρά την ταχύτερη από πέρυσι εκτέλεση του ΠΔΕ, οι δαπάνες του υστερούν αισθητά έναντι του σχετικού στόχου ο οποίος είχε τεθεί στον προϋπολογισμό του 2016, κατά €371 εκατ. (-25%).⁸ Η έως τώρα υστέρηση εκτιμάται ότι θα καλυφθεί, όπως στο παρελθόν, στο τελευταίο τρίμηνο, εφόσον τα έσοδα από το φόρο εισοδήματος και τον ΕΝΦΙΑ δεν υπολείπονται των σχετικών στόχων. Ως πλέον πιθανή εξέλιξη θεωρείται ότι οι πληρωμές του ΠΔΕ θα διαμορφωθούν κοντά στο στόχο για το φέτος (€6,75 δισεκ.) και λίγο υψηλότερα από ότι το προηγούμενο έτος (€6,4 δισεκ.). Σε συνδυασμό με τη νωρίτερη από πέρυσι υλοποίηση, οι επενδυτικές δαπάνες του κράτους θα τονώσουν σε μικρό βαθμό την επενδυτική δραστηριότητα.

Η προσπάθεια επίτευξης των δημοσιονομικών στόχων οι οποίοι έχουν τεθεί για φέτος, έχουν οδηγήσει σε εκτεταμένη συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαΐου, σε σύγκριση ακόμη και με το ίδιο χρονικό διάστημα πέρυσι (-€166 εκατ. ή -1,1%), ενώ υπολείπονται έναντι του σχετικού στόχου κατά -€2,06 δισεκ. (-11,7%). Μεταξύ των βασικών κατηγοριών δαπανών, η μεγαλύτερη περικοπή σε σχέση με πέρυσι σημειώθηκε στις αντικριζόμενες δαπάνες (-€178 εκατ. ή -15,3%), ενώ έπονται σε ποσοστιαία μείωση οι μισθολογικές δαπάνες (-€149 εκατ. ή -3,8%), που αποτελούν την κύρια

⁸ Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού - Μάιος 2016 (οριστικά στοιχεία), ΓΛΚ, Ιούνιος 2016

συνιστώσα της δημόσιας κατανάλωσης, και οι επιχορηγήσεις ασφαλιστικών ταμείων (-€158 εκατ. ή -3,4%).⁹ Όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις, ο περιορισμός της μισθολογικής δαπάνης οφείλεται στην εφαρμογή του ενιαίου μισθολογίου, το οποίο καθιερώθηκε με το νόμο 4354/2015, όπως επίσης στο γεγονός ότι έχει επαναφερθεί ο κανόνας «5 αποχωρήσεις – 1 πρόσληψη», ενώ φέτος δεν θα πραγματοποιηθούν ανακλήσεις απολύσεων, όπως έγινε πέρυσι. Για αυτούς τους λόγους και γενικότερα εξαιτίας της δημοσιονομικής προσαρμογής, η μείωση η οποία ήδη σημειώνεται σε κατηγορίες δαπανών οι οποίες περιλαμβάνονται στη δημόσια κατανάλωση, αναμένεται ότι θα συνεχιστεί στο υπόλοιπο του τρέχοντος έτους.

Πέρα από τις παραπάνω εξελίξεις σε μείζονα ζητήματα και σημαντικά μεγέθη για την εγχώρια οικονομία, το διεθνές οικονομικό περιβάλλον μεταβάλλεται άρδην την τρέχουσα περίοδο από το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος σχετικά με την παραμονή ή όχι του Ηνωμένου Βασιλείου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Καθώς πρόκειται για ένα πρωτοφανές γεγονός στην ιστορία της ΕΕ, οι επιδράσεις του όχι μόνο στην οικονομία της, αλλά και στη λειτουργία των θεσμών της, στους οποίους συμμετέχουν πολλοί εκπρόσωποι του Ηνωμένου Βασιλείου, δεν είναι δυνατόν να αποτιμηθούν σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα. Επίσης, δεν αποκλείονται μακροπρόθεσμα γεωπολιτικές εξελίξεις στην περιοχή (π.χ. ανεξαρτησία Σκωτίας). Ευρύτερα, το Brexit κλιμακώνει απότομα

την αβεβαιότητα για τη συνοχή και τη βιωσιμότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης, οδηγώντας τις οικονομικές μονάδες σε κατάσταση αναμονής εν όψει των σχετικών εξελίξεων, αντιδράσεων και αποφάσεων από την ΕΕ, για τη λήψη ορισμένων αποφάσεών τους.

Κρίσιμες για την οικονομία της ΕΕ θα είναι οι επερχόμενες αλλαγές στη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού της συστήματος, από τη νέα σχέση της με το χρηματοπιστωτικό κέντρο του Λονδίνου. Χαρακτηριστικό ζήτημα αποτελεί το ότι οι οίκοι εκκαθάρισης συναλλαγών βρίσκονται στο Λονδίνο και πλέον, η λειτουργία τους δεν τελεί υπό την εποπτεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Πέρυσι, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων απέρριψε την απόφαση της ΕΚΤ σύμφωνα με την οποία οι οίκοι εκκαθάρισης που διαχειρίζονται συναλλαγές σε μετοχές και ομόλογα αξίας άνω των €5 δισεκ. ημερησίως θα πρέπει να έχουν την έδρα τους εντός της Ευρωζώνης, σε μια προσπάθεια της ΕΚΤ να τους επιβλέπει στενότερα. Επιπλέον, οι μη ευρωπαϊκές τράπεζες, όπως οι αμερικανικές, χρησιμοποιούσαν έως τώρα το Ηνωμένο Βασίλειο ως προγεφύρωμα για την ενιαία αγορά. Αυτή η δυνατότητα θα απωλεστεί όταν ολοκληρωθεί η αποχώρησή του από την Ευρωπαϊκή Ένωση, οδηγώντας τις διεθνείς τράπεζες σε αναζήτηση νέας έδρας σε κάποια από τις χώρες της. Ως προς την τρέχουσα λειτουργία των αγορών κεφαλαίων στην Ευρώπη, οι ενέργειες της ΕΚΤ τον περασμένο Μάρτιο για την ενίσχυση του προγράμματος Ποσοτικής

⁹ Ο.π.

Χαλάρωσης (Q-E), καθώς και όποιες πρόσθετες ενδεχομένως θα πραγματοποιηθούν εφεξής, κρίνεται ότι επαρκούν για την εξομάλυνση ενδεχόμενων εκτεταμένων αναταραχών σε αυτές, οι οποίες προς το παρόν δεν έχουν εκδηλωθεί.¹⁰

Σε ότι αφορά τις άμεσες επιδράσεις του επικείμενου Brexit στην ελληνική οικονομία, αναμένεται να εκδηλωθούν στις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, λόγω της υποτίμησης της στερλίνας έναντι του ευρώ, η οποία θα περιορίσει την αγοραστική δύναμη των κατοίκων του Ηνωμένου Βασιλείου. Το περασμένο έτος, οι εξαγωγές προϊόντων προς αυτή τη χώρα έφτασαν τα €1,08 δισεκ., παρουσιάζοντας άνοδο 10,1% έναντι του 2014, με το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών αγαθών να ανέρχεται από το 3,6% στο 4,2%.¹¹ Η ανοδική τάση πέρυσι δεν συνεχίστηκε στο πρώτο τρίμηνο φέτος, καθώς οι εξαγωγές προϊόντων δεν μεταβλήθηκαν σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2015 (+€1,3 εκατ. ή +0,5%). Μεγαλύτερη σε αξία και μερίδιο στο σύνολο είναι η παροχή τουριστικών υπηρεσιών προς τους κατοίκους του Ηνωμένου Βασιλείου. Την προηγούμενη χρονιά, η αξία τους ανήλθε σημαντικά, κατά €466,7 εκατ. (ή +30,1%), φθάνοντας τα €2,02 δισεκ.¹² Ακολούθως, η αναλογία τους στη συνολική αξία των διεθνώς παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών ανήλθε από το 11,6% στο 14,3%

διατηρώντας το Ηνωμένο Βασίλειο ως τη δεύτερη σημαντικότερη αγορά, πίσω από τη Γερμανία. Το αποτέλεσμα εξόδου από την ΕΕ στο πρόσφατο δημοψήφισμα θα εξασθενήσει τη ζήτηση, τόσο για αγαθά και υπηρεσίες, όμως η ένταση της υποχώρησής της δεν είναι προς το παρόν εφικτό να προσδιοριστεί. Ωστόσο, καθώς το πρώτο εξάμηνο του 2016 έχει παρέλθει, η μικρότερη ζήτηση από το Ηνωμένο Βασίλειο θα επηρεάσει τις εξαγωγές στο ήμισυ του τρέχοντος έτους. Οι επιπτώσεις αναμένεται να είναι αναλογικά ισχυρότερες στις εξαγωγές αγαθών, καθώς η συντριπτική πλειονότητα των διεθνών τουριστικών κρατήσεων ήδη έχει πραγματοποιηθεί και πληρωθεί.

Σε ότι αφορά άλλες διεθνείς εξελίξεις οι οποίες επηρεάζουν το οικονομικό περιβάλλον εγχωρίως, οι προσφυγικές – μεταναστευτικές εισροές προς την Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη έχουν περιοριστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό μετά το κλείσιμο του βαλκανικού περάσματος και την υλοποίηση της συμφωνίας ΕΕ - Τουρκίας, για την επανεισδοχή των παράνομων μεταναστών οι οποίοι εισέρχονται στην Ευρώπη προερχόμενοι από την Τουρκία. Υφίστανται προβλήματα διαχείρισης όσων βρίσκονται στη Ελλάδα, αλλά το γεγονός ότι ο αριθμός ήταν σχεδόν αμετάβλητος στο δεύτερο τρίμηνο καθιστά εφικτή την αντιμετώπισή τους.

¹⁰ Υπενθυμίζεται ότι την 16η Μαρτίου του τρέχοντος έτους η ΕΚΤ ανακοίνωσε τη διεύρυνση του μηνιαίου ορίου αγοράς ομολόγων κατά 33,3%, στα €80 δισεκ. Επιπλέον, προανήγγειλε ότι από τον Ιούνιο φέτος θα εισαγάγει τέσσερις νέες σειρές εργαλείων παροχής ρευστότητας (TLTRO II), με ωρίμανση τεσσάρων ετών και χαμηλό κόστος:

<https://www.ecb.europa.eu/press/pressconf/2016/html/is160310.en.html>

¹¹ Πηγή: Επιστημονικές, Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγέων, α' τρίμηνο 2015 και 2016, σύνολο έτους 2015

¹² Πηγή: Τριμηνιαία στοιχεία εισπράξεων ανά χώρα προέλευσης, Τράπεζα της Ελλάδος

Μετά τη νέα υποχώρησή της στην περίοδο Οκτωβρίου 2015 - Φεβρουάριου του τρέχοντος έτους, η τιμή του πετρελαίου βρέθηκε σε ανοδική τροχιά στο τετράμηνο Μαρτίου - Ιουνίου, έχοντας επανέλθει στο επίπεδο του προηγούμενου φθινοπώρου. Ωστόσο, η αβεβαιότητα για τις επιδράσεις του Brexit θα κάμψει τη ζήτηση πετρελαίου, τουλάχιστον τους προσεχείς μήνες. Συνισταμένη των επιμέρους τάσεων και επιδράσεων αναμένεται να είναι η πτώση της τιμής του πετρελαίου το 2016 σε σχέση με πέρυσι, αλλά σε μικρότερο βαθμό από τη μεγάλη μείωση η οποία έλαβε χώρα το 2015. Επομένως, θα ευνοηθούν χώρες που αγοράζουν πετρέλαιο, όπως η Ελλάδα, και, σε επίπεδο κλάδων, εκείνοι με υψηλή χρήση ενέργειας στην παραγωγή τους (π.χ. Μεταποίηση). Υπό την αβεβαιότητα που έχει προκαλέσει η έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τις προοπτικές της, καθώς και για τις προοπτικές της Ευρωζώνης, το ευρώ θα υποτιμηθεί βραχυπρόθεσμα έναντι του δολαρίου, ίσως και για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ωστόσο, τα εργαλεία παρέμβασης της ΕΚΤ καθώς και των κεντρικών τραπεζών των ισχυρότερων οικονομιών, όπως η FED, στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου, μάλλον θα αποτρέψουν έντονες διακυμάνσεις της ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου, διατηρώντας τη κοντά στο μέσο επίπεδο στο οποίο διαμορφώθηκε στο αρχικό εξάμηνο φέτος, πιθανότατα λίγο χαμηλότερα.

Τις διεθνείς συναλλαγές της ελληνικής οικονομίας και την ελκυστικότητά της εξακολουθούν να επηρεάζουν σημαντικά οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων, οι

οποίοι πρόσφατα συμπλήρωσαν ένα έτος εν ισχύ. Η μικρή περαιτέρω χαλάρωσή τους τον προηγούμενο Μάρτιο διευκολύνει τις επιχειρήσεις στις διεθνείς τους συναλλαγές. Όμως, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE και επαληθεύεται από τα στοιχεία εξαγωγών – εισαγωγών, ακόμα και τα πλέον πρόσφατα όπως θα δειχθεί, η χαλάρωση των capital controls μετριάξει τις επιπτώσεις τους κυρίως στην πλευρά των εισροών στην ελληνική οικονομία, ενώ δεν φαίνεται να ευνοεί τις εξαγωγές, ακόμα και χωρίς τα πετρελαιοειδή και τα πλοία. Κατόπιν της επαναφοράς του waiver για τις ελληνικές τράπεζες και εφόσον λάβει χώρα μια σχετικά σταθερή επιστροφή καταθέσεων, μια ενδεχόμενη νέα χαλάρωσή τους αναμένεται να ενισχύσει την επιβράδυνση της κάμψης κυρίως στις εισαγωγές.

Σε κάθε περίπτωση, η επιβολή των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων έχει περιορίσει περαιτέρω το βαθμό στον οποίο η ελληνική οικονομία είναι ανοικτή στο διεθνές εμπόριο. Ο υψηλός βαθμός έκθεσης μιας οικονομίας σε διεθνείς εμπορικές συναλλαγές θεωρείται μια εκ των βασικών προϋποθέσεων για τη δημιουργία σχέσεων με άλλες οικονομίες και την ανάπτυξή της μέσα από αυτές. Σε επίπεδο δεικτών, το πόσο ανοικτή είναι μια οικονομία στο διεθνές εμπόριο προσεγγίζεται από το άθροισμα του συνόλου των εισαγωγών και των εξαγωγών της προς το ΑΕΠ. Οι εκτιμήσεις αυτού του δείκτη για την Ελλάδα και άλλες έξι χώρες της Ευρωζώνης, με διαφορές μεταξύ τους ως προς το επίπεδο ανάπτυξης

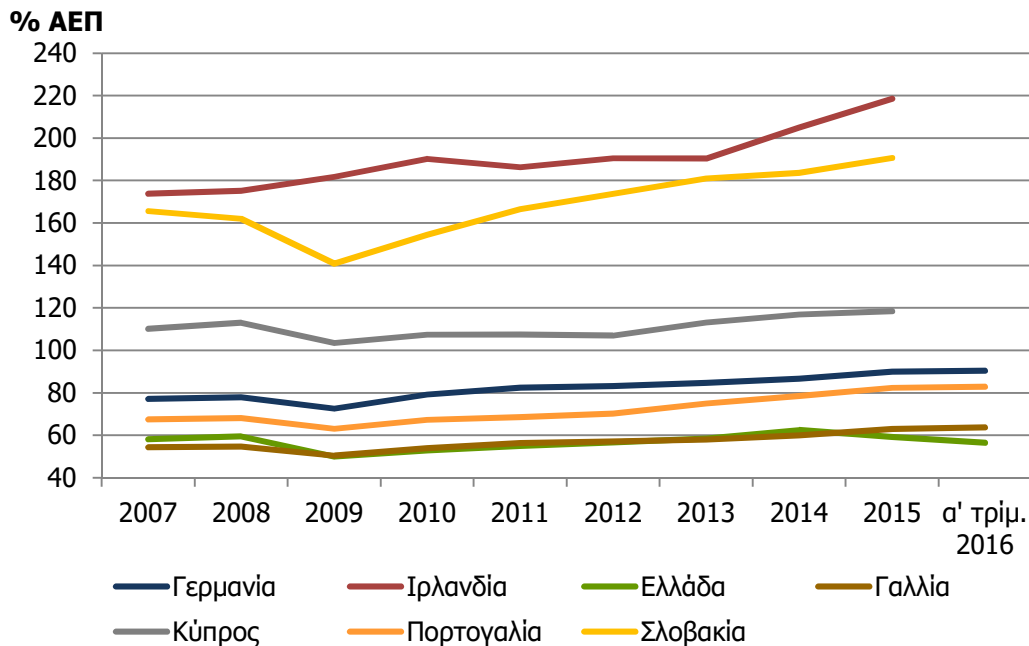
τους, παρουσιάζονται στο διάγραμμα 3.1. Σε αυτό αποτυπώνεται το ότι η ελληνική οικονομία μαζί με τη γαλλική είναι διαχρονικά από τις λιγότερο πρόθυμες να συναλλαχθούν με άλλες οικονομίες (βαθμός "ανοίγματος" στην περιοχή του 60% του ΑΕΠ). Τα capital controls περιόρισαν περαιτέρω τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις της ελληνικής οικονομίας. Στον αντίποδα, στην Ιρλανδία και την Σλοβακία, οι διασυνδέσεις με τις άλλες οικονομίες είναι ιδιαίτερα στενές, με αποτέλεσμα το σύνολο των εισαγωγών και των εξαγωγών τους να υπερβαίνει συχνά το 150% του ΑΕΠ.

Οι επιδράσεις των παραγόντων οι οποίοι αναλύθηκαν παραπάνω αντανακλώνται στις επιδόσεις του εξωτερικού ισοζυγίου της ελληνικής οικονομίας. Βάσει των πλέον

πρόσφατων στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος, σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2016, τον Απρίλιο η υποχώρηση φαίνεται ότι ενισχύθηκε ελαφρώς στην πλευρά των εξαγωγών, ενώ υποχώρησε στις εισαγωγές. Επισημαίνεται ότι, για πρώτη φορά μετά την επιβολή των capital controls, η πτώση των εξαγωγών, ποσοστιαία και σε αξία, υπερέβη εκείνη στις εισαγωγές. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές αγαθών - υπηρεσιών ήταν τον περασμένο Απρίλιο κατά 20,9% χαμηλότερες έναντι του επιπέδου τους στον ίδιο μήνα του 2015, ενώ στο αρχικό τρίμηνο η μείωσή τους ήταν της τάξης του 19,5%. Το σύνολο των εισαγωγών περιορίστηκε κατά 15,6%, έναντι υποχώρησης 17,6% στους πρώτους τρεις μήνες φέτος.

Διάγραμμα 3.1

Βαθμός "ανοίγματος" της οικονομίας

Πηγή: Eurostat

Η κάμψη στις εξαγωγές παρέμεινε πολύ ισχυρότερη στις υπηρεσίες από ότι στα προϊόντα (-34,0%, έναντι -6,4%), με τις υπηρεσίες μεταφορών να είναι σχεδόν οι μισές από πέρυσι (-48,6%), ενώ η πτώση στις ταξιδιωτικές πληρωμές μεν ήταν ηπιότερη, δε ήταν της τάξης του 7,0%. Στις εξαγωγές αγαθών, η μικρότερη μείωση σημειώθηκε στις εξαγωγές εξαιρουμένων των πλοίων και των καυσίμων (-0,7%), με τις εξαγωγές πλοίων να είναι αναιμικές επί 10 μήνες. Στο σκέλος των εισαγωγών, τα αγαθά εκτός καυσίμων – πλοίων, η σημαντικότερη κατηγορία, είναι η μοναδική η οποία παρουσίασε άνοδο τον Απρίλιο (+1,5%), κατόπιν ήπιας κάμψης 1,4% στο τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου φέτος. Η οριακά μεγαλύτερη υποχώρηση της αξίας των εξαγωγών από εκείνη των εισαγωγών, οδήγησε σε επιδείνωση του ισοζυγίου αγαθών – υπηρεσιών τον Απρίλιο, με το έλλειμμά του να διαμορφώνεται στα €838,4 εκατ. και να είναι 3,9% μεγαλύτερο από ότι τον ίδιο μήνα πέρυσι.

Όπως στα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία για το εξωτερικό ισοζύγιο, στην πλειονότητα εκείνων τα οποία αφορούν σε τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας εγχωρίως, καθώς και σε βραχυχρόνιους οικονομικούς δείκτες, αποτυπώνεται συνέχιση και ενίσχυση της πτωτικής τάσης η οποία έχει εκδηλωθεί από την αρχή του 2016. Εξαιρέση αποτελεί η βιομηχανική παραγωγή, η οποία αυξήθηκε αρκετά τον

Απρίλιο, κατόπιν λίγο ισχυρότερης κάμψης στο δίμηνο Φεβρουαρίου – Μαρτίου.

Αναλυτικά, η βιομηχανική παραγωγή συνέχισε τον Απρίλιο τις διακυμάνσεις του προηγούμενου τριμήνου, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 2,8%, κατόπιν μείωσης 0,5% στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου και ανόδου 0,5% τον ίδιο μήνα πέρυσι.¹³ Η αλλαγή στην τάση της βιομηχανικής παραγωγής οφείλεται κυρίως στην επιτάχυνση της ανόδου στη Μεταποίηση (από 1,7% στο α' τρίμηνο σε 5,8%) και δευτερευόντως στην αλλαγή τάσης στην Παροχή Νερού (+2,6%, από -2,1%). Στον Ηλεκτρισμό η υποχώρηση αποκλιμακώθηκε (-1,0%, κατόπιν -4,2%), ενώ αντιθέτως, στα Ορυχεία - Λατομεία η εκτεταμένη κάμψη του πρώτου τριμήνου ενισχύθηκε περαιτέρω (από -14,1% σε -24,3%). Σε ότι αφορά την οικοδομική δραστηριότητα, τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία αφορούν στον Μάρτιο, συνεπώς δεν παρέχουν πληροφόρηση πέραν του πρώτου τριμήνου. Στο τέλος του, η υποχώρηση των οικοδομικών έργων διευρύνθηκε, φθάνοντας σε υψηλούς ρυθμούς σε επιφάνεια και σε όγκο (-27,1% και -32,4% αντίστοιχα).

Στην πλευρά των μεγεθών τα οποία αντανακλούν το κλίμα και τις διαθέσεις στην πλευρά της ζήτησης της οικονομίας, ο εποχικά διορθωμένος δείκτης όγκου παρέμεινε τον Απρίλιο σε πτωτική τροχιά (-1,5%), με ταχύτητα μικρότερη σε σύγκριση με εκείνη στο αρχικό τρίμηνο φέτος (-3,3%). Ο αποπληθωρισμός

¹³ Όλα τα στοιχεία για τα μεγέθη στις αρχές του 2016 ή το τέλος του 2015 προέρχονται είτε από την ΕΛ.ΣΤΑΤ., είτε από την Τράπεζα της Ελλάδος. Οι

αναφερόμενες μεταβολές των μεγεθών είναι σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος νωρίτερα.

ενισχύθηκε ελαφρώς στο δίμηνο Απριλίου – Μαΐου σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, στο 1,1%, έναντι 0,9%, ωστόσο παρέμεινε χαμηλότερος σε σύγκριση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2015 (2,1%). Στις κατηγορίες αγαθών / υπηρεσιών «Μεταφορές» και «Στέγαση» σημειώθηκε η εντονότερη μείωση τιμών, κατά 4,7% σε αμφότερες, γεγονός το οποίο αποτυπώνει τις επιδράσεις των χαμηλών τιμών πετρελαίου. Στον αντίποδα, άνοδος τιμών 2,7% και 1,3% σημειώθηκε στα «Ξενοδοχεία – Καφέ – Εστιατόρια» και στα προϊόντα «Καπνός – Αλκοολούχα Ποτά», αντανakλώντας το αυξητικό αποτέλεσμα στις τιμές του υψηλότερου ΦΠΑ, ενώ σημαντική άνοδος καταγράφηκε και στην «Υγεία» (+2,6%).

Συνοψίζοντας την έως τώρα ανάλυση, προκύπτει ότι κατόπιν της ολοκλήρωσης της πρώτης αξιολόγησης του νέου προγράμματος, υφίσταται μια ενδιάμεση περίοδος για την εκδήλωση των θετικών επενεργειών της (βελτίωση ρευστότητας τραπεζών, σταδιακή εξόφληση προμηθευτών δημοσίου, ανάκαμψη προσδοκιών, πιθανή περαιτέρω άρση capital controls), κατά την οποία θα πρέπει να πραγματοποιηθούν ορισμένες προαπαιτούμενες ενέργειες από την ελληνική κυβέρνηση για τη λήψη του συνόλου της δόσης, καθώς και για την προετοιμασία της προσεχούς αξιολόγησης. Οι αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις που θα τεθούν στη νέα αξιολόγηση παρουσιάζουν υψηλό ενδιαφέρον για τις επιχειρήσεις, επομένως πολλές εξ' αυτών θα περιμένουν την ολοκλήρωση της σχετικής διαπραγματεύσεως, προκειμένου να λάβουν αποφάσεις

για τις θέσεις εργασίας τους, για επενδύσεις κ.ά. Στο τρέχον εξάμηνο η τάση στην ελληνική οικονομία θα εξαρτηθεί σημαντικά από τις επιδράσεις των νέων δημοσιονομικών μέτρων, τα οποία θα επηρεάσουν περισσότερο τα νοικοκυριά. Πρόσφατος, πρόσθετος καθοριστικός παράγοντας των οικονομικών εξελίξεων στην Ελλάδα και παγκοσμίως είναι το αποτέλεσμα εξόδου από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Από την άλλη πλευρά, έχει σαφώς εξασθενήσει η πιθανότητα επιπτώσεων στην ελληνική οικονομία από μεγάλες μεταναστευτικές εισροές.

Λαμβάνοντας υπόψη τα πρόσφατα πολιτικοοικονομικά γεγονότα, τις αναμενόμενες εξελίξεις και τα διαθέσιμα στοιχεία για τις τάσεις σε οικονομικά μεγέθη στην Ελλάδα στην πραγματοποίηση προβλέψεων για τις συνιστώσες του ΑΕΠ και λοιπά μακροοικονομικά μεγέθη, τα εκτεταμένα δημοσιονομικά μέτρα που λήφθηκαν για την ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης του νέου προγράμματος, θα επενεργήσουν σαφώς περιοριστικά στο διαθέσιμο εισόδημα και την **κατανάλωση των νοικοκυριών** στο δεύτερο εξάμηνο του 2016. Η επίδρασή τους αναμένεται να είναι ισχυρότερη εκείνων τα οποία λήφθηκαν τον Ιούλιο και τον Αύγουστο πέρυσι, καθώς και ότι θα ασκηθεί σε περισσότερα τρίμηνα του έτους στο οποίο λήφθηκαν. Από την άλλη πλευρά, η περιοριστική επίδραση των capital controls στην κατανάλωση των νοικοκυριών κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2015, έχει διαμορφώσει μια χαμηλή βάση σύγκρισης για την αντίστοιχη περίοδο του

τρέχοντος έτους. Αυτή θα επενεργήσει αντίρροπα στις πτωτικές πιέσεις στις ιδιωτικές καταναλωτικές δαπάνες κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, χωρίς να είναι βέβαιο ότι θα τις αποτρέψει. Προηγουμένως, για τον ακριβώς αντίθετο λόγο, η σαφώς υψηλότερη από τα υπόλοιπα τρίμηνα του 2015 κατανάλωση του ιδιωτικού τομέα στο τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου πέρυσι, σε συνθήκες έντονης πολιτικής ρευστότητας, θα οδηγήσει ένα χρόνο μετά σε μεγαλύτερη μείωσή της από ότι στο πρώτο τρίμηνο φέτος.

Την υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα ανασχέσουν μερικώς οι πωλήσεις οχημάτων, λόγω της ανόδου των τελών ταξινόμησης από την 1^η Ιουνίου. Η αναμενόμενη επιβράδυνση της υποχώρησης της ανεργίας έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου από το δεύτερο τρίμηνο, θα εξασθενήσει την υποστήριξη που πρόσφερε η αύξηση των εισοδημάτων των νοικοκυριών το προηγούμενο τρίμηνο στην κατανάλωση, λόγω της κατά 2,9% μεγαλύτερης απασχόλησης σε σχέση με την αρχή του 2015. **Οι παραπάνω επιδράσεις προβλέπεται ότι θα αποτρέψουν μια ουσιαστική –όχι οριακή– άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης σε κάποιο από τα τρίμηνα του 2016. Όπως στην προηγούμενη έκθεση του IOBE, η μέση πτώση της στο σύνολο του τρέχοντος έτους εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί μεταξύ -1,0% και -2,0%.**

Οι περικοπές καταναλωτικών δαπανών του δημόσιου τομέα φέτος, κυρίως σε πληρωμές μισθών, οι οποίες είχαν

επισημανθεί από την πρώτη έκθεση για το 2016, αποτυπώθηκαν στον περιορισμό της **δημόσιας κατανάλωσης** κατά 1,5% στο πρώτο τρίμηνο. Αυτή η τάση, με μικρές διακυμάνσεις, αναμένεται να συνεχιστεί στα επόμενα τρίμηνα του 2016. Η πρώτη φάση εξορθολογισμού των ειδικών μισθολογίων, η οποία περιλαμβάνεται στις προαπαιτούμενες δράσεις για τη δεύτερη αξιολόγηση του τρέχοντος Προγράμματος τον προσεχή Σεπτέμβριο, θα υλοποιηθεί στη διάρκεια του τελευταίου τριμήνου φέτος, εφόσον η αξιολόγηση εξελιχθεί χωρίς -άλλη μια φορά- σημαντικές αποκλίσεις από το χρονοδιάγραμμα το οποίο έχει τεθεί. Επομένως, θα ενισχύσει τις περικοπές στην κατανάλωση του δημοσίου σε εκείνη την περίοδο. Ακολούθως, **η δημόσια κατανάλωση θα περισταλεί φέτος, κατά 1,5% έως 2,5%.**

Στο πεδίο των **επενδύσεων**, η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης οδήγησε σε πρόσβαση του τραπεζικού συστήματος σε κεφάλαια με πολύ χαμηλό, ουσιαστικά μηδενικό κόστος. Όμως, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, έως και τον Μάιο, δεν είχε εκδηλωθεί μια σταδιακή επιστροφή καταθέσεων, η οποία θα ενίσχυε τα διαθέσιμα κεφάλαια των τραπεζών, επιτρέποντάς τους να μεταβάλλουν σημαντικά την παροχή πιστώσεων. Συνεπώς, δεν έχει υποχωρήσει αρκετά η επιφυλακτικότητα ως προς τις δυνατότητες ολοκλήρωσης της δημοσιο-νομικής προσαρμογής, ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας, καθώς και ως προς την ευστάθεια του τραπεζικού συστήματος.

Άλλωστε, την τρέχουσα περίοδο μάλλον κύρια προτεραιότητα για τα τραπεζικά ιδρύματα είναι η διαχείριση των «κόκκινων δανείων» μετά την θεσμοθέτηση του σχετικού ρυθμιστικού πλαισίου στο πρόσφατο πολυνομοσχέδιο για τα θέματα της πρώτης αξιολόγησης (νόμος 4389/2016). Τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας αποτελούν βασική προϋπόθεση για το σχεδιασμό της πιστωτικής πολιτικής που θα ακολουθήσουν εφεξής. Ευνόητα, πρόσθετος παράγοντας ο οποίος θα συνεκτιμηθεί στη διαχείριση των κεφαλαίων των τραπεζών, στην Ελλάδα και διεθνώς, είναι οι επιδράσεις από το επερχόμενο Brexit στα χρηματιστήρια και τις αγορές κεφαλαίου, οι παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και άλλων κεντρικών τραπεζών κ.ά. Σε κάθε περίπτωση, θα υπάρξει μια περίοδος παρακολούθησης των σχετικών εξελίξεων, επιδρώντας ανασχετικά σε κάποιες αποφάσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων. Για όλους τους παραπάνω λόγους, δεν αναμένεται μια σημαντική αλλαγή στην τάση παροχής πιστώσεων από το τραπεζικό σύστημα τους προσεχείς μήνες και στο υπόλοιπο του 2016.

Η υλοποίηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων στο τέλος του 2015 και από την αρχή του τρέχοντος έτους έχει τονώσει την επενδυτική δραστηριότητα. Δεδομένης της πρόσφατης ολοκλήρωσης της αξιολόγησης και της καταβολής της μεγάλης υποδότησης των €7,5 δισεκ. και της πορείας υλοποίησης του προϋπολογισμού στο πρώτο πεντάμηνο φέτος, δεν αναμένονται προβλήματα στην ομαλή πραγματοποίηση των πληρωμών του

κράτους, συμπεριλαμβανομένων εκείνων για το ΠΔΕ από εθνικούς πόρους. Δεν προβλέπεται όμως περαιτέρω ουσιαστική συμβολή στις επενδύσεις το τρέχον έτος από άλλους φορείς οι οποίοι διαχειρίζονται τα περιουσιακά στοιχεία του δημοσίου, όπως το ΤΑΙΠΕΔ, του οποίου η δραστηριότητα παρουσιάζει συχνά καθυστερήσεις και αναβολές, αλλά και η νεοσύστατη Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας Α.Ε., η δραστηριότητα της οποίας θα οδηγήσει σε επενδύσεις από το 2017.

Εκτός από τη στενότητα τραπεζικών κεφαλαίων, οι επιχειρήσεις συνεχίζουν να έχουν προβλήματα στην πραγματοποίηση επενδύσεων από τα capital controls. Επιπλέον, έχουν χαμηλή ζήτηση εγχωρίως, αλλά και σταθερή στο περυσινό επίπεδο διεθνή ζήτηση, σε αντίθεση με την έντονη άνοδο της στο αρχικό οκτάμηνο του περασμένου έτους, η οποία είχε επενεργήσει αντισταθμιστικά στην εξασθένιση της εγχώριας αγοράς κατά το δεύτερο εξάμηνο πέρυσι. Συγκεκριμένα, στο αρχικό τετράμηνο του 2015, οι εξαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων αυξάνονταν κατά 15,4%, ενώ ένα χρόνο μετά η αντίστοιχη άνοδος είναι οριακή (0,5%). Συνεπώς, λαμβάνοντας υπόψη και την κάμψη της εγχώριας ζήτησης από το τρίτο τρίμηνο του 2015, για ένα μεγάλο τμήμα της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, δεν υφίσταται λόγος αναβάθμισης ή επέκτασης της παραγωγικής δυναμικότητάς της.

Ειδικά στον τομέα των Κατασκευών, με εξαίρεση τα δημόσια έργα τα οποία υποστηρίζονται από το ΠΔΕ, η οικοδομική

δραστηριότητα παρουσιάζει νέα, σημαντική υποχώρηση στο αρχικό τρίμηνο φέτος. Στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ενδεχομένως αυτή να οφειλόταν και στην αναμενόμενη τότε αναθεώρηση του ΕΝΦΙΑ. Κατόπιν των αυξήσεων στον ΕΝΦΙΑ οι οποίες καθιερώθηκαν με το νόμο 4389/2016, οι πτωτικές πιέσεις στα ιδιωτικά οικοδομικά έργα, νοικυριών και επιχειρήσεων, θα συνεχιστούν. Υπό τις επιδράσεις των παραπάνω τρεχουσών και αναμενόμενων εξελίξεων σχετικά τις επενδύσεις, **αυτές μάλλον θα υποχωρήσουν εκ νέου το 2016, κατά περίπου 4,0%**

Στον εξωτερικό τομέα, η σταθερότητα των **εξαγωγών** εκτός πετρελαιοειδών και πλοίων (σε τρέχουσες τιμές) στο αρχικό τετράμηνο του 2016, παρά το υψηλό επίπεδό τους στην αντίστοιχη περίοδο του 2015 και την αρνητική επίδραση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, αναδεικνύει ότι υφίσταται δυναμική ανόδου τους στο τρέχον εξάμηνο, ακόμα και τεχνικής προέλευσης, από το θετικό αποτέλεσμα του χαμηλού επιπέδου τους στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2015, εξαιτίας των capital controls. Πέρα από αυτή την τεχνική επίδραση, η οποία αναμένεται να εκδηλωθεί από τον Αύγουστο και μετά, η χαμηλή ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου θα συνεχίσει να ευνοεί την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και εκείνων της Ευρωζώνης γενικότερα. Αυτή η επίδραση αναμένεται να ενισχυθεί από την ήπια υποτίμηση του ευρώ έναντι των βασικών νομισμάτων εξαιτίας της αβεβαιότητας για τις επιπτώσεις της εξόδου του Ηνωμένου

Βασιλείου από την ΕΕ. Σε ότι αφορά τα καύσιμα, η γρήγορη άνοδος της τιμής τους από τον περασμένο Μάρτιο αντανakλά μια ενίσχυση της ζήτησής τους, η οποία ενδεχομένως να μετριαστεί από τις εξελίξεις στην παραγωγή λόγω Brexit. Σε κάθε περίπτωση, η έντονη υποχώρηση καθ' όλη τη διάρκεια της προηγούμενης χρονιάς και μέχρι τον Φεβρουάριο φέτος, κατόπιν θα καμφθεί αρκετά.

Στο έτερο βασικό σκέλος των εξαγωγών, τις υπηρεσίες, η ήπια μείωση των εισπράξεων από τον τουρισμό (-3,4%), μάλλον αντανakλά τη φάση αφομοίωσης της επί τριετία συνεχούς ανόδου του στην οποία βρίσκεται ο κλάδος. Η σημαντικότητα του Ηνωμένου Βασιλείου ως τουριστικής αγοράς για την Ελλάδα συνεπάγεται απώλειες εφόσον η οικονομία του υποστεί σημαντικές πιέσεις λόγω της εξόδου της από την ΕΕ και η ισοτιμία της στεργλίνας με το ευρώ αναπροσαρμοστεί σταθερά σε χαμηλότερο επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, καθώς η μεγάλη πλειονότητα των κρατήσεων για φέτος έχει πραγματοποιηθεί και αφορά κυρίως σε προπληρωμένα all inclusive πακέτα, οι τουριστικές δαπάνες των κατοίκων του Ηνωμένου Βασιλείου έχουν σε μεγάλο βαθμό πραγματοποιηθεί πριν τις πρόσφατες εξελίξεις. Η όποια κάμψη της τουριστικής κίνησης θα γίνει αισθητή το επόμενο έτος.

Από την άλλη πλευρά, η συνεχιζόμενη στη νοτιοανατολική Μεσόγειο γεωπολιτική αστάθεια, με μικρότερη της περυσινής ένταση, και οι τρομοκρατικές επιθέσεις, ευνοούν την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού. Ωστόσο,

αναμένεται παραμονή του διεθνούς μεταφορικού έργου σε πολύ χαμηλό επίπεδο, η οποία θα οδηγήσει το σύνολο των εξαγωγών υπηρεσιών σε κάμψη φέτος. **Συνισταμένη των ποικίλων επιδράσεων στις εξαγωγές αναμένεται να είναι η διαμόρφωσή τους το τρέχον έτος μάλλον ελαφρώς χαμηλότερα από το περυσινό (-2,0% με -3,0%).**

Η νέα μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών από τα πρόσθετα δημοσιονομικά μετρά και η υποτονική επενδυτική δραστηριότητα, θα οδηγήσουν σε περαιτέρω συρρίκνωση των **εισαγωγών**. Από την άλλη πλευρά, κάθε άρση των capital controls θα αποτυπώνεται ευνοϊκά κυρίως στην πλευρά του εισαγωγικού εμπορίου, όπως έγινε μετά τον Οκτώβριο του 2015 και το φετινό Μάρτιο. Επιπλέον, η κατακόρυφη πτώση των εισαγωγών στο δεύτερο εξάμηνο του 2015 θα περιορίσει σημαντικά την έκταση της υποχώρησής τους στο ίδιο χρονικό διάστημα ένα χρόνο μετά, στο οποίο είναι πιθανό να αυξηθούν ήπια, κυρίως στο τρίτο τρίμηνο. **Υπό τις παραπάνω επιδράσεις, η πτώση των εισαγωγών θα συνεχιστεί φέτος, με ελαφρώς μικρότερη ταχύτητα από πέρυσι, στην περιοχή του -4 με -5%.**

Συνοψίζοντας τις προβλέψεις για τις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το 2016, τα νέα δημοσιονομικά μέτρα θα περιορίσουν περαιτέρω το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, ίσως περισσότερο από τα μέτρα του περασμένου καλοκαιριού, και ακολουθώντας την κατανάλωσή τους. Ωστόσο, εξαιτίας της

επίδρασης των capital controls στην ιδιωτική κατανάλωση το β' εξάμηνο του 2015, το επίπεδο της έχει διαμορφωθεί σχετικά χαμηλά, αποτελώντας μια βάση σύγκρισης η οποία θα ανασχέσει τις περιοριστικές επιδράσεις από τα νέα μέτρα ένα χρόνο μετά. Η υλοποίηση των μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής στο δημόσιο τομέα (ενιαίο μισθολόγιο, 5 αποχωρήσεις – 1 πρόσληψη κ.ά.), έχει ήδη αρχίσει να οδηγεί σε περιστολή της δημόσιας κατανάλωσης, η οποία θα συνεχιστεί καθ' όλο το 2016. Σε ότι αφορά τις επενδύσεις, η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης του τρίτου προγράμματος βελτιώνει σημαντικά τις χρηματοδοτικές δυνατότητες, άμεσα, με την επαναφορά του waiver, αλλά και έμμεσα, μέσω της σταδιακής αποκατάστασης της εμπιστοσύνης στο κράτος και στο τραπεζικό σύστημα, που είναι προϋποθέσεις για την επιστροφή των καταθέσεων και την εισροή κεφαλαίων. Ωστόσο, η χαμηλή χρηματοδότηση από το τραπεζικό σύστημα δεν θα διευρυνθεί, τουλάχιστον τους προσεχείς μήνες, καθώς οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα είναι οριακά υψηλότερες από το επίπεδο του περυσινού Ιουλίου, ενώ βρίσκεται σε εξέλιξη η διαχείριση των «κόκκινων» δανείων, βάσει του νέου σχετικού ρυθμιστικού πλαισίου. Στη διαχείριση των κεφαλαίων τους τους προσεχείς μήνες, οι τράπεζες, στην Ελλάδα και διεθνώς, θα λάβουν υπόψη υφιστάμενες και δυνητικές επιδράσεις από το επικείμενο Brexit στα χρηματιστήρια και τις αγορές κεφαλαίου. Άλλωστε, τόσο η εγχώρια, όσο και η διεθνής ζήτηση για ελληνικά προϊόντα ήταν κατά το πρώτο εξάμηνο φέτος στην καλύτερη περίπτωση

στο ίδιο επίπεδο με πέρυσι. Επομένως, στις περισσότερες επιχειρήσεις, δεν ευνοείται μια αναβάθμιση ή επέκταση του εργοστασιακού δυναμικού. Οι επενδύσεις θα τονωθούν ελαφρώς από τις πληρωμές του ΠΔΕ που έχουν επιταχυνθεί σε σχέση με πέρυσι, ενισχύοντας τα δημόσια έργα και κατ' επέκταση τον κατασκευαστικό κλάδο, ο οποίος όμως δεν θα έχει για ακόμα ένα έτος στήριξη από την ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η ανθεκτικότητα των εξαγωγών εκτός πλοίων και καυσίμων στο πρώτο εξάμηνο φέτος, που μάλλον θα εξελιχθεί σε άνοδό τους στο αμέσως επόμενο, όπως και η σταθεροποίηση του όγκου των εξαγωγών καυσίμων, θα μετριάσουν τις περιοριστικές επιδράσεις στο σύνολο των εξαγωγών από τις λιγότερες διεθνείς μεταφορές και την ήπια υποχώρηση ή σταθερότητα των εσόδων από τον τουρισμό. Η επίδραση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο αναμένεται ότι θα είναι μικρή, κυρίως στις εξαγωγές αγαθών. Ακολούθως, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών θα είναι ελαφρώς χαμηλότερες από πέρυσι. Η περιοριστική επίδραση στην ιδιωτική κατανάλωση από τα νέα μέτρα και οι φθίνουσες επιχειρηματικές επενδύσεις θα εξασθενήσουν τις εισαγωγικές ροές.

Όμως, η κατακόρυφη πτώση των εισαγωγών στο δεύτερο εξάμηνο του 2015 εξαιτίας των capital controls, έχει μετακυλήσει μεγάλο τμήμα της εισαγωγικής ζήτησης για το μέλλον, την κάλυψη της οποίας εξυπηρετεί η σταδιακή άρση των capital controls, επιδρώντας έτσι ανασχετικά σε μια νέα, εκτεταμένη πτώση τους. **Υπό την επίδραση των παραπάνω τάσεων στις συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το 2016, αναμένεται συνέχιση της πτώσης του, στην περιοχή του 1%.**

Η ύφεση στην ελληνική οικονομία το τρέχον έτος, κυρίως από εξασθένιση της εγχώριας καταναλωτικής ζήτησης, θα επιβραδύνει σημαντικά την υποχώρηση της **ανεργίας** κατά την τελευταία διετία, ενδεχομένως να την ανακόψει. Όπως είχε προβλεφθεί σε προηγούμενες εκθέσεις, κλάδοι και δραστηριότητες οι οποίοι παράγουν προϊόντα – υπηρεσίες για τον τελικό καταναλωτή, από την αύξηση της εργασίας στους οποίους επήλθε ως επί το πλείστον η άνοδος της απασχόλησης το 2014-2015, παρουσιάζουν ήδη από το αρχικό τρίμηνο του 2016 μικρή ή μεγάλη μείωση στις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούν (π.χ. Λιανικό – Χονδρικό Εμπόριο).

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο –Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής

(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2010)	2014	2015	2016	2017
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	0,7	-0,2	-0,3	2,7
Ιδιωτική Κατανάλωση	0,5	0,3	-0,4	1,8
Δημόσια Κατανάλωση	-2,6	0,0	-0,5	-0,1
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-2,8	0,7	-0,9	11,6
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	7,5	-3,8	0,5	4,2
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	7,7	-6,9	-0,1	3,8
Απασχόληση	0,1	1,9	0,5	2,0
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	-2,1	-1,7	-0,8	1,5
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	-0,4	1,1	0,2	0,0
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	-1,4	-1,1	-0,3	0,6
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-0,6	0,3	-0,5	2,5
Καθαρές Εξαγωγές	-0,3	1,2	0,2	0,1
Αποθέματα	1,5	-1,7	0,0	0,0
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-3,6	-7,2	-3,1	-1,8
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-3,0	-0,2	0,6	1,3
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	180,1	176,9	182,8	178,8
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	26,5	24,9	24,7	23,6

Πηγή: European Economic Forecast, spring 2016, European Commission, Μάιος 2016

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2014 - 2017

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2014	2015	2016	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
ΑΕΠ	0,7	0,0	-0,7	-0,2	-0,3	2,7	-0,3	-0,2	1,9	-0,2	-0,6	2,7
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	:	:	:	-2,0	-0,3	2,9	0,3	-0,1	1,2	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	0,5	0,5	-0,7	0,3	-0,4	1,8	0,3	-0,1	1,3	:	:	:
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	-1,4	-1,0	0,5	-1,1	-0,3	0,6	-1,1	-0,5	0,0	-1,1	0,0	0,6
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	-2,8	-8,4	-3,7	0,7	-0,9	11,6	0,9	3,6	4,0	:	:	:
Ανεργία (%)	26,5*	25,4*	25,4*	24,9	24,7	23,6	24,9	24,0	23,2	25,0	25,0	23,4
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-1,2**	0,05**	0,03**	-7,2	-3,1	-1,8	-7,3	-1,9	-0,5	:	:	:
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	:	-0,2	0,6	1,3	-0,1	-1,6	-0,9	0,0	-0,2	-0,3
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)***	178,6	180,2	187,8	176,9	182,8	178,8	177,4	176,9	172,7	:	:	:

* Σε εθνικολογιστικούς όρους - ** Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του 3ου Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής- *** Στις προβλέψεις για το Ακαθάριστο Δημόσιο Χρέος, περιλαμβάνονται εκτιμήσεις για τις δαπάνες ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζικών ιδρυμάτων

Πηγές: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2016, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2015 – European Economic Forecast, spring 2016, European Commission, Μάιος 2016 - OECD Economic Outlook No. 99, Ιούνιος 2016 – World Economic Outlook, IMF, Απρίλιος 2016

Αυτή θα εξασθενήσει περαιτέρω και πιθανόν εξελιχθεί σε μείωσή τους. Η σταθερότητα ή ήπια υποχώρηση της δραστηριότητας στον Τουρισμό, επίσης θα έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία λιγότερων θέσεων εργασίας φέτος. Έντονη εκτιμάται ότι θα είναι η κάμψη της απασχόλησης στον Πρωτογενή τομέα. Αντιθέτως, στις Κατασκευές, αναμένεται διεύρυνση των θέσεων εργασίας, από τα δημόσια έργα. Σημαντική υποστήριξη του δημόσιου τομέα στην απασχόληση έχει επέλθει μέσω των προγραμμάτων κοινωνοφελούς χαρακτήρα, με πολυάριθμους ωφελομένους, τα οποία συνεχίζονται, ενώ ένα νέο πρόγραμμα, με 42.000 ωφελομένους, έχει εξαγγελθεί. Την απασχόληση στο τρέχον εξάμηνο εκτιμάται ότι θα επηρεάσουν οι διαπραγματεύσεις κατά τη δεύτερη αξιολόγηση του τρέχοντος προγράμματος σχετικά με τις εργασιακές σχέσεις. **Λαμβάνοντας υπόψη τις επιμέρους τάσεις, αλλά και τις προσεχείς εξελίξεις στην αγορά εργασίας, η ανεργία το 2016 αναμένεται πλέον να διαμορφωθεί οριακά χαμηλότερα από πέρυσι, στην περιοχή του 24,7%.**

Στο πεδίο των **τιμών**, η υποχώρηση του διαθέσιμου εισοδήματος από τα νέα μέτρα άμεσης φορολογίας και τις περικοπές συντάξεων, ευνοεί τη διατήρηση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή σε πτωτική τροχιά. Η συνέχιση του αποπληθωρισμού στους πρώτους πέντε μήνες του 2016 προήλθε κατά κύριο λόγο από τη νέα μείωση της τιμής του πετρελαίου. Όμως, καθώς η συγκεκριμένη τάση έχει ήδη αντιστραφεί, με την τιμή του

πετρελαίου να έχει επανέλθει από το τέλος Μαΐου στο προ της τελευταίας υποχώρησής της επίπεδο, αναμένεται σημαντική εξασθένιση της αποπληθωριστικής επίδρασης της τιμής του προσεχείς μήνες, εφόσον η αβεβαιότητα για το Brexit δεν είναι παρατεταμένη, κάμπτοντας την παγκόσμια ανάπτυξη και επομένως, τη ζήτηση πετρελαίου. Στην κάμψη του αποπληθωρισμού στο δεύτερο εξάμηνο φέτος -όπως στο τελευταίο τρίμηνο του 2015- και πιθανότατα σε μικρή άνοδο τιμών σε κάποιους μήνες, θα συμβάλλει κατά κύριο λόγο η αύξηση του ανώτερου συντελεστή ΦΠΑ στο 24%, καθώς και η κατάργηση της μείωσης των συντελεστών ΦΠΑ στα νησιά του Αιγαίου κατά 30%, με ταυτόχρονη μετάταξη πολλών κατηγοριών αγαθών και υπηρεσιών σε υψηλότερο συντελεστή, από την 1η Ιουνίου. Δεδομένης της πτωτικής πορείας των τιμών στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαΐου φέτος, **η πρόβλεψη στην προηγούμενη έκθεση για σταθεροποίηση τιμών το 2016 ή νέα οριακή υποχώρησή τους αναθεωρείται ελαφρώς προς τα κάτω, σε αποπληθωρισμό για τρίτο έτος, της τάξης του 0,3%.**

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Βιομηχανία

Κατά το πρώτο τετράμηνο του 2016, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής στην Ελλάδα παρουσιάζει οριακή άνοδο, κατά 0,2%, αύξηση που είναι σαφώς μικρότερης έκτασης σε σχέση με εκείνη την αντίστοιχη περυσινή περίοδο (+2,0%).

Την ίδια περίοδο στην Ευρωζώνη-19, η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε κατά 1,7%, ρυθμός παρόμοιος με αυτόν που σημειώθηκε το πρώτο τετράμηνο του 2015. Αυτή η ανοδική τάση αναμένεται να επηρεαστεί από την αβεβαιότητα εξαιτίας του αποτελέσματος στο δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο και των αναταράξεων που θα προκαλέσει στις αγορές κεφαλαίου της Ευρώπης, στην παραγωγική δραστηριότητά της γενικά και στη βιομηχανική παραγωγή, τουλάχιστον κατά τους επόμενους μήνες του έτους.

Σε επίπεδο βιομηχανικών τομέων, η μεγαλύτερη υποχώρηση καταγράφηκε στα Ορυχεία – Λατομεία, όπου η παραγωγή κατά το πρώτο τετράμηνο του 2016 περιορίστηκε κατά 17,0% όταν πέρυσι μειώθηκε με ρυθμό 9,3%. Ακολούθησε ο κλάδος του Ηλεκτρισμού (-3,6% αντί -6,3%) και η Παροχή Νερού (-0,9% έναντι +6,1%). Ανοδικά κινήθηκε η παραγωγή μόνο στον τομέα της Μεταποίησης, ωστόσο ο ρυθμός αύξησης ήταν ο μισός σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι (+2,6% αντί +5,3%).

Στα **Ορυχεία**, τρεις στους τέσσερις υποκλάδους ενισχύθηκαν σημαντικά. Ενδεικτικά, η άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου ουσιαστικά διπλασιάστηκε, καθώς αυξήθηκε κατά 96,2% (αντί απωλειών 11,6% το 2015) ενώ ηπιότερη αύξηση καταγράφηκε στην Εξόρυξη Μεταλλούχων Μεταλλευμάτων (+11,0% αντί -10,3%). Ωστόσο οι παραπάνω αυξήσεις υπεραντισταθμίστηκαν από τις απώλειες στην εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη (-34,3% αντί -11,6%), οι οποίες

καθόρισαν την τάση στον τομέα των Ορυχείων.

Αναλυτικότερα, στη **Μεταποίηση** καταγράφηκαν απώλειες σε 9 από τους 24 υποκλάδους κατά το πρώτο τετράμηνο του 2016. Στους κλάδους με ειδική βαρύτητα για την ελληνική οικονομία, η παραγωγή ενισχύθηκε στα Βασικά Φαρμακευτικά προϊόντα (+5,9% αντί +2,9% πέρυσι), στα Τρόφιμα (+3,6% έναντι +1,5%) και στα Βασικά Μέταλλα, όπου σημειώθηκε οριακή ενίσχυση, κατά 0,6%, όταν την αντίστοιχη περσινή περίοδο του 2015 η παραγωγή αυξανόταν κατά 4,6%.

Στους υπόλοιπους μεταποιητικούς κλάδους, η μεγαλύτερη κάμψη κατά το πρώτο τετράμηνο του 2016 καταγράφηκε στην παραγωγή Μηχανοκίνητων Οχημάτων, Ρυμουλκούμενων και Ημιρυμουλκούμενων (-55,5% αντί αύξησης κατά 9,9% πέρυσι) και στους Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές (-29,9% σε σχέση με +36,5% το 2015). Ακολούθησαν τα είδη Ένδυσης (-14,1% αντί -10,4%) και οι Εκτυπώσεις και Αναπαραγωγή Προεγγεγραμμένων μέσων (-5,8% αντί -5,5%).

Αντιθέτως, αύξηση σημειώθηκε στην παραγωγή Προϊόντων Καπνού (+23,0% αντί +32,5%), στα Μη Μεταλλικά ορυκτά (+16,5% κατόπιν -3,3%). Στα Χημικά προϊόντα, η παραγωγή αυξήθηκε κατά 8,8% σε σχέση με 5,0% το 2015. Έπεται η παραγωγή Δερμάτων και Ειδών Υπόδησης (+8,0% αντί -22,4%), τα Έπιπλα (+4,9% αντί +4,2%) και τα Ποτά (+4,0% έναντι 0,4%).

Στις κύριες ομάδες βιομηχανικών αγαθών, κατά το πρώτο τετράμηνο του 2016 σημειώθηκε μείωση στην παραγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών (-14,5% αντί +5,4%), στα Διαρκή Καταναλωτικά αγαθά (-4,2% αντί για +2,1%) και στην Ενέργεια (-3,5% έναντι +1,2%). Αντιθέτως, αυξήθηκε η παραγωγή στα Μη Διαρκή καταναλωτικά αγαθά (+4,8% αντί +2,8%) καθώς και στα Ενδιάμεσα αγαθά (+4,0% έναντι 1,9%).

Κατασκευές

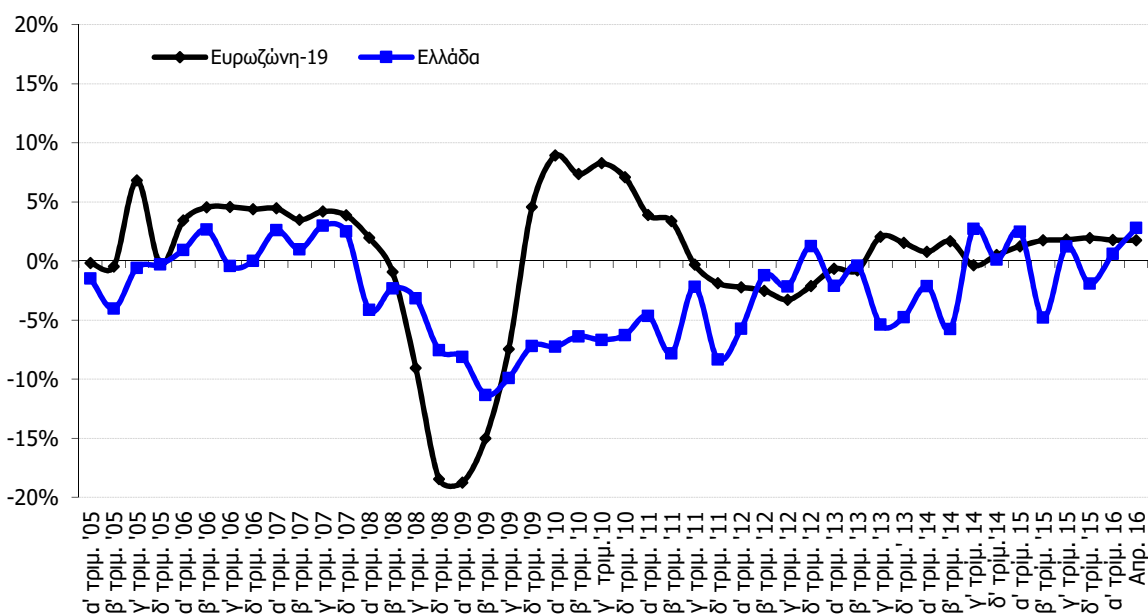
Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2016, ο δείκτης παραγωγής στον κλάδο των Κατασκευών παρουσίασε απώλειες της τάξης του 9,3%, έναντι σημαντικής ενίσχυσης κατά 47,1% την αντίστοιχη περίοδο του 2015.

Στους επιμέρους δείκτες, ο δείκτης παραγωγής δομικών έργων περιορίστηκε κατά 1,9%, όταν πέρυσι είχε ενισχυθεί κατά 36,1%. Ακόμα πιο έντονη ήταν η αντιστροφή της τάσης στον δείκτη παραγωγής πολιτικού μηχανικού, του οποίου τη θετική πορεία κατά το πρώτο τρίμηνο του 2015 (+57,9%), διαδέχθηκε σημαντική υποχώρηση την αντίστοιχη περίοδο του 2016, κατά 15,5%.

Στον αντίποδα, στην Ευρωζώνη-19 αντιστράφηκε η αρνητική τάση στις Κατασκευές, με το σχετικό δείκτη να ενισχύεται κατά 16,5%, κατόπιν οριακών απωλειών κατά 1,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2015.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-19 Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

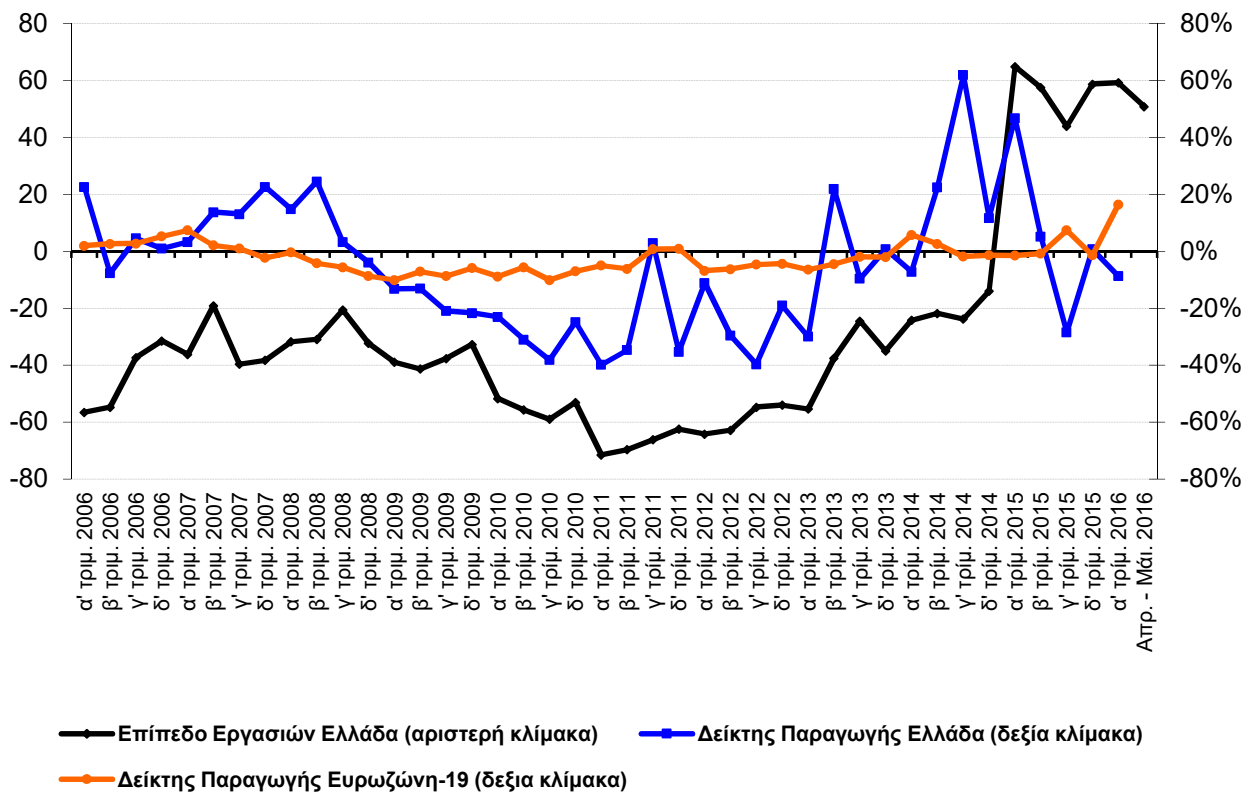
Επιπλέον, κατά το πρώτο τρίμηνο του 2016 ο αριθμός αδειών στην Ελλάδα περιορίστηκε κατά 14,0% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2015 και διαμορφώθηκε στις 2.710 άδειες. Ο δείκτης επιφάνειας όσο και ο δείκτης όγκου συρρικνώθηκαν κατά 20,6% και 13,9% αντίστοιχα σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2015.

Δείκτη ο οποίος αποτυπώνει την τάση στην αγορά ακινήτων αποτελεί και ο όγκος των

στεγαστικών δανείων που εκταμιεύονται. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, κατά το πρώτο πεντάμηνο του 2016 εκταμιεύθηκαν από τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα €331,3 εκατ. για στεγαστικά δάνεια. Ακολούθως, η χρηματοδότηση των ελληνικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων για την αγορά κατοικίας περιορίστηκε κατά 4,2% στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα έναντι του ίδιου διαστήματος πριν ένα χρόνο, όταν επίσης είχε παρουσιάσει κάμψη, κατά 2,0%.

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Eurostat

Λιανικό Εμπόριο

Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2016, ο δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο υποχώρησε με ρυθμό της τάξης του 3,4%, όταν την ίδια περίοδο του 2015 παρουσίαζε σταθεροποίηση.

Ο κύκλος εργασιών ενισχύθηκε μόλις σε 3 από τους 8 υποκλάδους. Αναλυτικά, στους κλάδους με τη μεγαλύτερη βελτίωση για το πρώτο τρίμηνο του 2016 συγκαταλέγεται ο κλάδος των Πολυκαταστημάτων (+12,9% αντί απωλειών 1,7% πέρυσι) και τα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός (+3,9% αντί -7,9%). Ακολουθεί ο κλάδος Ένδυσης-Υπόδησης (+1,9% αντί +11,9%).

Στον αντίποδα, η μεγαλύτερη κάμψη κατά το πρώτο τρίμηνο του 2016 σημειώθηκε στον κλάδο Καυσίμων και Λιπαντικών Αυτοκινήτων, όπου ο σχετικός δείκτης περιορίστηκε κατά 6,8% σε συνέχεια ηπιότερης μείωσης κατά 0,8% την αντίστοιχη περίοδο του 2015. Ακολούθησαν οι πωλήσεις Βιβλίων-Χαρτικών (-3,8% αντί +7,3%) και τα Φαρμακευτικά-Καλλυντικά (-3,3% αντί +0,6%). Ο τζίρος περιορίστηκε και στα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων, κατόπιν οριακής βελτίωσης που σημειώθηκε την ίδια περίοδο του 2015 (-2,4% αντί +0,7%).

Σε αντίθεση με το δείκτη όγκου για τις επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου, βελτίωση παρουσίασαν οι προσδοκίες των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου κατά το πρώτο πεντάμηνο του 2016, σύμφωνα με το σχετικό **πρόδρομο δείκτη των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του**

IOBE. Ο συγκεκριμένος δείκτης για το σύνολο του λιανικού εμπορίου ενισχύθηκε κατά 8,5 μονάδες, έναντι αντίστοιχης ανόδου κατά 6,1 μονάδες πέρσι. Στους επιμέρους δείκτες, απώλειες καταγράφηκαν αποκλειστικά στον υποκλάδο Οχημάτων – Ανταλλακτικών (-4,7 αντί -0,3 πέρσι). Οι προσδοκίες βελτιώθηκαν στα Τρόφιμα – Ποτά (+23,2 μονάδες, αντί ηπιότερης αύξησης κατά 7 μονάδες πριν ένα χρόνο) καθώς και στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (+10,4 μονάδες σε σχέση με +7,7 την αντίστοιχη περίοδο του 2015). Καλύτερευση παρουσίασαν οι προσδοκίες και στα Πολυκαταστήματα, σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με το πρώτο πεντάμηνο πέρυσι (+9,1 μονάδες αντί +24,0), αλλά και στα Είδη Ένδυσης – Υπόδησης (+5,2 μονάδες κατόπιν απωλειών 12,5 μονάδων).

Αναλυτικότερα, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στην κατηγορία Οχήματα – Ανταλλακτικά υποχωρεί στο 2^ο τρίμηνο του 2016 (Απρίλιος-Ιούνιος) σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2015. Πιο συγκεκριμένα, κινείται στις 93 μονάδες κατά μέσο όρο, έναντι 101 το 2015. Η αβεβαιότητα που είχε δημιουργηθεί σχετικά με τα φορολογικά μέτρα μέχρι το κλείσιμο της συμφωνίας με τους Θεσμούς, και ιδιαίτερα η αναμενόμενη παύση του μέτρου της απόσυρσης, φαίνεται ότι επηρέασαν τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων του κλάδου. Στα επιμέρους στοιχεία του Δείκτη, οι εκτιμήσεις για τις **τρέχουσες πωλήσεις** καταγράφουν κάμψη, ήδη από τους πρώτους μήνες του 2016, ενώ το ισοζύγιο όσων εκτιμούν αύξηση έναντι μείωσης πωλήσεων

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές του Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων Λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2010=100)				Π. Μεταβολή 2016/2015
	α' τρίμ. 2014	α' τρίμ. 2015	α' τρίμ. 2016	Π. Μεταβολή 2015/2014	
Γενικός Δείκτης	68,7	68,7	66,4	0,0%	-3,4%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	68,8	69,8	68,3	1,4%	-2,1%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	75,8	76,4	74,6	-2,4%	-2,4%
Πολυκαταστήματα	72,8	71,6	80,8	12,9%	12,9%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	68,1	67,5	62,9	-6,8%	-6,8%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	63,4	58,4	60,7	3,9%	3,9%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	65,7	66,1	63,9	-3,3%	-3,3%
Ένδυση-Υπόδηση	65,0	72,8	74,2	1,9%	1,9%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	59,4	58,9	54,6	-7,3%	-7,3%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	83,2	89,2	85,8	-3,8%	-3,8%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.5

Κλαδικό Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκίων στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν. - Μάιος 2014	Ιαν. - Μάιος 2015	Ιαν. - Μάιος 2016	Π. Μεταβολή 2015/2014	Π. Μεταβολή 2016/2015
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	80,7	88,0	111,2	9,0%	26,4%
Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση	96,9	84,4	89,6	-12,9%	6,2%
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	66,6	74,3	84,7	11,6%	14,0%
Οχήματα-Ανταλλακτικά	106,2	105,9	101,2	-0,3%	-4,4%
Πολυκαταστήματα	59,3	83,3	92,4	40,5%	10,9%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	81,6	87,7	96,2	7,5%	9,7%

Πηγή: IOBE

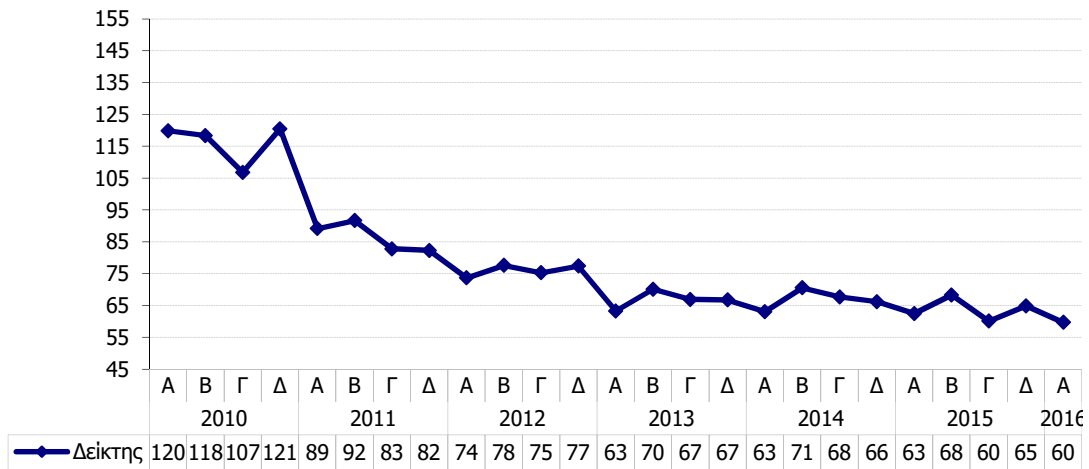
Χονδρικό Εμπόριο

Η υποχώρηση της δραστηριότητας στο λιανικό εμπόριο η οποία καταγράφηκε στην προηγούμενη ενότητα αντικατοπτρίζεται στην τάση του χονδρικού εμπορίου, του οποίου ο κύκλος εργασιών περιορίστηκε το

πρώτο τρίμηνο του 2016 κατά 4,5%, σε συνέχεια κάμψης κατά 0,1% την αντίστοιχη περίοδο του 2015. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη υποχώρηση του χονδρικού εμπορίου σε πρώτο τρίμηνο από το 2010.

Διάγραμμα 3.5

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

Ο κύκλος εργασιών κατά το πρώτο τρίμηνο του 2016 στις Υπηρεσίες εξασθένησε σε έξι από τους δεκαπέντε σχετικούς υποκλάδους.

Η μεγαλύτερη υποχώρηση καταγράφηκε στις υπηρεσίες Εκδοτικών Δραστηριοτήτων (κλάδος 58), όπου ο κύκλος εργασιών περιορίστηκε κατά 13,0% σε συνέχεια παραπλήσιων απωλειών κατά το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015 (-12,0%). Έπεται σε υποχώρηση ο κλάδος των υπηρεσιών διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (κλάδος 73), με απώλειες 11,5%, έναντι αύξησης κατά 9,9% στο πρώτο τρίμηνο του 2015. Ο τζίρος στις υπηρεσίες Καθαρισμού μειώθηκε κατά 8,8%, ρυθμός πτώσης σχεδόν διπλάσιος από πέρσι (-4,6%). Στις υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων η μείωση ήταν μικρότερης έκτασης σε σχέση με πέρσι (-1,3% αντί -6,7%).

Σημαντική μεταστροφή της τάσης από ανοδική πέρυσι σε πτωτική σημειώθηκε στις υπηρεσίες Λοιπών Επαγγελματικών και Επιστημονικών δραστηριοτήτων (-7,2% αντί αύξησης κατά 22,4%). Ίδια μεταβολή τάσης σημειώθηκε στις υπηρεσίες Παροχής Πληροφόρησης (-1,9% αντί +31,6%) και στις υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών (-1,8% σε σχέση με 0,5%).

Στους υποκλάδους με διεύρυνση του κύκλου εργασιών κατά το πρώτο τρίμηνο του 2016, η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφηκε στις υπηρεσίες Αρχιτεκτόνων και Μηχανικών (κλάδος 71) όπου ο τζίρος ενισχύθηκε κατά 28,0% σε συνέχεια ηπιότερης αύξησης στο περσινό πρώτο τρίμηνο (+11,3%). Ακολουθούν οι υπηρεσίες Δραστηριοτήτων σχετικών με την Απασχόληση (+13,2% αντί +25,8%), οι υπηρεσίες Παροχής Προστασίας και Έρευνας (11,0% σε σχέση με +7,5%) καθώς και οι υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείων (+1,1% αντί 22,2%).

Τέλος, κάμψη 11,7% σημειώθηκε στον τζίρο των υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης (Κλάδοι 55 & 56) κατά το πρώτο τρίμηνο του 2016, έναντι ήπιας ανόδου στο ίδιο τρίμηνο του 2015 (+3,5%).

Σύμφωνα με τους **πρόδρομους δείκτες οικονομικής συγκυρίας του IOBE** που αφορούν στο πρώτο πεντάμηνο του 2016, οι εκπρόσωποι του κλάδου των Υπηρεσιών εμφανίζονται περισσότερο απαισιόδοξοι σε σχέση με το πρώτο πεντάμηνο του 2015. Ο γενικός δείκτης υπηρεσιών υποχώρησε κατά 3,7 μονάδες, έχοντας ήδη χάσει 6 μονάδες στο πρώτο τρίμηνο του 2015.

Στους επιμέρους κλάδους, οι μεγαλύτερη επιδείνωση προσδοκιών σημειώθηκε στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια (-17,4 μονάδες αντί +2 μονάδες πέρσι) και τους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς (-4,5 μονάδες, κατόπιν εντονότερης πτώσης, κατά 26,6 μονάδες το αντίστοιχο περσινό πεντάμηνο). Αντιθέτως, λιγότερο απαισιόδοξοι εμφανίζονται οι εκπρόσωποι του κλάδου της Πληροφορικής, με το σχετικό δείκτη να ενισχύεται κατά περίπου 11 μονάδες, καλύπτοντας μέρος των περυσινών απωλειών (-17,7 μονάδες).

Πίνακας 3.6

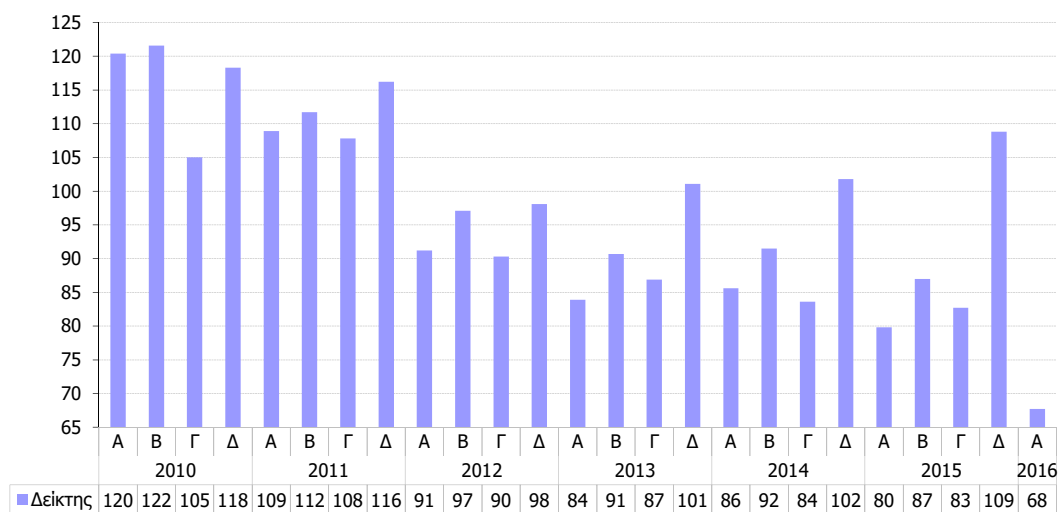
Δείκτης Κύκλου Εργασιών (Ετήσια Μεταβολή – 2005=100)

	α' τρίμ. 2014	α' τρίμ. 2015	α' τρίμ. 2016	Π. Μεταβολή 2015/2014	Π. Μεταβολή 2016/2015
Εμπόριο Αυτοκινήτου	51,6	60,4	59,3	17,1%	-1,8%
Μεταφορές Χερσαίες και μέσω Αγωγών	81,3	78,1	75,8	-3,9%	-2,9%
Πλωτές Μεταφορές	44,3	42,3	42,1	-4,5%	-0,5%
Αεροπορικές Μεταφορές	65,1	67,1	71,3	3,1%	6,3%
Υποστηρικτικές προς τις Μεταφορές Υπηρεσίες & Υπηρεσίες Αποθήκευσης	74,2	81,2	88,6	9,4%	9,1%
Ταχυδρομικές και Ταχυμεταφορικές Δραστηριότητες	85,6	79,8	67,7	-6,7%	-1,3%
Εκδοτικές Δραστηριότητες	43,8	38,6	44,0	-12,0%	-13,0%
Τηλεπικοινωνίες	61,5	61,9	70,6	0,5%	1,8%
Πληροφορική	54,4	57,3	74,9	5,3%	0,6%
Επεξεργασία Δεδομένων	150,7	198,3	112,7	31,6%	-1,9%
Νομικές, Λογιστικές, Συμβουλευτικές Υπηρεσίες	81,7	88,7	78,9	8,6%	0,2%
Αρχιτέκτονες, Μηχανικοί	27,6	30,7	45,3	11,3%	28,1%
Διαφήμιση, Έρευνα Αγοράς, Δημοσκοπήσεις	24,6	27,0	36,9	9,9%	-11,5%
Διοικητικές Δραστηριότητες Γραφείου	69,7	85,2	120,0	22,2%	1,1%
Τουρισμός	46,5	49,3	42,5	3,5%	-11,7%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.6

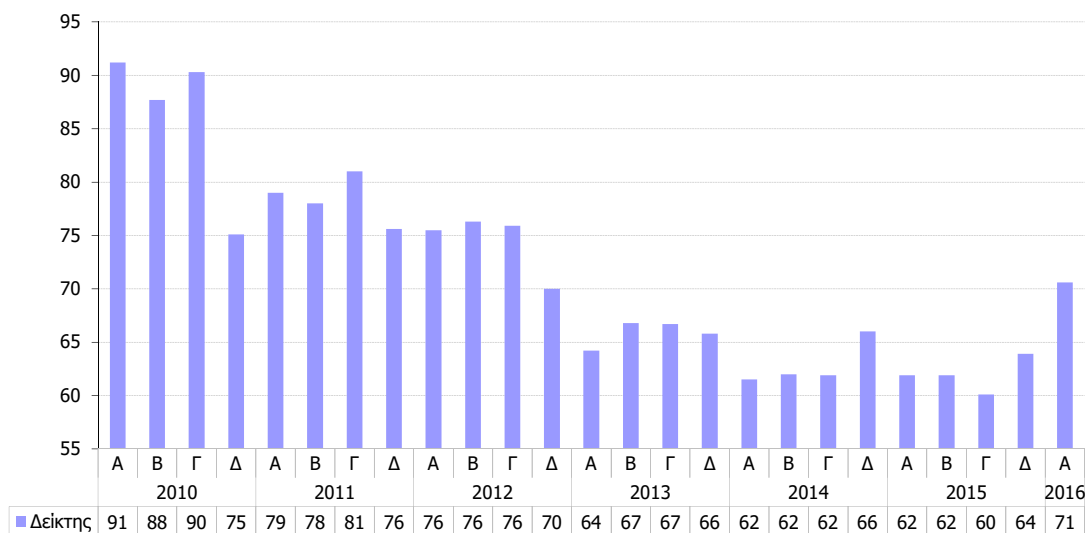
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.7

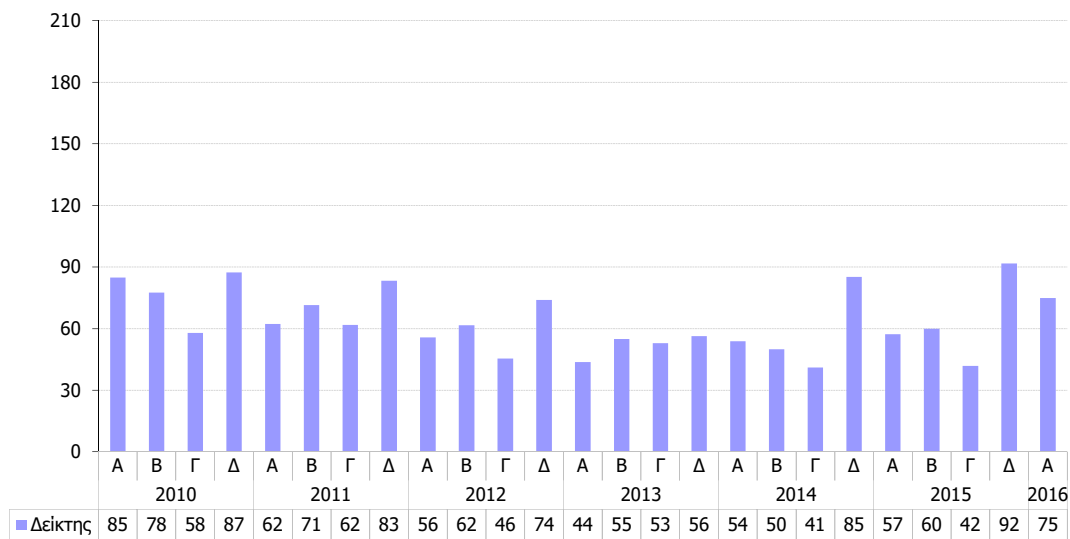
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.8

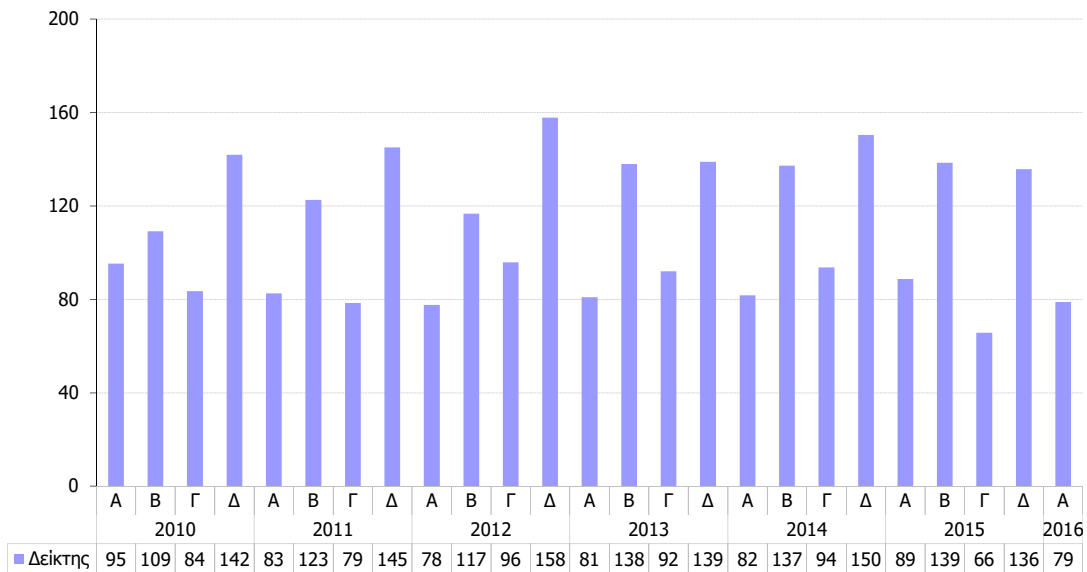
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Κλάδο Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.9

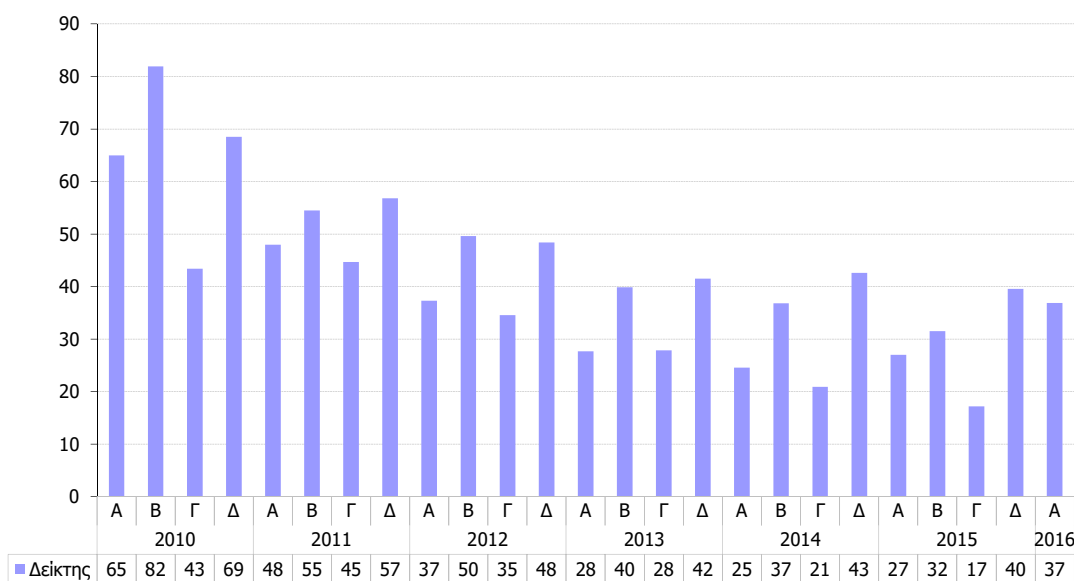
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Νομικών, Λογιστικών & παροχής συμβουλών διαχείρισης δραστηριοτήτων (κλάδοι 69+70.2)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.10

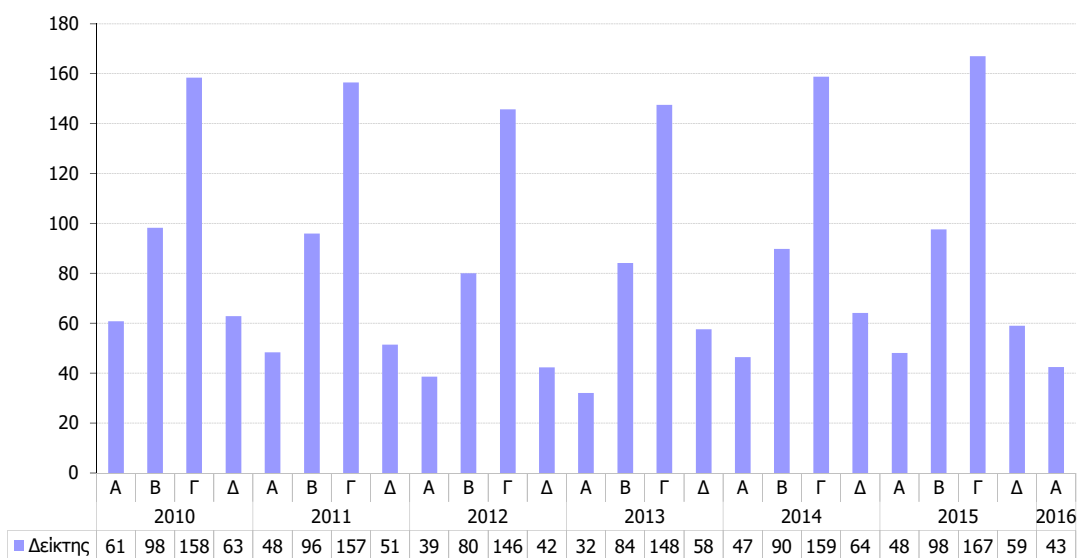
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (Κλάδος 73)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.11

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (Κλάδοι 55 & 56)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.7

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1996-2006=100)

	Ιαν. - Μάιος 2014	Ιαν. - Μάιος 2015	Ιαν. - Μάιος 2016	Π. Μεταβολή 2015/2014	Π. Μεταβολή 2016/2015
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά Γραφεία	94,6	96,2	78,8	1,7%	-18,1%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	63,8	56,5	53,5	-11,4%	-5,3%
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	84,7	58,1	53,6	-31,4%	-7,7%
Πληροφορική	80,5	62,8	73,9	-22,0%	17,7%
Σύνολο Υπηρεσιών	80,7	74,5	70,8	-7,7%	-5,0%

Πηγή: IOBE

3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

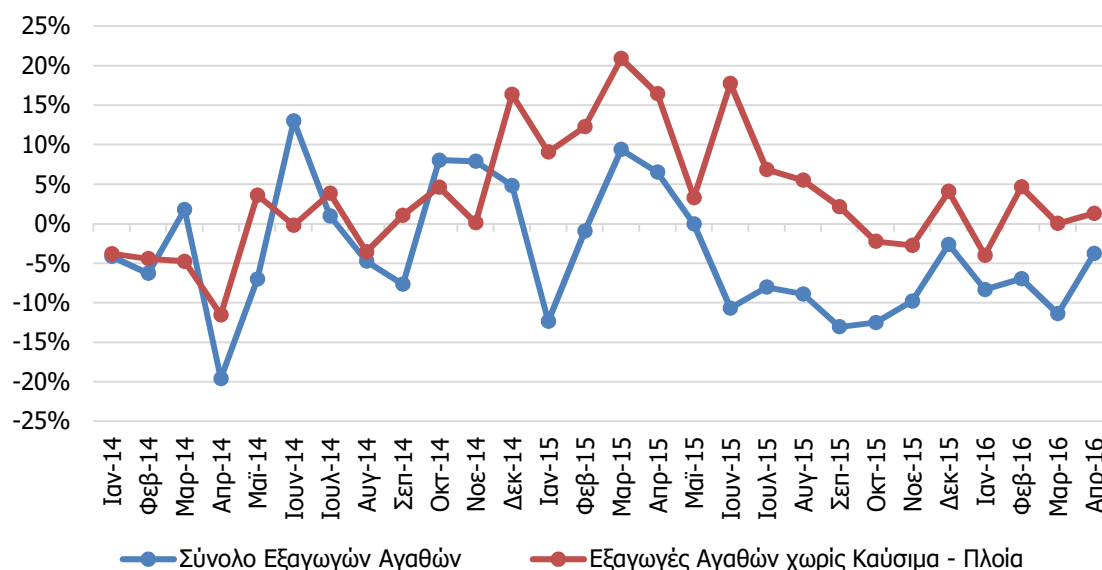
Οι **εξαγωγές αγαθών** διαμορφώθηκαν στο πρώτο τετράμηνο Ιανουαρίου-Απριλίου του 2016 στα €7,7 δισεκ., έναντι €8,3 δισεκ. το 2015, σημειώνοντας **υποχώρηση της τάξης του 7,8%**. Ωστόσο, **εάν δεν ληφθούν υπόψη οι εξαγωγές πετρελαιοειδών - πλοίων, οι υπόλοιπες εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 0,5%**, καθώς διαμορφώθηκαν στα €6,03 δισεκ. φέτος, από €6,00 δισεκ. το 2015, στο οποίο είχαν αυξηθεί κατά 15,4% (Διάγραμμα 3.11). Επισημαίνεται ότι οι πολύ χαμηλότερες εξαγωγές πετρελαιοειδών οφείλονται στην κατακόρυφη πτώση της τιμής του πετρελαίου διεθνώς, συνεπώς η συρρίκνωση της αξίας τους δεν αντανakλά παρόμοιες μεταβολές στις ποσότητες. Οι εισαγωγές παρουσίασαν το πρώτο τετράμηνο του 2016 μείωση 4,4% και διαμορφώθηκαν σε €13,9 δισεκ., από

€14,6 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εξωτερικού ισοζυγίου, το **εμπορικό έλλειμμα** διαμορφώθηκε €15,5 εκατ. υψηλότερα από ότι το 2015, στα €6,25 δισεκ., από €6,23 δισεκ (0,2%). Ακολούθως, η **αξία των εξαγωγών προϊόντων** της ελληνικής οικονομίας **αντιστοιχεί στο 55,2% των εισαγωγών της**, ενώ πέρυσι έφθανε το 57,2%.

Αναλυτικά, οι εξαγωγές στα Αγροτικά Προϊόντα παρουσίασαν αύξηση κατά 5,5% το πρώτο τετράμηνο του 2016, φθάνοντας τα €1,8 δισεκ., έναντι €1,7 δισεκ. το αντίστοιχο διάστημα της προηγούμενης χρονιάς, ενώ στις εξαγωγές Καυσίμων σημειώθηκε πτώση 27,4%, με αποτέλεσμα να μην ξεπεράσουν τα €1,8 δισεκ., από €2,4 δισεκ. το 2015 (Πίνακας 3.7).

Διάγραμμα 3.12

Σύνολο εξαγωγών αγαθών και εξαγωγών αγαθών χωρίς καύσιμα-πλοία (% μεταβολή)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία: Ι.Ο.Β.Ε.

Σημειώνεται ότι οι δύο παραπάνω συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων αντιστοιχούν στο 46,2% των ελληνικών εξαγωγών (από 49,4% πέρυσι). Η αύξηση στα Αγροτικά Προϊόντα προήλθε κυρίως από την αύξηση, κατά 12,4%, στη ζήτηση για προϊόντα Ποτά – Καπνού, η αξία των οποίων διαμορφώθηκε στα €228,2 εκατ. (από €203 εκατ. ένα χρόνο πριν), με αποτέλεσμα να διευρυνθεί και το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών, από 2,4% το 2015 σε 3% φέτος. Στην κατηγορία Τροφίμων - Ζωντανών Ζώων, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το 72,2% των εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων, οι εξαγωγές σημείωσαν αύξηση της τάξης του 8,9%, από €1,18 δισεκ. το 2015 σε €1,28 δισεκ. το 2016. Στα Λάδια-Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 15% των εξαγωγών του κλάδου Αγροτικών Προϊόντων, η ζήτηση διαμορφώθηκε το πρώτο τετράμηνο 2016 στα €267,5 εκατ.,

μειωμένη κατά 12,6% σε σχέση με το 2015 (€305 εκατ.).

Στις εξαγωγές Βιομηχανικών Προϊόντων παρουσιάστηκε μικρή αύξηση, κατά 0,6%, την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2016, με την αξία τους να αγγίζει τα €3,67 δισεκ., από €3,65 δισεκ. ένα χρόνο πριν. Αυτή η αύξηση ερμηνεύεται από την άνοδο της διεθνούς ζήτησης για Διάφορα Βιομηχανικά Είδη κατά 9,4%, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €614,3 εκατ. (από €561,3 εκατ. το 2015). Αντιθέτως, μείωση των εξαγωγικών επιδόσεων σημειώθηκε στα Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη, της τάξης του 6,9% (στα €1,28 δισεκ. φέτος από €1,38 δισεκ. το 2015), ενώ ανοδικά κινήθηκαν και οι εξαγωγές στα Χημικά και Συναφή Προϊόντα, κατά 2,6% (στα €893,5 εκατ. το 2016, από €871,1 εκατ. ένα χρόνο πριν) καθώς και οι εξαγωγές στα Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών κατά 4,9% (στα

€880,2 εκατ. το 2016 από €839,3 εκατ. ένα χρόνο πριν)

Τέλος, μείωση σημειώθηκε στις εξαγωγές Πρώτων Υλών, της τάξης του 12,6% (από €348,3 εκατ. το πρώτο τετράμηνο του 2015 σε €304,3 εκατ. το 2016), και στις εξαγωγές Ειδών και Συναλλαγών μη Ταξινομημένων κατά Κατηγορίες κατά 25,6% (από €221,9 εκατ. το 2015 στα €165 εκατ. το 2016).

Σε ότι αφορά τις τάσεις των εξαγωγών ανά γεωγραφική περιοχή, διευρύνθηκαν προς τις χώρες της Ευρωζώνης κατά 1%, προσεγγίζοντας τα €3,2 δισεκ. την περίοδο Ιανουαρίου - Απριλίου 2016 από €3,1 δισεκ. το αντίστοιχο διάστημα το 2015, με αποτέλεσμα να κατευθυνθεί προς αυτές το 2016 πάνω από το 41% των ελληνικών προϊόντων. Προς την ΕΕ-28 σημειώθηκε μικρότερη αύξηση, +0,5%, ή κατά €22,6 εκατ. Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης που απορροφούν το μεγαλύτερο τμήμα των ελληνικών εξαγωγών, σημαντική αύξηση σημειώθηκε προς την Ολλανδία, κατά 32,3% (από €146,9 εκατ. το 2015 σε €194,3 εκατ. το 2016) και προς την Γερμανία, κατά 6,9% (από €584,5 εκατ. πέρυσι σε €624,9 εκατ. φέτος), ενώ άνοδο σημείωσαν οι εξαγωγές και προς την Γαλλία, κατά 3,9% (από €208 εκατ. σε €216,2 εκατ.). Αντιθέτως, στην Ισπανία και στην Ιταλία σημειώθηκε μείωση εξαγωγών, της τάξης του 2,3%, στα €251,2 εκατ. (από €257,2 εκατ. το 2015) και 8,8%, στα €958,4 εκατ. (από €1 δισεκ. το 2015) αντίστοιχα. Σημειώνεται, ότι η μεγαλύτερη ποσοστιαία συρρίκνωση των εξαγωγών το πρώτο τετράμηνο του 2016 στην Ευρωζώνη σημειώθηκε στην Λετονία,

όπου έφτασε το 28,5% ή πτώση κατά €1,5 εκατ. (από €5,4 εκατ. πριν ένα χρόνο σε €3,9 εκατ. φέτος), ενώ η υψηλότερη ποσοστιαία αύξηση σημειώθηκε στο Λουξεμβούργο (+47,1%).

Μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς τις οποίες οι συνολικές εξαγωγές μειώθηκαν κατά 0,7% ή €9,4 εκατ. (από €1,31 δισεκ. το πρώτο τετράμηνο του 2015 σε €1,30 δισεκ. το αντίστοιχο τετράμηνο το 2016), η Βουλγαρία εξακολουθεί να αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό προορισμό, παρά τη μείωση των εκροών σε σχέση με το 2015 κατά 7,1% ή €28,5 εκατ. Στον αντίποδα, θετικές εξελίξεις προκύπτουν σε δύο άλλες χώρες οι οποίες απορροφούν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών από τη συγκεκριμένη ομάδα χωρών, την Ρουμανία και την Πολωνία, προς τις οποίες οι εξαγωγές ενισχύθηκαν κατά 10,2% ή €24 εκατ. (ανερχόμενες σε €258,5 εκατ.), και κατά 24,5% ή 27,3 εκατ. (ανερχόμενες σε €138,4 εκατ.) αντίστοιχα. Η μεγαλύτερη μείωση, της τάξης του 22,1%, σημειώθηκε στην Κροατία, όπου οι ελληνικές εξαγωγές μειώθηκαν κατά €24,2 εκατ. (από €46,2 εκατ. το 2015 σε €22 εκατ. φέτος).

Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, σημειώνεται μείωση των ελληνικών εξαγωγών κατά 20,7% (από €1,4 δισεκ. το 2015 στα €1,1 το 2016). Στην Τουρκία, έναν από τους σημαντικότερους εξαγωγικούς προορισμούς, παρουσιάστηκε κάθετη πτώση, της τάξης του 38,4% (€254,1 εκατ.), δηλαδή από τα €662 εκατ. το διάστημα Ιανουαρίου - Απριλίου πέρυσι στα €407,9 εκατ. το 2016.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές (εκατ. €)

ΠΡΟΪΟΝ	ΑΞΙΑ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2016*	2015*	2016*/2015*	2016*	2015*
ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	1.781,1	1.688,7	5,5%	23,1%	20,2%
Τρόφιμα και Ζώα Ζωντανά	1.285,4	1.180,7	8,9%	16,7%	14,1%
Ποτά και Καπνός	228,2	203,0	12,4%	3,0%	2,4%
Λάδια και Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης	267,5	305,0	-12,3%	3,5%	3,7%
ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ	304,3	348,3	-12,6%	4,0%	4,2%
Πρώτες Ύλες μη Εδώδιμες εκτός από Καύσιμα	304,3	348,3	-12,6%	4,0%	4,2%
ΚΑΥΣΙΜΑ	1.770,6	2.437,4	-27,4%	23,0%	29,2%
Ορυκτά, Καύσιμα, Λιπαντικά κ.λπ.	1.770,6	2.437,4	-27,4%	23,0%	29,2%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	3.672,8	3.652,0	0,6%	47,7%	43,7%
Χημικά Προϊόντα και Συναφή (μ.α.κ.)	893,5	871,1	2,6%	11,6%	10,4%
Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη	1.284,8	1.380,4	-6,9%	16,7%	16,5%
Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών	880,2	839,3	4,9%	11,4%	10,1%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	614,3	561,3	9,4%	8,0%	6,7%
ΆΛΛΑ	165,0	221,9	-25,6%	2,1%	2,7%
Είδη και Συναλλαγές μη Ταξινομημένα κατά Κατηγορίες	165,0	221,9	-25,6%	2,1%	2,7%
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	7.693,8	8.348,3	-7,8%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Π.Σ.Ε.-Κ.Ε.Ε.Μ.

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βόρειας Αμερικής παρουσίασαν μείωση κατά 13,3% (από €473,7 εκατ. το 2015 σε €410,8 εκατ. το 2016), κυρίως λόγω της μείωσης των εξαγωγών προς τις Η.Π.Α. κατά 16,9%, από τα €292,6 εκατ. το τετράμηνο Ιανουάριος-Απρίλιος 2015 στα €240 εκατ. το αντίστοιχο τετράμηνο του 2016, και δευτερευόντως από την μείωση των εξαγωγών προς τον Καναδά και το Μεξικό κατά 6,3% και 0,5% αντίστοιχα.

Οι εξαγωγές σημείωσαν μείωση προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, κατά 12,1% (από €1,18 δισεκ. το 2015 σε €1.04 δισεκ. φέτος), κυρίως λόγω της μείωσης των εξαγωγών προς την

Τυνησία (-76,7%) όπου οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν φέτος στα €17,5 εκατ., έναντι €74,9 εκατ. το 2015. Η αύξηση της εξαγωγικής δραστηριότητας μετριάστηκε από τη μείωσή της προς ορισμένες χώρες της Βορείου Αφρικής, δηλαδή την Αίγυπτο (-27,9%, από €364,5 εκατ. στα €262,7 εκατ.), και την Αλγερία(-4,7% από €62,5 εκατ. σε €59,6 εκατ.). Σε δύο άλλους σημαντικούς εξαγωγικούς προορισμούς στη Μέση Ανατολή, στη Σαουδική Αραβία οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 35,3% (στα €140,4 εκατ.), ενώ στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 14,3%, (στα €64,2 εκατ.).

Μειωμένη ήταν η ροή των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων προς την Ωκεανία, με την αξία τους το πρώτο τετράμηνο του 2016 να διαμορφώνεται στα €43,4 εκατ., όταν την ίδια περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα είχε διαμορφωθεί στα €43,7 εκατ. Η μείωση των εξαγωγών στην Αυστραλία ήταν της τάξης του 1,5% (από €40,1 εκατ. στα €39,4 εκατ. το 2016), ενώ αντίθετα στη Νέα Ζηλανδία σημειώθηκε αύξηση 6,1% (€3,7 εκατ. το 2015 και €3,9 εκατ. φέτος).

Σημαντική αύξηση κατά 32,8% παρουσιάστηκε τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2016 στις εξαγωγές προς τις αγορές των χωρών της Κεντρικής-Λατινικής Αμερικής, με την αξία τους να διευρύνεται στα €67,1 εκατ., από €50,5 εκατ. το ίδιο διάστημα ένα χρόνο πριν. Η βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων προς τις χώρες της οφείλεται κυρίως στην

έντονη κλιμάκωση της ζήτησης ελληνικών προϊόντων από την Βραζιλία, κατά 75,8%, η οποία διαμόρφωσε την αξία τους στα €17,8 εκατ. το 2016, από €10,1 εκατ. το 2015.

Αντιθέτως, μείωση της ζήτησης των ελληνικών αγαθών, σημειώθηκε προς τις χώρες της Ασίας, οι οποίες υποχώρησαν κατά 24,4%, στα €319,2 εκατ. το διάστημα Ιανουαρίου-Απριλίου 2016 από το €422,1 εκατ. το αντίστοιχο διάστημα του 2015. Αυτή η εξέλιξη προήλθε κυρίως από τη συρρίκνωσή των εξαγωγών προς τη Νότια Κορέα (-67,3%, στα €30,5 εκατ. φέτος από €93,1 εκατ. το 2015), και την Ταϊβάν (-89,73%, στα €3,2 εκατ. φέτος από €30 εκατ. πέρυσι). Αντιθέτως, σημαντική αύξηση εξαγωγών ελληνικών προϊόντων, κατά 39,6%, καταγράφηκε προς την Κίνα (από €63 εκατ. πέρυσι, στα €87,9 εκατ. φέτος).

Πίνακας 3.9

Εξαγωγές ανά προορισμό την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2016 και 2015*

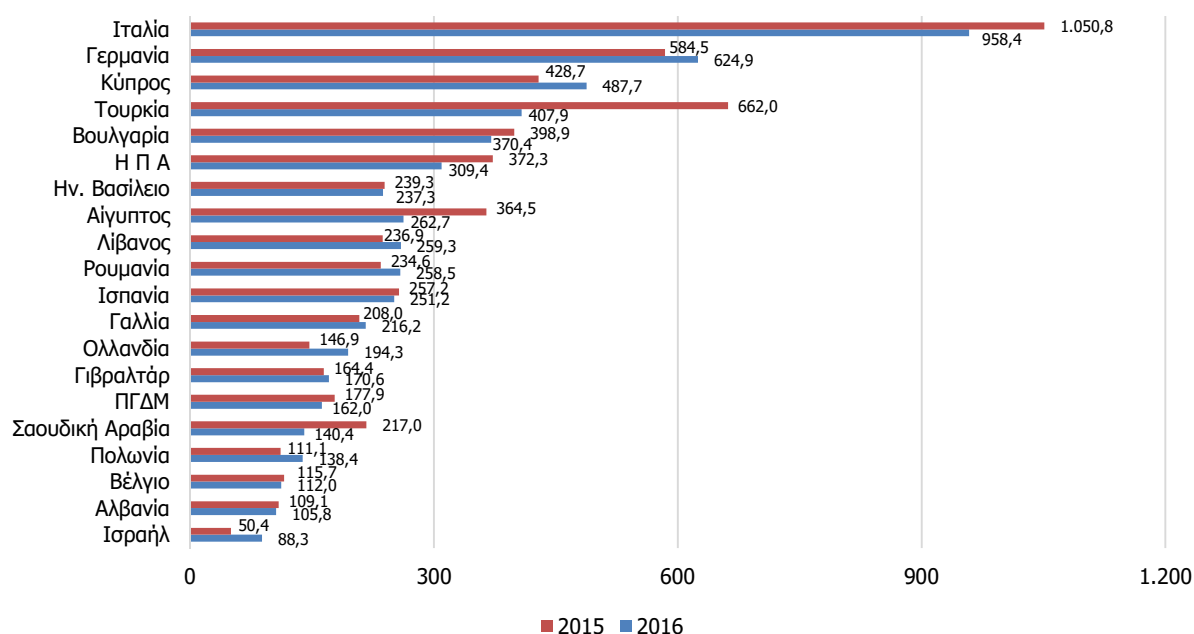
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2016	2015	2016/2015	2016	2015
ΚΟΣΜΟΣ	7.693,8	8.348,3	-7,8%	100,0%	100,0%
ΟΟΣΑ	4.441,4	4.698,5	-5,5%	57,7%	56,3%
Ε.Ε. (28)	4.508,6	4.486,0	0,5%	58,6%	53,7%
Ευρωζώνη	3.205,3	3.173,4	1,0%	41,7%	38,0%
G7	2.483,2	2.602,3	-4,6%	32,3%	31,2%
Βόρεια Αμερική	410,8	473,7	-13,3%	5,3%	5,7%
Χώρες BRICS	181,6	173,5	4,7%	2,4%	2,1%
Μ. Ανατολή & Β. Αφρική	1.040,5	1.183,4	-12,1%	13,5%	14,2%
Βόρεια Αφρική	423,4	564,5	-25,0%	5,5%	6,8%
Ωκεανία	43,4	43,7	-0,9%	0,6%	0,5%
Κεντρική-Λατινική Αμερική	67,1	50,5	32,8%	0,9%	0,6%
Ασία	319,2	422,1	-24,4%	4,1%	5,1%
Χώρες ΟΡΕC	390,5	441,2	-11,5%	5,1%	5,3%

* Τα στοιχεία και για τα δύο έτη είναι προσωρινά

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία στοιχείων από το Κ.Ε.Ε.Μ.

Διάγραμμα 3.13

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων (σε εκατ. €), κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2016 και 2015

Πηγή: Π.Σ.Ε.-Κ.Ε.Ε.Μ. Επεξεργασία: Ι.Ο.Β.Ε

Ανακεφαλαιώνοντας τις εξελίξεις στις εξαγωγές αγαθών, η περυσινή υποχώρησή τους συνεχίζεται φέτος, με παραπλήσια έκταση. Όπως το προηγούμενο έτος, οφείλεται πρωτίστως στη συρρίκνωση των εξαγωγών των καυσίμων. Όμως, σε αντίθεση με ένα χρόνο νωρίτερα, πλέον, ούτε οι εξαγωγές των υπόλοιπων κατηγοριών προϊόντων αυξάνονται, καθώς η μεταβολή τους κατά 0,2% στο πρώτο τετράμηνο του 2016, τις διατήρησε ουσιαστικά στο ίδιο επίπεδο με πέρυσι (+32 εκατ.).

Η έως τώρα φετινή τάση των εξαγωγών, οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στη νέα κάμψη της τιμής του πετρελαίου, από τον Οκτώβριο του 2015 έως τον Φεβρουάριο

του 2016, με την τιμή του να παραμένει σαφώς χαμηλότερη από πέρυσι και τους επόμενους μήνες, καθώς και στους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων. Στους παράγοντες οι οποίοι θα επηρεάσουν τις εξαγωγές αγαθών προστέθηκαν πρόσφατα οι επιπτώσεις του Brexit. Το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν το περασμένο έτος ο έβδομος σημαντικότερος εμπορικός προορισμός για την Ελλάδα, ενώ αποτελεί το 14ο μεγαλύτερο προμηθευτή της χώρας. Οι εξαγωγές προϊόντων προς αυτό παρουσίασαν άνοδο κατά 10,1% έναντι του 2014, φθάνοντας τα €1,08 δισεκ. Ακολουθώντας, το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών αγαθών ανήλθε από το 3,6% στο 4,2%.¹⁴ Από την άλλη πλευρά, στο πρώτο τρίμηνο του

¹⁴ Πηγή: Επιστημονικές, Πανελληνίους Σύνδεσμος Εξαγωγέων, α' τρίμηνο 2015 και 2016, σύνολο έτους 2015

τρέχοντος έτους οι εξαγωγές προϊόντων δεν μεταβλήθηκαν σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2015 (+€1,3 εκατ. ή +0,5%).

Σε ότι αφορά τις επιδράσεις από τις πρόσφατες εξελίξεις, η πλέον άμεση επίπτωση θα είναι η υποχώρηση της ζήτησης από το Ηνωμένο Βασίλειο, λόγω της υποτίμησης της στερλίνας έναντι του ευρώ, η οποία θα καταστήσει ακριβότερα για τους Βρετανούς πολίτες τα προϊόντα όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά και των υπόλοιπων χωρών της Ευρωζώνης. Αυτή η επίδραση θα εν μέρει ή και πλήρως θα αντισταθμιστεί, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, από την υποτίμηση του ευρώ έναντι άλλων νομισμάτων, όπως το αμερικάνικο δολάριο, εξαιτίας της ανησυχίας για τη συνοχή και τις προοπτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης, εξέλιξη η οποία θα ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα τιμής των εγχωρίως παραγόμενων προϊόντων. Επιπλέον, οι επιδράσεις του Brexit θα ασκηθούν μόνο κατά το δεύτερο εξάμηνο, γεγονός το οποίο αμβλύνει την επίδρασή τους στις εξαγωγές στο σύνολο του 2016.

Ως προς τους άλλους παράγοντες οι οποίοι θα επηρεάσουν την τάση των εξαγωγών αγαθών, η συνεχής άνοδος της τιμής του πετρελαίου στην περίοδο Μαρτίου – Μαΐου του τρέχοντος έτους και η σταθερότητά της έκτοτε, θα μετριάσουν τη μείωση της αξίας των εξαγωγών καυσίμων, εφόσον οι τιμές δεν επανέλθουν σε πτωτική τροχιά εξαιτίας της αβεβαιότητας στην παγκόσμια οικονομία λόγω του Brexit. Ανασχετικά στην πτώση των εξαγωγών θα επιδράσει το αποτέλεσμα βάσης από το χαμηλό

επίπεδό τους στο περυσινό β' εξάμηνο, μετά τα capital controls. Πολύ σημαντική εξέλιξη, η οποία θα συμβάλει στην ομαλή λειτουργία των εξαγωγικών επιχειρήσεων, είναι η προβλεπόμενη πληρωμή σε αυτές ληξιπρόθεσμων οφειλών του κράτους για ΦΠΑ, με μέρος από τα €3,5 δισεκ. τα οποία θα δοθούν στο πλαίσιο της δόσης για την πρόσφατα ολοκληρωμένη αξιολόγηση του τρίτου Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής.

Υπό τις παραπάνω επιδράσεις, η πτώση των εξαγωγών αγαθών θα μετριαστεί στο δεύτερο εξάμηνο, ενώ θεωρείται πιθανή μικρή άνοδός τους σε κάποιον από τους μήνες του τέταρτου τριμήνου φέτος. Ακολουθώντας, στο σύνολο του 2016, οι εξαγωγές αγαθών θα περιοριστούν κατά 3,0-3,5%.

3.4 Απασχόληση – Ανεργία

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ., **η ανεργία στην Ελλάδα το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος ήταν ελαφρώς αυξημένη σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, ανερχόμενη στο 24,9%, από 24,4% το τελευταίο τρίμηνο του 2015. Ωστόσο, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους ήταν κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερη, αφού το πρώτο τρίμηνο του 2015 ήταν της τάξης του 26,6%.** Σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2015, ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε κατά 77,4 χιλ. άτομα ή 6,1% (από 1.272,5 χιλ. στους 1.195,1 χιλ.), ενώ ο αριθμός των

απασχολούμενων αυξήθηκε στους 3.606,3 χιλ. το πρώτο τρίμηνο φέτος από 3.504,4 χιλ. πέρυσι (αύξηση κατά 101,9 χιλ. άτομα ή 2,9%).

Η ανεργία στην Ελλάδα από το τρίτο τρίμηνο του 2011 είναι η υψηλότερη μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης-19 (EZ-19), αν και από το δεύτερο τρίμηνο του 2014 βρίσκεται σε πτωτική τροχιά. Την Ελλάδα ακολουθεί η Ισπανία, όπου το πρώτο τρίμηνο φέτος διαμορφώθηκε στο 21%, έναντι 23,8% το πρώτο τρίμηνο του 2015, παρουσιάζοντας πτώση για δέκατο συνεχόμενο τρίμηνο σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Έπεται η Κύπρος, όπου η ανεργία είναι σε πτωτική τροχιά από το δεύτερο τρίμηνο του 2015, ενώ το ποσοστό της το πρώτο τρίμηνο φέτος ήταν κατά 4,6 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι (13,2% από 17,8%). Σε άλλη μια χώρα που επίσης εντάχθηκε στο Μηχανισμό Στήριξης, την Πορτογαλία, η ανεργία από το επίπεδο του 17,8% το πρώτο τρίμηνο του 2013, περιορίστηκε στο 12,6% το πρώτο τρίμηνο φέτος, 1,3 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα δηλαδή σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2015 (13,9%). Τέλος, στην Ιρλανδία η ανεργία για 15^ο συνεχόμενο τρίμηνο περιορίζεται, κατερχόμενη πλέον στο 8,4%, έναντι 10% το πρώτο τρίμηνο του 2015.

Διαχρονικά, το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας εντοπίζεται στη Γερμανία, όπου η ανεργία μειώνεται από το β' τριμ. του 2010, ενώ το πρώτο τρίμηνο φέτος περιορίστηκε στο 4,4% από 5% και στη Μάλτα όπου η ανεργία περιορίστηκε κατά

0,8 ποσοστιαίες μονάδες (από 5,7% το πρώτο τρίμηνο του 2015 σε 4,9% το πρώτο τρίμηνο φέτος), ενώ έπονται σε χαμηλό ποσοστά ανεργίας η Αυστρία (από 5,8% σε 6,3%) και το Λουξεμβούργο (από 6,5% σε 6,4%).

Αναφορικά με τις άλλες μεγάλες οικονομίες της Ευρώπης, στη Γαλλία η ανεργία μειώθηκε οριακά, από 10,8% το πρώτο τρίμηνο πέρυσι σε 10,6% φέτος, ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο, η ανεργία βρίσκεται σε πτωτική πορεία από το τρίτο τρίμηνο του 2012, περιοριζόμενη εκ νέου από 5,5% το πρώτο τρίμηνο του 2015 σε 5% το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους.

Όπως κατ' επανάληψη έχει αναφερθεί, η ανεργία στην Ελλάδα **πλήττει περισσότερο τις γυναίκες από τους άνδρες**. Το πρώτο τρίμηνο του 2016 το ποσοστό ανεργίας στους άνδρες (21,3%) ήταν 8,4 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο σε σύγκριση με αυτό των γυναικών (29,7%), ενώ σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2015 παρουσιάζεται μειωμένο κατά 2,2 ποσοστιαίες μονάδες. Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών φέτος παρουσιάζεται επίσης μειωμένο, κατά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες (30,6% το πρώτο τρίμηνο του 2015). Σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά ανεργίας ανδρών και γυναικών στην EZ-19, εκείνο των ανδρών στην Ελλάδα ήταν κατά 10,8 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σύγκριση με αυτό της EZ-19 (10,5% το πρώτο τρίμηνο φέτος από 11,6% πέρυσι), ενώ των γυναικών εχωρίως ήταν κατά 18,8 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο (10,9% το πρώτο τρίμηνο του 2016 από 11,7% το πρώτο τρίμηνο του 2015 στην EZ-19).

Αναφορικά με την **ηλικιακή διάρθρωση της ανεργίας** το πρώτο τρίμηνο φέτος, στις μισές ηλικιακές ομάδες η ανεργία παρουσίασε εξασθένιση, σε δύο αύξηση, ενώ σε μία ηλικιακή ομάδα η ανεργία εμφανίζεται σταθεροποιημένη. Συγκεκριμένα, στις ηλικιακές ομάδες που περιλαμβάνουν άτομα νέας ηλικίας, δηλαδή τα πιο δυναμικά άτομα του εργατικού δυναμικού, η ανεργία περιορίστηκε από 1,4 ποσοστιαίες μονάδες (στα άτομα ηλικίας 20-24 ετών) μέχρι 3,8 ποσοστιαίες μονάδες (στα άτομα ηλικίας 25-29 ετών). Στην ηλικιακή ομάδα 20-24 ετών η ανεργία περιορίστηκε από 51% το πρώτο τρίμηνο πέρυσι στο 49,6% φέτος, εμφανίζοντας πτώση για ένατο συνεχόμενο τρίμηνο σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Στην ηλικιακή κατηγορία 25-29 ετών η ανεργία περιορίστηκε από 39,7% στο 35,9%, ενώ στην ηλικιακή ομάδα 30-44 ετών περιορίστηκε κατά 2,3 ποσοστιαίες μονάδες (από το 25,7% στο 23,4%). Στα άτομα ηλικίας 45-64 ετών το ποσοστό ανεργίας ήταν αμετάβλητο (20,4%) ύστερα από τρία συνεχόμενα τρίμηνα πτώσης, ενώ στα άτομα άνω των 65 ετών το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες (από 9,3% στο 12,3%).

Αναφορικά με την τάση στη **μακροχρόνια ανεργία**, ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων περιορίστηκε κατά 70,8 χιλ. το α' τρίμ. του 2016 σε σύγκριση με το α' τρίμ. του 2015 (από 910,6 χιλ. στους 839,8 χιλ.), παραμένοντας σε συνεχή πτώση από το δ' τρίμ. του 2014. Ακολούθως, το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων

παρουσίασε πτώση από 71,6% το α' τρίμ. πέρυσι στο 70,3% το α' τρίμ. φέτος (-1,3 ποσοστιαίες μονάδες).

Σε σχέση με το **επίπεδο εκπαίδευσης**, σε όλες τις κατηγορίες εκπαίδευσης, πλην των ατόμων που παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού η ανεργία μειώθηκε το α' τρίμ. του 2016 σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό. Η μεγαλύτερη πτώση στο ποσοστό ανεργίας εκδηλώθηκε στα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο, κατά 12,4 ποσοστιαίες μονάδες (56,3% το α' τρίμ. 2015 και 43,9% το α' τρίμ. φέτος). Η συγκεκριμένη μείωση σημειώθηκε ύστερα από πέντε συνεχόμενα τρίμηνα αύξησης της ανεργίας στη συγκεκριμένη κατηγορία εκπαίδευσης. Έπεται – σε απόσταση – η πτώση (για όγδοο συνεχόμενο τρίμηνο) στο ποσοστό ανεργίας των ατόμων με απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης, η οποία έφτασε το α' τρίμ. του 2016 τις 2,2 ποσοστιαίες μονάδες (29,3% πέρυσι και 27,1% φέτος). Στην κατηγορία εκπαίδευσης που παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας, δηλαδή στα άτομα με απολυτήριο γυμνασίου, η ανεργία περιορίστηκε οριακά, κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες (31% το α' τρίμ. πέρυσι, 30,8% ένα χρόνο μετά), ενώ στην κατηγορία που εμφανίζει το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας, δηλαδή τα άτομα με διδακτορικό ή μεταπτυχιακό τίτλο, η ανεργία μειώθηκε κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες (από το 12,9% στο 11,3%). Τέλος, στα άτομα που παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού – και διαχρονικά παρουσιάζουν από τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας – η ανεργία αυξήθηκε κατά 4,5 ποσοστιαίες μονάδες

(από 41,7% σε 46,2%), ύστερα από τέσσερα συνεχόμενα τρίμηνα μείωσης της.

Από τη σκοπιά της **περιφερειακής διάρθρωσης** της ανεργίας, σε επτά από τις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας αυτή παρουσιάζεται μειωμένη από 0,9 μέχρι 9,3 ποσοστιαίες μονάδες και στις υπόλοιπες έξι παρουσιάζει άνοδο που κυμαίνεται από τις 0,2 έως τις 4,3 ποσοστιαίες μονάδες. Αναλυτικά, στη Δυτική Μακεδονία, που διαχρονικά εμφανίζει από τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, η ανεργία αυξήθηκε για πέμπτο συνεχόμενο τρίμηνο, ανερχόμενη στο 33,3%, από 29% το α' τρίμ. πέρυσι, ενώ στη Δυτική Ελλάδα που επίσης εμφανίζει διαχρονικά πολύ υψηλά επίπεδα ανεργίας, αυτή αυξήθηκε από 29% στο αρχικό τρίμηνο του 2015, στο 30% το πρώτο τρίμηνο του 2016. Αντιθέτως, στα Ιόνια Νησιά τα οποία παρουσιάζουν διαχρονικά από τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας, η ανεργία μειώθηκε για τέταρτο συνεχόμενο τρίμηνο, ενώ το πρώτο τρίμηνο φέτος περιορίστηκε κατά 9,3 ποσοστιαίες μονάδες, δηλαδή από 28,9% το α' τρίμ. του 2015 στο 19,6% το α' τρίμ. του 2016, ενώ η μείωση της ανεργίας στο Νότιο Αιγαίο έφτασε τις 4,2 ποσοστιαίες μονάδες (25,4% πέρυσι και 21,2% φέτος). Τέλος, στην Αττική – που συγκεντρώνει μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού της χώρας – η ανεργία μειώθηκε για ένατο συνεχόμενο τρίμηνο, κατερχόμενη στο 23,4% το α' τρίμ. φέτος από 26,7% την ίδια περίοδο πέρυσι (μείωση 3,3 ποσοστιαίες μονάδες). Ευρύτερα, στη Στερεά Ελλάδα – που παρουσιάζει σημαντική μεταποιητική δραστηριότητα – η ανεργία αυξήθηκε κατά 1,3 ποσοστιαίες

μονάδες την ίδια περίοδο (27,7% έναντι 26,4%), ύστερα από οκτώ συνεχόμενα τρίμηνα πτωτικής πορείας.

Σε επίπεδο **βασικών οικονομικών τομέων**, καταρχάς παρατηρείται συνεχής συρρίκνωση της απασχόλησης στον Πρωτογενή Τομέα από το α' τρίμ. του 2015, με αποτέλεσμα ο αριθμός των απασχολούμενων να ανέρχεται πλέον στους 445,3 χιλ. από 476,3 χιλ. άτομα το πρώτο τρίμηνο του 2015 (μείωση κατά 6,5% ή κατά 31 χιλ. άτομα). Στον Τριτογενή Τομέα, που συγκεντρώνει διαχρονικά περίπου 7 στους 10 εργαζομένους της χώρας, ο αριθμός των απασχολούμενων ενισχύθηκε για ένατο συνεχόμενο τρίμηνο, κατά 4,5% ή 112,1 χιλ. άτομα, δηλαδή από 2.500,3 χιλ. εργαζόμενους το πρώτο τρίμηνο του 2015 στους 2.612,4 χιλ. φέτος. Τέλος, στο Δευτερογενή Τομέα, η απασχόληση ενισχύθηκε για πέμπτο συνεχόμενο τρίμηνο, και το πρώτο τρίμηνο φέτος ήταν αυξημένη κατά 3,9% ή 20,8 χιλ. άτομα (από τους 527,8 χιλ. το α' τρίμ. του προηγούμενου έτους στους 548,6 χιλ. το α' τρίμ. φέτος).

Προχωρώντας στα στοιχεία για τους **επιμέρους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας**, παρατηρείται ότι σχεδόν σε όλους αυξήθηκε η απασχόληση το πρώτο τρίμηνο του 2016 σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015, εκτός από τους κλάδους Γεωργίας, Δασοκομίας και Αλιείας (-6,5% ή 31 χιλ. λιγότεροι εργαζόμενοι), Διοικητικών και υποστηρικτικών δραστηριοτήτων (-3,8% ή -3,1 χιλ.), Άλλων δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών (-2,2% ή -1,6 χιλ.) και

Δραστηριοτήτων νοικοκυριών ως εργοδοτών (-12,2% ή 5,8 χιλ. λιγότεροι εργαζόμενοι). Η μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση στην απασχόληση σημειώθηκε στους κλάδους Ορυχείων - Λατομείων (+26,7%, από τους 10,5 χιλ. στους 13,3 χιλ.) και Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (+20,8%, από τους 5,3 χιλ. στους 6,4 χιλ.), όπου η απασχόληση ενισχύεται για ένατο συνεχόμενο τρίμηνο. Σε σημαντικούς για την ελληνική οικονομία κλάδους, όπως η Μεταποίηση, η απασχόληση ενισχύθηκε για πέμπτο συνεχόμενο τρίμηνο σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο πριν ένα χρόνο (+3,5%, από τους 327,2 χιλ. στους 338,7 χιλ.), ενώ στο Χονδρικό Λιανικό εμπόριο για έκτο συνεχόμενο τρίμηνο (+2,1%, από τους 641,7 χιλ. στους 655,2 χιλ.). Στον κλάδο Δραστηριοτήτων υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης η απασχόληση αυξάνεται συνεχώς από το πρώτο τρίμηνο του 2014 και το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους αυξήθηκε κατά 9,6% ή κατά 26,5 χιλ. άτομα σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015. (από τους 276,5 χιλ. εργαζόμενους στους 303 χιλ.) Τέλος, στον κλάδο Δημόσιας διοίκησης και άμυνας η απασχόληση διευρύνθηκε για τρίτο συνεχόμενο τρίμηνο (+9,9%, από τα 296,4 χιλ. άτομα το α' τριμ. 2015 στα 325,6 χιλ. άτομα ένα χρόνο μετά), ενώ στον κλάδο της Εκπαίδευσης ενισχύθηκε για 10^ο συνεχόμενο τρίμηνο (+2,1%, από τους 298,6 χιλ. απασχολούμενους στους 304,9 χιλ. απασχολούμενους το α' τριμ. του 2016).

Συμπερασματικά, από τα διαθέσιμα στοιχεία απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο

προκύπτει ότι η αύξησή της το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους προήλθε κυρίως από:

- την άνοδο στη Δημόσια Διοίκηση - Άμυνα (+29,2 χιλ. άτομα ή +9,9%), που για πρώτη φορά ήταν η υψηλότερη σε επίπεδο τομέων, πρωτίστως λόγω της εφαρμογής των προγραμμάτων κοινωνοφελούς εργασίας,
- την αύξηση στον Τουρισμό (+26,5 χιλ. άτομα ή +9,6%), καθώς οι διεθνείς αφίξεις συνέχισαν να αυξάνονται το πρώτο τρίμηνο του 2016, κατά 8,5% σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2015 (από τις 814,5 χιλ. άτομα στα 883,7 χιλ. άτομα), αν και ο δείκτης κύκλου εργασιών στον Τουρισμό υποχώρησε την ίδια περίοδο κατά 11,6%,
- την ενίσχυση στο Χονδρικό - Λιανικό Εμπόριο (+13,5 χιλ. άτομα ή +2,1%), παρότι όλοι οι σχετικοί δείκτες εμφανίζουν πτώση την περίοδο α' τριμ. 2015-α' τριμ. 2016 (Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο - 4,5%, Δείκτης Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο -3,4%),

και παρά την εκ νέου υποχώρηση της απασχόλησης στον Πρωτογενή Τομέα (-31 χιλ. άτομα).

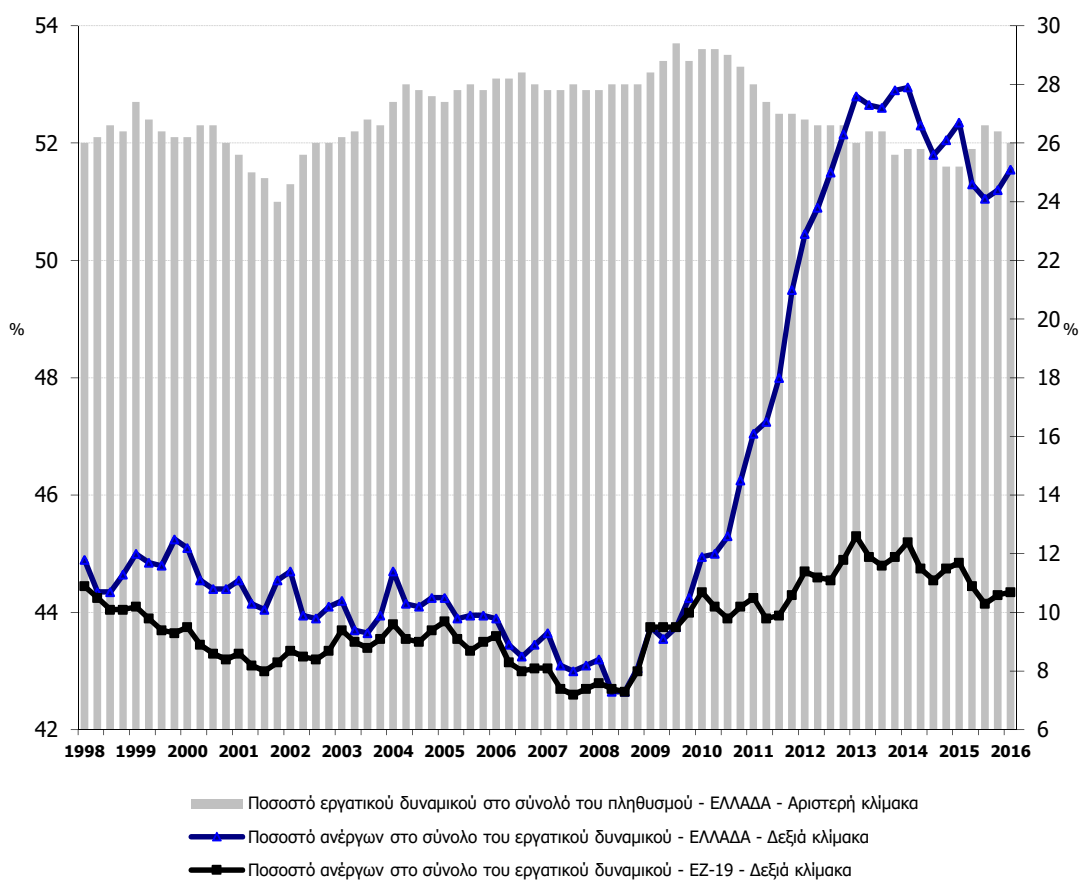
Προκειμένου να αναδειχθεί η σημασία της μεταβολής στην απασχόληση στη Δημόσια Διοίκηση - Άμυνα στην κάμψη της ανεργίας η οποία σημειώθηκε στην περίοδο α' τριμ. 2016 - α' τριμ. 2015, αφαιρώντας την επίδρασή της σε αμφότερα τα τρίμηνα (+29,2 χιλ. φέτος, -27,4 χιλ. πέρυσι), η

άνοδος της απασχόλησης περιορίζεται από 101,9 χιλ. σε 45,3 χιλ. άτομα. Επιπλέον, τα ποσοστά ανεργίας διαμορφώνονται σε 26,1% (από 26,6%) και 25,5% (από 24,9%). Συνεπώς, χωρίς τη συμβολή του

δημόσιου τομέα στην απασχόληση, η ανεργία θα ήταν 0,6 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα στο αρχικό τρίμηνο φέτος, ενώ η πτώση της δεν θα ξεπερνούσε επίσης της 0,6 μονάδες.

Διάγραμμα 3.14

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Πίνακας 3.9

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος Αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Ποσοστό (%) του Πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του Εργατικού Δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του Εργατικού Δυναμικού
1998	8.680,4	52,1	4.017,9	88,8	507,9	11,2
1999	8.764,5	52,3	4.031,4	87,9	554,7	12,1
2000	8.839,8	52,2	4.088,5	88,6	523,5	11,4
2001	9.156,0	51,4	4.202,1	89,2	508,4	10,8
2002	9.188,3	51,8	4.265,0	89,7	492,7	10,4
2003	9.234,9	52,3	4.353,2	90,2	472,7	9,8
2004	9.285,3	52,9	4.389,5	89,4	520,0	10,6
2005	9.332,4	52,9	4.443,6	90,0	493,6	10,0
2006	9.374,1	53,1	4.527,5	91,0	448,2	9,0
2007	9.412,3	52,9	4.564,1	91,6	418,4	8,4
2008	9.435,1	53,0	4.610,5	92,3	387,9	7,8
2009	9.431,1	53,4	4.556,0	90,4	484,7	9,6
2010	9.399,4	53,5	4.389,8	87,3	639,4	12,7
A' τρίμ. 2011	9.374,4	53,0	4.165,5	83,9	799,6	16,1
B' τρίμ. 2011	9.373,1	52,7	4.124,2	83,5	815,6	16,5
Γ' τρίμ. 2011	9.372,2	52,5	4.040,8	82,1	883,5	17,9
Δ' τρίμ. 2011	9.371,7	52,5	3.886,9	79,1	1.028,6	20,9
2011	9.372,9	52,7	4.054,4	82,2	881,8	17,9
A' τρίμ. 2012	9.364,7	52,4	3.785,0	77,2	1.119,1	22,8
B' τρίμ. 2012	9.351,2	52,3	3.729,9	76,2	1.163,0	23,8
Γ' τρίμ. 2012	9.338,0	52,3	3.668,0	75,1	1.218,4	24,9
Δ' τρίμ. 2012	9.325,3	52,3	3.597,0	73,8	1.279,9	26,2
2012	9.344,8	52,3	3.695,0	75,6	1.195,1	24,4
A' τρίμ. 2013	9.316,5	52,0	3.504,2	72,4	1.336,0	27,6
B' τρίμ. 2013	9.311,7	52,2	3.535,0	72,7	1.327,9	27,3
Γ' τρίμ. 2013	9.307,1	52,2	3.533,7	72,8	1.320,3	27,2
Δ' τρίμ. 2013	9.302,7	51,8	3.479,9	72,2	1.337,2	27,8
2013	9.309,5	52,1	3.513,2	72,5	1.330,4	27,5
A' τρίμ. 2014	9.295,8	51,9	3.483,7	72,2	1.342,3	27,8
B' τρίμ. 2014	9.286,6	51,9	3.539,1	73,4	1.280,1	26,6
Γ' τρίμ. 2014	9.277,5	51,9	3.586,9	74,5	1.229,4	25,5
Δ' τρίμ. 2014	9.268,5	51,6	3.535,3	73,9	1.245,9	26,1
2014	9.282,1	51,8	3.536,3	73,5	1.274,4	26,5
A' τρίμ. 2015	9.259,1	51,6	3.504,4	73,4	1.272,5	26,6
B' τρίμ. 2015	9.250,7	51,9	3.625,5	75,4	1.180,1	24,6
Γ' τρίμ. 2015	9.242,3	52,3	3.671,1	76,0	1.160,5	24,0
Δ' τρίμ. 2015	9.234,1	52,2	3.641,7	75,6	1.174,7	24,4
2015	9.246,6	52,0	3.610,7	75,1	1.197,0	24,9
A' τρίμ. 2016	9.226,3	52,0	3.606,3	75,1	1.195,1	24,9

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Όπως προέκυψε από την ανάλυση των κλαδικών τάσεων στην απασχόληση στο αρχικό τρίμηνο του τρέχοντος έτους, η άνοδός της, η οποία οδήγησε σε μείωση της ανεργίας, προήλθε από τους κλάδους της Δημόσιας Διοίκησης - Άμυνας, του Τουρισμού και του Χονδρικού - Λιανικού Εμπορίου. Με εξαίρεση το δεύτερο κλάδο εξ' αυτών, στον οποίο υφίστανται ενδείξεις ανάπτυξης για 4ο συνεχές έτος, η ενίσχυση της απασχόλησης στους άλλους δύο θεωρείται ότι είτε οφείλεται σε συγκυριακούς παράγοντες, είτε ότι συγκεκριμένες τάσεις στην οικονομία θα επιφέρουν αποκλιμάκωσή της.

Αναλυτικά, καθώς η άνοδος στην απασχόληση στο δημόσιο τομέα οφείλεται κυρίως στα προγράμματα κοινωφελούς εργασίας, η ολοκλήρωση των μεγαλύτερων εξ' αυτών στο β' τρίμηνο, με ορισμένα με πολύ λιγότερους ωφελούμενους να συνεχίζονται ή να προκηρύσσονται στη διάρκεια του, σε συνδυασμό με την επαναφορά του κανόνα "5 αποχωρήσεις - 1 πρόσληψη" από την αρχή του 2016, θα περιορίσει αισθητά την θετική συμβολή της Δημόσιας Διοίκησης - Άμυνας στην κάμψη της ανεργίας στο πρώτο τρίμηνο φέτος. Η υποχώρηση στη δραστηριότητα στο Λιανικό - Χονδρικό εμπόριο και στην αρχή του β' τριμήνου, σύμφωνα με τα πρόσφατα σχετικά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ (-1,5% τον Απρίλιο), που θα ενισχυθεί από τα νέα δημοσιονομικά μέτρα (αύξηση συντελεστών άμεσης φορολογίας, μείωση αφορολόγητου ορίου, περικοπές συντά-

ξεων, αύξηση ΦΠΑ κ.λπ.) μέσω της επίδρασής τους στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και τη ζήτησή τους, θα περιορίσει σταδιακά την αύξηση της απασχόλησης στο συγκεκριμένο κλάδο, οδηγώντας κατόπιν σε μείωσή της. Άλλωστε, στο α' τρίμ. του 2016 η άνοδος της ήταν ήδη αρκετά περιορισμένη σε σύγκριση με το τελευταίο περυσινό (+13,5 χιλ., έναντι +41,0 χιλ.). Την περυσινή ανοδική δυναμική της χάνει σταδιακά η απασχόληση στη Μεταποίηση, λόγω και των διακυμάνσεων οι οποίες σημειώνονται στην παραγωγή του τομέα από το τέταρτο περυσινό τρίμηνο, τάση η οποία εάν συνεχιστεί αναμένεται ότι θα οδηγήσει σε πτώση του αριθμού εργαζομένων στον τομέα στο τελευταίο τρίμηνο φέτος.

Από την άλλη πλευρά, στα πλέον πρόσφατα στοιχεία αφίξεων στα κυριότερα αεροδρόμια της χώρας, για το πρώτο πεντάμηνο του τρέχοντος έτους, αποτυπώνεται η συνέχιση της αύξησης των διεθνών αφίξεων, κατά 5,5% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο πέρυσι (+179,1 χιλ. περισσότεροι επισκέπτες). Ανεξάρτητα από το εάν αυτή προκαλεί ενίσχυση τουριστικών εισπράξεων, αφομοιώνει την αύξηση του 2015, ενώ συμβάλλει και στη δημιουργία πρόσθετων θέσεων εργασίας, για την εξυπηρέτηση των αναγκών τουριστών. Βεβαίως, οι εξελίξεις στο Ηνωμένο Βασίλειο που προκάλεσε το πρόσφατο δημοψήφισμα, θα έχουν αρνητικό αντίκτυπο στη ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες από τη δεύτερη μεγαλύτερη αγορά για την Ελλάδα παγκοσμίως, όμως η μεγάλη πλειονότητα των κρατήσεων για φέτος έχει ήδη

πραγματοποιηθεί. Συνεπώς, μάλλον οι επιπτώσεις του Brexit θα εκδηλωθούν από το επόμενο έτος.

Στις Κατασκευές επίσης αναμένεται διεύρυνση της απασχόλησης, εξαιτίας της επιτάχυνσης της υλοποίησης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Και οι Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες παρουσιάζουν ήπια άνοδο, αλλά σταθερή.

Εκτός από τις επιμέρους κλαδικές τάσεις, την απασχόληση στο τρέχον εξάμηνο εκτιμάται ότι θα επηρεάσουν οι διαπραγματεύσεις κατά τη δεύτερη αξιολόγηση του τρέχοντος προγράμματος σχετικά με τις εργασιακές σχέσεις. Ορισμένες επιχειρήσεις μάλλον θα αναβάλλουν τις αποφάσεις σχετικά με την απασχόλησή τους έως ότου οριστικοποιηθεί το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο.

Λαμβάνοντας υπόψη τις επιμέρους τάσεις, αλλά και τις προσεχείς εξελίξεις στην αγορά εργασίας, η ανεργία το 2016 αναμένεται πλέον να διαμορφωθεί οριακά χαμηλότερα από πέρυσι, στην περιοχή του 24,7%.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE, **κατά το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου 2016 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου 2016, καταγράφεται εκ νέου βελτίωση στις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης σε όλους τους υπό εξέταση τομείς της ελληνικής οικονομίας.** Συγκεκριμένα:

Οι δείκτες στις προβλέψεις για την απασχόληση παρουσίασαν άνοδο κατά το δεύτερο τρίμηνο του έτους συγκριτικά με το προηγούμενο, σε όλους τους τομείς, με τη θετική μεταβολή να είναι εντονότερη στο Λιανικό εμπόριο. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, επίσης σημειώνεται βελτίωση στις προβλέψεις όλων των τομέων, με εντονότερη και πάλι εκείνη στο Λιανικό εμπόριο, αλλά και μεγάλη καλυτέρευση στις Κατασκευές. Παρά την άνοδο όμως, τα σχετικά μέσα ισοζύγια προβλεπόμενης απασχόλησης σε όλους τους τομείς, με εξαίρεση το Λιανικό εμπόριο, παραμένουν αρνητικά. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το μέσο αρνητικό ισοζύγιο των -5 μονάδων στις προβλέψεις για την απασχόληση το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, βελτιώνεται κατά 4 μονάδες σε σχέση με το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου. Σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή επίδοση, ο μέσος τριμηνιαίος δείκτης είναι οριακά υψηλότερος, κατά 1 μονάδα. Το εξεταζόμενο τρίμηνο, το ποσοστό των βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει άνοδο της απασχόλησής του το προσεχές χρονικό διάστημα διαμορφώθηκε στο 9% (από 5%), ενώ παραμένει στο 10% το ποσοστό εκείνων που αναμένουν πτώση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (80% από 85%) προβλέπει σταθερότητα σε όρους απασχόλησης.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις για το υπό εξέταση τρίμηνο επίσης ανέκαμψαν, αλλά

οριακά, με το σχετικό μέσο δείκτη να διαμορφώνεται μονάδες στις -16 μονάδες, κατά 22 όμως μονάδες υψηλότερα σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2015. Το β' τρίμηνο του 2016, το 33% (από 38%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας, ενώ διαμορφώνεται στο 17% (από 21%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Σε επίπεδο επιμέρους κλάδων, η άνοδος του σχετικού δείκτη στις Ιδιωτικές Κατασκευές (στις +10 από +3 μονάδες) αντισταθμίζεται εν πολλοίς από την πτώση του στα Δημόσια Έργα (-28 από -25 μονάδες κατά μέσο όρο ο δείκτης).

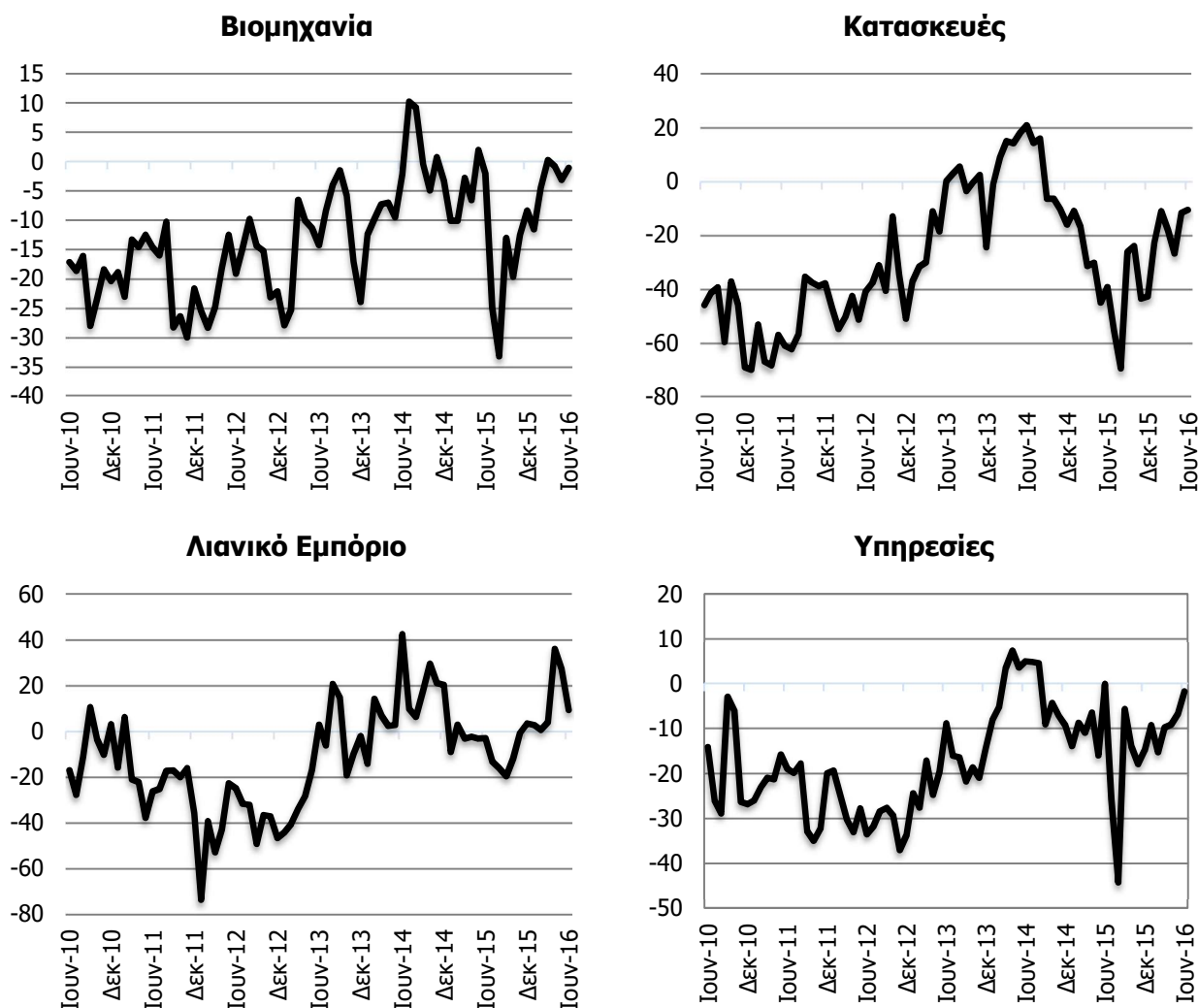
Στις Υπηρεσίες, οι προβλέψεις για την απασχόληση το β' τρίμηνο του έτους κερδίζουν επίσης έδαφος σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, όπως συμβαίνει και συγκριτικά με το αντίστοιχο περυσινό χρονικό διάστημα. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο των -11 μονάδων του προηγούμενου τριμήνου, κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο διαμορφώνεται στις -6 μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 20% (από 24%) αναμένει μείωση της απασχόλησης το επόμενο διάστημα, με το ποσοστό εκείνων

που προβλέπουν αύξηση να παραμένει στο 13-14%. Σε κλαδικό επίπεδο, η τάση είναι ανοδική το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο και πάλι στα Ξενοδοχεία, Εστιατόρια, Τουριστικά πρακτορεία, τις Χερσαίες μεταφορές μέσω αγωγών και την Πληροφορική.

Ο δείκτης των προβλέψεων για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο κινείται σε σαφώς υψηλότερο επίπεδο κατά το β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε σχέση με το προηγούμενο, στις +24 μονάδες (από +2 μονάδες το α' τρίμηνο). Η επίδοση αυτή είναι υψηλότερη σε σύγκριση και με την αντίστοιχη περυσινή (-3 μονάδες). Το 3% (από 7%) των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ το 27% (από 9%) προβλέπει άνοδο της απασχόλησης, με όσους αναμένουν σταθερότητα να εκφράζονται και πάλι από το 70% (από 84%) του συνόλου. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους κατά το β' τρίμηνο του 2016, σημειώνεται άνοδος του σχετικού ισοζυγίου σε όλους, με εντονότερη εκείνη στα Οχήματα & Ανταλλακτικά, τα Είδη οικιακού εξοπλισμού και τα Τρόφιμα – Ποτά - Καπνός.

Διάγραμμα 3.15

Προβλέψεις για την απασχόληση (ισοζύγιο απαντήσεων \equiv διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες Εξελίξεις

Για τρίτη συνεχόμενη χρονιά, η ελληνική οικονομία κινείται σε αποπληθωριστική τροχιά κατά το πρώτο πεντάμηνο του έτους. Λεπτομερώς, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) παρουσίασε μείωση κατά μέσο όρο 1% σε σχέση με το πρώτο πεντάμηνο του 2015. Η αντίστοιχη μεταβολή πέρυσι έναντι του πρώτου πεντάμηνου του 2014 ήταν της τάξης του 1,5%. Ειδικά στην περίοδο που μεσολάβησε

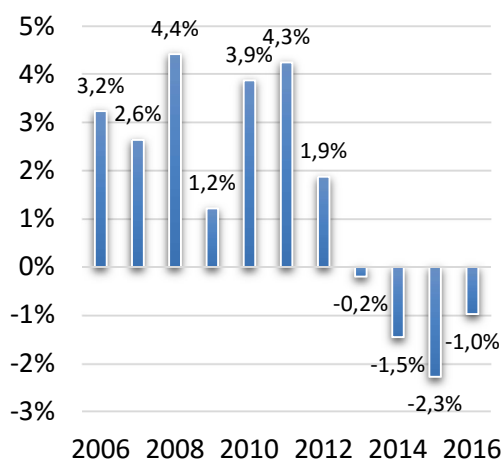
από την προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση, η υποχώρηση του ΓΔΤΚ διαμορφώθηκε στο 1,1% στο δίμηνο Απριλίου – Μαΐου, σχεδόν στο ίδιο επίπεδο με το αρχικό τρίμηνο του τρέχοντος έτους και μια ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα από ότι στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα πέρυσι.

Συνεπώς, η επιβράδυνση του αποπληθωρισμού έναντι του περασμένου έτους δεν ενισχύθηκε. Σε αυτή την τάση συντέλεσε, όπως τους προηγούμενους μήνες, η αύξηση του ΦΠΑ από τον περασμένο Ιούλιο. Από την άλλη

πλευρά, η μεταβολή του ΓΔΤΚ παρέμεινε αρνητική στο αρχικό πεντάμηνο του τρέχοντος έτους κυρίως εξαιτίας της νέας υποχώρησης της τιμής του πετρελαίου στην περίοδο από τον περυσινό Οκτώβριο έως και τον Φεβρουάριο φέτος. Έκτοτε, η τιμή του βρίσκεται σε ανοδική τροχιά, έχοντας επανέλθει στο επίπεδο του προηγούμενου φθινοπώρου. Παρόλα αυτά, η επίδρασή της συνεχίζει να αντανακλάται στις μειώσεις τιμών στις κατηγορίες αγαθών / υπηρεσιών «Στέγαση» και «Μεταφορές», όπως θα δειχθεί στη συνέχεια.

Διάγραμμα 3.16

Μέση ετήσια μεταβολή ΓΔΤΚ στην Ελλάδα
(Ιανουάριος – Μάιος, 2006–2016)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Σε ότι αφορά τις μεταβολές στις επιμέρους ομάδες αγαθών και υπηρεσιών στο πρώτο πεντάμηνο του 2016, οι σχετικοί δείκτες κινήθηκαν ως εξής: Ο υπο-δείκτης τιμών για τα αλκοολούχα ποτά και προϊόντα καπνού συνέχισε την ανοδική του πορεία, αλλά με μικρότερη ταχύτητα από πέρυσι (+1,3%, έναντι αύξησης +2% το 2015). Παρόμοια τάση επέδειξαν οι τιμές στην κατηγορία διατροφή - μη αλκοολούχα ποτά (+0,3% έναντι της αύξησης 1% το 2015).

Η περυσινή μείωση των τιμών ανακόπηκε στα διαρκή αγαθά (-0,5%, έναντι -2% το 2015). Επιπρόσθετα, επανήλθαν σε θετικό ρυθμό μεταβολής οι τιμές στον κλάδο ξενοδοχείων – καφέ – εστιατόρια, μετά την περυσινή τους μείωση (+2,7%, έναντι -1% το 2015), εξέλιξη η οποία σημειώθηκε και στην υγεία (+2,8% έναντι -2% πέρυσι).

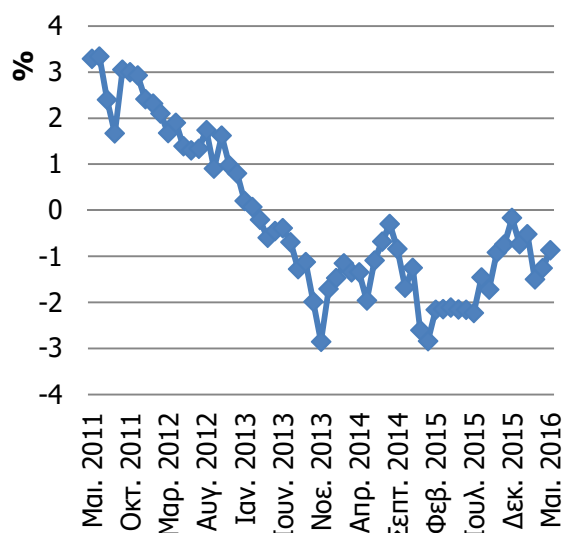
Οι τιμές στις παρακάτω ομάδες αγαθών και υπηρεσιών συνέχισαν την υποχώρηση του 2015. Συγκεκριμένα, στη στέγαση σημειώθηκε η ισχυρότερη πτώση 4,6% (έναντι -7% το 2015, που επίσης ήταν η μεγαλύτερη), στην ένδυση – υπόδηση η μείωση έφτασε στο 2,6% (από -3% πέρυσι), στις μεταφορές η κάμψη των τιμών ήταν της τάξης του 3,9% (έναντι -5%). Επιπλέον, στα λοιπά αγαθά η μείωση τιμών έφτασε το 2,3% (κατόπιν -3% το 2015) και στην αναψυχή – πολιτιστικές δραστηριότητες το 1,6% (από -1%), ενώ στην εκπαίδευση δεν ξεπέρασε το 1,3% (έναντι -3% πέρυσι). Τέλος, οι τιμές στις επικοινωνίες δεν παρουσίασαν κάποια μεταβολή, παραμένοντας στο ίδιο επίπεδο με το 2015.

Ο εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ) παρουσίασε οριακή μείωση στο πρώτο πεντάμηνο του 2016 (-0,3%), έναντι σαφώς ισχυρότερης πτώσης, της τάξης του 2%, στο ίδιο διάστημα πριν ένα χρόνο. Σε επίπεδο Ευρωζώνης, ως επί το πλείστον επικρατούν σταθεροποιητικές τάσεις στις τιμές, καθώς στις περισσότερες χώρες αυτές αυξάνονται ελαφρώς ή δεν μεταβάλλονται. Μικρή πτώση τιμών στο πεντάμηνο Ιανουαρίου – Μαΐου φέτος εμφάνισαν η Ιταλία (-0,1%), η Ιρλανδία (-0,2%), το Λουξεμβούργο (-0,3%), η Λετονία (-0,6%) και η Σλοβακία (-0,5%). Ελαφρώς μεγαλύτερη αρνητική μεταβολή σημειώθηκε

στην Ισπανία (-0,9%) και τη Σλοβενία (-0,8%). Ο ισχυρότερος αποπληθωρισμός εκδηλώθηκε για ακόμα μία περίοδο στην Κύπρο (-1,9%).

Διάγραμμα 3.17

Εξέλιξη ΓΔΤΚ στην Ελλάδα (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

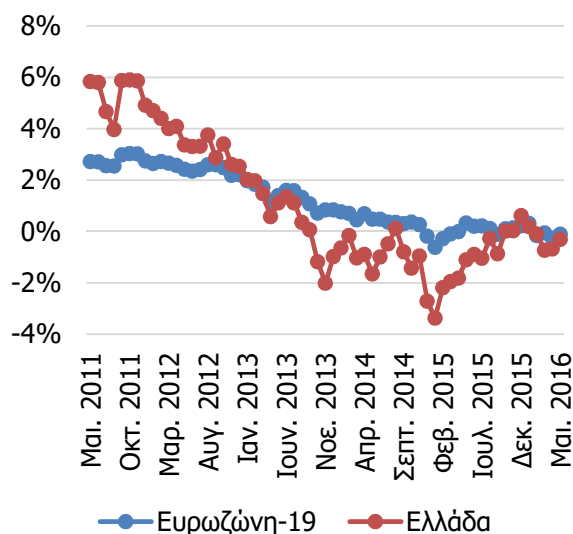
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Οι χώρες με αμελητέα μεταβολή στον Εν.ΔΤΚ είναι η Γαλλία και η Γερμανία. Μικρή αύξηση παρουσίασαν η Ολλανδία και η Φινλανδία (+0,1%), καθώς και η Εσθονία (+0,2%). Λίγο μεγαλύτερη θετική μεταβολή παρουσίασαν οι τιμές στην Πορτογαλία (+0,5%) και τη Λιθουανία (+0,6%). Τέλος, οι υψηλότερες αυξήσεις του Εν.ΔΤΚ παρατηρήθηκαν στη Μάλτα και στην Αυστρία (+0,9%) καθώς και στο Βέλγιο (+1,5%).

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (Απρίλιος 2016), ο Γενικός Δείκτης Τιμών Παραγωγού (ΓΔΤΠ), εγχώριας και εξωτερικής αγοράς συνολικά, υποχώρησε κατά 9,8%.

Διάγραμμα 3.18

Εξέλιξη Εν.ΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-19 (ετήσια ποσοστιαία μεταβολή)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

Αναλυτικά, στους επιμέρους κλάδους, η ευρύτερη πτώση τιμών στο πρώτο τετράμηνο του 2016 σημειώθηκε στα προϊόντα οπτάνθρακα - διύλισης πετρελαίου (-33%), αντανακλώντας προφανώς τις επιδράσεις της νέας υποχώρησης της τιμής του πετρελαίου στις διεθνείς αγορές. Εξίσου έντονη μείωση τιμών παρατηρήθηκε στον τομέα των ενεργειακών αγαθών (-18,5%). Μικρότερες, αλλά όχι χαμηλές αρνητικές μεταβολές καταγράφηκαν στα βασικά μέταλλα (-7,5%), στον ηλεκτρικό εξοπλισμό (-6,8%) και στα ορυχεία, λατομεία και μεταποίηση (-8%). Σε πτωτική τροχιά παρέμειναν οι τιμές στο αργό πετρέλαιο - φυσικό αέριο (-4%), στην ξυλεία (-2,3%), το χαρτί (-1,9%), το δέρμα (-1,8%) και τις χημικές ουσίες (-1,7%).

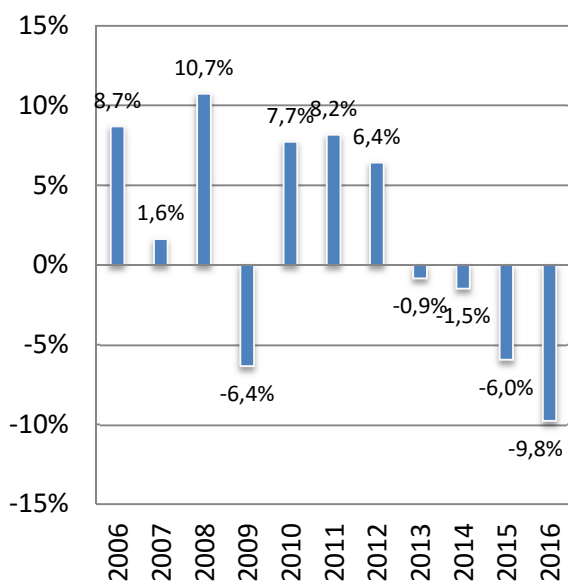
Στον αντίποδα, αξιοσημείωτες ανοδικές μεταβολές τιμών σημειώθηκαν στα προϊόντα άνθρακα και λιγνίτη (+6,5%), στα λοιπά μεταποιημένα προϊόντα (+2,7%), στις

υφαντικές ύλες (+2%) και στον τομέα των μεταλλευμάτων (+1,6%). Η άνοδος ήταν περιορισμένης έκτασης στα προϊόντα καπνού (0,2%), στις υπηρεσίες εκτύπωσης και εγγραφής (+0,5%), στα μεταποιημένα μεταλλικά προϊόντα εκτός μηχανημάτων (+0,7%) και στα μηχανοκίνητα οχήματα και ρυμουλκούμενα (+0,5%).

Ουσιαστικά αμετάβλητο παρέμεινε το επίπεδο των τιμών στον τομέα των λοιπών εξοπλισμών μεταφορών (0,0%), στις υπηρεσίες επισκευής και εγκατάστασης μηχανημάτων (+0,07%) και στο φυσικό νερό (-0,05%).

Διάγραμμα 3.19

Ετήσια μεταβολή μέσου ΓΔΤΠ στην Ελλάδα
(Ιανουάριος – Απρίλιος)
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Τέλος, με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, τα οποία εκτείνονται έως το φετινό Απρίλιο, ο δείκτης τιμών εισαγωγών υποχώρησε κατά 10% στη διάρκεια του πρώτου τετραμήνου του τρέχοντος έτους, πτώση παραπλήσια με εκείνη στην

αντίστοιχη περίοδο του 2015, η οποία ήταν της τάξης του 11%.

Μεσοπρόθεσμες Εκτιμήσεις

Όπως προαναφέρθηκε, η συνέχιση του αποπληθωρισμού στους πρώτους πέντε μήνες του 2016 προήλθε κατά κύριο λόγο από τη νέα μείωση της τιμής του πετρελαίου. Όμως, καθώς η συγκεκριμένη τάση έχει ήδη αντιστραφεί, με την τιμή του πετρελαίου να επανέρχεται από το τέλος Μαΐου στο προ της τελευταίας υποχώρησής της επίπεδο, αναμένεται σημαντική εξασθένιση της αποπληθωριστικής επίδρασής του προσεχείς μήνες. Αυτή θα εκδηλωθεί εφόσον η αβεβαιότητα για το Brexit δεν είναι παρατεταμένη, κάμπτοντας την παγκόσμια ανάπτυξη και επομένως, τη ζήτηση πετρελαίου.

Στην κάμψη του αποπληθωρισμού στο δεύτερο εξάμηνο φέτος και πιθανότατα σε μικρή άνοδο τιμών θα συμβάλει κατά κύριο λόγο η αύξηση του ανώτερου συντελεστή ΦΠΑ στο 24%, καθώς και η κατάργηση της μείωσης των συντελεστών ΦΠΑ στα νησιά του Αιγαίου κατά 30%, με ταυτόχρονη μετάταξη πολλών κατηγοριών αγαθών και υπηρεσιών σε υψηλότερο συντελεστή στα νησιά, από την 1^η Ιουνίου. Οι ανατιμήσεις που θα προκύψουν από την αύξηση του ΦΠΑ αφορούν στην εστίαση, στις ηλεκτρονικές και ηλεκτρικές συσκευές, στις μεταφορές, στα μη νωπά τρόφιμα, στα αυτοκίνητα - δίκυκλα, στην παροχή υπηρεσιών, στα καύσιμα, τα καπνικά προϊόντα - οινοπνευματώδη ποτά, την τηλεφωνία κ.λπ. Την αυξητική επίδραση στις τιμές από τον υψηλότερο ΦΠΑ θα μετριάσουν τα νέα δημοσιονομικά μέτρα τα οποία θα περιορίσουν το διαθέσιμο

εισόδημα των νοικοκυριών (περικοπές συντάξεων, μείωση αφορολόγητου εισοδήματος, αλλαγή συντελεστών φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων κ.ά.). **Δεδομένης της πτωτικής πορείας των τιμών στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαΐου φέτος, η πρόβλεψη στην προηγούμενη έκθεση για σταθεροποίηση τιμών το 2016 ή νέα οριακή υποχώρησή τους αναθεωρείται ελαφρώς προς τα κάτω, σε αποπληθωρισμό για τρίτο έτος, κατά 0,3%.**

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι αρνητικές προβλέψεις μεταβολών των τιμών αμβλύνονται κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2016 έναντι του προηγούμενου τριμήνου, με τα σχετικά ισοζύγια να συνεχίζουν να λαμβάνουν στην πλειονότητά τους αρνητικά πρόσημα, διατηρώντας έτσι την αποπληθωριστική τάση της τελευταίας εξαετίας. Η άνοδος είναι περισσότερο αποτέλεσμα των προσδοκιών του Ιουνίου, λόγω της αύξησης των συντελεστών του ΦΠΑ. Συγκεκριμένα, το ισοζύγιο προβλέψεων τιμών στο διάστημα Απριλίου – Ιουνίου αυξάνεται σε σύγκριση με το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου στη Βιομηχανία και τις Ιδιωτικές Κατασκευές, τις Υπηρεσίες και το Λιανικό Εμπόριο. Αξίζει να αναφερθεί ότι το λιανεμπόριο είναι ο μοναδικός τομέας με θετικό ισοζύγιο και κατά το τρέχον τρίμηνο. Ως προς την

αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι προσδοκίες για την εξέλιξη των τιμών καταγράφουν επίσης θετική μεταβολή σε όλους τους επιμέρους τομείς, με εντονότερη εκείνη στο λιανεμπόριο. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις της πορείας των τιμών το β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους διαμορφώνονται υψηλότερα σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό αρνητικό δείκτη των -11 μονάδων να διαμορφώνεται στις -3 μονάδες, κατά 3 μονάδες ανώτερα σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 10% (από 17%) κατά μέσο όρο προβλέπει μείωση τιμών το επόμενο διάστημα, με το 83% (από 78%) να αναμένει σταθερότητα και το 6-7% εκ νέου αύξησή τους.

Στο Λιανικό Εμπόριο, η τιμή των +2 μονάδων του δείκτη τιμών των επιχειρήσεων του τομέα κατά το προηγούμενο τρίμηνο, δίνει τη θέση της σε θετικό ισοζύγιο 16 μονάδων το εξεταζόμενο τρίμηνο (από -2 μον. το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο). Το τρέχον τρίμηνο, από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 6-7% αναμένει και πάλι πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ αυξάνεται σημαντικά στο 21% (από 9%) το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 73% (από 84%) να αναμένει σταθερότητα. Στους επιμέρους κλάδους του λιανεμπορίου, οι μεταβολές στις προβλέψεις των τιμών το β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους είναι σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο σε όλους αυξητικές, περισσότερο στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός και στα Πολυκαταστήματα.

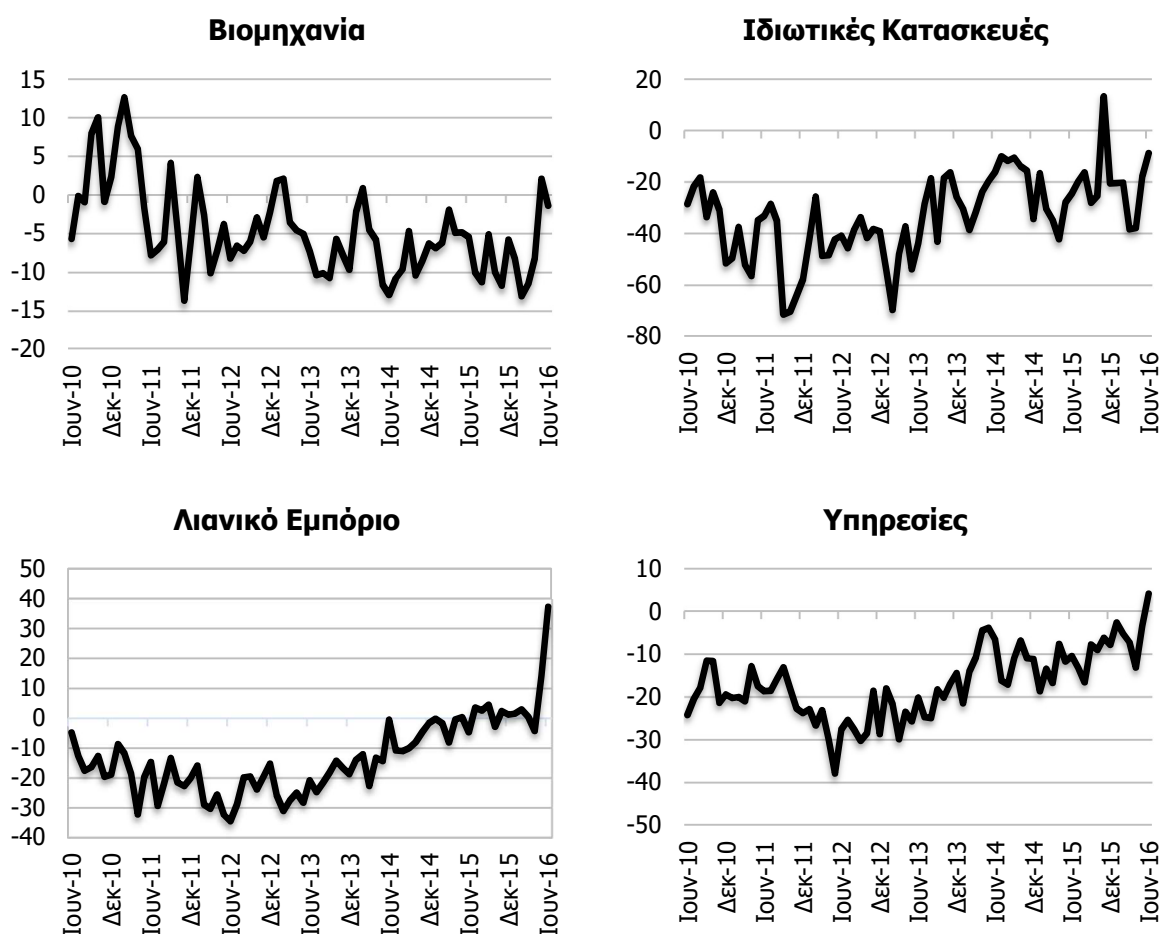
Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες το εξεταζόμενο τρίμηνο αυξάνεται οριακά σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, φθάνοντας τις -4 μονάδες, επίπεδο υψηλότερο σε σχέση με την αντίστοιχη μέση περυσινή του επίδοση (-10 μον.). Το τρέχον τρίμηνο, το 12% των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει εκ νέου μείωση τιμών και το 7-8% προβλέπει άνοδο. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, ο σχετικός δείκτης αυξάνεται το β' τρίμηνο του 2016 στους Ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και στα

Ξενοδοχεία, Εστιατόρια, Τουριστικά πρακτορεία.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το αρνητικό ισοζύγιο τιμών του προηγούμενου τριμήνου περιορίζεται το β' τρίμηνο του 2016, κατά 5 μονάδες, στις -21, ωστόσο αυτό το επίπεδο είναι υψηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό (-32 μον.). Το υπό εξέταση τρίμηνο, το 23% (από 26%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπει υποχώρηση των τιμών του κλάδου, ενώ το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο είναι οριακό (στο 2% από μηδενικό).

Διάγραμμα 3.20

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (ισοζύγιο απαντήσεων = διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το **έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ)**¹⁵ συρρικνώθηκε την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2016, κατά 27,6% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2015. Έτσι, το έλλειμμα διαμορφώθηκε στα €3,1 δισεκ., έναντι €4,3 δισεκ. πριν ένα χρόνο. Η υποχώρηση του πλεονάσματος στο Ισοζύγιο Υπηρεσιών υπεραντισταθμίστηκε από τη βελτίωση στο έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών αλλά και από την αύξηση του πλεονάσματος των πρωτογενών εισοδημάτων και τη διαμόρφωση σε πλεόνασμα του ισοζυγίου δευτερογενών εισοδημάτων.

Στα επιμέρους στοιχεία για την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2016, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Αγαθών** διαμορφώθηκε στα €5,5 δισεκ., καθώς συρρικνώθηκε κατά 17,2% ή €1,1 δισεκ. Οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν στα €7,6 δισεκ., μειωμένες κατά 8,3% (-€682 εκατ.)¹⁶, με τη μείωση να αφορά κυρίως στις εξαγωγές καυσίμων κατά €577 εκατ. και στα πλοία κατά €96 εκατ. Οι εισαγωγές υποχώρησαν στα €13,0 δισεκ., (-€1,8 δισεκ.), με την κάμψη να αφορά και πάλι τα καύσιμα και τα πλοία. Το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία συρρικνώθηκε με ρυθμό 1,4% και διαμορφώθηκε στα €4,6 δισεκ., καθώς οι

εξαγωγές αγαθών έμειναν περίπου στα ίδια επίπεδα, €5,9 δισεκ. ενώ οι εισαγωγές περιορίστηκαν κατά €75 εκατ. και διαμορφώθηκαν στα €10,5 δισεκ.

Το πλεόνασμα στο **Ισοζύγιο Υπηρεσιών** υποχώρησε στο τετράμηνο του 2016 κατά 40,8%, στα €1,3 δισεκ., έναντι €2,1 δισεκ. το 2015, καθώς η μείωση των εισπράξεων ήταν μεγαλύτερη έναντι των πληρωμών. Οι συνολικές εισπράξεις διαμορφώθηκαν στα €4,3 δισεκ., μειωμένες κατά 35,7% (-€2,4 δισεκ.), ενώ οι πληρωμές διαμορφώθηκαν στα €3,0 δισεκ., υποχωρώντας κατά 33,2% (-€1,5 δισεκ.). Τα έσοδα από τουρισμό διαμορφώθηκαν στα €959 εκατ., μειωμένα κατά 3,4%, ενώ οι εισπράξεις από μεταφορές μειώθηκαν σημαντικά κατά 45,9% (-€1,9 δισεκ.) και από λοιπές υπηρεσίες κατά 28,0% (-€399 εκατ.). Οι πληρωμές στο ταξιδιωτικό σκέλος μειώθηκαν ελάχιστα και παρέμειναν κοντά στα €600 εκατ., ενώ οι πληρωμές για μεταφορές μειώθηκαν κατά 38,8%, στα €1,4 δισεκ. Οι πληρωμές για λοιπές υπηρεσίες μειώθηκαν κατά 36,9%, στα €995 εκατ.

Το αποτέλεσμα στο **Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων** διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα €1,1 δισεκ. το 2016, έναντι €446 εκατ. το 2015. Οι εισπράξεις περιορίστηκαν κατά 8,9%, στα €2,6 δισεκ., ενώ οι πληρωμές υποχώρησαν κατά 38,5%, στα €1,5 δισεκ. Πιο αναλυτικά, οι εισπράξεις από εργασία υποχώρησαν κατά 40,0% στα €39 εκατ., από επενδύσεις σημείωσαν πτώση

¹⁵ Από τον Ιανουάριο 2013, η κατάρτιση του ισοζυγίου αγαθών βασίζεται στα στοιχεία εξωτερικού εμπορίου της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) στη θέση των στοιχείων διακανονισμού τραπεζικών συναλλαγών (settlements data), που χρησιμοποιούνταν έως και το Δεκέμβριο του 2012. Επίσης, από τον Ιανουάριο του 2015 το Ισοζύγιο Πληρωμών για την Ελλάδα καταρτίζεται με βάση τη μεθοδολογία της 6^{ης} έκδοσης του Εγχειριδίου Ισοζυγίου Πληρωμών (BPM6), το οποίο δημοσιεύεται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Λόγω της αλλαγής αυτής οι μέχρι τώρα διαθέσιμες

χρονοσειρές αφορούν την περίοδο 2009-2014. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις αλλαγές που επέρχονται στο Ισοζύγιο:

Τράπεζα της Ελλάδος

http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/News/PressReleases/DispItem.aspx?Item_ID=4930&List_ID=1af869f3-57fb-4de6-b9ae-bdfd83c66c95&Filter_by=DT

¹⁶ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

8,7%, στα €868 εκατ., ενώ από λοιπά πρωτογενή εισοδήματα (επιδοτήσεις και φόρους επί της παραγωγής), καταγράφηκε μείωση κατά 7,8%, στα €1,7 δισεκ. Οι πληρωμές για εισοδήματα από εργασία μειώθηκαν κατά 64,6%, στα €73 εκατ., για εισοδήματα από επενδύσεις μειώθηκαν κατά 36,6%, στα €1,3 δισεκ., ενώ από λοιπά πρωτογενή εισοδήματα, σημειώθηκε υποχώρηση κατά 27,5%, στα €103 εκατ.

Το **Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων**, εμφάνισε πλεόνασμα €40 εκατ. έναντι ελλείμματος €202 εκατ. το τετράμηνο του 2015. Οι εισπράξεις διαμορφώθηκαν στα €783 εκατ., έναντι €934 εκατ. το 2015, ενώ οι πληρωμές μειώθηκαν στα €743 εκατ., έναντι €1,1 δισεκ. το 2015.

Ισοζύγιο Κεφαλαίων

Το **Ισοζύγιο Κεφαλαίων**¹⁷, διαμορφώθηκε στα €675 εκατ., έναντι €462 εκατ. το 2015, με αύξηση των εισπράξεων στα €766 εκατ., ενώ οι πληρωμές μειώθηκαν στα €90 εκατ.

Τέλος, το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαίων**, το οποίο αντανακλά τη σχέση δανειστή ή δανειζόμενου μιας οικονομίας με το εξωτερικό, ήταν ελλειμματικό, κατά €2,4 δισεκ., έναντι ελλείμματος €3,8 δισεκ. το 2015.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το **έλλειμμα στο ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** διαμορφώθηκε στα €1,7 δισεκ. στο πρώτο 4μηνο του 2016, έναντι €3,1 δισεκ. το 2015.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι καθαρές απαιτήσεις των κατοίκων από **άμεσες επενδύσεις** αυξήθηκαν κατά €452 εκατ., ενώ οι καθαρές υποχρεώσεις σε μη κατοίκους μειώθηκαν κατά €31 εκατ.

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου**, οι απαιτήσεις των κατοίκων έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €3,0 δισεκ., καθώς σύμφωνα με την ΤΤΕ, σημειώθηκε αύξηση των τοποθετήσεων κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια κατά €3,4 δισεκ. Οι υποχρεώσεις σε μη κατοίκους αυξήθηκαν κατά €87 δισεκ.

Στην κατηγορία των **λοιπών επενδύσεων**, οι απαιτήσεις από κατοίκους έναντι του εξωτερικού μειώθηκαν κατά €2,4 δισεκ., με περιορισμό των καταθέσεων και repos κατοίκων στο εξωτερικό. Οι υποχρεώσεις αυξήθηκαν κατά €3,5 δισεκ., με αύξηση των καταθέσεων και repos μη κατοίκων στην Ελλάδα.

Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Απριλίου του 2016 στα €6,8 δισεκ., από €5,9 δισεκ. το 2015.

Αποτίμηση

Το έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα ανισορροπιών μιας οικονομίας, ιδιαίτερα αν τα ελλείμματα παράγονται επί σειρά ετών. Βεβαίως, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου το έλλειμμα είναι απαραίτητο, π.χ. κατόπιν μιας μεγάλης φυσικής καταστροφής, όταν εισρέει βοήθεια σε μια χώρα, για την αντιμετώπισή της. Πέρα

¹⁷ Το ισοζύγιο κεφαλαίων απεικονίζει τις μεταβιβάσεις κεφαλαίου, δηλαδή τις μονομερείς εισπράξεις και πληρωμές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων που συνδέονται με επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι μεταβιβάσεις κεφαλαίου περιλαμβάνουν κυρίως ένα

μέρος των μεταβιβάσεων (εισπράξεων) από τον κοινοτικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Γενική Κυβέρνηση (απολήψεις από τα διαρθρωτικά ταμεία – πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου – και από το Ταμείο Συνοχής βάσει των ΚΠΣ).

όμως από τη διάρκεια των ελλειμμάτων, σημαντικός είναι και ο τρόπος χρηματοδότησής τους. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία κατασκευής του Ισοζυγίου Πληρωμών, αυτό είναι εκ κατασκευής ισοσκελισμένο, καθώς πχ. ένα έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών καλύπτεται με πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών, δηλαδή με εισροή κεφαλαίων. Ωστόσο οι δίαυλοι χρηματοδότησης και εισροής κεφαλαίων παίζουν σημαντικό ρόλο στην ευστάθεια του Ισοζυγίου Πληρωμών και της οικονομίας εν γένει. Για παράδειγμα, η χρηματοδότηση του ελλείμματος μέσω άμεσων επενδύσεων θεωρείται η πλέον «κατάλληλη» οδός¹⁸, καθώς πέρα από κεφάλαια, συνήθως εισέρχονται σε μια οικονομία τεχνογνωσία και καινοτομία από τις πραγματοποιούμενες επενδύσεις, ενώ δημιουργούνται νέες θέσεις απασχόλησης. Αντιθέτως, η χρηματοδότηση μέσω επενδύσεων χαρτοφυλακίου και λοιπών επενδύσεων χαρακτηρίζεται από βραχυπρόθεσμο ορίζοντα, ενώ τέλος η χρήση των συναλλαγματικών διαθεσίμων μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα αστάθειας, εάν λάβει μεγάλες διαστάσεις. Επιπλέον, το ισοζύγιο Κεφαλαιακών μεταβιβάσεων (ή Κεφαλαίων) αποτελεί εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης, καθώς ενσωματώνει πόρους από την ΕΕ.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ για την περίοδο 2000-2008, το σωρευτικό έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών έφτασε τα €159,3 δισεκ. Η βασική πηγή χρηματοδότησης την ίδια περίοδο ήταν οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου με εισροή, που έφτασαν τα €104,7 δισεκ., δηλαδή το 65%

του συνολικού ελλείμματος. Οι επενδύσεις αυτού του τύπου δεν θεωρούνται ως οι πλέον ενδεικνυόμενες για αυτό το σκοπό, καθώς λόγω του βραχυπρόθεσμου χαρακτήρα τους, αλλά και της δυνατότητας άμεσης απόσυρσης των χρήματων από το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, δεν αποτελούν βιώσιμο τρόπο χρηματοδότησης. Στην δεύτερη θέση της συνολικής χρηματοδότησης του ελλείμματος με 14,7%, δηλαδή €23,4 δισεκ., βρίσκεται το Ισοζύγιο Κεφαλαίων λόγω της εισροής χρηματοδοτικών πόρων από την ΕΕ, ενώ ένα επίσης μεγάλο ποσοστό (10%) καλύφθηκε με συναλλαγματικά διαθέσιμα και ακολουθούν οι λοιπές επενδύσεις με 8,7% του συνόλου. Οι άμεσες επενδύσεις βρίσκονται στην τελευταία θέση, με 0,5% ή συνολικά μόλις €0,3 δισεκ. την περίοδο 2000-2008, στοιχείο ενδεικτικό της χαμηλής ελκυστικότητας της ελληνικής οικονομίας στους ξένους επενδυτές. Οι λόγοι για αυτό ήταν πολλοί και λειτούργησαν συνδυαστικά, όπως η γραφειοκρατία, η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού, οι συνεχείς μεταβολές του φορολογικού συστήματος, οι ακαμψίες στο ρυθμιστικό πλαίσιο κλάδων, δραστηριοτήτων και γενικά αγορών, όπως η αγορά εργασίας κ.ά. Η βραχυπρόθεσμη μορφή των επενδύσεων χαρτοφυλακίου αποτυπώθηκε και από την εξέλιξη τα επόμενα έτη (2009-2015), όπου καταγράφηκε σωρευτική φυγή επενδύσεων χαρτοφυλακίου ύψους €140 δισεκ. Η ροή αυτή αντισταθμίστηκε με την παροχή χρηματοδότησης από τους εταίρους μέσω των προγραμμάτων στήριξης και αύξηση των λοιπών επενδύσεων, κατά €202 δισεκ. την περίοδο 2009-2015, με τις περισσότερες

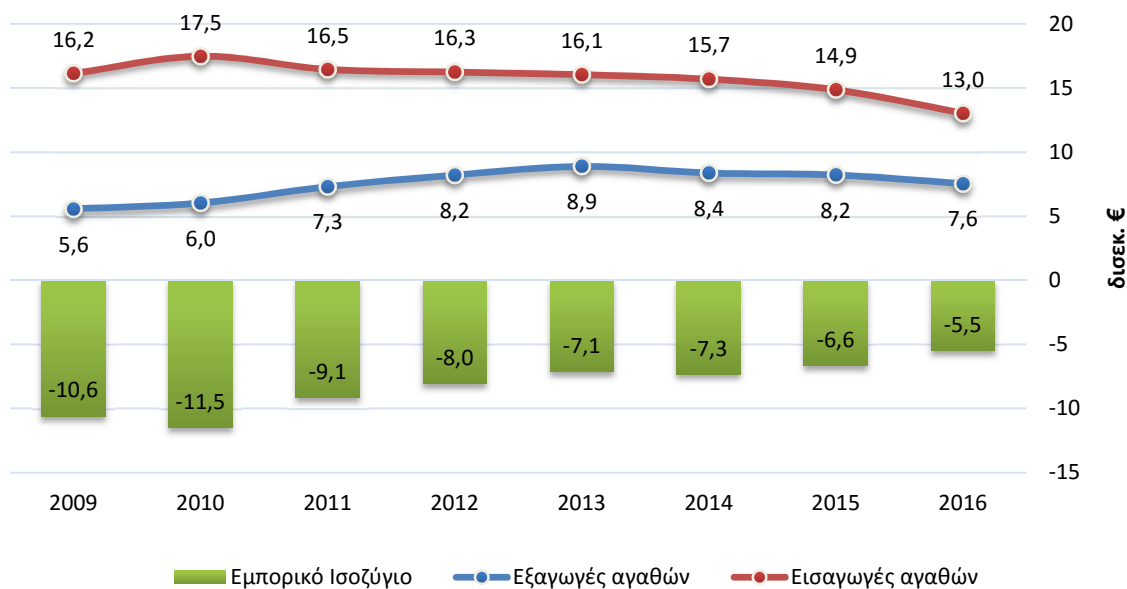
¹⁸ Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών της Ελλάδος: Αιτίες ανισορροπιών και προτάσεις πολιτικής. Κεφάλαιο 5: Η χρηματοδότηση του Ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών: διάρθρωση, εξελίξεις και πολιτική.

συναλλαγές να πραγματοποιούνται το 2012, μέσω του προγράμματος PSI. Σε σχέση την περίοδο 2000-2008, η εισροή ξένων επενδύσεων ήταν αυξημένη από το 2009, με

€2,4 δισεκ., ενώ μεγαλύτερο μερίδιο του ελλείμματος καλύφθηκε με εισροή κοινοτικών πόρων, σε ποσοστό 18,3%.

Διάγραμμα 3.21

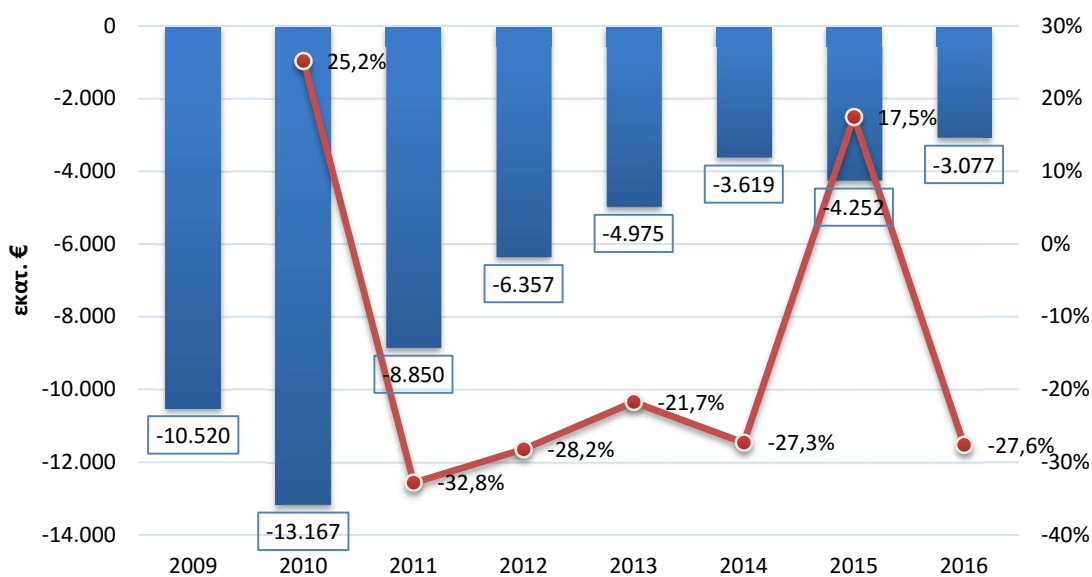
Εισαγωγές-Εξαγωγές (Ιανουάριος – Απρίλιος) 2009-2016

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.22

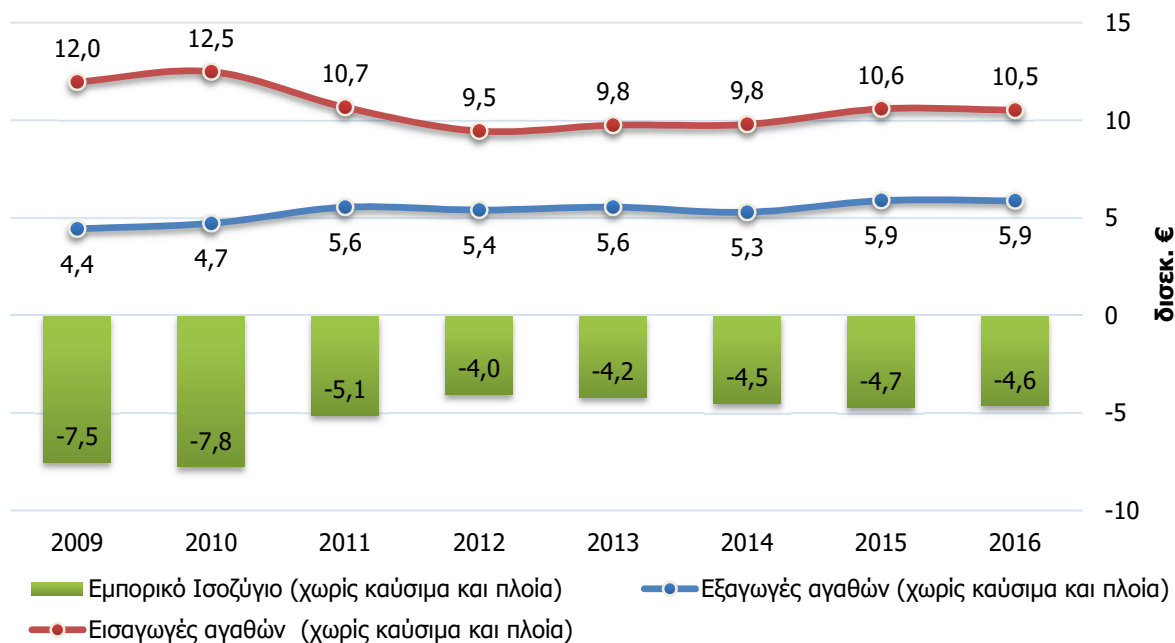
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Ιανουάριος – Απρίλιος) 2009-2016

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.23

Εισαγωγές-Εξαγωγές χωρίς καύσιμα και πλοία (Ιανουάριος – Απρίλιος) 2009-2016

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.11

Χρηματοδότηση ελλείμματος Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών 2000-2015

σε δισεκ. €	2000-2008	2009-2015*
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-159,3	-90,8
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων	23,4	16,6
Άμεσες Επενδύσεις	0,5	2,4
Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου	104,7	-139,8
Λοιπές Επενδύσεις	13,9	202,3
Μεταβολή Συναλλαγματικών Διαθεσίμων	16,5	-1,7

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

* Από το 2009 έχει αλλάξει η μεθοδολογία κατάρτισης του Ισοζυγίου Πληρωμών σύμφωνα με το Balance of Payments, Methodology No.6 του ΔΝΤ.

Πίνακας 3.12 Ισοζύγιο Πληρωμών σε εκατ. €

		Ιανουάριος - Απρίλιος			Απρίλιος		
		2014	2015	2016	2014	2015	2016
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-3.612,1	-4.252,5	-3.076,7	-1.627,4	-1.038,2	-822,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.A + I.B)	-4.946,7	-4.496,5	-4.226,0	-1.377,0	-806,8	-838,4
I.A	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ (I.A.1 - I.A.2)	-7.312,1	-6.639,1	-5.493,7	-2.117,9	-1.652,2	-1.376,5
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-1.801,0	-1.737,3	-727,2	-431,2	-532,1	-168,7
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα	-5.511,1	-4.901,8	-4.766,5	-1.686,7	-1.120,1	-1.207,8
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-1.007,2	-203,1	-133,7	-494,8	-9,8	-46,9
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς πλοία	-6.304,9	-6.436,0	-5.360,0	-1.623,0	-1.642,4	-1.329,6
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα και πλοία	-4.503,9	-4.698,7	-4.632,8	-1.191,9	-1.110,3	-1.160,9
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	8.383,3	8.235,0	7.553,0	2.126,5	2.150,0	2.011,6
	Καύσιμα	2.873,6	2.220,8	1.643,8	627,4	549,4	466,4
	Πλοία (πωλήσεις)	216,8	123,0	26,7	131,2	50,0	5,5
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	5.292,9	5.891,1	5.882,5	1.368,0	1.550,7	1.539,7
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	15.695,4	14.874,1	13.046,7	4.244,4	3.802,2	3.388,1
	Καύσιμα	4.674,6	3.958,1	2.371,0	1.058,6	1.081,5	635,1
	Πλοία (αγορές)	1.224,0	326,2	160,4	626,0	59,8	52,4
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	9.796,8	10.589,8	10.515,3	2.559,8	2.661,0	2.700,7
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	2.365,4	2.142,6	1.267,7	740,8	845,4	538,2
I.B.1	Εισπράξεις	6.441,4	6.617,2	4.255,9	1.816,0	1.924,1	1.270,0
	Ταξιδιωτικό	881,5	992,7	958,7	410,0	476,8	443,3
	Μεταφορές	4.135,6	4.201,0	2.273,1	1.023,8	1.098,6	564,6
	Λοιπές υπηρεσίες	1.424,4	1.423,5	1.024,1	382,2	348,8	262,1
I.B.2	Πληρωμές	4.076,0	4.474,5	2.988,2	1.075,2	1.078,8	731,9
	Ταξιδιωτικό	603,0	602,6	588,6	187,9	166,1	163,7
	Μεταφορές	2.029,8	2.294,0	1.404,7	490,9	585,8	360,9
	Λοιπές υπηρεσίες	1.443,3	1.577,9	994,9	396,4	326,8	207,3
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	1.315,6	446,0	1.109,2	-100,6	-111,4	64,6
I.Γ.1	Εισπράξεις	3.359,4	2.815,6	2.565,7	331,0	298,6	277,0
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	64,7	64,9	39,5	16,3	18,8	12,7
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	1.095,1	950,7	867,5	267,1	227,0	211,0
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	2.199,6	1.800,0	1.658,7	47,6	52,9	53,3
I.Γ.2	Πληρωμές	2.043,8	2.369,6	1.456,5	431,6	410,0	212,4
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	140,3	205,7	72,9	36,0	45,8	18,8
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	1.746,2	2.022,1	1.281,0	360,7	338,6	178,1
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	157,3	141,9	102,6	34,9	25,7	15,5
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	19,0	-202,0	40,0	-149,8	-120,0	-48,2
I.Δ.1	Εισπράξεις	1.132,1	933,6	782,8	105,2	100,9	79,3
	Γενική κυβέρνηση	733,2	600,0	552,9	15,9	17,6	17,8
	Λοιποί τομείς	398,9	333,6	229,9	89,4	83,2	61,5
I.Δ.2	Πληρωμές	1.113,1	1.135,6	742,8	255,0	220,9	127,5
	Γενική κυβέρνηση	891,3	804,2	581,2	197,7	145,4	87,6
	Λοιποί τομείς	221,8	331,4	161,6	57,3	75,5	40,0
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (II.1 - II.2)	1.447,0	461,5	675,5	-14,2	-18,8	-13,4
II.1	Εισπράξεις	1.542,6	588,3	765,7	6,1	5,4	4,4
	Γενική κυβέρνηση	1.520,6	569,0	751,8	0,5	0,6	0,4
	Λοιποί τομείς	22,0	19,4	13,9	5,6	4,9	4,0
II.2	Πληρωμές	95,5	126,8	90,2	20,3	24,3	17,8
	Γενική κυβέρνηση	5,5	2,7	0,6	0,4	0,6	0,1
	Λοιποί τομείς	90,1	124,1	89,6	19,8	23,6	17,7
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (I + II)	-2.165,1	-3.790,9	-2.401,3	-1.641,6	-1.057,1	-835,4
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (III.A+III.B+III.Γ+III.Δ)	-886,4	-3.108,3	-1.673,5	-1.817,2	-886,8	-577,9
III.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	26,5	267,7	501,3	93,3	48,8	26,4
	Απαιτήσεις	193,2	92,0	470,3	18,3	31,2	25,0
	Υποχρεώσεις	166,7	-175,7	-31,1	-75,0	-17,6	-1,4
III.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ *	-5.434,5	-3.177,5	2.924,4	-5.321,6	209,8	541,0
	Απαιτήσεις	691,3	-6.008,3	3.011,6	683,4	-138,2	537,1
	Υποχρεώσεις	6.125,8	-2.830,9	87,1	6.005,0	-348,0	-3,9
III.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	3.703,6	-554,5	-5.904,3	3.632,1	-1.126,4	-1.176,3
	Απαιτήσεις	-3.189,5	16.295,6	-2.412,9	-243,5	2.509,0	-451,6
	Υποχρεώσεις	-6.893,1	16.850,2	3.491,3	-3.875,6	3.635,4	724,8
	(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	4.553,9	-3.661,3	-2.195,0	6.279,6	-482,7	-462,6
III.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ** *	818,0	356,0	805,0	-221,0	-19,0	31,0
IV	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II - III + IV=0)	1.278,7	682,6	727,8	-175,5	170,2	257,5
	ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ***				5.215	5.877	6.783

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος* (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των απαιτήσεων παρουσιάζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των απαιτήσεων με αρνητικό πρόσημο. Αντίστοιχα, η αύξηση των υποχρεώσεων εμφανίζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των υποχρεώσεων με αρνητικό πρόσημο.

** (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των συν/κων διαθεσίμων παρουσιάζεται πλέον με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των συν/κων διαθεσίμων με αρνητικό πρόσημο.

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συναλλάγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4. Οικονομικές επιδράσεις από την ιδιωτικοποίηση του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς¹⁹

4.1 Εισαγωγή

Ο λιμένας του Πειραιά, ως ο βασικός πυλώνας του ελληνικού λιμενικού συστήματος, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για την οικονομία της χώρας. Στο βαθμό που οι υποδομές του λιμένα εξελιχθούν κατάλληλα και αξιοποιηθούν ανάλογα, δύναται να αποτελέσει μοχλό περαιτέρω ανάπτυξης της ναυτιλίας, των θαλάσσιων μεταφορών, της κρουαζιέρας αλλά και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων. Σε αυτό το πλαίσιο η διάθεση πλειοψηφικού πακέτου μετοχών του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ) Α.Ε. σε στρατηγικό επενδυτή αναδεικνύεται σε κίνηση ιδιαίτερης σημασίας για την ελληνική οικονομία.

Ο σκοπός της μελέτης που παρουσιάζεται στη συνέχεια είναι ο προσδιορισμός των οικονομικών επιδράσεων από την ιδιωτικοποίηση του ΟΛΠ την επόμενη δεκαετία (2016-2025), υπό τους όρους που προβλέπει η προσφορά της COSCO Group. Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι επιδράσεις στα δημοσιονομικά έσοδα, στην επενδυτική δραστηριότητα και στο επίπεδο δραστηριότητας του ΟΛΠ που αναμένεται να προκύψουν από τη συναλλαγή.²⁰ Επιπλέον, αναδεικνύονται οι καταλυτικές επιδράσεις σε συνδεδεμένες δραστηριότητες, όπως οι χερσαίες μεταφορές, ο τουρισμός και ο κλάδος των logistics. Τέλος, συναθροίζοντας τις άμεσες και τις καταλυτικές επιδράσεις, ποσοτικοποιούνται οι πολλαπλασιαστικές μακροοικονομικές επιδράσεις, με τη χρήση των υποδειγμάτων για την ελληνική οικονομία που διαθέτει το IOBE.

4.2 Δημοσιονομικά έσοδα από την ιδιωτικοποίηση του ΟΛΠ

Από την ανάλυση προκύπτει ότι τα καθαρά δημοσιονομικά οφέλη παραμένουν θετικά κατά την εξεταζόμενη περίοδο (2016-2025). Οι μεγαλύτερες τιμές του καθαρού δημοσιονομικού οφέλους σημειώνονται τα έτη 2016 (€277,5 εκατ.) και 2022 (€106,3 εκατ.) όταν πραγματοποιείται, με βάση το προτεινόμενο χρονοδιάγραμμα, η πώληση των μετοχών του ΟΛΠ έναντι €280,5 εκατ. και €88,0 εκατ. αντίστοιχα (Πίνακας 4.1).

Πίνακας 4.1

Δημοσιονομικό όφελος για το δημόσιο ανά σενάριο, την περίοδο 2016-2025

€ εκατ.	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Σύνολο	PV*
Ιδιωτικοποίησης	312,5	39,6	47,6	49,1	52,7	56,0	146,4	61,2	63,2	65,2	893,5	808,9
Βάσης	35,0	32,7	34,5	35,6	37,4	38,8	40,2	41,5	42,9	44,2	382,9	334,2
Καθαρό όφελος	277,5	6,9	13,1	13,5	15,2	17,3	106,3	19,7	20,3	20,9	510,6	474,7

Σημ.: * Παρούσα αξία των δημοσιονομικών εσόδων την περίοδο 2016-2025, με επιτόκιο προεξόφλησης 2,97%

Πηγή: ΟΛΠ, ΤΑΙΠΕΔ **Επεξεργασία Στοιχείων:** IOBE

¹⁹ Το πλήρες κείμενο της μελέτης είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του IOBE (http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=122).

²⁰ Καθώς ένα μέρος των εσόδων θα εξακολουθεί να εισπράττεται ανεξαρτήτως από το ιδιοκτησιακό καθεστώς του ΟΛΠ, η εκτίμηση πραγματοποιείται σε όρους καθαρού οφέλους από την ιδιωτικοποίηση, όπου αφαιρούνται τα έσοδα που θα προέκυπταν στην υποθετική περίπτωση διατήρησης της υφιστάμενης μετοχικής σύνθεσης του ΟΛΠ.

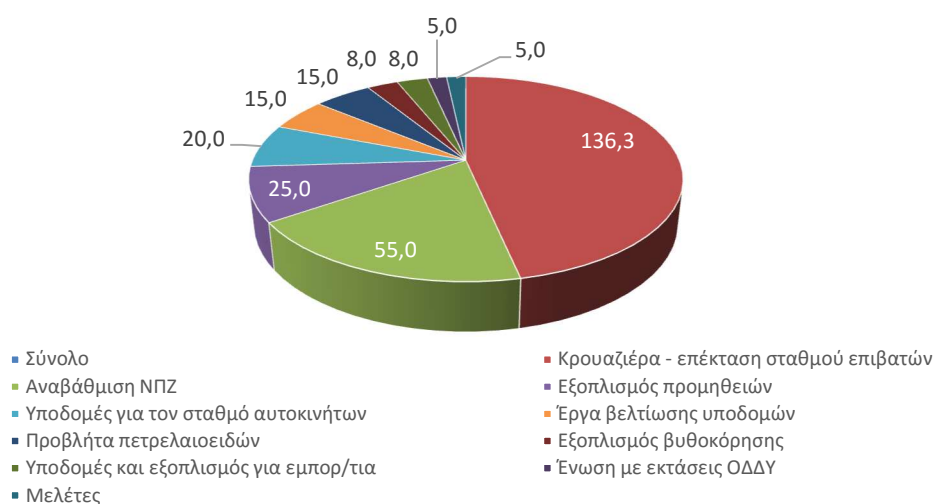
Ακόμα όμως και εξαιρουμένης της εισροής από την πώληση μετοχών, διαφαίνεται μια σταθερή τάση ανόδου διαχρονικά στο καθαρό δημοσιονομικό αποτέλεσμα, το οποίο οφείλεται σε αυξημένη δραστηριότητα και μεγαλύτερη αποδοτικότητα λόγω της ιδιωτικοποίησης. Αναλυτικότερα, τα υπόλοιπα καθαρά δημοσιονομικά έσοδα αυξάνονται από €6,9 εκατ. το 2017 σε €20,9 εκατ. το 2025. Το όφελος αθροιστικά για την περίοδο 2016-2025 υπολογίζεται σε €511 εκατ. ή €475 εκατ. σε όρους παρούσας αξίας.

4.3 Επενδύσεις

Επιπλέον, η σύμβαση παραχώρησης μεταξύ του ΟΛΠ και της Ελληνικής Δημοκρατίας προβλέπει συγκεκριμένες επενδύσεις, η υλοποίηση των οποίων πρέπει να ολοκληρωθεί σε δυο χρονικές περιόδους διάρκειας πέντε ετών εκάστη (CAPEX periods). Το μεγαλύτερο τμήμα του επενδυτικού προγράμματος της πρώτης περιόδου αφορά στην αναβάθμιση του σταθμού επιβατών κρουαζιέρας (περίπου €136,3 εκατ.) και εκτιμάται πως θα υλοποιηθεί χρησιμοποιώντας τόσο ίδια κεφάλαια όσο και πόρους από ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία (ΕΣΠΑ 2014-2020). Επιπλέον, σημαντικό τμήμα των επενδύσεων (€50 εκατ.) θα κατευθυνθεί στην αναβάθμιση της ναυπηγοεπισκευαστικής ζώνης (ΝΠΖ), στοχεύοντας στην παροχή σύγχρονων υπηρεσιών συντήρησης του στόλου που θα προσεγγίζει το διαμετακομιστικό κέντρο του Πειραιά (Διάγραμμα 4.1).

Διάγραμμα 4.1:

Υποχρεωτικές επενδύσεις, πρώτη επενδυτική περίοδος (2016-2020), σε € εκατ.

Πηγή: Σύμβαση παραχώρησης ΟΛΠ – Ελληνικής Δημοκρατίας

4.4 Οικονομική δραστηριότητα του ΟΛΠ και επιδράσεις στο οικοσύστημα

Η ιδιωτικοποίηση του λιμένα και η λειτουργία του σε συνθήκες βελτιωμένης αποδοτικότητας αναμένεται να επιδράσει θετικά και στον κύκλο εργασιών των τμημάτων του (π.χ. στη ναυπηγοεπισκευή και στην κρουαζιέρα), καθώς και σε συνδεδεμένους κλάδους της οικονομίας, όπως για παράδειγμα τα logistics και οι σιδηροδρομικές μεταφορές. Υπό

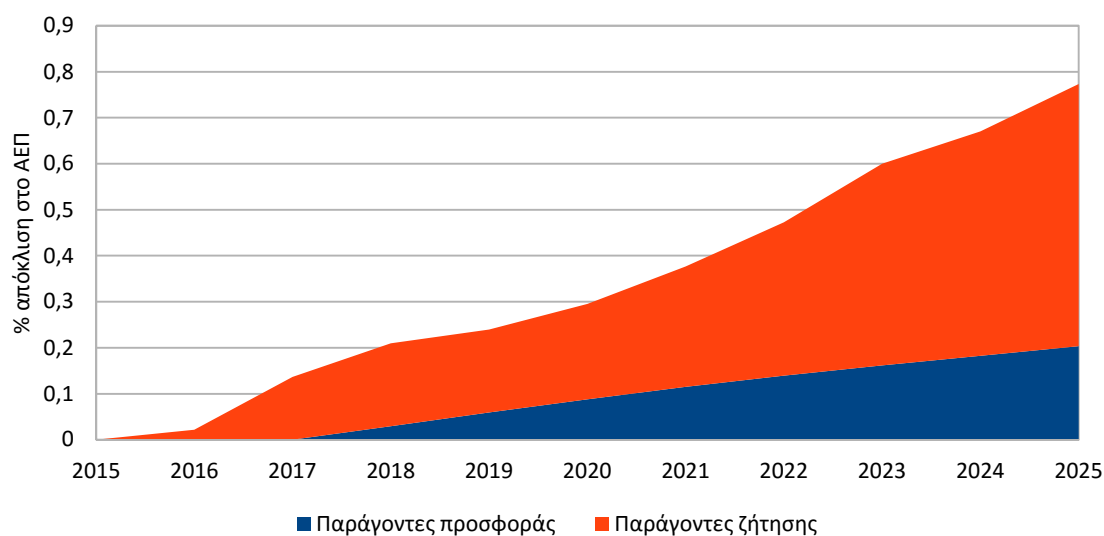
συγκεκριμένες συνθήκες, το επιπλέον ετήσιο προϊόν στον ΟΛΠ και στους άμεσα συνδεδεμένους κλάδους αναμένεται να ανέλθει σταδιακά σε €2,6 δισεκ. το 2025. Σε αυτή την εκτίμηση δεν συμπεριλαμβάνονται οι επιδράσεις σε άλλους κλάδους που ενδέχεται να ενισχυθούν από την βελτίωση των υποδομών μεταφοράς προϊόντων και της ναυπηγοεπισκευής (όπως η μεταποίηση προϊόντων ή ο τουρισμός).

4.5 Μακροοικονομικές επιδράσεις

Λαμβάνοντας υπόψη τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κύριων μακροοικονομικών μεγεθών με τη χρήση κατάλληλων μακροοικονομικών υποδειγμάτων, εκτιμήθηκε η συμβολή της πώλησης των μετοχών του ΟΛΠ στην ενίσχυση των αναπτυξιακών ρυθμών ανόδου της ελληνικής οικονομίας και στην προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής και μείωσης του δημοσίου χρέους. Συνολικά, στο τέλος της εξεταζόμενης περιόδου (2016-2025), όταν θα έχει ολοκληρωθεί το επενδυτικό σχέδιο, το επίπεδο του ΑΕΠ θα είναι κατά 0,8% υψηλότερο από αυτό που θα ήταν αν δεν είχε γίνει η συναλλαγή (Διάγραμμα 4.2).

Διάγραμμα 4.2:

Συνολική επίδραση στο ΑΕΠ των παραγόντων προσφοράς και ζήτησης

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Σημείωση: Το αποτέλεσμα προκύπτει από τη σύγκριση του επιπέδου ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας σε δυο σενάρια – με και χωρίς την παραχώρηση των μετοχών της ΟΛΠ.

Ο πραγματικός μισθός²¹ αυξάνεται σταθερά σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο, ενώ οι πληθωριστικές πιέσεις παραμένουν εξαιρετικά ασθενείς. Οι παράγοντες ζήτησης που συνδέονται με την κατασκευή και λειτουργία του έργου δημιουργούν συνολικά περισσότερες από 31 χιλ. νέες θέσεις εργασίας. Παράλληλα, οι παράγοντες προσφοράς που εκφράζουν την άνοδο της παραγωγικότητας και της δυναμικής παραγωγικής ικανότητας έχουν μόνιμο

²¹ Ο πραγματικός μισθός προκύπτει από τη διαίρεση της αμοιβής ανά απασχολούμενο μισθωτό (συμπεριλαμβανομένων και των ασφαλιστικών εισφορών) με τον δείκτη τιμών καταναλωτή.

χαρακτήρα και επιδρούν και μετά την περάτωση κατασκευαστικών εργασιών. Επιπλέον, η επένδυση συμβάλει στη μείωση του δημοσίου χρέους μακροχρόνια κατά 2,3 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Λαμβάνοντας υπόψη την περιφερειακή διάρθρωση του ΑΕΠ και της απασχόλησης στην Ελλάδα (το 50% περίπου εντοπίζεται στη Αττική), οι επιδράσεις που αναφέρθηκαν θα είναι πολύ περισσότερο αισθητές στην περιοχή της Αττικής και του Πειραιά ειδικότερα.

Πρέπει να τονιστεί ότι οι εκτιμήσεις στη μελέτη περιορίζονται σε επιδράσεις οι οποίες συσχετίζονται άμεσα με τη συγκεκριμένη συμφωνία, η οποία όμως εντάσσεται σε μια ευρύτερη προσπάθεια ανάταξης των παραγωγικών δραστηριοτήτων στη χώρα. Η προσέλκυση μιας μεγάλης επένδυσης σε ένα κομβικό τομέα για την Ελληνική οικονομία, όπως οι μεταφορές, ενδέχεται να σηματοδοτήσει μια σημαντική αλλαγή του επενδυτικού κλίματος και να δώσει το έναυσμα για μεγαλύτερη ανάπτυξη στους τομείς που εξετάζει η μελέτη, όπως οι υπηρεσίες μεταφοράς και ο τουρισμός, άλλα και σε άλλους τομείς της οικονομίας όπου υπάρχει ανάγκη για άμεσες ξένες επενδύσεις (όπως η μεταποίηση, η παροχή νερού και ενέργειας, η διαχείριση απορριμμάτων και οι λοιπές υπηρεσίες). Επομένως, οι εκτιμήσεις που περιέχονται στη μελέτη για τις επιδράσεις στη οικονομική δραστηριότητα και τα δημοσιονομικά μεγέθη ενδέχεται να αποδειχθούν συντηρητικές εφόσον η ιδιωτικοποίηση του ΟΛΠ συντελέσει στη βελτίωση των ευρύτερων συνθηκών και προοπτικών της Ελληνικής οικονομίας.

4.6 Συμπεράσματα

Ένα από τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η ελληνική οικονομία είναι η ανεπάρκεια των εγχωρίων αποταμιεύσεων για τη στήριξη ενός επενδυτικού προγράμματος που θα εξασφαλίζει ικανοποιητικούς ρυθμούς ανόδου και παράλληλα θα ικανοποιεί τους φιλόδοξους δημοσιονομικούς στόχους που έχουν τεθεί στο πρόγραμμα προσαρμογής που ακολουθείται. Το πρόβλημα επιτείνει η αδυναμία του τραπεζικού συστήματος να διαδραματίσει τον διαμεσολαβητικό του ρόλο και να ενισχύσει τη διαδικασία μετατροπής αποταμιεύσεων σε επενδύσεις. Η εισροή πόρων από το εξωτερικό είναι απαραίτητη προϋπόθεση και ουσιαστικά η μόνη λύση για την αναπτυξιακή πορεία της χώρας και την οριστική της έξοδο από την κρίση. Επομένως, εκείνο που απαιτείται τώρα είναι η ενίσχυση της αξιοπιστίας της χώρας ώστε να καταστεί ένας ασφαλής επενδυτικός προορισμός και να προσελκυστούν οι απαραίτητοι πόροι.

Η παραχώρηση των μετοχών του ΟΛΠ στην COSCO και στη συνέχεια η ανάπτυξη του λιμένα Πειραιώς μπορεί να διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση, στέλνοντας ένα ισχυρό σήμα στις διεθνείς αγορές ότι η Ελλάδα είναι ένας ασφαλής και ελκυστικός επενδυτικός πόλος. Η ανάπτυξη του λιμένα Πειραιώς και η δημιουργία ενός κέντρου διεθνούς εμβέλειας για το διαμετακομιστικό εμπόριο, αλλά και για τον τουρισμό και την κρουαζιέρα, αναμένεται να έχει πολλαπλές θετικές επιδράσεις στην εγχώρια οικονομία και στην κοινωνία

μέσω των άμεσων επενδυτικών επιδράσεων, των συνεργειών, καθώς και των λοιπών καθετοποιημένων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που θα αναπτυχθούν.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Αυστρία	3,4	3,6	1,5	-3,8	1,9	2,8	0,8	0,3	0,4	0,9
Βέλγιο	2,5	3,4	0,7	-2,3	2,7	1,8	0,2	0,0	1,3	1,4
Βουλγαρία	6,8	7,7	5,6	-4,2	0,1	1,6	0,2	1,3	1,5	3,0
Γαλλία	2,4	2,4	0,2	-2,9	2,0	2,1	0,2	0,7	0,2	1,3
Γερμανία	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,7	0,4	0,3	1,6	1,7
Δανία	3,8	0,8	-0,7	-5,1	1,6	1,2	-0,1	-0,2	1,3	1,2
Δημοκρατία της Τσεχίας	6,9	5,5	2,7	-4,8	2,3	2,0	-0,9	-0,5	2,0	4,2
ΕΕ (28 χώρες)	3,3	3,1	0,5	-4,4	2,1	1,8	-0,5	0,2	1,4	2,0
Ελλάδα	5,7	3,3	-0,3	-4,3	-5,5	-9,1	-7,3	-3,2	0,7	-0,2
Εσθονία	10,3	7,7	-5,4	-14,7	2,5	7,6	5,2	1,6	2,9	1,1
Ευρωζώνη (19 χώρες)	3,2	3,1	0,5	-4,5	2,1	1,6	-0,9	-0,3	0,9	1,7
Ηνωμένο Βασίλειο	2,7	2,6	-0,5	-4,2	1,5	2,0	1,2	2,2	2,9	2,3
Ιρλανδία	6,3	5,5	-2,2	-5,6	0,4	2,6	0,2	1,4	5,2	7,8
Ισπανία	4,2	3,8	1,1	-3,6	0,0	-1,0	-2,6	-1,7	1,4	3,2
Ιταλία	2,0	1,5	-1,1	-5,5	1,7	0,6	-2,8	-1,7	-0,3	0,8
Κροατία	4,8	5,2	2,1	-7,4	-1,7	-0,3	-2,2	-1,1	-0,4	1,6
Κύπρος	4,5	4,9	3,7	-2,0	1,4	0,4	-2,4	-5,9	-2,5	1,6
Λετονία	11,9	10,0	-3,6	-14,3	-3,8	6,2	4,0	3,0	2,4	2,7
Λιθουανία	7,4	11,1	2,6	-14,8	1,6	6,0	3,8	3,5	3,0	1,6
Λουξεμβούργο	5,1	8,4	-0,8	-5,4	5,7	2,6	-0,8	4,3	4,1	4,8
Μάλτα	1,8	4,0	3,3	-2,5	3,5	1,9	2,8	4,1	3,7	6,4
Ολλανδία	3,5	3,7	1,7	-3,8	1,4	1,7	-1,1	-0,5	1,0	2,0
Ουγγαρία	3,8	0,4	0,8	-6,6	0,7	1,8	-1,7	1,9	3,7	2,9
Πολωνία	6,2	7,2	3,9	2,6	3,7	5,0	1,6	1,3	3,3	3,6
Πορτογαλία	1,6	2,5	0,2	-3,0	1,9	-1,8	-4,0	-1,1	0,9	1,5
Ρουμανία	8,1	6,9	8,5	-7,1	-0,8	1,1	0,6	3,5	3,0	3,8
Σλοβακία	8,5	10,8	5,7	-5,5	5,1	2,8	1,5	1,4	2,5	3,6
Σλοβενία	5,7	6,9	3,3	-7,8	1,2	0,6	-2,7	-1,1	3,0	2,9
Σουηδία	4,7	3,4	-0,6	-5,2	6,0	2,7	-0,3	1,2	2,3	4,2
Φινλανδία	4,1	5,2	0,7	-8,3	3,0	2,6	-1,4	-0,8	-0,7	0,5

Πίνακας 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Αυστρία	64,8	68,5	79,7	82,4	82,2	81,6	80,8	84,2	86,2	
Βέλγιο	86,9	92,4	99,5	99,6	102,2	104,1	105,1	106,7	106	
Βουλγαρία	16,2	13	13,7	15,5	15,3	17,6	18	27	26,7	
Γαλλία	64,4	68,1	79	81,7	85,2	89,6	92,3	95,6	95,8	
Γερμανία	63,6	65	72,5	81	78,4	79,7	77,4	74,9	71,2	
Δανία	27,3	33,4	40,4	42,9	46,4	45,6	45	45,1	40,2	
Δημοκρατία της Τσεχίας	27,8	28,7	34,1	38,2	39,9	44,7	45,2	42,7	41,1	
ΕΕ (28 χώρες)	57,8	61	73	78,4	81	83,8	85,5	86,8	85,2	
Ελλάδα	103,1	109,4	126,7	146,2	172	159,4	177	178,6	176,9	
Εσθονία	3,7	4,5	7	6,6	5,9	9,5	9,9	10,4	9,7	
Ευρωζώνη (19 χώρες)	64,9	68,5	78,3	83,8	86	89,3	91,1	92,1	90,7	
Ηνωμένο Βασίλειο	43,5	51,7	65,7	76,6	81,8	85,3	86,2	88,2	89,2	
Ιρλανδία	23,9	42,4	61,8	86,8	109,3	120,2	120	107,5	93,8	
Ισπανία	35,5	39,4	52,7	60,1	69,5	85,4	93,7	99,3	99,2	
Ιταλία	99,7	102,3	112,5	115,3	116,4	123,2	128,8	132,3	132,7	
Κροατία	37,1	38,9	48	57	63,7	69,2	80,8	85,1	86,7	
Κύπρος	53,9	45,1	53,9	56,3	65,8	79,3	102,5	108,2	108,9	
Λετονία	8,4	18,7	36,6	47,5	42,8	41,4	39,1	40,6	36,4	
Λιθουανία	15,9	14,6	29	36,2	37,2	39,8	38,8	40,7	42,7	
Λουξεμβούργο	7,2	14,4	15,5	19,6	19,2	22,1	23,4	23	21,4	
Μάλτα	62,4	62,7	67,8	67,6	69,8	67,6	69,6	68,3	63,9	
Ολλανδία	42,4	54,5	56,5	59	61,7	66,4	67,9	68,2	65,1	
Ουγγαρία	65,6	71,6	78	80,6	80,8	78,3	76,8	76,2	75,3	
Πολωνία	44,2	46,6	49,8	53,3	54,4	54	55,9	50,4	51,3	
Πορτογαλία	68,4	71,7	83,6	96,2	111,4	126,2	129	130,2	129	
Ρουμανία	12,7	13,2	23,2	29,9	34,2	37,4	38	39,9	38,4	
Σλοβακία	29,9	28,2	36	40,8	43,3	51,9	54,6	53,5	52,9	
Σλοβενία	22,7	21,6	34,5	38,2	46,4	53,7	70,8	80,8	83,2	
Σουηδία	38,3	36,8	40,4	37,6	36,9	37,2	39,8	44,9	43,4	
Φινλανδία	34	32,7	41,7	47,1	48,5	52,9	55,6	59,3	63,1	

Πίνακας 3: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Αυστρία	-1,3	-1,4	-5,3	-4,4	-2,6	-2,2	-1,3	-2,7	-1,2	
Βέλγιο	0,1	-1,1	-5,4	-4,0	-4,1	-4,1	-2,9	-3,1	-2,6	
Βουλγαρία	1,1	1,6	-4,1	-3,2	-2,0	-0,6	-0,8	-5,4	-2,1	
Γαλλία	-2,5	-3,2	-7,2	-6,8	-5,1	-4,8	-4,1	-4,0	-3,5	
Γερμανία	0,2	-0,2	-3,2	-4,2	-1,0	-0,1	-0,1	0,3	0,7	
Δανία	5,0	3,2	-2,8	-2,7	-2,1	-3,6	-1,3	1,5	-2,1	
Δημοκρατία της Τσεχίας	-0,7	-2,1	-5,5	-4,4	-2,7	-4,0	-1,3	-1,9	-0,4	
ΕΕ (28 χώρες)	-0,9	-2,5	-6,7	-6,4	-4,5	-4,3	-3,3	-3,0	-2,4	
Ελλάδα	-6,7	-10,2	-15,2	-11,2	-10,2	-8,8	-12,4	-3,6	-7,2	
Εσθονία	2,7	-2,7	-2,2	0,2	1,2	-0,3	-0,1	0,8	0,4	
Ευρωζώνη (19 χώρες)	-0,6	-2,2	-6,3	-6,2	-4,2	-3,7	-3,0	-2,6	-2,1	
Ηνωμένο Βασίλειο	-3,0	-5,1	-10,8	-9,7	-7,7	-8,3	-5,7	-5,6	-4,4	
Ιρλανδία	0,3	-7,0	-13,8	-32,3	-12,5	-8,0	-5,7	-3,8	-2,3	
Ισπανία	2,0	-4,4	-11,0	-9,4	-9,5	-10,4	-6,9	-5,9	-5,1	
Ιταλία	-1,5	-2,7	-5,3	-4,2	-3,5	-3,0	-2,9	-3,0	-2,6	
Κροατία	-2,4	-2,7	-5,8	-5,9	-7,8	-5,3	-5,4	-5,5	-3,2	
Κύπρος	3,2	0,9	-5,5	-4,8	-5,7	-5,8	-4,9	-8,9	-1,0	
Λετονία	-0,7	-4,1	-9,1	-8,5	-3,4	-0,8	-0,9	-1,6	-1,3	
Λιθουανία	-0,8	-3,1	-9,1	-6,9	-8,9	-3,1	-2,6	-0,7	-0,2	
Λουξεμβούργο	4,2	3,3	-0,5	-0,5	0,5	0,2	0,7	1,7	1,2	
Μάλτα	-2,3	-4,2	-3,3	-3,2	-2,6	-3,6	-2,6	-2,0	-1,5	
Ολλανδία	0,2	0,2	-5,4	-5,0	-4,3	-3,9	-2,4	-2,4	-1,8	
Ουγγαρία	-5,1	-3,6	-4,6	-4,5	-5,5	-2,3	-2,5	-2,3	-2,0	
Πολωνία	-1,9	-3,6	-7,3	-7,5	-4,9	-3,7	-4,0	-3,3	-2,6	
Πορτογαλία	-3,0	-3,8	-9,8	-11,2	-7,4	-5,7	-4,8	-7,2	-4,4	
Ρουμανία	-2,9	-5,6	-9,1	-6,9	-5,4	-3,2	-2,2	-0,9	-0,7	
Σλοβακία	-1,9	-2,3	-7,9	-7,5	-4,1	-4,2	-2,6	-2,7	-3,0	
Σλοβενία	-0,1	-1,4	-5,9	-5,6	-6,6	-4,1	-15,0	-5,0	-2,9	
Σουηδία	3,3	2,0	-0,7	0,0	-0,1	-0,9	-1,4	-1,6	0,0	
Φινλανδία	5,1	4,2	-2,5	-2,6	-1,0	-2,1	-2,5	-3,2	-2,7	

Πίνακας 4: Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας ή του Κοινωνικού Αποκλεισμού*

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Αυστρία	17,8	16,7	20,6	19,1	18,9	19,2	18,5	18,8	19,2	18,3
Βέλγιο	21,5	21,6	20,8	20,2	20,8	21	21,6	20,8	21,2	:
Βουλγαρία	61,3	60,7	44,8	46,2	49,2	49,1	49,3	48	40,1	41,3
Γαλλία	18,8	19	18,5	18,5	19,2	19,3	19,1	18,1	18,5	:
Γερμανία	20,2	20,6	20,1	20	19,7	19,9	19,6	20,3	20,6	:
Δανία	16,7	16,8	16,3	17,6	18,3	18,9	19	18,3	17,9	17,7
Δημοκρατία της Τσεχίας	18	15,8	15,3	14	14,4	15,3	15,4	14,6	14,8	:
ΕΕ (28 χώρες)	:	:	:	:	23,8	24,3	24,7	24,6	24,5	:
Ελλάδα	29,3	28,3	28,1	27,6	27,7	31	34,6	35,7	36	35,7
Εσθονία	22	22	21,8	23,4	21,7	23,1	23,4	23,5	26	:
Ευρωζώνης (19 χώρες)	22,1	21,9	21,7	21,6	22	22,9	23,3	23,1	23,5	:
Ηνωμένο Βασίλειο	23,7	22,6	23,2	22	23,2	22,7	24,1	24,8	24,1	:
Ιρλανδία	23,3	23,1	23,7	25,7	27,3	29,4	30	29,5	27,6	:
Ισπανία	24	23,3	23,8	24,7	26,1	26,7	27,2	27,3	29,2	28,6
Ιταλία	25,9	26	25,5	24,9	25	28,1	29,9	28,5	28,3	:
Κροατία	:	:	:	:	31,1	32,6	32,6	29,9	29,3	:
Κύπρος	25,4	25,2	23,3	23,5	24,6	24,6	27,1	27,8	27,4	:
Λετονία	42,2	35,1	34,2	37,9	38,2	40,1	36,2	35,1	32,7	30,9
Λιθουανία	35,9	28,7	28,3	29,6	34	33,1	32,5	30,8	27,3	:
Λουξεμβούργο	16,5	15,9	15,5	17,8	17,1	16,8	18,4	19	19	:
Μάλτα	19,5	19,7	20,1	20,3	21,2	22,1	23,1	24	23,8	:
Ολλανδία	16	15,7	14,9	15,1	15,1	15,7	15	15,9	16,5	16,8
Ουγγαρία	31,4	29,4	28,2	29,6	29,9	31,5	33,5	34,8	31,8	28,2
Πολωνία	39,5	34,4	30,5	27,8	27,8	27,2	26,7	25,8	24,7	:
Πορτογαλία	25	25	26	24,9	25,3	24,4	25,3	27,5	27,5	26,6
Ρουμανία	:	45,9	44,2	43,1	41,4	40,3	41,7	40,4	40,2	:
Σλοβακία	26,7	21,4	20,6	19,6	20,6	20,6	20,5	19,8	18,4	:
Σλοβενία	17,1	17,1	18,5	17,1	18,3	19,3	19,6	20,4	20,4	:
Σουηδία	16,3	13,9	14,9	15,9	15	16,1	15,6	16,4	16,9	:
Φινλανδία	17,1	17,4	17,4	16,9	16,9	17,9	17,2	16	17,3	16,8

(*) Για τον ακριβή ορισμό του δείκτη δείτε εδώ: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/idex.php/Thematic_glossaries

Πίνακας 5: Πληθωρισμός

	Ετήσια στοιχεία (%)			Ιανουάριος-Μάιος (%)			Μεταβολή (%)	
	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	2,1	1,5	0,8	1,5	0,8	0,9	-0,8	0,1
Βέλγιο	1,2	0,5	0,6	0,8	0,0	1,5	-0,8	1,5
Βουλγαρία	0,4	-1,6	-1,1	-1,7	-1,3	-1,7	0,4	-0,4
Γαλλία	1,0	0,6	0,1	0,9	-0,1	0,0	-0,9	0,1
Γερμανία	1,6	0,8	0,1	1,0	0,1	0,0	-0,8	-0,1
Δανία	0,5	0,4	0,2	0,4	0,1	0,0	-0,3	-0,2
Δημοκρατία της Τσεχίας	1,4	0,4	0,3	0,3	0,2	0,4	-0,1	0,1
ΕΕ (28 χώρες)	1,5	0,5	0,0	0,7	-0,1	0,0	-0,9	0,1
Ελλάδα	-0,8	-1,4	-1,1	-1,5	-2,0	-0,3	-0,5	1,7
Εσθονία	3,3	0,5	0,1	1,0	0,0	0,2	-0,9	0,2
Ευρωζώνης (19 χώρες)	1,4	0,4	0,0	0,6	-0,1	0,0	-0,8	0,1
Ηνωμένο Βασίλειο	2,6	1,5	0,1	1,7	0,1	0,3	-1,6	0,3
Ιρλανδία	0,5	0,3	0,0	0,3	-0,2	-0,2	-0,5	0,0
Ισπανία	1,5	-0,2	-0,6	0,1	-0,9	-0,9	-1,0	0,0
Ιταλία	1,3	0,2	0,1	0,4	-0,1	-0,1	-0,5	-0,1
Κροατία	2,3	0,2	-0,3	0,1	-0,2	-0,8	-0,3	-0,5
Κύπρος	0,4	-0,3	-1,5	-0,9	-1,3	-1,9	-0,4	-0,6
Λετονία	0,0	0,7	0,2	0,6	0,4	-0,6	-0,2	-1,0
Λιθουανία	1,2	0,2	-0,7	0,3	-0,9	0,6	-1,2	1,5
Λουξεμβούργο	1,7	0,7	0,1	1,1	-0,2	-0,3	-1,3	-0,1
Μάλτα	1,0	0,8	1,2	1,0	0,9	0,9	-0,1	0,0
Ολλανδία	2,6	0,3	0,2	0,4	-0,2	0,1	-0,6	0,3
Ουγγαρία	1,7	0,0	0,1	0,2	-0,4	0,3	-0,7	0,7
Πολωνία	0,8	0,1	-0,7	0,5	-1,0	-0,4	-1,5	0,6
Πορτογαλία	0,4	-0,2	0,5	-0,2	0,3	0,5	0,4	0,2
Ρουμανία	3,2	1,4	-0,4	1,3	0,7	-2,3	-0,6	-3,0
Σλοβακία	1,5	-0,1	-0,3	-0,1	-0,3	-0,5	-0,2	-0,2
Σλοβενία	1,9	0,4	-0,8	0,6	-0,6	-0,8	-1,3	-0,1
Σουηδία	0,4	0,2	0,7	0,1	0,6	1,0	0,5	0,4
Φινλανδία	2,2	1,2	-0,2	1,4	0,0	0,1	-1,5	0,1

Πίνακας 6: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-28=100)

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Αυστρία	123	124	126	126	128	131	131	130	127	
Βέλγιο	115	114	116	119	119	121	120	119	117	
Βουλγαρία	41	44	45	45	45	46	46	47	46	
Γαλλία	107	106	108	108	108	107	109	107	106	
Γερμανία	116	116	115	119	122	122	122	124	125	
Δανία	121	123	122	126	126	126	127	125	124	
Δημοκρατία της Τσεχίας	84	81	83	81	83	82	83	85	85	
ΕΕ (28 χώρες)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Ελλάδα	92	94	95	87	77	74	74	73	71	
Εσθονία	68	68	62	63	69	74	75	76	74	
Ευρωζώνη (19 χώρες)	108	108	108	108	108	107	107	107	106	
Ηνωμένο Βασίλειο	118	114	112	108	106	107	108	109	110	
Ιρλανδία	147	132	129	130	132	132	132	134	145	
Ισπανία	103	102	101	97	94	92	91	91	92	
Ιταλία	105	105	105	104	103	101	98	96	95	
Κροατία	61	63	62	59	60	60	59	59	58	
Κύπρος	100	105	106	103	96	91	84	82	81	
Λετονία	60	60	53	52	56	60	62	64	64	
Λιθουανία	61	63	56	60	65	70	73	75	74	
Λουξεμβούργο	260	256	248	254	263	259	265	266	271	
Μάλτα	78	81	84	86	84	84	85	84	89	
Ολλανδία	137	139	137	135	134	133	133	131	129	
Ουγγαρία	61	63	64	65	65	65	67	68	68	
Πολωνία	53	54	59	62	64	67	67	68	69	
Πορτογαλία	79	79	81	81	78	77	77	78	77	
Ρουμανία	42	48	49	50	51	54	54	55	57	
Σλοβακία	67	72	71	73	73	75	76	77	77	
Σλοβενία	87	89	85	83	83	81	81	83	83	
Σουηδία	127	126	123	126	127	127	125	123	123	
Φινλανδία	118	120	116	115	117	116	113	110	108	

Πίνακας 7: Μέση Παραγωγικότητα Εργασίας (ευρώ ανά ώρα εργασίας, ΕΕ-28=100)

	Ετήσια στοιχεία									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Αυστρία	112,8	112,8	114,8	113,6	113,1	115,2	115,6	115,5	114,8	
Βέλγιο	136,1	135	136,2	138,5	136,8	136,3	135,7	135,5	:	
Βουλγαρία	39,3	40,3	41,4	41,8	42,3	43,2	42,6	43,4	43,2	
Γαλλία	129,6	128,7	129,9	128,9	128,5	125,9	128,3	127,7	127,7	
Γερμανία	127,2	126,9	124,9	126,2	127,2	125,7	125,3	126,9	126,9	
Δανία	121,8	123,9	123,6	130,1	128,6	130,3	127,7	126,9	126,6	
Δημοκρατία της Τσεχίας	73	70,4	71,6	69,1	70,5	69,6	70,2	71,5	71,7	
ΕΕ (28 χώρες)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Ελλάδα	77,2	78,6	78,2	75,3	70,8	70,5	71,5	71,6	68,2	
Εσθονία	55	55,5	58,9	60,7	60,6	63,5	63,6	64,7	62,2	
Ευρωζώνη (19 χώρες)	111,7	111,8	112,2	111,9	112	111,6	112	112,2	111,6	
Ηνωμένο Βασίλειο	113,2	111,4	109,2	104,9	102,5	100,8	99,6	99,5	101	
Ιρλανδία	124,2	116,9	123,2	129,1	134,1	132	127,6	128,9	138,1	
Ισπανία	98,8	98,9	102,1	99,6	99,1	100,3	101	101	99,8	
Ιταλία	103,4	105,2	105,2	103,8	103,3	103,2	102,4	101,4	100,6	
Κροατία	:	61,5	58,2	56,4	59,3	61,4	62	60,6	61,5	
Κύπρος	81,6	85,5	85,8	84,2	81	80,1	78,9	78,5	77,6	
Λετονία	50,6	47,7	47,7	49,7	51,2	53	52,8	54,4	55,3	
Λιθουανία	54,7	56,2	54,4	58,8	62,6	64	65,6	66,2	63,2	
Λουξεμβούργο	183,4	176,4	171,9	174,1	179,5	174,3	178,9	180,8	184,9	
Μάλτα	72,2	73,1	74,5	76	74,9	74	73,2	72,4	73,9	
Ολλανδία	137,7	138,6	134,7	132,3	131,4	129,3	129,5	129,3	127,4	
Ουγγαρία	56,5	59,7	61,2	67,4	68	66,6	67,1	65,6	64,4	
Πολωνία	49,4	49,2	51,9	56	58	59,1	59	58,9	59,3	
Πορτογαλία	66,7	66,9	68,5	68,7	68,1	69,8	70,3	70	68,8	
Ρουμανία	38	43,5	43,3	43,7	44,1	50,2	50,3	51,1	53,1	
Σλοβακία	71,3	74,1	73,4	74,9	73,3	74	76,1	77,3	76,7	
Σλοβενία	83,5	83,2	78,4	77,7	79,5	79,3	78	79,3	79,1	
Σουηδία	122,9	121,8	118,7	118,2	117,7	117,1	114,6	113,5	114,3	
Φινλανδία	112,9	113,9	111,3	110,1	110,8	108,4	107,3	106,8	105,8	

Πίνακας 8: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών (*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				α' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	74,4	74,6	74,2	74,3	73,2	73,4	73,7	0,2	0,3
Βέλγιο	67,2	67,2	67,3	67,2	67,0	67,4	66,9	0,4	-0,5
Βουλγαρία	63,0	63,5	65,1	67,1	63,0	65,0	66,5	2,0	1,5
Γαλλία	69,4	69,5	69,4	69,5	69,0	68,9	69,5	-0,1	0,6
Γερμανία	76,9	77,3	77,7	78,0	77,1	77,6	78,2	0,5	0,6
Δανία	75,4	75,6	75,9	76,5	74,4	75,9	77,1	1,5	1,2
Δημοκρατία της Τσεχίας	71,5	72,5	73,5	74,8	72,7	74,0	75,7	1,3	1,7
ΕΕ (28 χώρες)	68,4	68,4	69,2	70,1	68,3	69,1	:	0,8	:
Ελλάδα	55,0	52,9	53,3	54,9	52,5	53,1	55,1	0,6	2,0
Εσθονία	72,2	73,3	74,3	76,5	72,4	74,4	75,1	2,0	0,7
Ευρωζώνη (19 χώρες)	68,0	67,7	68,1	68,8	67,4	68,1	:	0,7	:
Ηνωμένο Βασίλειο	74,1	74,8	76,2	76,9	75,6	76,5	77,2	0,9	0,7
Ιρλανδία	63,7	65,5	67,0	68,8	66,0	67,7	:	1,7	:
Ισπανία	59,6	58,6	59,9	62,0	58,5	60,5	62,8	2,0	2,3
Ιταλία	60,9	59,7	59,9	60,6	59,3	59,7	60,6	0,4	0,9
Κροατία	58,1	57,2	59,2	60,5	57,1	58,5	:	1,4	:
Κύπρος	70,2	67,2	67,6	68,0	66,3	67,2	66,7	0,9	-0,5
Λετονία	68,1	69,7	70,7	72,5	70,4	71,5	72,8	1,1	1,3
Λιθουανία	68,5	69,9	71,8	73,4	70,3	72,2	74,2	1,9	2,0
Λουξεμβούργο	71,4	71,1	72,1	70,9	71,5	71,1	70,5	-0,4	-0,6
Μάλτα	63,1	64,8	66,4	67,8	65,8	66,3	68,5	0,5	2,2
Ολλανδία	76,6	75,9	75,4	76,4	74,8	76,0	76,4	1,2	0,4
Ουγγαρία	61,6	63,0	66,7	68,9	65,6	67,3	70,0	1,7	2,7
Πολωνία	64,7	64,9	66,5	67,8	65,1	66,7	68,4	1,6	1,7
Πορτογαλία	66,3	65,4	67,6	69,1	66,5	67,9	69,3	1,4	1,4
Ρουμανία	64,8	64,7	65,7	66,0	64,2	63,7	:	-0,5	:
Σλοβακία	65,1	65,0	65,9	67,7	65,1	66,8	69,0	1,7	2,2
Σλοβενία	68,3	67,2	67,7	69,1	66,4	67,5	68,3	1,1	0,8
Σουηδία	79,4	79,8	80,0	80,5	78,8	79,2	80,0	0,4	0,8
Φινλανδία	74,0	73,3	73,1	72,9	72,0	71,8	72,2	-0,2	0,4

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 9: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				α' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	41,6	43,8	45,1	46,3	43,5	45,1	47,9	1,2	1,2
Βέλγιο	39,5	41,7	42,7	44,0	41,0	42,9	44,0	0,8	1,0
Βουλγαρία	45,7	47,4	50,0	53,0	47,9	50,2	52,8	2,6	1,8
Γαλλία	44,5	45,6	46,9	48,7	46,0	48,0	49,2	1,1	1,0
Γερμανία	61,6	63,6	65,6	66,2	64,8	65,3	67,8	0,5	1,8
Δανία	60,8	61,7	63,2	64,7	61,5	64,4	65,4	1,9	1,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	49,3	51,6	54,0	55,5	52,7	54,5	56,5	2,1	1,8
ΕΕ (28 χώρες)	48,7	50,1	51,8	53,3	50,8	52,2	:	1,1	:
Ελλάδα	36,5	35,6	34,0	34,3	34,7	33,0	35,5	-0,9	2,4
Εσθονία	60,5	62,6	64,0	64,5	59,5	61,8	61,7	2,3	1,0
Ευρωζώνη (19 χώρες)	48,6	50,0	51,7	53,3	50,7	52,4	:	1,3	:
Ηνωμένο Βασίλειο	58,1	59,8	61,0	62,2	60,8	61,6	62,9	0,8	0,7
Ιρλανδία	49,3	51,3	53,0	55,6	52,4	54,3	:	1,9	:
Ισπανία	43,9	43,2	44,3	46,9	43,3	45,9	48,6	2,2	2,2
Ιταλία	40,3	42,7	46,2	48,3	44,9	47,5	49,2	1,7	1,8
Κροατία	37,5	37,8	36,2	39,0	34,8	37,5	:	1,9	:
Κύπρος	50,7	49,6	46,9	48,2	45,2	47,0	49,7	1,8	1,2
Λετονία	52,8	54,8	56,4	59,4	56,0	58,7	60,2	0,6	1,0
Λιθουανία	51,7	53,4	56,2	60,4	55,1	58,7	63,2	2,1	3,7
Λουξεμβούργο	41,0	40,5	42,5	38,5	40,4	42,1	39,9	-1,2	0,0
Μάλτα	34,7	36,3	37,8	40,4	37,3	37,4	42,0	0,5	3,4
Ολλανδία	57,6	59,2	59,9	61,7	59,0	61,1	62,7	1,4	1,2
Ουγγαρία	36,1	37,9	41,7	45,3	40,2	43,0	47,9	2,5	4,4
Πολωνία	38,7	40,6	42,5	44,3	41,1	42,9	45,0	1,5	1,5
Πορτογαλία	46,5	46,9	47,8	49,9	47,6	48,6	50,0	1,3	1,2
Ρουμανία	41,6	41,8	43,1	41,1	41,6	38,4	:	-2,9	:
Σλοβακία	43,1	44,0	44,8	47,0	42,8	45,9	47,5	2,1	2,2
Σλοβενία	32,9	33,5	35,4	36,6	33,0	35,3	38,2	2,1	1,2
Σουηδία	73,0	73,6	74,0	74,5	73,5	74,1	74,5	0,6	0,7
Φινλανδία	58,2	58,5	59,1	60,0	58,7	59,2	60,5	0,2	0,6

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 10: Μεταβολή της Απασχόλησης (άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω)

	Ετήσια στοιχεία (%)			δ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2014/13	2015/14
Αυστρία	0,5	0,9	0,9	0,3	0,5	1,4	0,2	0,9
Βέλγιο	-0,3	0,4	0,2	-0,1	1,1	-0,2	1,2	-1,3
Βουλγαρία	-0,4	0,4	1,7	-0,7	2,0	2,4	2,7	0,4
Γαλλία	0,0	0,4	0,0	-0,1	2,4	0,1	2,5	-2,3
Γερμανία	0,6	0,9	0,9	0,9	0,9	1,2	0,0	0,3
Δανία	0,0	0,8	1,4	-0,2	2,6	1,0	2,9	-1,7
Δημοκρατία της Τσεχίας	0,3	0,6	1,4	0,8	1,2	1,2	0,4	0,0
ΕΕ (28 χώρες)	-0,7	0,6	1,1	0,1	1,5	1,2	1,4	-0,3
Ελλάδα	-3,8	0,7	2,1	-3,3	1,6	3,0	4,8	1,4
Εσθονία	1,2	0,8	2,6	0,1	2,3	1,4	2,2	-0,9
Ευρωζώνη (19 χώρες)	-0,3	1,0	1,0	-0,2	1,3	1,2	1,5	-0,2
Ηνωμένο Βασίλειο	1,2	2,3	1,5	1,3	2,0	1,7	0,7	-0,3
Ιρλανδία	2,4	1,7	2,6	3,3	1,5	2,3	-1,8	0,8
Ισπανία	-2,6	1,3	3,0	-1,2	2,5	3,0	3,7	0,5
Ιταλία	-1,8	0,1	0,8	-1,3	0,7	0,8	2,0	0,1
Κροατία	-2,6	2,7	1,5	1,0	1,8	2,0	0,7	0,3
Κύπρος	-5,2	-1,9	-1,2	-4,9	0,5	-1,2	5,4	-1,7
Λετονία	2,3	-1,3	1,3	0,8	-2,0	2,0	-2,8	4,0
Λιθουανία	1,3	2,0	1,2	2,3	1,8	1,2	-0,5	-0,6
Λουξεμβούργο	1,8	2,4	4,8	0,3	4,6	2,2	4,3	-2,4
Μάλτα	4,2	4,5	2,3	4,5	2,0	3,0	-2,6	1,0
Ολλανδία	-0,9	-0,2	1,0	-1,0	0,2	0,5	1,3	0,3
Ουγγαρία	0,9	3,1	2,7	2,7	4,3	2,8	1,6	-1,5
Πολωνία	-0,1	1,7	1,4	0,5	1,9	1,6	1,4	-0,3
Πορτογαλία	-2,9	1,4	1,1	0,7	0,5	1,6	-0,2	1,0
Ρουμανία	-0,6	0,8	-0,9	-0,7	0,7	-0,8	1,3	-1,5
Σλοβακία	-0,8	1,4	2,6	0,6	2,7	2,6	2,2	-0,2
Σλοβενία	-1,4	0,6	0,1	-1,4	0,5	0,0	1,8	-0,5
Σουηδία	0,9	1,4	1,4	1,4	1,4	1,6	0,0	0,2
Φινλανδία	-0,7	-0,8	-0,4	-1,0	-0,2	-0,2	0,8	0,0

Πίνακας 11: Ποσοστό Ανεργίας – Σύνολο Πληθυσμού

	Ετήσια στοιχεία (%)				α' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	4,9	5,4	5,6	5,7	6,0	5,9	6,3	-0,2	0,5
Βέλγιο	7,6	8,4	8,5	8,5	8,8	8,8	8,4	0,1	-0,5
Βουλγαρία	12,3	13,0	11,4	9,2	13,1	10,7	8,7	-2,4	-2,0
Γαλλία	9,8	10,3	10,3	10,4	10,7	10,9	10,8	0,2	-0,1
Γερμανία	5,4	5,2	5,0	4,6	5,5	5,1	4,6	-0,4	-0,5
Δανία	7,5	7,0	6,6	6,2	7,6	6,8	6,5	-0,8	-0,3
Δημοκρατία της Τσεχίας	7,0	7,0	6,1	5,1	6,9	6,0	4,4	-0,8	-1,6
ΕΕ (28 χώρες)	10,5	10,9	10,2	9,4	11,2	10,3	:	-0,8	:
Ελλάδα	24,5	27,5	26,5	24,9	28,0	26,9	25,1	-1,2	-1,8
Εσθονία	10,0	8,6	7,4	6,2	8,7	6,7	6,7	-1,9	-0,1
Ευρωζώνη (19 χώρες)	11,4	12,0	11,6	10,9	12,5	11,8	:	-0,7	:
Ηνωμένο Βασίλειο	7,9	7,6	6,1	5,3	6,8	5,6	5,1	-1,2	-0,5
Ιρλανδία	14,7	13,1	11,3	9,4	12,3	10,2	:	-2,1	:
Ισπανία	24,8	26,1	24,5	22,1	26,0	23,9	21,1	-2,1	-2,8
Ιταλία	10,7	12,1	12,7	11,9	13,7	13,2	12,3	-0,6	-0,9
Κροατία	16,0	17,3	17,3	16,3	18,8	18,3	:	-0,6	:
Κύπρος	11,9	15,9	16,1	15,1	17,2	17,9	14,3	0,8	-3,6
Λετονία	15,0	11,9	10,8	9,9	12,1	10,4	10,5	-1,7	0,1
Λιθουανία	13,4	11,8	10,7	9,1	12,6	10,1	8,5	-2,4	-1,6
Λουξεμβούργο	5,1	5,9	6,0	6,4	6,6	7,3	5,9	0,8	-1,4
Μάλτα	6,3	6,4	5,8	5,4	6,0	5,8	5,0	-0,3	-0,8
Ολλανδία	5,8	7,3	7,4	6,9	8,2	7,5	6,9	-0,6	-0,7
Ουγγαρία	11,0	10,2	7,7	6,8	8,3	7,8	6,1	-0,5	-1,8
Πολωνία	10,1	10,3	9,0	7,5	10,7	8,7	7,1	-2,0	-1,6
Πορτογαλία	15,8	16,4	14,1	12,6	15,7	14,3	12,9	-1,4	-1,3
Ρουμανία	6,8	7,1	6,8	6,8	7,5	7,6	:	0,2	:
Σλοβακία	14,0	14,2	13,2	11,5	14,1	12,5	10,4	-1,7	-2,0
Σλοβενία	8,9	10,1	9,7	9,1	11,0	9,9	9,0	-1,0	-0,9
Σουηδία	8,0	8,0	7,9	7,4	8,8	8,5	7,8	-0,3	-0,6
Φινλανδία	7,7	8,2	8,7	9,4	9,2	9,9	9,8	0,7	-0,1

Πίνακας 12: Ποσοστό Ανεργίας στους Άνδρες

	Ετήσια στοιχεία (%)				α' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	5,0	5,4	5,9	6,1	6,2	6,4	6,9	0,2	0,5
Βέλγιο	7,7	8,7	9,0	9,1	9,3	9,5	8,9	0,1	-0,6
Βουλγαρία	13,5	13,9	12,3	9,8	14,1	11,5	9,5	-2,5	-2,1
Γαλλία	9,8	10,4	10,5	10,8	11,2	11,4	11,3	0,3	-0,2
Γερμανία	5,6	5,5	5,3	5,0	6,0	5,6	4,9	-0,4	-0,7
Δανία	7,5	6,7	6,4	5,9	7,3	6,8	6,2	-0,5	-0,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	6,0	5,9	5,1	4,2	5,9	5,3	3,9	-0,6	-1,4
ΕΕ (28 χώρες)	10,4	10,8	10,1	9,3	11,2	10,3	:	-0,9	:
Ελλάδα	21,6	24,5	23,7	21,8	25,2	23,7	21,3	-1,5	-2,3
Εσθονία	10,9	9,1	7,9	6,2	9,5	7,7	7,5	-1,8	-0,2
Ευρωζώνη (19 χώρες)	11,2	11,9	11,5	10,7	12,6	11,8	:	-0,8	:
Ηνωμένο Βασίλειο	8,4	8,0	6,4	5,5	7,2	5,8	5,3	-1,3	-0,6
Ιρλανδία	17,7	15,0	12,9	10,9	14,2	11,8	:	-2,4	:
Ισπανία	24,6	25,6	23,6	20,8	25,5	22,9	19,6	-2,6	-3,3
Ιταλία	9,8	11,5	11,9	11,3	13,2	12,7	11,8	-0,5	-0,8
Κροατία	16,0	17,7	16,5	15,7	17,4	18,4	:	0,8	:
Κύπρος	12,6	16,6	17,1	15,2	18,0	18,5	14,1	0,4	-4,2
Λετονία	16,2	12,6	11,8	11,1	14,0	11,2	11,3	-2,8	0,1
Λιθουανία	15,2	13,1	12,2	10,1	14,3	11,2	9,8	-2,9	-1,4
Λουξεμβούργο	4,5	5,6	5,8	5,8	8,4	6,4	5,3	-2,0	-1,0
Μάλτα	5,7	6,5	6,1	5,5	6,5	6,0	4,9	-0,5	-1,1
Ολλανδία	5,5	7,2	7,2	6,5	8,0	7,1	6,4	-0,8	-0,7
Ουγγαρία	11,3	10,2	7,6	6,6	8,1	7,8	6,0	-0,4	-1,7
Πολωνία	9,4	9,7	8,5	7,3	10,4	8,6	7,1	-1,8	-1,5
Πορτογαλία	15,9	16,3	13,8	12,4	15,8	13,7	13,0	-2,0	-0,7
Ρουμανία	7,4	7,7	7,3	7,5	8,4	8,6	:	0,3	:
Σλοβακία	13,5	14,0	12,8	10,3	14,3	11,7	9,4	-2,6	-2,3
Σλοβενία	8,4	9,5	9,0	8,1	10,3	9,1	8,5	-1,1	-0,6
Σουηδία	8,2	8,2	8,2	7,5	9,2	8,7	8,4	-0,5	-0,2
Φινλανδία	8,3	8,8	9,3	9,9	10,0	10,8	10,5	0,7	-0,3

Πίνακας 13: Ποσοστό Ανεργίας στις Γυναίκες

	Ετήσια στοιχεία (%)				α' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	4,8	5,3	5,4	5,3	5,9	5,4	5,7	-0,5	0,3
Βέλγιο	7,4	8,2	7,9	7,8	8,1	8,1	7,8	-0,1	-0,2
Βουλγαρία	10,8	11,8	10,4	8,4	12,1	9,8	7,8	-2,3	-1,9
Γαλλία	9,8	10,2	10,0	9,9	10,2	10,3	10,2	0,1	-0,1
Γερμανία	5,2	4,9	4,6	4,2	5,0	4,5	4,2	-0,4	-0,3
Δανία	7,5	7,3	6,8	6,4	8,0	6,8	6,8	-1,2	0,0
Δημοκρατία της Τσεχίας	8,2	8,3	7,4	6,1	8,1	7,0	5,2	-1,1	-1,8
ΕΕ (28 χώρες)	10,5	10,9	10,3	9,5	11,1	10,3	:	-0,8	:
Ελλάδα	28,2	31,4	30,2	28,9	31,6	30,9	29,7	-0,9	-1,1
Εσθονία	9,1	8,2	6,8	6,1	7,8	5,6	5,8	-2,1	-0,1
Ευρωζώνη (19 χώρες)	11,5	12,1	11,8	11,0	12,4	11,8	:	-0,6	:
Ηνωμένο Βασίλειο	7,4	7,1	5,8	5,1	6,4	5,3	4,9	-1,1	-0,3
Ιρλανδία	11,0	10,7	9,4	7,7	10,0	8,1	:	-1,8	:
Ισπανία	25,1	26,7	25,4	23,6	26,7	25,1	22,9	-1,6	-2,2
Ιταλία	11,8	13,1	13,8	12,7	14,5	13,9	13,0	-0,6	-0,9
Κροατία	16,1	16,8	18,3	17,0	20,5	18,3	:	-2,3	:
Κύπρος	11,1	15,2	15,1	14,9	16,2	17,4	14,5	1,1	-2,9
Λετονία	14,0	11,1	9,8	8,6	10,3	9,7	9,7	-0,5	0,0
Λιθουανία	11,6	10,5	9,2	8,2	11,0	9,1	7,3	-2,0	-1,8
Λουξεμβούργο	5,8	6,2	6,4	7,2	4,3	8,5	6,7	4,2	-1,8
Μάλτα	7,3	6,3	5,3	5,2	5,2	5,3	5,1	0,1	-0,3
Ολλανδία	6,2	7,3	7,8	7,3	8,4	7,9	7,3	-0,6	-0,5
Ουγγαρία	10,6	10,1	7,9	7,0	8,5	7,9	6,1	-0,7	-1,7
Πολωνία	10,9	11,1	9,6	7,7	11,1	8,9	7,1	-2,2	-1,8
Πορτογαλία	15,6	16,6	14,5	12,9	15,6	14,8	12,7	-0,8	-2,0
Ρουμανία	6,1	6,3	6,1	5,8	6,4	6,2	:	-0,1	:
Σλοβακία	14,5	14,5	13,6	12,9	14,0	13,4	11,7	-0,6	-1,7
Σλοβενία	9,4	10,9	10,6	10,1	11,8	10,8	9,5	-0,9	-1,3
Σουηδία	7,7	7,9	7,7	7,3	8,4	8,3	7,2	-0,2	-1,0
Φινλανδία	7,1	7,5	8,0	8,8	8,3	9,0	9,1	0,6	0,2

Πίνακας 14: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				α' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	24,9	24,6	27,2	29,2	26,1	27,3	29,0	1,2	1,8
Βέλγιο	44,7	46,1	49,9	51,7	47,3	52,3	50,4	5,1	-2,0
Βουλγαρία	55,2	57,3	60,4	61,2	58,5	59,1	55,9	0,5	-3,0
Γαλλία	40,0	40,5	42,8	42,6	43,1	43,0	44,3	0,0	1,1
Γερμανία	45,4	44,7	44,3	43,6	43,9	43,1	38,9	-0,9	-4,2
Δανία	28,0	25,5	25,2	26,9	28,0	27,1	24,8	-0,7	-2,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	43,4	43,4	43,5	47,3	41,2	45,8	45,9	4,6	0,1
ΕΕ (28 χώρες)	46,4	49,8	52,6	48,2	48,6	48,3	:	-0,4	:
Ελλάδα	59,1	67,1	73,5	73,1	71,4	71,5	70,2	0,2	-1,3
Εσθονία	54,7	44,5	45,3	38,3	43,2	41,7	25,0	-1,5	-17,6
Ευρωζώνη (19 χώρες)	44,5	47,3	49,5	51,2	51,4	51,2	:	-0,3	:
Ηνωμένο Βασίλειο	34,7	36,2	35,8	30,7	37,3	32,4	28,2	-4,7	-4,4
Ιρλανδία	61,7	60,6	59,2	56,2	61,4	60,7	:	-0,7	:
Ισπανία	44,4	49,7	52,8	51,6	52,3	52,3	48,4	0,0	-3,9
Ιταλία	53,2	56,9	61,4	58,1	59,1	57,7	58,0	-1,4	0,3
Κροατία	63,7	63,6	58,4	63,0	53,0	59,7	:	6,6	:
Κύπρος	30,1	38,3	47,7	45,3	44,2	43,2	41,2	-1,0	-2,1
Λετονία	52,1	48,6	43,0	45,3	43,5	43,6	45,4	0,1	1,8
Λιθουανία	49,2	42,9	44,7	42,9	41,5	42,0	39,5	0,6	-2,7
Λουξεμβούργο	30,3	30,4	27,4	28,4	23,7	25,6	34,9	2,1	9,6
Μάλτα	48,5	45,7	46,9	43,6	46,8	46,7	46,5	0,1	-0,4
Ολλανδία	33,7	35,8	40,0	42,9	37,3	42,8	41,3	5,7	-1,9
Ουγγαρία	45,3	48,6	47,5	45,6	49,3	43,0	46,4	-6,2	3,4
Πολωνία	40,3	42,5	42,7	39,3	42,7	40,3	36,3	-2,5	-3,9
Πορτογαλία	48,8	56,4	59,6	57,4	56,8	57,0	53,3	0,2	-3,9
Ρουμανία	44,2	45,2	41,1	43,9	39,1	42,9	:	3,9	:
Σλοβακία	67,3	70,2	70,2	65,8	72,0	65,0	61,6	-7,0	-3,5
Σλοβενία	47,9	51,0	54,5	52,3	52,8	50,6	51,1	-2,2	0,5
Σουηδία	18,9	18,5	18,9	19,6	18,2	19,5	19,1	1,2	-0,4
Φινλανδία	21,4	20,7	22,4	24,4	20,8	23,1	25,1	2,3	1,9

(*) % ανέργων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων

Πίνακας 15: Ποσοστό ανεργίας στους νέους 15 έως 24 ετών

	Ετήσια στοιχεία (%)				α' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2014	2015	2016	2015/14	2016/15
Αυστρία	9,4	9,7	10,3	10,6	11,4	9,6	11,7	-1,8	2,1
Βέλγιο	19,8	23,7	23,2	22,1	26,3	20,4	19,8	-5,9	-0,6
Βουλγαρία	28,1	28,4	23,8	21,6	26,9	23,2	18,4	-3,7	-4,8
Γαλλία	24,4	24,9	24,2	24,7	24,3	25,5	25,2	1,2	-0,3
Γερμανία	8,0	7,8	7,7	7,2	8,0	7,3	7,3	-0,7	0,0
Δανία	14,1	13,0	12,6	10,8	14,0	10,7	11,4	-3,3	0,7
Δημοκρατία της Τσεχίας	19,5	18,9	15,9	12,6	16,5	13,9	9,7	-2,6	-4,2
ΕΕ (28 χώρες)	23,3	23,7	22,2	20,4	23,7	21,5	:	-2,2	:
Ελλάδα	55,3	58,3	52,4	49,	56,7	51,9	50,9	-4,8	-1,0
Εσθονία	20,9	18,7	15,0	13,1	17,4	13,8	15,1	-3,6	1,3
Ευρωζώνη (19 χώρες)	23,6	24,4	23,7	22,4	25,0	23,3	:	-1,7	:
Ηνωμένο Βασίλειο	21,2	20,7	16,9	14,6	18,4	15,2	13,0	-3,2	-2,2
Ιρλανδία	30,4	26,8	23,9	20,9	25,3	21,5	:	-3,8	:
Ισπανία	52,9	55,5	53,2	48,3	55,5	51,4	46,5	-4,1	-4,9
Ιταλία	35,3	40,0	42,7	40,3	46,2	44,9	40,3	-1,3	-4,6
Κροατία	42,1	50,0	45,5	43,0	49,7	46,8	:	-2,9	:
Κύπρος	27,7	38,9	36,0	32,8	39,6	37,0	29,8	-2,6	-7,2
Λετονία	28,5	23,2	19,6	16,3	18,2	14,8	15,0	-3,4	0,2
Λιθουανία	26,7	21,9	19,3	16,3	21,2	19,9	14,5	-1,3	-5,4
Λουξεμβούργο	18,0	16,9	22,3	17,3	18,5	18,9	17,0	0,4	-1,9
Μάλτα	14,1	13,0	11,7	11,8	13,7	9,8	9,2	-3,9	-0,6
Ολλανδία	11,7	13,2	12,7	11,3	14,4	11,9	12,0	-2,5	0,1
Ουγγαρία	28,2	26,6	20,4	17,3	21,0	19,4	14,2	-1,6	-5,2
Πολωνία	26,5	27,3	23,9	20,8	27,2	23,3	19,6	-3,9	-3,7
Πορτογαλία	38,0	38,1	34,7	32,0	37,5	34,4	31,0	-3,1	-3,4
Ρουμανία	22,6	23,7	24,0	21,7	25,7	24,7	:	-1,0	:
Σλοβακία	34,0	33,7	29,7	26,5	32,1	26,4	24,3	-5,7	-2,1
Σλοβενία	20,6	21,6	20,2	16,3	23,9	19,2	17,8	-4,7	-1,4
Σουηδία	23,7	23,6	22,9	20,4	25,6	23,7	21,9	-1,9	-1,8
Φινλανδία	19,0	19,9	20,5	22,4	23,5	24,6	23,1	1,1	-1,5